BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
14
16 A
30/1

...ni a S. Barthol.
...litae Discalceati

THEOPHYLACTI BVLGARIAE ARCHIepiſcopi, in HABACVC IONAM NAHVM & OSEE Prophetas enarrationes, iam primum in lucem æditæ

Bibliotheca Coll. S. Pancratii



BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Ex Libris

1534

Ex dono P. Paulini a S. Bartholomaeo Car. Ex. Reg. Ap. 1806

THEOPHYLACTI BVLGARORVM ARCHIEPIſcopi compendiaria in Habacuc prophetam enarratio.

SVNT *qui dolenter admodũ ferant, quum ſceleribus obnoxios, & inique agentes, felicem tranſigere uitam conſpicentur. Et alij quidem ambigunt, num humanarũ rerum cura tangat Deus. Rurſum eſt reperire, qui credant quidem eſſe prouidentiã, ac interim tamen addubitent, num eam ad rationẽ cunctas res, omniaq́; negotia Deus, ſummus ille Vniuerſi conditor, diſpenſet. Poſteriorum itaq; perſonam aſſumens propheta Habacuc, hæſitat ſanè, ueluti cauſam, quur omnia ſic contingant, diſcere geſtiens. Dilutionẽ ergo infert, quam diuini ſpiritus ei ſuppeditauit gratia. Non enim ut nonnulli ſuſpicati ſunt, ipſe uates hoc in ſeſe affectu laborauit, elanguit'ue, cæterum ab alijs cum cogitata, tum dicta in medium promit, deq́; quæſitis ac dubijs inſtitutionem adfert. Quod ipſum dei ſpiritu imbutus Dauid etiam egit: ſiquidem & ille perſonam induit indignatione æſtiuantem ob ſecundiores impiorum hominum fortunas, dum, Mei, inquit, ferè pedes con*- Pſal. 72
cuſsi ſunt, ac greſſus mei penè ſunt effuſi. Nam ex-

candui planè aduerſum ſceleratos, dum pacem ita peccatorũ ac ſceleroſorum cernam. ac talia pleraq; adijciens. Quæſtionũ huiuſmodi dilutionem ſubmonſtrauit, dum ſubdit : Hoc enim *eſt labor coram me, id me ualde angit, uſq; dum fuero ingreſſus in ſanctuarium* Dei, *& ab ipſis remotiſsime habitauero.* Porrò *inſtitutus à ſpiritu gratiæ, ſimul intulit :* Veruntamen *propter impoſturas ipſorum, decreuiſti eis mala. & quæ deinceps ſequuntur.* Poſtea *docens nos haudquaquã curioſos diuinæ diſpenſationis indagatores eſſe debere, uerum enim ſimplici eam animo reuereri ac ſequi:* Factus *ſum, inquit, inſtar pecoris apud te, egoq; ſemper tecũ.* Quemadmodũ *enim iumentum ſeſe ducentem ſequitur, nihil anxiè inquirens quonam uadat: ſic & me tuos comitari ſermones conuenit. quod ſi fecero, nunquã non tecum ero.* Quod *uero huiuſmodi* Dauid *quæſtiones poſuerit, non eſt quod ipſe de prouidentia* Dei *dubitauerit, ſed quod aliorum eum ad modũ ratiocinationes adduxerint,* Pſalmi *principium planum facit, ubi ait:* Quàm *bonus* Iſraeli Deus, *ijs qui recto ſunt corde.* Iam *qui deum bonum eſſe confitetur, ſimul eum bonorum datorem fateatur neceſſum eſt.* Id *genus non pauca uel in alijs* Pſalmis, *& apud alios prophetas inueniemus.* Quibus *equidẽ haud diſsimile eſt diuini* Habacuc *uaticiniũ.* Videtur *enim pendere animi,*

quî

quî ſiat, quod proſperiore fortunæ aura, temerarij & arrogantes, ſibiq; placentes homines, adflentur, quàm manſuetudine & probitate conſpicui: Ecquur è ueſtigio ſupplicium non ſequatur ſceleratos. ut hac ratione hæſitans, deinde autem ſolutionẽ adducens, hunc ad modũ ægrotantibus, diuinæq; prouidentiæ obmurmurantibus, medicinam adhibeat.

Quidam per aliam quandam rationem, uerba hæc facere prophetã uoluerunt. Quum enim prophetas horrenda ſemper uaticinari, Iſraëlitæ grauatè ferrent, ut qui perpetuò afflictiones & calamitates à uatibus ſibi ſuis immìnere audirent: breuiter eis oſtẽdit propheta, quod digni ſint talia pati, qualia prophetæ prænuncient, quãdoquidem uarijs modis flagitia deſignent. Quare inducit ſeſeipſum ſuccenſentem Deo, ob tantam uitiorũ copiam, quærentemq; ultionem uti demonſtret adeò eſſe praua ipſorum opera (etiamſi illi non perſentiſcãt) ut & Deus ab eo uituperetur, quod non celerẽ propter hæc uindictam adducat. Præterea poſtquã ſatis ea ægro animo tuliſſet, prædicit quod cõtemptores uerbi dei, nõ ſint euaſuri diuinã ultionẽ. Vt uero & Iſraëlitis animum addat, Babyloniorũ iuxtà uaſtationẽ uaticinatur, Iſraëlitarumq; libertatẽ & reditum per Cyrũ eis obuentura. Ac obſcure uniuerſalem humanæ naturæ redemptionem indicat, quæ nobis per dominũ

noſtrum Ieſum Chriſtũ obtigit, quam & beatus hic propheta celebrans, in fine prophetiæ huius Oden pandit, cui & diapſalmata inſunt, perinde ac, deo auxiliante, ad eum locũ profecti, demonſtrabimus.

CAPITIS PRIMI, VATICINII HABACVC, PER THEOPHYlactum explicatio.

LEmma quod uidit Abbacum propheta.

Lemma, id eſt captio, ipſa prophetia nominatur, ſiue quod accipiatur ex deo tradita, ſiue propter propheticæ mentis acceptionem, ac propter ab humanis ad diuinas reuelationes translationem. Quod ſi igitur non humanitus loquitur, ſed à ſpiritu captus uaticinatur, ſatis perſpicuum fit, ipſum uatem de prouidentia Dei nihil dubitare: cæterũ ambigentes hunc curare uelle, aut Iſraelitis perſuadere, quod non iniuria patiantur, quæ ſacri prophetæ eis pronũcient. Vbi etiam dolenter fert planè, quod non celerius Deus uindictam eis adducat adeò delinquentibus. Quod ſi Abbacum patrem excitationis ſonat, ſi quis interpretetur: quis quæſo alius ille pater fuerit, atq; princeps uitæ noſtræ, primogenitus ex mortuis, & pri-

mitiæ

*mitiæ eorum qui dormierunt, & pater futuri ſeculi,
qui per excitationem & reſurrectionem hæreditatē
ſuam accepit, & ſortem pàrtitus eſt?* Hic *ſecundum
humanitatem, accipiens à deo patre ſuo, ſancti ſpiri
tus gloriam & honorem, ex perſona humanæ natu
ræ luget iniuriam, qua ipſa à dæmonibus diuexata,
adficitur. Vide iam & uoculam,* Propheta, *hoc eſt,
ille à Moſe prænunciatus, qui dixit:* Prophetam *uo* Deut.18
bis excitabit dominus Deus, *ipſum audite.* Perinde
atq; Ioannem Phariſæi *interrogabāt:* Propheta'ne
*tu es? Proinde quicunq; non ipſe tantum excitatus à
caſu peccati, uerū etiam alios in tali excitatione eru
dire poteſt: quæ uidet, nō humana cogitatiōe uidet,
ſed à deo illa accipit, ut cū diuo* Paulo *dicere queat,*
Non *ego, uerum gratia* Dei, *quæ mecum eſt.* Et *ite-* 1.Cor.15
rum: Per *quem accepimus & gratiam & muneris* Ro.1.
apoſtolici functionē. Et, *Sufficientia noſtra ex* Deo. 2.Cor.3

Quouſque domine uociferabor & non exaudies?

*Perſonam circumuenti fingit propheta, & in-
quit. Sæpenumero ad te clamaui, precans ut nequi-
tiā ſceleraq; extirpes, & non ſum exauditus. Quā-
diu ergo longanimis eris?* Hoc autem *dictum eſt, ut
oſtendat* Iſraelitis Deum *accuſantibus, quod eis ſem
per pœnam interminetur,* Deum *propterea patien-
tem eſſe ac longanimem, ut prauorū oſores, nimirū*

pios ad indignationem permoueat, ut ægreferant, quod non celerius ultionem & ſupplicia adducat.

Quur oſtendiſti mihi labores & defatigationes, ut intuear in calamitatem & impietatem?

Miſerationis affectu permoti, atq; adeò compatientes exiſtentes ſancti, propter utroſq; lugent, cum læſos, iniuria'ue preſſos & afflictos, tum lædentes & ad calamitatem perducentes. Et *fortaſſe propter iniurios maiori mœrore conficiuntur, quanto magis ad animam, precioſiſſimam rem, noxa pertinet.* Di*cit igitur:* Q*uur mihi oſtendiſti labores ac defatigationes iniuſte oppreſſorum hominum, ut intuear in ærumnam ipſorum & impietatem iniuſte agentium cum eis?* Q*uo pacto uero* D*eum aſſeuerat hæc ei commonſtrare? An quia ueluti ſecedat* D*eus, propter longanimitatẽ eius talia fiunt, nec excindũtur? An'ne quia ceu uitam eius prorogat, ut huiuſmodi uideat?* N*am ſancti animis exacerbati, reſolutionem*
Ionæ.4 *percupiunt, ut* I*onas:* E*t nunc accipe, inquit, animã meam à me.* D*ixerit autem quiſpiam, quod ipſa iniuria, defatigatio & labor ſit potius iniuſte agentium: & impietas atq; calamitas, impia patrantiũ.* N*ibil enim ſcelere laborioſius, & nihil impietate imbecillius.* P*roinde obſerua, quomodo impietatem uocat ipſam iniuſtitiam: uel toruum inſpiciendo iniu*

ſte agentes: uel terrendo etiam ob ſermonis amarulentiam. Ac ueriſimilem fortaſſe hic ſenſus rationẽ habere queat. Etenim ſi qui minimum fratrem non reficit epulis, Deum non reficit: in quantũ enim non feciſtis uni ex minimis hiſce, neq; mihi feciſtis. conſequitur (ne pluribus agã) quod qui inopi iniurius eſt, deo uim inferat. Iam iniuria in deum, ipſa, ut opinor eſt impietas. Præterea humana natura, ob mandati transgreßionem, in ſudore faciei uiuere cõdemnata, & in mœroribus parere liberos, hæc luget, quærẽs liberationem, quam filius Dei donaturus ei erat. Ad hæc, accepta gratia ut excitet peccatores, Deum rogat uates, ne ſibi porrò oſtendat in operibus iniquitatis occupatos, & in hoc ipſum incumbentes, ut impij ſint in Deum: Tales enim filium Dei proculcãt, & ſanguinem teſtamenti prophanant, per quem tamen ſanctificati ſunt, & ſpiritum gratiæ cõtumelia & iniuria afficiunt. Matth. 25 Hebr. 10

Iudicium aduerſus me ſtatuitur, & iudex accipit.

Innuit hic propheta, quod non ſuper ſeſe ipſe, uerum ob diuini mãdati cõtemptum, ac pro fratribus iniqua paßis, doleat. Aſpiciente me, inquit, iudex munera accepit, legemq; tranſgreſſus eſt, dicentem: Non accipies perſonã in iudicio. Nã iudiciũ Dei eſt. Deut. 16

Propterea diſperſa eſt lex, & nõ per=

ducitur ad finem iudicium, quoniã im-pius uim facit iuſto, & aduerſus eum potens eſt, eam ob rem egredietur iudicium peruerſum.

Quia, inquit, iudices munera accipiunt, et quia iniuſtus, potentior eſt eo qui iuſticiã amplectitur, diſperſa eſt lex, id eſt, reiecta eſt, confuſa eſt, genuinam naturam non ſeruat, neq; conueniens iudicium rebus adhibetur. Enimuero ſæpe, etiam ſi cœperit iudex rectum iudiciũ facere, non educet hoc ad finem uſq;, à muneribus aliò abductus. Qui quidem & eam ob cauſam fortaſſe incipit iudicare iuſte, ut ubi potentẽ conſternauerit, ceu ſit eum cõdemnaturus, plura ab eo munera capiat. Propter hoc igitur, quia potentia clarus eſt iniuſtus, iuſtoq; ſuperior eſt, iudicium prauum egreditur. Hunc ad modum iudicium etiam eorum, qui dominũ noſtrum cruci adfixerunt, peractum eſt aduerſus ipſum. Etenim in re ipſius iuſticiæ uera, iudiciũ iſthuc iniuſtum, aduerſus Criſtum erat. Et iudex ipſe Pilatus gloriam hominum accepit, quam uehementius dilexit, quàm gloriam Dei. Eam ob rem impius populus ui ſuppreßit iuſtũ, & exijt iudicium aduerſus eum planè peruerſum, Pro eo quod debebant eum ceu benefactorem ſuum præconijs & laudibus uehere, turpi morte cõdemnarũt eum. Reprehendebat autẽ dominus Iudeos & aliâs,

quod

quod non recte iudicarent, quando ipſum, quia paralyticum curaſſet in ſabbato, increparent. Dicebat enim: *Si circunciſionem accipit homo in ſabbato, quur mihi indignamini, quod totum hominem in ſabbato ſanaui?* Ne iudicate ſecundum faciem. Ioan. 7 Fit etiam peruerſum iudicium, in humano iudiciario foro, nempe cuiuſq; ſuo, quando mens noſtra ueluti munus, ipſam è paßibilibus ſenſibus uoluptatē capiēs, ſenſibilibus uincentem, calculum adiecerit: tum & hoſtis noſter uere impius, tanquam deſertor Dei, rationem noſtram ui deijcit, quæ iuſticiam ſecum per uerbum Dei habet. Eſt autem iuſtum, uiſibilia & ſenſibilia, ab inuiſibilibus & intelligibilibus uinci. Nam quæ uidentur temporaria ſunt, quæ non uidentur, æternum durant.*

Videte cōtēptores, & intuemini, & admiramini mirabilia, & obſcuramini.

Enarrans, quæ de tranſgredientibus legem in Hieruſalem *explicuit (nam qui in Samaria erant, iam tum captiui abducti,* Babylonem *habitabant) ſuccenſentis perſonæ præpoſitis ſermonibus, reſponſum ceu à* Deo *acceptū ædit: medelam ita admouēs prouidentiæ diuinæ obmurmurātibus, perinde quaſi lento admodum greſſu procedat.* Ad *hæc* Iſraelitis *pariter ſubindicat, quod quæ ipſis mala* Deus *adducet, iure adducet, tanquam præuaricatoribus,*

contemptoribus'ue ſui: citra trepidationẽ enim delinquebant, non ſolum legi non obtemperantes, uerum ne prophetis quidem animum aduertentes, qui frequentius eis interminabãtur. Ad hos iam oculos *defigere præcipit, hoc eſt, iubet ut aduertant animis quæ dicantur, inq; ea intueantur, id eſt, ut conſiderent cum inſtantia & ſobrietate: tum ut obſtupeſcant, & formident minas.* Admiranda *enim quædã, inquit, facturus ſum uobiſcum:* Etenim *gentem ſanctam, primogenitum meum filium, nimirum uos, traditurus ſum hoſtibus, ut nulla non dira duraq; ab eis patiantur.* Quid *uero eſt* Obſcuramini? *pro cõtegimini, occultamini, timore & pudore perculſi.* Aut *obſcuramini, ſeu mali nunc eſte, ut boni efficiamini.* Domino *enim malus eſt obtectus, donec bonus eſſe, ſi ſeſe exerat, cœperit: quemadmodum quanto exterior homo corrumpitur, tanto interior renouatur.* Quia *uero omnis qui adſpernatur* Deum *non uidet:* Nec *enim tantum bonum adſpernaretur: propterea contemptricibus in peccante cogitationibus, neque non ratiocinatiõibus, in mandatis dat cernere, quod uere bonum deus ſit, ac in ipſum dirigere lumina noſtra, oculosq; flectere, nec decipi fallaci rerum quæ uidentur pulchritudine, ne'ue demiremur quæ nullã admirationem mereãtur in hoc uitæ noſtræ curſu.* Etenim *quæ uere admiranda, ſunt nempe cœleſtia.*

Et obſcuramini, inquit, ab humana anima uos contemptricia conſilia, ut econtra ſubingrediantur, omnia ſubtimeſcentes cogitationes per reuerentiã, metuentesq́; eum qui poßit & corpus & animam tradere geennæ, eamq́; ob rem à malo declinantes.

Nam rem ego arduam perficiam in diebus ueſtris, cui haudquaquam adhibebitis fidem, ſi quis recenſeat.

Non longo poſt tempore inquit, ſed in diebus ueſtris tradã uos præuaricatores hoſtibus. Ea eſt res, hoc opus, quod perſequar. Ac noui quidem, quod cõtemptores uos minime credetis, ſi quis annunciet uobis. Ante rerum nanq; experientiam & euentum, interminationes uos nauci ducitis, ceu uanas exiſtentes: attamen quod mea intereſt faciens, ut bonus & iuſtus, citra præſcientiã iudicare uos non ſuſtineo. Sed enim incredulis futuris, prædictiones & uaticinia adfero, ac iuxta medicinam: quæ qui non accipiunt, eis pœnas & ſupplicia certe apporto. Hic fortaſſe & unigenitus Dei filius intelligi queat dicere, *ad humanæ naturæ oppreſſores, Deiq́; contemptores dæmones: Quoniam opus ingens operabor, rem arduam perſequar, nimirũ carnem aſſumendo, idq́; in diebus, hoc eſt, in tempore felicitatis ipſorũ: Nam & ſcriptura diem felicitatem appellat, ut eo in loco: Ab altitudine diei non terreſiam.* Et, Diem Pſal. 55

Hier.17 *hominis non deſideraui. Quādo igitur ſcelus ueſtrū orbem terrarū occupauerit, ut adeo corrumpantur omnes, & in exitium uergant, ut ne unus quidem iuſtus relictus ſit, tum carnem ego accipiam, faciamq́ admirāda, cum alia, tum ea quæ de me palàm prophetæ uaticinati ſunt, eijciens uos ab hominibus. Videte igitur hæc & obſcuramini, non amplius poteſtatem ueſtrā in aëre exercendo gloriantes, ſed ſub terram ſubeuntes.*

Propterea ecce ego excito Chaldęos gentem amarā & celerē, proficiſcentē ſuper latitudines terræ, ut hæreditatem adeat habitaculorū quæ non ſunt eius.

Quum dixiſſet, quia in diebus ueſtris: quum & hoc latitudinē habeat, adijcit: Quoniā ecce, inquit, non tardabo, ſed en ego, qui omnia poſſum, excitabo: ego inquam, qui neminē metuo. Terrificus profecto ſermo. Quis enim ſufferre queat à Deo excitatum? At natura etiam acerbi ſunt: & hoc ad intentionem & exaggerationem facit. Præterea celeres ſunt Chaldæi: equites enim ſunt, ut ne tantillum uobis temporis permittāt, quo ueſtras in eos copias armare poßitis, uos'ue ad fugam parare. Adhæc aſſueti ſunt bellis, & in ijs educati. Nam proficiſcuntur ſuper latitudines terræ, hoc eſt, ſuper uniuerſam terram

ram, non paleſtinam tantum: atq; hoc eſt ipſis opus exequendum. Nec *enim dixit gentem profectam, ſed proficiſcentẽ.* Nec *alienas tantũ regiones diripiũt, ac deinde reuertuntur, ut in ſpem ueniatis, uos patriam ueſtram denuò recepturos: uerum hic eis ſcopus, hæc mens eſt, ut hæreditario terras occupent, utq; inhabitent ſedes ante hac non ſuas.* Porrò *dominus incarnatus* Magos *excitauit* Chaldæos, *qui amari antea exiſtentes & crudi, & ueloces ad effundendum ſanguinem, ac per latũ iter facientes, ceu uoluptatum, auriq; amantes, uenerunt ad* Chriſtum *ut adorarent ipſum, & cœleſtia habitacula hæreditarent, quæ antea ad ipſos non pertinebãt.* Imò *& uniuerſas gentes, quæ per* Chaldæos *accipiuntur, ad fidem excitauit incarnatus dominus. magnum iſthuc opus operatus.* Aperte *palàm enim magnum eſt pietatis myſterium,* Deum *manifeſtatum eſſe in carne.* Proinde *iſti amari, ceu uenenum ſerpentis habentes, propter & impietatem, & alia peccata, ueloces ad reſipiſcentiã translati ſunt, animi ſui ſententia permutata: & profecti ſunt per latos ſcripturæ diuinæ campos, uel eccleſiæ, non ad unam tantum perſonam cultum dei anxiæ torquentes, uerum ad tres homouſias, hoc eſt, eiuſdem ſubſtantiæ participes, dilatantes: non iuxta literam ſolummodo, uerum & ſecundum ſpiritum ſcripturas intelligentes, ut tripli-*

Prouer. 22 citer iuxta prouerbij mandatum deſcribantur, & ita cum legem, tum prophetas in hæreditatem accipiant, in quibus gratia ſpiritus recubabat, quæ antea ad eos non pertinebant. ſolis enim Iudæis tradita

Pſal.147 fuere. Manifeſtauit enim, inquit, iuſtificationes & iudicia ſua Iſraëli: non fecit ſic omni genti, & legem ſuam non aperuit eis. Aliâs uero, gens amara & atrox eſt ipſe ſatanas, & qui ſub ipſo ſunt dæmones: quos exitat Deus per eum, qui iuxta Paulum peccantes tradit hiſce, ad internecionẽ carnis, ut ſpiritus ſeruetur. Qui ubi inuenerint anguſtum iter, & conſtrictam portam, non eò proficiſcuntur, neq; ingrediuntur: ubi uero reperiunt mortuæ prudentiæ uitæq; remiſſæ & apertæ latitudinẽ, illuc eunt, & hæreditate ueluti occupant habitacula & corpora hominum, quæ ceu figmenta & opera Dei, ipſorum non erant.

Terribilis & conſpicuus eſt.

Quiſnã ille? Omnĩo fortaſſe rex Chaldæorũ Nabuchodonoſor, qui Iſraëlẽ cepit & incẽdit. Is igitur uel operibus ipſis terribilis erat atq; cõſpicuus, hoc eſt, illuſtris, celebris, glorioſus et inſignis, adeo ut uel ſola fama pterrefacere omnes qui audirẽt poſſet.

Ex ipſo iudicium eius eſt.

Hoc eſt, non legibus innititur, ut ſecundũ illas ſententiã ferat, hoc nempe amplectendũ, illud uero reijciendum

ijciendum eſſe: cæterum ſecundum quod quicquam ei uiſum eſt iudicat, & quod cogitauerit, iſthuc legis uice fungitur.

Et lemma eius ex ipſo egredietur.

Chaldæis in more erat ante bella conſiliũ ex uatibus petere, & magos arte tentare, ut prædiſcerẽt prælij euentum. Ait ergo quod lemma eius, hoc eſt prædictio & uaticinium de bello, non ex alienis uatibus ei obueniet, ex longinquo accitis, ſed ex ipſo, hoc eſt, ex indigenis & ſuæ patriæ magis, qui præ cæteris gentibus de futurarũ rerum prædictione gloriantur. Hunc ad modũ Balaã à Meſopotamia accerſitus eſt à Balac. Vel ſic accipi etiam poterit, quod iudicium uocet ultionẽ, quam contra Iſraëliticum populum Deus decreuit: unde infit, quod iudicium ipſius, hoc eſt Iſraëlitici populi pœna, ad quam condemnatus eſt, propterea quod cõcitauerit ad irã Deũ: & lemma eius, id eſt, prædicta aduerſus ipſum ſententia, ex ipſo egredietur, Babyloniorũ uidelicet rege, hoc eſt, finem accipiet, & efficaciter conſummabitur. Quinetiam gentiũ populus terribilis eſt & conſpicuus in poſterũ dæmonibus, ceu ſignatus lumine faciei Dei, atq; ſupernis habẽs ſplendorẽ, per, quæ omnibus hominibus illuxit, gratiam Dei. Et quum neq; legem neq; prophetas audijſſent, per ſeſe domi iudicarũt, quod bonum eſſet, & fide accur

rerunt. Et lemma, ſeu conſilium (quo à Chriſto ca-pti ſunt, accepti in eius eccleſiam) eorum uoluntatis erat. Quinetiam ſatanas aſſumptis peccatoribus ad caſtigationem, terribilis eſt & horrendus, & conſpicuam propriam maliciam oſtendit, adeò abutens diuino figmento ſeu creatura, per hoc ſuam animi erga conditorem iracundiā & inimicitias prodens. Ex hoc igitur ipſo, cōdemnatio ipſius eſt: & homo, quē ad caſtigationē ſuſcipit, ex ipſo egredietur, hoc eſt, non porro ei ſubijcietur: caſtigatur enim omnino, ut ab operibus eius deſiſtat, & ſpiritu ſeruetur. Sic hoſtis uirtutis, & ultor uirtute præditi, ſatanas conſtituitur.

Equi ipſorum, pardos ſaltu uincent, eruntq́ʒ celeriores lupis Arabiæ.

Quum dixiſſet celerē eſſe gentem Chaldæorū, docet iam quomodo ſint celeres, idq́; per equorum uelocitatem, quos & pardos ſaltu exuperare confirmat. Quoniam autem pardi ſaltus non ita in longū peruenit, adijcit & alteram cōparationem, inquiēs equos Babyloniorum celeriores eſſe Arabiæ lupis. Fertur enim lupos Arabicos celerrime, quod fortè occurrerit, corripere, ac dum perſequatur eos quiſpiā capi non poſſe, id quod in pardis non contingit.

Et equites eius accingentur equita-

tu ſuo itineri, & accelerabunt cum impetu à longinquo, & uolabunt inſtar aquilæ expetentis cibum.

Per hæc robur iuxtà ac celeritatē ob oculos ponit, quodq́; ex altioribus in ipſos deferētur. Vt enim aquila inter uolatilia & fortis eſt & uelox, præſertim quum famelica expetiuerit alimoniam, exq́; altioribus locis delata, cum impetu ſuo irruens intolerabilis ſit: ſic & Chaldæorum equites nedum potentes ſunt & robuſti, ſed ueloces etiam propter equos, alacresq́; & cupidi ad depopulandum, deuorandum & abſumendum urbes, ex alto nimirū ingruentes. Ego enim, inquit, excitabo ipſos. Inſuper equeſtris antea populi gentium diſciplina, ſuperbusq́; faſtus, exiliet ex errore, ſaltuq́; ſuo uincet Iudæorum principes, qui pardi & lupi Arabiæ uocati ſunt, ueluti efferi & ſanguine gaudentes. Præterea equites talis populi apoſtoli ſunt, qui ſederunt ſuper irrationali ipſorum fremitu faſtu'ue, ipſumq́; ſibi ſubiugarunt. Vehemente impetu current, & accelerabunt à longe. ab Iſraël enim ad gentes ſeceſſerunt: & uolabunt inſtar aquilæ, qui Chriſtus eſt; cuius cibus eſt ſalus hominū. Sed & peccantiū, & eorum qui erudiuntur equi, hoc eſt mulieroſæ & uæſanæ ratiocinationes, exilient à tali affectione, ut etiam ſpirituales pardos, dæmones ipſos, ſaltus celeritate exu-

perent, nec ab ipſis porro comprehendantur. Equites *taliũ equorũ ſunt mens & ratio, qui aſcenderũt concupiſcibilem partẽ, longe remouebuntur à prioribus affectibus, ac temperantiæ & caſtitatis alis leuigati ac in ſublime leuati, in cœlos uſq;, ubi Chriſtus eſt, uolabunt, ut ſuperna tantũ cupientes, cumq́; illo agentes, alacriter ferantur ad ligni uitæ eſum.*

Conſummatio ad impios perueniet, reſiſtentes faciebus ſuis ex aduerſo.

Talibus, inquit, Chaldæis exiſtentibus, quales eos hactenus deſcripſit, conſummatio ad impios qui in Hieruſalem Deo *reſiſtunt, & in faciem impudenter ei aduerſantur, perueniet: ſiue quod* Chaldæi *illis proderunt, qui ipſis in faciem belligerando reluctabuntur: ultro enim accedentes & transfugas, ac ſuapte ſponte ſeruitutem ſub illis ſubeuntes, uita donabunt. quod & ab* Ieremia *diſcimus.* Præterea *& ſuper* Iudæos *conſummatio & finis peruenit, qui impij extiterũt in unigenitũ* Dei *filium, reſtiterũtq́; ipſi, non quidem clàm, ſe aperte palàm magna loquendi fiducia & libertate, ut adeò dicerent:* Tolle, tolle, *crucifige ipſum.* Ad hec, *in ſingulos dies peccantibus delinquẽtibusq́; eatenus parcit* Deus, *quatenus parcius etiã uicia & flagitia perpetrauerint.* Quando *uero perfregerint, & ad ſcelera adeò proruperint, ut libere, cumq́; fiducia impie agant, tum demum*

demum adducit eis Deus finem, & perdit eos.

Et colliget ueluti arenã captiuitatẽ.

Poſtquam Iſraëlitæ poſthabito Deo, eiuſq; auxilio, propria multitudine confiderent, ait: Et ſi tantæ copiæ ueſtræ totq; fuerint, ut uel arenæ numerũ adæquetis, Babylonius tamen ille rex captiuos uos ducet. Quinetiam gentium populus, in Chriſto cõſummati, & alter alterius doctores facti, non paucos capient ad obedientiam Chriſti.

Et ipſe in regibus deliciabitur, Tyrãniq; ludicra ipſius erũt: & cuicunq; munitioni illudet, & aggere congeſto, obtinebit eum.

Quia Iſraëlitæ proprijs regibus fidebant, ac finitimis etiam accurrebant: ſiue reges eſſent, hoc eſt iuſtis legibus reipub. præeſſent: ſiue Tyranni, hoc eſt inique & uiolenter, præter ius & fas ſceptris potirentur, eorumq; uiribus & ſocialibus armis innitentur, neq; quicquam auxilio Dei: ſubiungit, quod omnium illorũ dominabitur Nabuchodonoſor, omnibus ſuperior erit, omniumq; uictor, cunctiſq; facile præſtabit, delicias arbitrabitur, citra ſanguinẽ etiã quo ad ſuas copias, cunctas ſuperabit. Hunc enim ad modũ Iechonian uinctũ abduxit, & Sedecian oculis orbauit, Aegyptoq; admodũ moleſtus fuit. Quãuis

autē ciuitates munitæ fuerint, et propugnacula quæ nō facile capi expugnariq; poſſint, hæc tamē obtinebit, ludens magis quā ſerio agens. Nā aggerē tantū uocat, quem contra mœnia excitet, quod ad opus ne bellicoſis quidē uiris eget, ſed enim armigeris, et pro mercede operā ſuā alijs ſeruilē elocare ſuetis. Sic iā Tyrū Babylonius ille cepit. Hæc et de diabolo intelligi quidē poſſunt, qui Iſraëlitas, arenā exiſtentes & domos, in ſalſo huius uitæ ſalo, ceu diligentes gloriā hominū magis quā gloriā Dei, cepit captiuos: et illuſit primoribus ſacerdotibus, et reliquis eorū pincipibus, qui regibus æquiparati, quod legitimum tenerent imperium, tyranni tamen moribus ſuis uixerunt. ad horū munitionibus illuſit Satanas, perſuadens eis, ut ſcripturas perperam intelligant: ſiquidem ſcripturarum cognitio ipſis eſt munitio. At illi tulerunt clauem cognitionis, nec ipſi ingrediebantur, alios tamen ingredi uolentes arcebant: proinde hec munimenta, egeſto aggere, ſatanas deiecit. Aggere inquam, hoc eſt abiecta, terreſtri, imq; imo iacente falſa interpretatione, quæ nihil ſublime neq; cœleſte ſpiret. bonorū nanq; terreſtriū ſolummodo fructum, & corporales pœnas, & omnia id genus alia ſacerdotes intelligunt. Reges etiam & tyranni ſunt, qui dominantur affectibus, propterea quod regant & cogant naturam. Poſtquā enim uiolentum

lentum eſt regnũ cœlorum, et uiolenti rapiunt illud, omnes uirtutẽ amplexi, reges dici queant & tyranni: partim quod hic regnantes, illic etiam regnaturi ſint perfectius, quando Chriſtus manifeſtatus fuerit, uita noſtra: partim quod ueluti tyranni deprimant uimq́; faciant naturæ. Quando igitur uirtute armatus ſemper pugnam cõmittens, aliquem animi motũ proſternere ualuerit, delicias in hoc habet, eiq́; illudit: epulæ enim eius tales ſunt lautæ & electæ: ac maxime huiuſmodi animi perturbationes ad deſperationem adigit, perinde atq; infelicẽ Iudã: omneq́; munimentum occupat, eductо aggere, Etenim aggerẽ terreſtrium curarũ iaciens & excitans, egerens'ue, obſidet humanam mentem, & capit: quæ mens à Deo conditum eſt munimentum.

Tunc permutabit ſpiritum, & pertranſibit, & egredietur.

Quando, inquit, hæc omnia demonſtrauerit Babylonius, & omnia uidebitur uiciſſe, tum permutabit Deus ſpiritum, hoc eſt, uehementẽ indignationẽ, qua flagrabat aduerſum impios: & perget ſeu pertranſibit, hoc eſt eminus remouebitur ab ijs qui puniuntur, non porro ipſis aſtans, & obſeruans ipſorũ opera, pœnamq́; exigens: & propitius eis erit. Hoc autem dixit, non quod Deus retrogradus ſit, ut qui facile permutetur; enimuero quod decente pœna ex-

acta, ac ægrotis alternãtibus & ſufficientibus phar macis adhibitis, in poſterum ceſſet à medica diſciplina. Præterea Iſraëlitas, *quum uiderit à diabolo captiuos factos, non repellet* Deus, *populum nempe ſuum quem præſciuit: cæterum placatus erit* Iudæis *meliorem mentem induentibus, baptiſatisq́; in nomẽ domini* Ieſu. *Hæc autem maxime ex* Actis *diſces.*

Acto.2 *Tria millia enim uidebis & quinq; millia, & multas myriades, quas* Paulo Iacobus *monſtrat.* Porro hoc *ipſum frequenter cõtingit.* Nemo *enim à diabolo uictus deſpondeat animum.* Quando *enim ad extremũ maliciæ perductus fuerit, tum ſpiritum in eis prauũ* Deus *permutabit in bonum, & pertranſibit ſeruantem uiam, abducentemq́; à uitio ad uirtutẽ, aq́; terra in cœlum: & egredietur ad* Deum *per reſipiſcentiam, quia præſciti à* Deo *imbuuntur.* Non *enim implacabilis eſt* Deus, *ſed miſerator eſt, & propitius erit peccatis, & non perdet.*

Ipſa eſt fortitudo Deo meo.

Demiratus *propheta* Dei *benignitatem, exclamat:* Quoniam *talis uirtus ſic caſtigandi, ac rurſum miſerandi, conuertendiq́; punitionẽ in oleum, nemini alij, quã tibi* Deo *meo cõuenit.* Tu *enim es qui mor*

1.Reg.2 *tificas & uiuificas.* Hæc *etiam iuxta electionis conſiliũ dicere queas, demirans quomodo quos repulit, rurſum ſuſcepit: & propter eos, qui ab extrema*

ma malitia gradũ retroflectunt, quando uideris eos ad cacamen uirtutis recurrere. Nec enim humanæ uires talia poſſunt, cæterum diuinæ ſunt hæc re uera uirtutis & gratiæ, humanã uoluntatem accipientis. Loquente nanq; te dicet, Ecce adſum : tacente uero te, Aperi, inquit, os tuum & implebo illud. Tu primum aperi, deinde ego implebo.

Nonne tu ab initio dominus deus ſanctus? & ne moriamur.

Etſi enim nos præuaricati ſumus, tu multis tamẽ retro ſeculis, & à principio, patrum noſtrorũ dominus eras Deus ſanctus, qui nichil immundũ recipis, & propterea nos ceu immundos repuliſti. Poſtquã igitur te priſcum dominũ noſtrũ habemus, ne quæſo moriamur, hoc eſt, ne obſecro penitus excindamur, neq; interitum funditus ſuſtineamus. Vide autẽ quomodo ueteris Deum proprietatis ſuæ cõmonefaciat, quod & Paulus de Iſraëlitis adfirmat: Quoniã hoſtes inquit, propter Euangeliũ, dilecti autẽ propter patres. Hæc etiam ad Sermonẽ & Deum in principio & à principio exiſtentẽ, transferri queãt. Qui ſanctus meus factus eſt, hoc eſt pro me ſanctificationẽ & oblationẽ ſeſe ipſe obtulit, morti corpus tradens, perinde ac etiã dixit: Et pro ipſis meipſum Ioan. 17 *ego ſanctifico. Propterea & nos mortui ſumus, morte quæ eſt in Adam. Nã ipſe unus pro omnibus mor*

tem obijt, ut à morte nos liberaret. Præterea qui à uirtute excidens, ad ipſam fuerit reuerſus, dicet: Nonne tu ab initio eras dominus meus? Quare recurro ad ueterem herum ſanctum meum, relicto in mundo tyranno ne moriar ueluti deſperans.

Domine ad iudicium ordinaſti eum.

Quem eum? Vel Babyloniũ, ut iudicet & caſtiget Iſraëlem: uel populum Hieroſolymis conſtituiſti ad condemnationẽ. Quinetiam dominum Ieſum in
Ioan. 9 *iudicium ordinauit, ut ipſe ait: In iudicium ego in mundum ueni, ut non uidentes uideant, & uidentes cæci fiant. Hominem etiam conſtituit Deus, ut boniũ à malo dijudicaret atq; ſecerneret, & ne promiſcuo uetitoq; ligno ueſceretur, quod eſt uoluptas: pulcra quidẽ & bona apparens, re uera autẽ mala exiſtẽs.*

Et finxit me Deus, ut arguam inſtitutionem.

Commemoratã inquit pœnam decreuit contra Iſraëlem, me autem prophetam finxit, id eſt, poſuit & ſegregauit, ut arguerem, hoc eſt, indicarem pœnam hanc contra ipſos decretã. Dominus itidẽ Ieſus dicere queat: Quoniam formauit me Deus pater, finxit ue in uirginis matrice, ut arguam legem, & demonſtrem eam eſſe imperfectam. Eam ob rem
Math. 5 *etiam aiebat: Dictum eſt ueteribus, non mœchaberis.*

ris. Ego uero dico uobis, qui intutus fuerit mulierē, ut appetat illam, & quæ ſequuntur. Lex enim erat inſtitutio, qua utebatur Deus, ac diſciplina, tradita imperfectis, quibus in ea habitus etiam dum imperfe ctus erat. Hinc & dominus: Moſes, inquit, ob duri= ciam cordis ueſtri, de diuortio legem ſcripſit. Ar= guit igitur legem, æque atque ſol fulgore ſuo, lucer= nam. Neque enim glorificatum eſt, quod glorifica= tum eſt, propter excellentem gloriam. Ac magnus ille Petrus, de prophetico ſermone ait: Cui bene faci tis attendentes, tanquam lucernæ ardenti in ſquali= do loco, uſquedum dies irradiet, & lucifer oriatur in cordibus ueſtris. Inſuper ſcribæ & phariſæi in= ſtitutio erant populi, quos arguens dicebat: Væ uo= bis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quoniam hæc & hæc committitis.

Matth.19

2.Cor.3

2.Pet.1.

Luc.11

Purus eſt oculus tuus ne cernat ma= la, & intueri in labores non poteris. Vt quid intueris in contemptores?

In quibus ſuprà dubitauit, eorum ſoluta eſt etiam dubitatio. Iam nunc uero propter Chaldæos pendet animi. Neq; hoc fit, perinde quaſi ipſe uates dilutio= nis indigeat. Quî enim indigeret, qui alijs ut indicet & inſtituat, formatus eſt? At enim quia animaduer tit apud pleroſque de hiſce naſcituram quæſtionem, ideo adducit. Ambigēt enim, quam ob cauſam Chal

dæis longe nequioribus, Iſraëlitas minus impie agentes Deus tradiderit: huius rei gratia hæret eius animus, & ad Deũ: Noui, *inquit, quod purus eſt oculus tuus. ut qui nolit intueri in praua opera, nec poßit inſpicere labores, quibus ſcelerati, uicijs perditi, & flagitia deſignãtes, ſimpliciores & imbecilliores adfligũt.* Ecquur *igitur cõtemptores, hoc eſt arrogantes, oſtentatores, & legum tuarũ deſpectores* Chaldæos *intueris?* Quur *mitiore & mãſuetiore in eos affectu imbueris?* Quur *lætos dies illos trãſigere ſinis?*

Conticeſces interim, dum impius deuorat iuſtum.

Deuorat, *inquit, impius* Babylonius *iuſtum* Iſraelitam, *tuq́; interim ſiles.* Quare *hoc fit?* Iuſtum *autem dicit* Iſraëlitã *reſpectu* Babylonij, *quaſi dicat, iuſtiorem.* Peccauerunt *quidem* Iſraëlitæ, *cæterum in comparatione ad* Babylonios, *ſunt iuſti.*

Et facies homines, tanquam piſces maris, & reptilia quæ duce carent.

Ex *longanimitate hac, inquit, & ex hoc quod ſceleratißimi quiq́; pro ſuo merito non puniuntur, ſed ipſis potius minus mali in pœnam abs te traduntur, nihil diſcrepare facies mortales à piſcibus, quibus neq; leges ſunt, neq́; iudices, cæterũ cibi loco potentioribus, imbecilliores obijciuntur.* Propterea *re-*

ptilibus, ſeu uenenatis ſerpentium generibus ſimiles reddis, quæ ob naturæ ſuæ amariciẽ, neq; duces habent, ceu exortia mixturæ & ſocietatis, & mutuo inter ſeſe odio ſæuientia. Nam animantia ſub ducem cõſtituta manſuetiora ſunt, cõtubernij & ſocietatis amantem, tum gregis & armenti ſequacem naturã & indolem per hoc indicantia. Porro cõtemptores etiam in ſuperioribus dicti ſunt dæmones, ad quos cõ ticeſcens Deus, temporibus nondum diſpenſati euangelij, faciebat homines prorſum piſcium inſtar uiuere, ab omni ratione alieniſsimos, maxime brutos, & omni uoce deſtitutos, ac planè mutos: neq; enim in eis pietatis erat ſermo, neq; honorificentiæ uox ad Deum: mutua inter ſe cæde alius erga aliũ graſſantes, & in turbido ſalſo'ue uitæ mari ſeſe multiplicantes progenerantesq;. Atq; hæc eorũ uitæ ratio amarulenta erat, ut diceretur uenenũ aſpidum ſub labijs eorũ eſſe, ac animus eis, per ſimilitudinẽ, ſerpentis.

Cõſummationem in hamo euulſit. Traxitq; ipſum in reti, & congregauit ipſum in ſagenis ſuis.

Quũ dixiſſet, quod deuoret impius iuſtũ, quodq; homines adſimilentur marinis piſcibus, demonſtrat iam quo de hæc pronunciet, nimirum de Babylonio. Is enim tantam habet uim, ut omnes gentes (id enim

indicat conſummatio)extrahat,euellat,ueluti hamo quodam, hoc eſt proprio robore, trahatq́; ipſum, pro ipſam, conſummationẽ, (Hebraica *enim conſuetudo,maſculinis pro fœmininis utitur)in reti ſuo, hoc eſt,duris compendijs & ſtudijs:*Et *collegit in ſagenis,hoc eſt,bellicis uiribus. Porrò diabolus totum etiam uenatus eſt hominẽ,& attraxit eum inobedientiæ hamo ad guſtus illecebras, ipſa* Dei *æqualitate propoſita:collegitq́; ipſum,& proprijßimum ſibi fecit in ſagenis multiplicium & uariarum uoluptatum.* Sic *hodieq́; facit.* Primum *mentem uenatur, auellens ipſam à domino cui agglutinata erat, hamo uoluptuoſæ cupiditatis.*Deinde *trahit ipſam reti confœderationis & adſenſus, utrinq; ipſam tenens, cum cogitando & cupiendo malum, tum adſentiendo & cõfœderando.Poſtea cõgregat ipſam,& ueluti in ſinum recipit, ſagenis operum : ubi enim ſemel ei perſuaſerit facere malum, tum propriũ ipſi etiam ſatanas exequitur, perducens eam illò ut abutatur proprijs cupiditatibus ſuis, ad deſperationem iuxtà compellens,ceu iam à* Deo *repulſa ſit.*

Propterea exhilarabitur & gaudebit cor eius.

Babylonij *cor ſummas delicias, maximam uoluptatẽ capiet ex gentium pernicie: harumq́; interitũ læticiam & oblectationem putabit eſſe.* Diaboli *etiam*

etiam cor ſuper mortaliũ internitione gaudio reficia tur, ceu multos acquirat lapſus ſui à Deo *conſortes.*

Eam ob rem ſacrũ faciet ſagenę ſuæ, & ſuffitum incendet reti ſuo, quoniam per ipſa pinguẽ reddidit partem ſuam, & epulas ſuas electas.

Ampla enim & locupletia regna ſibi ſubiecit. Quam eius oſtentationẽ & faſtum, Danielus *etiam ante conſpectum nobis ſtatuit, dum inquit: Qui erexit imaginem auream, quam adorare, & cui diuinũ exhibere honorem præcepit omneis ſibi obedientes, & principes & ſubditos, & optimates & inferioris ſortis uniuerſos.* De *hoc ipſo diuinus uates* Eſaias *inquit: Aſcendam ſuper nubes, ſuper aſtra ponã thronum meum, relinquam terram ſeu nidum, & ueluti relicta oua tollam.* Deinde *ſuppliciũ etiam quo afficietur adfert: Super te ſternent putredinem, & reliquiæ tuæ uermis.* *Quinetiam diabolus, non tantam hamo gratiam habet, hoc eſt cogitationi, uoluptatem ineſcationis uice obijcientem, quantam reti, hoc eſt adſenſui, & ſagenæ effectus.* Reti *ergo ſuffitum, ceu magis apparentem nempe ad ſenſum, cupiditatis reſpectu, ac ſubtiliorẽ, effectus reſpectu: ſagenæ uero attribuit ſacrificium, ceu maius quippiã: Effectus enim & opus mali plus corporis & ſpißitu*

Dan. 3

Eſa. 14

dinis habet, æque atq; ſacrificium lucidius quippiam eſt ipſo ſuffitu. Poſteaquã autẽ pleroſq; ſanctorũ & electorũ Dei, dirus hic, uehemẽs & uafer hoſtis irretit ſagena ſua, ſalſi turbidiq; huius maris piſcator, merito dictũ eſt cibos eius eſſe lautos electoſq;. Tales enim in primis uenari ſtudet. Hunc ad modum Iudã quidem elegit dominus: ipſe uero ſatanas, ſagena auariciæ multa congreganti, eum ſibi uendicans ac ſui iuris plane faciens, ſibiq; ſubdens, cibum ſuũ fecit. Perinde enim ut hominũ cibus eſt, ſalus à Deo parta, ſic epulæ ſatanæ, hominũ eſt interitus. Quinetiã

Deut.32 *Iſraëlitas, qui pars Dei erãt (pars enim domini, populus eius Iacob, funis hæreditatis eius Iſraël.) adeoq; portio præclara, ſibi ſubdidit: ac eos, qui electi dei erant, permutauit in deicidas & occiſores Dei.*

Propterea rete ſuũ circũcirca eijciet, & omnino gẽtes interficere nõ parcet.

Qum pauloante dixiſſet, quod ſplendidas lautas'ue partes colligat, electaq; fercula: quodq; orſus ſui proſperos ſucceſſus, uoluntati eius nemine aduerſante, experiatur: ſubiungit eum etiam gentes inuaſurum, neq; quicquam ceſſaturũ, quo minus propria ſua potentia, tanquam reti utatur. Quemadmodũ neq; diabolus pepercit, omnes gentes per peccatum interimere, ubi ſemel agnouit, ſtimulum mortis, & animorum & corporum, peccatum eſſe.

CAPVT II

SVper cuſtodiam meam ſtabo, & aſcendam ſuper petrã: & contemplabor, ut uideã quid loquatur in me, et quid reſpondeã ad redargutionẽ mei.

Conſuetudo tenet apud ſanctos Dei, *ut ſi quid ex* Deo *diſcere cupiant, omni cuſtodia ſeruare cor ſuũ à mundanis ſollicitudinibus, & ad ſolum* Deum *intento; eſſe, aſcendereq́; ueluti ſuper rupem quandam mentis, hoc eſt, ad, à terrenis rebus, exaltationẽ.* Nã *ſublima corda quærit* Deus. Itidem *ut* Dauid *inquit:* Fortes Dei *à terra admodũ ſubleuati ſunt.* Et *iterũ:* Pſal. 46 Pulli *uulturis ad alta uolant.* Conſimilem *ad modum uates* Abbacuc, *dubius animi, & in iam cõmemoratis hæſitans, ueluti ex perſona talia inquirentiũ, allaturus horum dilutionem, non ex humanis argumentis, cæterum ueluti à* Deo *eam ſeſe prolaturum ait.* Propterea *etiam dicit: Super prophetiæ meæ excubias ſtabo, & ſpiritualis contemplationis, intellectũ meum & mentem à mundanis curis impermixtã cuſtodiens & incontaminatam, Siſtamq́; me ſuper petram ſolidam & inconcuſſam, altũ uidelicet ad* Deũ *recurſum, ſupra quem &* Moſen Deus *collocauit.* Vt *enim excubitores, excelſum quempiam locũ ſcan*

dentes ita ſpeculantur, non diſsimiliter & ego ſpecu labor, quid loquatur in me Deus, de ijs rebus ob quas propter Babylonios dubitaui: quî fiat, quod non pœnā luant ob cōmiſſa ſua, ut poßim ſcire quid reſpondeam uolentibus me ſuper hiſce interrogare, ac diſcere diuinæ adminiſtrationis conſilium. redargutionem enim hic interrogationē nominat. Obſerua hic quomodo nō dixerit quid loquatur extra me, ſed quid loquatur in me, ut indicet Deum non forinſecus uerba facere ipſi, ut neq; alijs prophetis, ſed intrinſecus mente eius cōtacta. Sic dicitur loqui Deus in prophetis. Humanus ſermo ab extra primum aures circumſtrepens, dein ad mentem peruenit: diuinū uero colloquium intus fit, mentisq; auriculas ferit, attingitq;. Per petram ipſam, fidem intelliges. Qui enim credit, Deum nihil in omnibus ſuis operibus citra cauſam perficere, ille ſolus inconcuſſus perſiſtit, non turbatus ab inæqualitate euentuum.

Et reſpondit mihi dominus, & dixit. Scribe uiſionē aperte in buxū, ut perſequatur legens ipſa. Nam uiſio ad tempus uſq; ſuū durabit, & perficietur tandem, & non erit uana,

Imperat dominus prophetæ ſcribere uiſionem, hoc eſt reuelationē, quā reuelauit ei ſuper ijs, quibus

de

de ambigebat. Quę uero ſit reuelatio paulummodo progreſſus dicet. Interim uero literis mandare hanc uiſionē præcipit, neq; id obſcure, iuxta propheticā & opacam planè rationem, ſedenim perſpicue, ut plana ſit & clara. Nec in chartam ſcribere iubet, uerum in buxum, hoc eſt in tabellam ex buxo, ut ſit eo permanentior ſcriptura: ut nedum hodie ſpiritum ducentes in hac terra eam legant, ſed & in poſterū legens perſequatur, hoc eſt, inquirat finem reuelationis, quo ſint complenda hæc. Viſio enim illa iam nō perficitur, ſed indiga eſt temporis. Tu uero caue hæſites, etiamſi eam nunc non euenire cernas. Eueniet enim omnino tandem, & non erit uacua neq; uana, maxime Deo eam reuelante, qui eſt ipſe uerus & plenus. Quî ergo mendacium & uacuum ſeu uanum hic locum habere queat?

Si morā nexuerit, præſtolare ipſum, quoniam ueniens ueniet, & haudquaquam æquo tardior erit.

Hæc eſt reuelatio, quam myſtice prophetæ reuelauit Deus, eam ob rem nominatim non demonſtrauit, quiſnam ille ſit quē expectari conueniat, etiamſi morā nexuerit, atq; tardauerit. Dicat ergo quiſpiā, quod ad Deum hæc pertineat. Quum enim conquereretur Abbacuc, quod non ſtatim poſt peccata etiā pœnas adducat Deus, neq; Babylonios celeri ſuppli

cio adflixerit, eius dubij nūc dilutionē adijcit, dicēs, quod ueniet quidem omnino Deus, quem ceu lentū, accuſauerat, ueruntamen ſuo tempore: quare ſi moram trahat, tardiorq́; plus æquo uideatur, ſuſtine, expecta. Quorundam eſt opinio, quod hæc de Cyro dicat, aduerſus Babylonē uenturo. Nam ille ueniet & Babylonem uiribus ſuis exuet, iniuriamq́; perpeſſos uindicabit, liberabit, uerum non iamnunc. Quomodo uero quum dixiſſet, ſi moram nexuerit, ſubintulit mox, non tardabit: proinde morā nexuerit, ad puſillanimitatē, non tardabit uero ad pacientiam refert. Ac ſi dicat: Si ex puſillanimitate ſua uidetur tibi lentior eſſe, patiens eſto, expecta. Siquidē pacientia tibi perſuadebit, ne cauſeris quod tardus fuerit. Vere enim, ut puſillanimitas noſtra, ueluti intollerabilia & plane difficilia uidetur efficere, quæ tamen & tollerabilia & facilia ſunt, ſic & quæ celeria ſunt, lenta nobis facit. Ediuerſo magnanimitas difficilia factu, facilia: & tarda, uelocia reddit.

Si trepidauerit, non oblectatur anima mea in ipſo. Iuſtus autem meus ex fide uiuet.

Supra dixit, ſcribe uiſionem, ut legens eam perſequatur, hoc eſt, inquirat quid ſibi uelit ea uiſio, tanquam ſperans hoc euenturum: nunc ait, quod ſi trepidauerit ille lector, hoc eſt, in diuerſa raptus hæſitauerit

uerit,& nõ adhibuerit fidem,nõ placebit mihi:neq; anima mea ſeſe ipſo oblectabit, non quieſcet ſuper ipſo. Quemadmodum autem dormire dicitur Deus *& uigilare,& manus habere & pedes humano more, ſic & anima iam illi tribuitur. Eſt igitur anima uerbi* Dei, *quod ad nos in terram deſcendit,& caro factum eſt.* Super *incredulo ergo & formidante, ut nominet ipſum filium* Dei,*uerũq;* Deum,*non capiet uoluptatem. Qui uero trepidationis exors eſt, citra hæſitationem ipſum confitens, iuſtus factus ex fide, habet uitam, ſiue futurã, ſiue illam ipſam iuſticiam.* Ex *operibus enim legis nulla iuſtificatur caro. lex enim iram operatur,ſi quis eam tranſgreſſus fuerit, & interemit præuaricantes: fides autem per gratiã ſoluens delicta,iuſtificat.* Eam *ob rem etiam dictum eſt, ut quædã exemplaria habent:*Iuſtus *autẽ meus, hoc eſt per gratiam meã iuſtus factus.* Buxus *uel tabella buxea,eſt omnis anima fortis, robuſta,& leuigata,polita'ue,hoc eſt,manſueta,nihil habẽs aſperitatis,nihil ruditatis, propheticas de* Chriſto *reuelationes in ſeſe recipiens,ac firmiter cuſtodiens promiſsiones,cum de priore eius aduentu, tum poſterio re.Quare dum uidet iuſticiam languentem,& iniuſtitiam ualentem ac robuſtam, ægro iſthuc animo fert: at interim expectat occaſionem,hoc eſt, cõmodum & opportunum tempus exacti iudicij,ac com-*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

penſationẽ perſolutionemq́; operum, quæ quiſq; per ſeſe in hac uita geßit. Ac iuſtus quũ ſit, à iuſticia non deſiſtit, cæterum præſentem uitam prouehit ex fide in futura bona, impermutabilis perſeuerans, & in Chriſto uiuens, iuſti iudicij Dei ſpebus exhilaratur.

Pſal.35 *Talis erat qui dixit: Vidi impium ualde exaltatũ & ſubleuatũ, & præterij, & ecce non aderat: Siquidẽ in hac uita ad finem fortaſſe fœlicem rerum curſum obtinet. Idem propheta, cum hoc loco conſonat dum ait: Nequiter agẽtes & ſcelerate, ſubitò, ceu fœnum exareſcent. Præterea in futuro ſæculo cõuenientem pœnam luet, & non erit, qui ſic exciderit ab eo qui*
Rom.14 *uere eſt: Iuxta Paulũ enim Deo ſumus. Sic & alio in*
Rom.4 *loco ait de Deo: Qui uocat ea quæ non ſunt, tanquã ſint: hoc eſt, eos qui extra ipſum ſunt, & propterea non exiſtentes, faciens in ipſis ut ipſius ſint, & eam ob rem ſint.*

At faſtu inflatus, cõtemptor & oſtẽtator, nihil planè perficiet.

Quum prædixiſſet uenturum eum qui triſtia ac dura ſolueret, liberaretq́; contritos ab omni calamitate, meminit poſthac Babylonij Nabuchodonoſor, inquiens, quod faſtus et arrogantiæ ſpiritu refertus, contemnenſq́; Dei, nihil proficiet, hoc eſt, non ad finem uſq; fœlicitatem inconcuſſam aſſequetur, etiamſi principio inflatus fuerit; id quod & ab Daniele diſcemus.

ſcemus. Etenim priuſquam Cyrus armaret copias ſuas, excidit è regno uæſania correptus, ac ueluti malo ſpiritu agitatus circumibat deſerta, foris demorans, aëris uarietati expoſitus, et omni ope deſtitutus, ut adeò corporis etiam ſui formã, ferina, feroci, & effera quadam ſpecie alteraret. Habes igitur dilutionem eorũ in quibus dubitaſti, præcipue uero qui de diuinæ prouidentiæ ratione hæſitaſti. Ecce enim uidiſti finem impij, hæc & hæc facientis.

Qui ampliauit, tanquam infernus animã ſuam, & ipſe ueluti mors, quæ non impleri poteſt. Cõgregabit ad ſeſe omneis gentes, & accipiet ad ſeipſum omnes populos.

Quod ſupra dixit propheta, quod conſummationẽ hamo attraxit, & quod penitus occidere gentes nõ parcet, ueluti ſigillo nunc obfirmat Deus, maliciam & ueri Nabuchodonoſor, & eius qui mente concipitur, hoc eſt, ſpiritualis magis ac magis exhibens. Nam propheta ſagenæ, reti, & hamo, mores eius & potentiam comparauit, ac Deus illum minime ſaturari ait, ut qui inſtar inferi Plutonis animas accipiat & non impleatur, quiq; mortis in morem corpora ſuſcipiat & nõ exatietur, omneis præterea mortales ſibi ſubijciat, ſuiq; iuris faciat, nec ſibi à ſua

cupiditate tamen temperet. Proprie autem turgidus ille faſtu & contemptu, pater eſt ſuperbiæ: qui & ſi humanam naturam occiderit, per peccatū per Adam perpetrato, ac dilatauerit ſeu latè apeͤruerit animam ſuam, non tantum contra peccatores procedens, uerum etiam contra iuſtos, adeoq; infantes, (regnauit enim mors ſuper eos qui non peccauerant) tamen in finem uſq; non perducet: Chriſtus enim pro nobis impeccabilis, & ſine peccato appaͤruit, ac diſſoluit peccatū in nos per Adam transfuſum. Propterea & iniuſte mortuus, & excitatus ex mortuis, eo quod non erat poßibile teneri à morte principem uitæ, ſimul etiam nos excitauit & ſedere fecit in ſupercœleſtibus. Et ille quidem per idolorum cultum, & alia praua opera cunctos ſibi ſubiecit: Chriſtus uero mundauit nos ab operibus mortuis, ut ſeruiremus deo uiuenti & uero.

Rom.5

Nónne hi omnes de ipſo ſimilitudinem ſument, & propoſitionem quam ei denarrent?

Prudentes, inquit, ſimilitudinem ædent, hoc eſt, oden uel canticum, & problema, id eſt ſermonē popularem, qui omnibus paßim ſit in ore, ut pro omni alia narratione, de ipſo uerba faciant. Vel parabolam dicens, hoc ſignificat, quod quoties mētionem ſint facturi alicuius ceu infortunati, hanc ſibi ſumant ſimilitudinem

ſimilitudinem dicentes: Aeque infortunio ſuccubuit, atq; Babylonius.

Ac dicent, Væ qui multiplicat ſibi, quæ ſua non ſunt. Quouſq; & ſolide pōderoſum reddēs colli ſui ornamētū.

Hæc, inquit, canent, lamentantes Babylonium. Væ qui nihil ſe decentibus manū inijcit, & colli ſui ornamentū, ſiue onus imperij ſui grauius conſtituit ſubditis ſuis, quod grauia tributa & uectigalia imponat. In medio autem exclamauit luctu: Quouſq;? inexplebilem eius & inſatiabilem cupiditatem eius demonſtrans, ut quæ finem non nouerit, quæ tamen non diu duratura ſit, ſedenim propediem ceſſatura. quantum nunquā antea. Graue autem & oneroſum reddidit collare ſuum, eò quod grauius ſibi ſupplicium ex Deo ipſe parauit: quādoquidē in malicia ſemper ſua perrexit, Porro calumniās ſpiritus, etiā quæ ſua non ſunt colligit, nimirū homines Dei exiſtentes, ab eo nihil differentes, nimirū ad imaginem eius creatos, ſibi mancipans. quos tamen Deus uirtute euangelij Chriſti liberat. Vnde & grauius ſibi collare, hoc eſt maiorem pœnam quidem apparat, qui ne in aduentu quidem Chriſti à malicia deſtitit, Atqui conſideras hic commodiſſimam potentiam.

Quoniam repente exurgent mor-

dentes ipſum, & expergiſcentur inſidiatores tui, eriſq; in direptionem ipſis.

Iam antea dixit, Quouſq;? ueluti ægreſcens & cõmotus: pro eo quod eſt, quamdiu hoc facies? Deinde ueluti interroganti cuidam, quomodo hoc intelligis: Quoniã, inquit, inuitus ab iniuria & iniuſticia deſiſtet. Nam ueluti é ſomno exurgent ſubito, & ex improuiſo lancinantes ſeu mordentes ipſum ceu dentibus, belli nimirũ inſultibus, exedentesq; uires eius bellicas & abſumentes, nempe ſub Cyro, Perſæ, Medi, & Elamitæ: ac ueluti ex ebrietate, ac alta in ſoporem delatione, expergefacti, ſobriam mentem, & liberam ratiocinationẽ recipientes, non porrò ferẽt tantam tuam degrauationẽ, uerum omnibus modis inſidiabuntur tibi, diripientq; regnũ tuum. Inſurrexerunt etiam aduerſus ſatanam apoſtoli & martyres: qui docentes & cõfitentes ore Chriſtum, mordebant corpus eius, ſiue eos qui quæ ſatanæ ſunt ſapiunt: Vt enim corpus Chriſti ſunt fideles, ſic corpus diaboli ſunt infideles. Et qui antehac idololatræ fuerũt, inſidiatores eius cõſtituentur, aboliturí ipſius opera. Euigilarunt enim & uiderunt lignum, lignũ inquam & aliam materiam, qualis eſſet: quã antea, ceu temulenti, colebant. Porrò qui à peccato deflectit, itidem exurgit, iacens enim reflecti non poſſet: & confitens mordet diabolũ ore ſuo quo cõfitetur.

Et expergefactus ex alta in ſoporem delatione, qua detinebatur à uoluptate, inſidiatur iam per ieiuniũ, corporis humi cubantis caſtigationem, precationẽ: diripiens ipſum, & alios ad ſalutem ducens, & uerbo & exemplari quod in ſeſe exhibet.

Quia deprædatus es gentes multas, deprædabuntur te omnes relicti populi, propter ſanguinem hominum, & impietatem terræ & ciuitatis, & omnium inhabitantium ipſam.

Multos, inquit, tu deprædatus, ueruntamẽ à paucis extra tyrannidem tuam relictis deſtrueris, quos neq; ſperabas tibi reniſuros. Adeò diuinitus plaga tibi infligetur, ut qui abs te contempti fuerint, te excellant, ueluti Deo prorſum illos confortante, indenteq; robur. Patieris autem hæc propter uictimas & cædem, quam ædidiſti, hominũ: & propter impietatem & flagitia quæ cõmiſiſti, omnem terrã omnemq; ciuitatem uaſtans, ac ſuis habitatoribus orbans. Proinde à Cyro hæc paſſus eſt Babylonius, ſiue imperiũ eius. A ſanctis uero ſatanas, qui ſpolians homines per ſeducentem uoluptatem, per illos rurſum ſpoliatus eſt, atq; Chriſto ingreſſo in domum eius, ſiue in mundũ in quo habebat robur, diripienteq; uaſa eius, quibus utebatur ad omnem propriam

efficatiam ſuam & operationẽ. Spoliatus eſt etiam per apoſtolos, qui ex reliquijs electorum Iſraëlitarum exiſtentes, omnes ſatanæ ſubiectos liberabant.

Væ qui auide poſſidet facultates malas domui ſuæ, ut ponat in altitudinẽ nidum ſuũ, ut contegatur manu malorũ.

Indignatur Babylonio tanquam auaro & circumſcriptori. Dicere autem queas, quod & lugeat ipſum. Etenim uere miſer eſt, & luctu dignus, qui plura appetit. Proinde & ille auide expetebat facultates malas domui ſuæ: uel auarus erat auaritia mala domus ſuæ, hoc eſt, propter imperiũ ſuum & regnum, ut hoc eximiũ, altum & præpotens conſtitueret, ut nullo tentari malo poſſet: uel ut domum ſuam regiam ſplendidam faceret, & auro præclarã, utq; ſublimem ipſam extrueret, ut ita undiq; tutus & inſidiarũ exors fieret. Dixit autem nidum ex metaphora auiũ, nidos ſuos in alto collocantiũ, ut ne facile pulli parũ intercipi queant per inſidiatores. Subindicat iuxtà mentis eius ſublimitatẽ & elationẽ. Eſt etiã bona excellentia, ſeu plura habendi cupiditas, quando in uirtute quiſpiam ſuperior eſſe uoluerit, & quando pauca huc impenderit, plura inde recipere cupiat.

Cõſuluiſti in ignominiã domui tuæ.

Altitudo, inquit, hæc quã adeptus es ex auaricia domui

domui tuæ, regnoq; tuo, ad maiorem ignominiam uertetur tibi, Quo enim præclarior es, hoc in maiorem tibi contumeliam cedit, quo à tanto taliq; ſplendore excidas. Hæc ad omneis quidem auaros dicta ſunt, & circumuenientes alios. Atq; utinam hæc audiant, & commoditatẽ ex eis capiant. Hæc etiam dicta ſunt de ſpiritu deſertore, qui Deo maior eſſe geſtijt, ac humanam ſibi ſubdidit naturam. Qui poſuit quidem in altitudinem domũ ſuam, & nidum, hoc eſt, peccatũ. in ipſo enim quieſcit. Nidum uero, inſtar auis habere dicitur, propter principatum & poteſtatem quæ ei eſt in aëre, ac propterea quod oſtentationem, faſtum, & ardua ſpiret. Atqui huiuſmodi domui ſuæ cõtumeliam decreuit & acquiſiuit. Quando enim peccatum ad faſtigium perduxit, ac ad ſummam maliciam peruenire perſuaſit, nimirum alios homines ad nullam non peccati ſpeciem impellens, ac Iſraëlitas ut complerent menſuram patrum ſuorum, & eorum qui & prophetas & Chriſtum occiderãt, tum ignominia eſt affectus & pudore ſuffuſus.

Confeciſti populos multos, & deliquit anima tua.

Hoc eſt, conſummaſti, uel funditus cum ſumma pernitie perdidiſti: quod ſupra dixit, conſummationẽ in hamo extraxiſti, Neque deſtitiſti à peccando, uerũ hodie delinquit anima tua, ad maiorem plura habendi

cupiditatem progrediens: Vel quod poſt cõfectionẽ populorum multorũ, ſuperbia languiſti, ut uel contra Deum rabidus eſſes, id quod uere eſt animæ peccatum. Præterea uani doctores circunueniunt circunuentione mala, auellentes à ſana doctrina diſcipulos poſt ſeſe, ut ædes ſuas, & non Dei (quas eccleſias uocant) altiores & præclariores reddant, eo quod turgida loquantur: quibus tamen ſibi ignominiam ſtruunt, eccleſia, quæ re uera eſt domus Dei, fortiorem ſeſe monſtrante, quando & conficiunt tales populos multos, eccleſiæ anathemati ipſos obnoxios conſtituentes, qui eſt finis & exitus omnis hæretici, nimirum ſeparatio à Deo.

Hanc ob cauſam lapis ex pariete clamabit, & cãtharus ligneus uociferabiť.

Conſueuit ſcriptura inanimis & ſenſu uacantibus & ratione, uocem attribuere, non quod ſonare uerba queant, uerũ quod ueluti per ipſas res tantum non clament. Hanc ad rationem Eſaias ait: Erubeſce
Eſa.23 *Sidon, dixit mare. Et, Cœli narrãt. Et quod præſen*
Pſal.18 *ti loco magis eſt accõmodum, Dominus dixit Iudæis*
Luc.19 *quum pueri eum cõmendarent: Amen dico uobis, ſi conticuerint illi, lapides clamabunt. Proinde ad Babylonium ait: Nedum ſermonis participes, uerũ & inanimi lapides, & irrationalia, ut canthari, uociferabuntur aduerſus tuam dementiam & inſaniam. Et*

qui

qui hoc fiat, dicemus. Nabuchodonoſor Iudææ domos & urbes uaſtabat, diruebat, incendebatq;: neceſſario igitur lapides decidebãt & ligna, ſcarabæos paruos (nã illi κάνθαροι uocantur) uel tineas habentia, uel teredines, ex quibus & ædiũ & ciuitatũ uetuſtas cõſtabat. Hæc igitur ſuffoſſa, igniq; ſuccenſa, propheta uociferatura dicit aduerſus eius crudelitatem. Animaduertendum quod pro uoce, cantharus, Symmachus connexionem lignorum poſuerit. Fortaſſe igitur ueteres, trabium complexum culmina ſuſtinentium, Cantharos nominabant, quia ſibi ſuperpoſitum tectum ferrent. Adhæc omnis lapis ex iudaico templo ſublatus, clamabit Dei potentiam. Iam qui peccati fimo hactenus uolutatus fuerit, ubi lignum crucis apprehenderit, clamabit: Abſit à me ut glorier, niſi in cruce domini mei Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Et illud: Chriſtus etſi ex infirmitate mortuus eſt, uiuit tamen ex potentia Dei. Gal. 6 2. Cor. 13

Væ qui ædificat ciuitatem è ſanguinibus, & parat urbẽ per iniuriã. Nonne hæc ſunt à domino omnipotente?

Luctibus & lamentis uere dignus eſt, qui ex iniuſtis uictimis & cædibus, regnum ſuum amplificat: qualis & babylonius fuit, è ſanguinibus & prælijs extruens urbem Babylonem, uel totã ciuitatem ſibi

ſubiectam, altiorem & opulentiorē faciens, atq; pa rans, autumans ſeſe firmam eam, ac nullis turbationibus expoſitam redditurum, adeoq; inuictam, per hoc quod iniuſtas opes & potentiam colligeret. Hæc *autem non ſunt à domino, hoc eſt, non imperauit iſta, neq; lege ſanciuit ea dominus, neq; ipſi placent.*

Aedificauit *ciuitatē ſatanas in ſanguinibus, quan do inſtituit rempublicā & adminiſtrationem ſacrorum, idolis deſtinatorū: parauitq; urbem in iniuria, quando perſuaſit hominibus degere ſub auaritia & circumuentione, ac ſimpliciter uiuere in uoluptate ac delicijs, quæ eſt iniuria & iniuſticia, dum qui melior eſt inter nos, iniuriam patitur à peiore.*

Et defecerūt populi pleriq; in igne, & gentes multæ exanimatæ ſunt.

Planum *iam facit, quomodo ædificarit* Babylo*nius in ſanguinibus & iniurijs.* Etenim *populos mul tos, inquit, incendiſti, ciuitates eorū & regiones com burēs: & gentes multas puſillanimes reddidiſti, hoc eſt, ut ob calamitates quibus per te adfligebātur, renunciarent potentiæ ſuæ, & uires ſuas reijcerent.* Defecerunt *ergo gentes multæ in igne, quo accende bant & comburebant uictimas ipſis idolis.* Atqui *deſtituuntur etiam uiribus in igne indignationis & furoris, qui à potētiſſimo* Babylonis *rege uincūtur.*

Quoniam

Quoniã implebitur terra cognitione domini, ueluti aqua multa cooperiens maria.

Quædam exemplaria habent, impleta eſt: quod ipſum etiam pro implebitur intelliges. Poſtquam igitur *ſupra dixit,* V*æ, nunc cauſam adducit, & infit:* Propterea V*æ dixi, quoniam cognoſcetur in te potentia* Dei, *& uniuerſa terra cognoſcet dominum, ceu iuſte iudicantem.* Et *quemadmodum copioſa lympha cõtegens maria, hoc eſt, mundans & ſuperbulliens, in omnem hinc inde locum effunditur, conſimili ratione cognitio domini exuberabit, & ſuper omnes fundetur: perinde ac* Dauides *ait:* Cognoſcitur *dominus iudicia faciens, in operibus manuũ ſuarum comprenſus eſt peccator.* Quũ *enim peccator in illis ipſis, quæ perpetrat, deprehenſus fuerit, tum dominus iudicia faciens omnibus innoteſcit.* Prædicit *autem uenturã etiam per* Chriſtum, *ſuper uniuerſum terrarum orbem cognitionem* Dei, *itidem ut ipſe dominus ad patrem inquit:* Manifeſtaui *nomen tuũ hominibus.* Prius *enim ſolis* Hebræis *cognitus erat, neq; illis interim ut pater filij, neq; ut productor ſpiritus, uerũ ſimpliciter ueluti* Deus, *& autor uniuerſorum.* Per Chriſtum *autem cunctis mortalibus manifeſtatus eſt, etiam ad ultimos uſq; orbis terre fines, per etiam perfectam gloriam, tanquam filij & ſpi-*

Pſal. 9

Ioan. 17

ritus principium. Maria itaq; gentium ob incredulitatem amara, inundare fecit & contegi aqua (quæ bibi queat) diuinæ cognitionis, adeò ut in ipſam transmutarentur. Porro dominus ipſe in ſcripturis fluuius dictus eſt, imò & torrens appellatur, ut eo
Eſa.66 *in loco*: Ecce ego ſuper illos affluam, ut fluuius, & quaſi torrens inundans gloriam gentium.

Væ ei qui bibere dat proximo ſuo mixturam turbidam, & inebriat, ut intueatur in ſpelæa ipſorum. Saturitatem ignominiæ poſt gloriam bibe.

Rurſus Babylonium calamitoſum reddit, dum inquit: Bibere dabat ſupplitia et pœnas proximo, *id eſt, omnibus hominibus ex eodem luto conditis, uel cõtribulibus & cognatis tuis*: mixturã *ſeu peruerſionem turbidam, hoc eſt, turbidum potum, ceu fontis inuerſionem paßi, ſiue conturbati*. Et inebriabas *eos per punitiones, ut ſubindicarent tibi ſpelæa, id eſt occulta loca, in quibus defoſſos ſeruabant theſauros, ut inſpiceres eos*, Eam obrem *& ipſe iam bibe potum ignominiæ, aduſq; ſaturitatem. non enim leui cõtumelia afficieris, ſed ingenti planè*. Ratio eſt *in promptu: quod ex ingenti gloria, ad ignominiam lubricè caſurus ſis*. Tradunt Hebræi, *quod Nabuchodonoſor abducens gentium duces in ſuam terrã,*

introduxerit iuxtà in ſuam regiam, atq; illic forti pa rato & permixto potu, eos inebriatos ad ſaltandũ compulerit. Qui dum mouerentur ac interdum caderent, occultaq́; corporis, ut uериſimile eſt, nudabantur, miras inde delicias & uoluptatem capiebat, & in riſum ſoluebatur Nabuchodonoſor. *Corporis itaq; ſecreta, ſpelæa nominauit propheta. Alij interpretes, pro ſpelæis nudationem reddiderunt: ut intueatur in nuditatem ipſorum* Præterea diabo *lus hominibus, qui proximi eius ſunt, quantum attinet ad rationalem naturã, propinauit permixtionẽ turbidam, conturbans mentem ipſorum, & peruertens atq; cõmiſcens noticiam, quã eis à natura* Deus *indidit, boni & honeſti: inebriansq́; uoluptatibus, ut corda ipſorũ ueluti ſpeluncæ iſtius latronis facta, eum pro ephoro & obſeruatore ſuo habeant, attendentem ſedulo & obſeruantem, ne qua ratione, bona cogitatio uel ratiocinatio ingrediatur. At poſtquã aqua cognitionis* Dei *ſuper terram exuberauit, ac torrens deliciarũ, nempe* Chriſtus, *prædo iſte abunde ignominiarũ retulit, ſatisq́; contumelia deturpatus eſt. Siquidem ex omni potentia ſua excidit, ut nullus uſquam idolorũ cultus remaneat, nec amplius iſte latro, ceu numẽ, malis feriat, perinde atq;* Eſaias *ait: Ablegabit dominus ad honorẽ tuum ignominiã.* Eſa.10

Hæreſiarchiæ item potionem miſcent appropin

quantibus ſibi diſcipulis, turbidã nimirũ inuerſionẽ, inuertentes genuinũ ſcripturarũ intellectũ, ut in ſpeluncas ſuas, ſiue ſynagogas uel cõuentus intueantur. Iam & corda ipſorũ ſpelæa dici queant, Euangelij Chriſti cognitionis lucem non accipientia, qui ſol eſt iuſticiæ, ut quæ ſerpentibus & reptilibus referta ſint, hoc eſt, prauis & uenenatis cogitationibus.

Et tu cor concutere, atq; mouere.

Cordi Babylonio hæc loquitur. Quoniam iam antea per te multi conſternati ſunt, nunc igitur tu, qui nunquam ſperaſti ut aliquo terrore tentareris, ut'ue à felicitate tanta excideres, quam perpetuo inuiolabilẽ arbitrabare, ac propterea induratus eras: nunc inquã, corde concutiare, hoc eſt, intellige quod felicitas tibi tua exciderit, ac ſenſum aliquem accipiens eorum quæ aduerſum te euenient, ab arrogantiæ ſtatu concutere, ac trepida tremore quodam, & mœrorem aſſumens, & animi in meliorem ſtatum permutationẽ. Quod uero minime pauci in felicitate rerumq; copia conſtituti, nullo unquam tempore ſeſe quaſſandos & commouendos exiſtiment, Dauid
Pſal. 29 *teſtimoniũ profert, inquiens: Ego autem dixi in exuberantia mea, haudquaquã concutiar ullo unquam tempore. Nec reputaui mecũ, quod tu decorem meũ & ſplendorẽ confortaſſes, ac ſtabilem hactenus eſſe feceris. Non quod ego dignus forem, cæterum quia*

tu

tu uolueris. Domine, inquit, iuxta uoluntatẽ tuam, prebuiſti ſplendori meo uires. Auertiſti autẽ faciem tuam & factus ſum conturbatus. Proinde hortatur Babylonium, ut turbationem perferat, ac felicem illum, qui dum à Deo flagellatur, turbatur, & concu titur à malicia: nec dicit, fortis ego ſum, iſta nõ curo.

Gyrum duxit ſuper te, poculum dextræ domini.

Eapropter inquit moneo te ut cõmouearis ac tre pides, quod iuſta Dei uindicta ſuper te uenerit. hanc enim calicem diuinæ dextræ nominat. Sæpe autem aliâs multis in locis pœna calix dicitur, aut poculũ. Iam qui biberit & perfuſus temeto fuerit, cõcutitur. Quid uero eſt, gyrũ duxit? hoc eſt, circumtulit, uel circumlatũ eſt à dextra, ut effugere illud non poßis. Vel quod æque atq; cyathus in ſympoſio ad omnes cõpotores per circuitũ tranſit, ſic diuina ſeſe ultio ge rat. Antea nanq; alia regna pertranſijt, puniens illa & inebrians dextra illa calamitatibus: circulo autẽ perfecto, ad te uſq; etiam tandem peruenit, ut te iam ebibere oporteat hoc poculum, quod dextra tibi do mini propinat. Nec fieri poteſt, ut hic præterfugias. Manũ enim eius excelſam quis auerſabitur?

Et collecta eſt ignominia ad gloriam tuam.

F. Paulini a S. Bartholomæo Carmelitar. Discalceat.

Quemadmodum quando fęlix eras, undiquaq;
gloria tibi cumulabatur, & à diuitijs, & à fortitudi
ne & intellectu, & multitudine ſubditorum, ac id ge
nus conſimilibus: ſic nunc ignominia colligetur tibi
à paupertate, à metu, ab ignorantia, à defectione
ſubditorum, ac talibus omnino ſimpliciter. A quibus
enim celebris, magni æſtimatus eſt, ab ijs nunc debo
neſtatur, ab illis deſtitutus. Quia uero dominus
in corde terræ triduum apud inferos demoratus eſt,
ad hoc ipſum cor ait: cõcutere & cõmouere. primũ
quidem motu facto, dum exhalararet animã, quan-
do & monumenta ſunt aperta: deinde quod ueluti to
tus inferni principatus ſit concuſſus, ac æreæ contri
tæ portæ. aduenit enim captiuis prædicare dimiſ-
ſionem. Adfert igitur: Quoniam circundedit te po-
culum mortis, quod bibit dextra domini, ipſe uideli-
cet Chriſtus Ieſus. Quare quos, dum tibi integræ ui-
res ſtarent, deuoraſti, rurſum expuiſti: & factus iu-
xta inglorius, per gloriam Chriſti, qua humanam
naturã retinuit conſeruauitq;. Deſtructus eſt nanq;
extremus hoſtis, gloria mali, & iactatio maliciæ,
Pſal.51 iuxta illud: Quid gloriaris in malicia? Quando ue-
ro indigne tulerit, maliciæ & uitio ſe obnoxiũ, col-
legeritq; ſeſe, tum ignominiam putat priorẽ gloriã.

Nam impietas Libani cooperiet te.

Libanus mons Phœniciæ ſyluoſus & odorus,

pretioſis arboribus exuberans. Aßimilat igitur ſcriptura monti huic urbem Hieroſolyma, ceu maximam, & eam quæ cunctis anteferatur, ac multa bona fragrantia, propter ſanctos homines, refertam, perinde ac Dauid ait: Cedri Libani quas plantaſti, illic paſſerculi nidulabuntur. Pſal.103 *Quilibet enim ſanctorum cedro ſimilis eſt, eo quod in altū tollatur, eosq́; ſuſcipiat, qui ab eo inſtitui uolunt, eisq́; fiat protectio. Quia ergo Hieruſalem incendit unà cum diuino templo Babylonius, impietas, inquit, in Libano, quæ eſt Hieruſalem, commiſſa, conteget te.*

Et calamitas beſtiarū pterrefaciet te.

Beſtias, Cyri copias & exercitus uocat, ferinum in morem ſeſe gerentes, ac beſtiarum inſtar ſæuientes. Proinde adflictio calamitasq́; quam Cyrus adducet tibi, trepidationem tibi inijciet, hoc eſt, humilem, timidum, & inaudacem reddet. Olim etiam rę uera multa erat in Libano impietas, idola propter, quorum illic uigebat cultus. Altiora enim montium iuga ſcandebant dæmonibus addicti, ut illic facilius dæmonibus conuerſarentur. Eius cultus cauſa diabolus, coopertus eſt abyſſo, adeoq́; inferno traditus, ac quæ ſub ipſo ſunt beſtiæ & uenenata, hoc eſt, mali ſpiritus, adflicti ſunt flagellati uidelicet Chriſti nomine.

Propter ſanguinē hominū, & impie-

tatem terræ, & ciuitatis, omniumq; in ipſa commorantium.

Rurſus iure ultionem à domino imminere oculis ſubijcit, quodq; haud citra rationem, aut iniuſte hæc patiatur, uerũ propter ſanguines, inquit, & impietates quas faciebat, omnem terram & ciuitatem ciuibus & incolis exuens. Hæc etiam domini interemptoribus cõueniunt, ſanctorumq; hominum, qui ignominia adfecti ſunt, & calicẽ iræ Dei *biberunt, & ad ærumnam à beſtijs,* Romanis *nimirum militaribus copijs, redacti ſunt, propter ſanguinem tum prophetarum, tum domini, eiusq; diſcipulorum. Siquidem iſti interemptores impij fuerunt in* Libanũ, *benefragrantem nimirum eccleſiam, quæ terra* Dei *eſt & ciuitas.*

Quid prodeſt ſculptile ei qui ſculpſit ipſum? Finxerũt ſibi conflatũ quippiam, nimirum apparentiam uanam. Confidit in fictili ſuo, qui finxit illud, dum facit idola muta.

Babylonij, Cyro aduerſum illos belligerante, ad idola & præſtigia & incantationes conuerſi ſunt, eam ob rem deridet eorũ propheta dementiã: quandoquidem ueri Dei *templum flammis tradiderant. Confidebant autem idolis, quæ ipſos ab hoſte uindicare*

care non poterant. Idolorũ *autem, quæ ex metallica materie parata erant, quædam ſculpta fuere, quædã fuſa & ducta: omnia tamen per conflationem ignis.* Etſi *ſculptilia peculiarẽ quandam formã haberent, cuncta tamen in ſeſe plena & ſolida extiterunt, nihil in ſeſe uacui admittentia.* Fictilia *uero ſunt commiſſa & cõnexa, intrinſecus alia materie referta, ut pice, uel cera, uel luto.* Fiebant *& ſculptilia lignea, & lapidea, & conſuta.* Sunt *& quæ pictorum manus coloribus informabant.* Quũ *igitur ſpeciatim ſculptilium & ductilium mentionem feciſſet, generatim iuxtà intulit, ut faciat idola muta.* Per *dictionem enim facere, omnia comprehendit, quomodocunq; & ex qualicunq; materie facta.* Fortaſſe *autẽ finxit & fictile, hoc ſignificat, ueluti ſi dicamus:* Fecit Deus *terram:* Et *rurſum: Aridam manus eius finxerunt.* Eſt *autem ſententia huiuſmodi.* Fiduciam *collocat qui finxit, in fictile ſuum, ac propterea imagines faciũt: quo plures fecerint, hoc ſe maiorem commoditatem aſſecuturos ſperantes.* Dicens *phantaſian, hoc eſt, imaginem quæ apparet: appoſuit, uanam, eo quod & uera ſit apparitio: ſiue quando quæ uiſa ſunt alicui, denuo prodeant & oriantur apud ipſum, qualia fuerint antea: uel quod ſcriptura apparitionẽ, ſplendorem appellet etiam.* Quum *igitur multi ſplendores ſubſiſtant, ut qui ſint rerum exiſtentiũ, ipſe ido-*

uero eſt ductile, ſeu idolum ductum ex auro & argento, uel fuſum.

Et omnis ſpiritus non eſt in ipſo.

Pro, nullus ſpiritus eſt in ipſo, neq; naturalis, neq; ſenſibilis, neq; rationalis.

Dominus autẽ in tẽplo ſancto ſuo: metuat ſibi à facie eius uniuerſa terra.

Imagines, inquit, mutæ ſunt & imbecilles, neminem iuuare poſſunt: dominus autem ueluti templum quoddam habet ipſum cœlum, & in illo commoratur, ceu ſanctus in ſancto. Demoratur etiam *in templo* Hieruſalem *urbis: quod, qui in idola ſua ſpem locat, incendit, pro quo maleficio pœnam luet.* Quod *ſi in cœlis habitat, omnis terra uereatur faciem eius, hoc eſt, præſentiam eius, & conſideratione nostrorum operum: & nemo ſit contemptor* Dei, *neq; arroganter agat, ad ea quæ* Babylonio *contigerunt defigens oculos. Templum domini etiam corpus eſt, quod è ſancta uirgine ſibi ipſe compaginauit, quod etiamnum templum immoratur.* Omnes *igitur terrena ſpirantes, metuant ſibi à facie ipſius, ſecundi opinor aduentus, quando terribilius quam antehac, ueniet uiſitare opera noſtra, non in rectum transferre, non emendare.*

PRECATIO HABACVC PROPHE*tæ cum cantico.* Caput III.

Omine audiui auditum tuum & cõterritus ſum: intellexi opera tua & obſtupui.

Transformans & figuris illuſtrans admirandus uates, ſermonis ſui characterem, nempe interrogatione & reſponſione, ac quærens quur nõ puniat Deus *cõtemptores: ubi ergo didicit quod pœna non ſit perpetuo defutura, neq; ſemper differenda, enimuero* Iudæos *quidẽ per* Babylonios, Babylonios *uero per caſtigandos eſſe* Perſas*: ad laudẽ cum cantico ſermonẽ transfert, precans ſimul & celebrans, & admirans* Dei *iuſticiam, inenarrabilesq;* Dei *ordinationes.* Orationis *autem & precationis habitu, interim futura etiam uaticinatur. Ait ergo:* Audiens *ego quæ dixiſti de transgreſſoribus in* Hieruſalem, *quod* Babylonio *tyranno tradentur, ac de illo ipſo impio quod* Perſis *dedetur, perterrefactus ſum, quod adeò peccatores ad interitum funditus tradas.* Nihil *eorum quæ abs te fiunt domine, citra rationem fit.* Obſtupeſco *cõſiderans iudicij tui iuſticiam.* Poterunt *etiam hæc de* Chriſti *myſterio dici.* Poſtquam *enim meminit* Babiloniorum *abolitionis,*

abolitionis, quam Cyrus efficiens, Iſraëlitas liberauit, deinceps ad generaliorem & ſecretiorem, quam dominus noſter Ieſus Chriſtus nobis peperit libertatem & liberationem recurrit, liberans nos à ſatanã poteſtate. Tum ita uates ad patrem uerba facit: Audiui pater, domine mi, te reuelantem mihi incarnationem unigeniti filij tui, & perterritus ſum & admiratus. Quomodo terra capiet illud, quod nuſquã capitur? Porro reputans apud me intimius & exactius opera tua, quæ facturus es, corpus ipſi effingendo ex uirgine per ſpiritum ſanctum, & ſigna, & id genus alia, quæ ipſe per tuum nomen faciet, obſtupui. Ad hæc, ad filium ita dicere queat: Quoniã audiui de te famam quandam. ſupra enim dixit: Audiam omnino quid loquatur in me ſpiritus: & intellexi opera, per quæ operaberis ſalutem humanæ naturæ, præterea & crucem & mortem, & reſurrectionem & aſſumptionem: Et obſtupui planè, demiratusq́; ſum, quomodo contraria conuenire poßint, nempe corpus cum incorporeo, mors cum uita, cum morte reſurrectio, quomodo corpus in cœlis collocabitur. hæc enim omnia prorſum plena ſunt ſtuporis admirationisq́;.

In medio darum uitarũ cognoſceris.

Duæ uitæ ſunt, & præſens & futura, quarũ medius ipſe Deus iuſtus iudex demonſtratur: alios qui-

dem hic puniens, uel etiam glorificans, alios uero
meris ſupplicijs in futuro ſeculo uenturis, uel quie-
ζώων *tudinibus etiam recondens atq; deſtinans. Qui-*
ζωῶν *dam hic non uitas, ſed animalia per prophetam dici*
intellexerunt, Cherubim uidelicet gloriæ, quæ ob-
umbrabant propiciatorium, alterum quidem à de-
xtris, alterum à ſiniſtris: è quorũ medio diuina uox
egreſſa, principi ſacerdotũ Dei uoluntatem indica-
bat, quando in penetrale ingrederetur. Eſt autẽ
& dominus Ieſus aſſumpta humanitate propicia-
Rom. 3 *torium noſtrum factus, ut apoſtolus teſtatur, tanquã*
animã ſuam pro nobis ponens, nosq; Deo patri re-
concilians. Quia uero Deus ſub Cherubim ſtipatus
manet, ideo dicit: O domine tu uere noſtrum pro-
piciatorium eris. Te enim præſignificabat, in medio
duorũ Cherubim ſtans, legale illud propiciatoriũ.
Alij per duo animalia, Babylonios & Iudæos
intellexerunt, quorum in medio iuſtitiam facere co-
gnitus eſt. Nouimus & alias alluſiones, à quibus ob
ſaturitatem abſtinebimus.

Dũ appropinquauerint anni, agno-
ſceris, cũ aderit tempus demõſtraberis.

Et omnibus demonſtraberis, quod iuſtus ſis &
uerax. Hæc de domino noſtro Ieſu Chriſto etiam di-
cit. Appropinquant anni conſummationis, ac præ-
definitum incarnationi tuæ tempus iam adeſt: quod
tum

tum erat, quum uitia ad ſummũ faſtigium perueniſſent, & nihil intentatum ſatanas reliquiſſet. Verum quum omnes peccaſſent, orbati q; eſſent gloria Dei, & ne unus quidem iuſtus relictus eſſet, tum agnoſceris ac demonſtraberis, qui nunc in umbris & figuris prædiceris.

Dum turbatur anima mea ira, miſericordiam recordaberis.

Humanæ naturæ perſonam induens propheta, Quum turbata, inquit, fuerit anima hominis, per iram tuam caſtigati, tum miſericordiam denuo recordaris, perinde ac Iſraëlitarum Babylonijs traditorum rurſum es miſertus. Humana natura turbationem etiam paſſa eſt, dum ob præuaricationẽ mandati & inobedientiam ei ſuccenſeret Deus, adeò ut mortalitati ſubijceretur, ſicuti Dauides etiam ait: Auertente te faciem tuam turbabuntur, & in ipſum reuertentur puluerẽ. Atqui rurſum es miſertus eius, & incorruptibilem in te & immortalẽ demonſtraſti, quemadmodum idem rurſus ait: Emittes ſpiritũ tuum, creabuntur, & renouabis faciem terre.

Pſal. 103 *Ibidem*

Deus à Thæmã ueniet, & ſanctus à monte umbroſo & aſpero.

Thæman alij quidem auſtrum, alij uero Africũ interpretati ſunt. Vaticinatur autẽ propheta, quod

ex Bethleem ueniet Chriſtus, quæ ad auſtralem & Africam plagam reſpectu Hieroſolymorũ ſita eſt. Montem uero opacũ ſeu umbroſum, ipſam eandem Hieruſalem appellat. Aſperum ſeu hirſutum, ac intonſum ideo, quod ueluti diuinis donis & uirtutibus ſanctorũ in ipſa recubantium ſpirantiumq; floreat: opacũ uel umbroſum, quod ueluti nebula, ac iuxta diuina gratia, ſuper eam & in ea umbrã faciat, illam ceu umbra circundet, ac tanquã in protectione cœli commoretur. Porro deipara uirgo mons eſt etiam aſper, ut in quam ferrum cogitationis, ſordidum uirus habentis, non aſcenderit: neq; humanæ manus uel operationis, ut uirginitatem eius reſecet. Opacus & umbroſus mons illa ipſa etiam uocatur, quod ſpiritus ſanctus deſcenderit ſuper ipſam, & uirtus altiſsimi eam obumbrauerit.

Diapſalma.

Diapſalma uox eſt, quam Græci interpretes reddiderunt, pro Hebrea dictione Sela. Significat autẽ (ut peritioribus Hebræis placet) quandam peculiarem obſeruationem eius rei, quæ illic per ſpiritum propheticũ dicitur, quaſi dicat: Res non eſt parua, quare imis eam ſenſibus reponite. Et quia hæc eſt prophetia de incarnatione filij Dei, pulchre apponitur Sela, græce diapſalma.

Operuit cœlos uirtus eius, & laudis

eius

eius plena eſt terra.

Etſi factus eſt homo unigenitus Dei *filius, & per hoc angelis minor uiſus & inferior, attamen uirtus eius, hoc eſt, gloria & maieſtas, ſupra cœlos eſt, hoc eſt, ſupra angelos, qui in cœlis ſunt. Ad quē enim horum dixit:* Filius *meus es tu, ſede à dextris meis?* Vel *quod ſplendidior ipſo cœleſti eſt lumine.* Prae*terea uniuerſa terra, tum uberius agnouit eum dominum & herum, quando incarnatus: euehitq́; ipſum præconijs, ceu unigenitum, & eiuſdem cum patre eſſentiæ filium.* Deinde *quando cum carne ſupra nubes cōſcendit, operuit cœlos obtexitq́;, tumq́; ipſum uberius terra* Deum *cognouit.*

Et ſplendor eius, tanquā lumē erit.

Splendor, *inquit, quē demonſtrabit nobis* Chriſtus, *cognitionem* Dei *& uitam* Deo *placentem intelligens, ceu lumen erit, hoc eſt, non obſcurum, neq́; imbecillum, ut* Moſaicum, *illud enim umbram habebat: ſed merum lumen & immixtum.* Propterea *& propheta dixit;* Illuminare Hieruſalem, *uenit enim lumen tuum.* Et, Populus *ſedens in tenebris, uidit lumen magnū.* Prae*terea carnis ipſius fulgor, tanquā diuinitatis lumen erit in monte* Thabor. *ſiquidē in carne deitas effulgebat.* Eſa. 6

Cornua in manibus ipſius, & poſuit dilectionem fortem roboris ſui.

Non ſolum, inquit, lumine doctrinæ uſus, ueritatem demonſtrauit & uita ſua & inſtitutione, uerũ etiam plurimas uires, admiranda multa faciens, exhibuit. Cornu autem omnino potentia multis in locis dicitur. Cornua enim animantibus ſunt armorũ & ſcuti uice. Tandem pro nobis etiam mortem obijt, quod maximæ eius potentiæ ſignum eſt: quoniam per mortem, mortẽ aboleuit. Vtraq; hæc fecit, ut ſuam erga nos dilectionem & fortem & magnam oſtenderet. Maiorem enim hac dilectionem nemo habuit, quam ut animã ſuam impendat pro amicis ſuis. Quia uero
1.Reg.2 *cornua & de rege accipiuntur, ut eo in loco: Exaltabit cornu Chriſti ſiue uncti ſui. ac de faſtu, ut quũ*
Pſal. 74 *ait ſcriptura: Ne leuate in altum cornu ueſtrum: adſeuerant quidam uatem hic dicere, quod regna dæmonum & ſuperbiæ in manibus eius ſint, hoc eſt, in poteſtate eius, perinde ac in eo loco manus pro po*
Pſal. 30 *teſtate accipitur, ubi ſcriptura inquit: In manibus tuis ſortes meæ; pro eo quod eſt, in poteſtate tua. Quoniam autem dæmones ſubuertit & ſubiugauit iam tum, quum diceret: Iudiciũ eſt mundi, nunc princeps mundi eijcietur foras: impendens animam ſuam pro nobis, fortem ſuam erga nos dilectionem monſtrauit. Porro dilectio ipſa non imbecillitatis, ſed roboris erat. Non enim ceu imbecillis paſſus eſt, ſed uoluntarius, qui in crucem etiam ſublatus propriam*
oſtendit

oſtendit potentiam, ſolem obſcurans, terram concu-tiens, monumenta aperiens.

Ante faciẽ eius proficiſcetur ſermo.

Non carebit, inquit, teſtibus, uerũ ſtabilem teſtẽ habebit propheticum ſermonem. Ante enim incar-natam eius diſpenſationẽ, propheticus ipſum ſermo predicabat. Ioannis *item prædicatio dum inquit:* Ve-*niet fortior me poſt me. Poſthac exijt nomen eius in uniuerſam Syriam. Tum ad omneis domino ſubdi-tos, ſermo progreditur, & nihil eſt abſq; ſermone & uerbo* Dei. *Quia uero & facies domini terribilis eius præſentia dicitur, ut illhic:* Facies domini ſuper *facientes mala: intelliges & conſiderabis, quod an tea teſtificatur nobis, & prius quænam ſint agenda ſubindicat, deinde præſto eſt cuilibet, iuxta laborẽ perſoluẽs:* Niſi *enim ueniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent.*

Math. 3 · Pſal. 33 · Ioan. 15

Et egredietur pedibus ſuis ad inſtitu tionem.

Poſtquam præmiſit uerbum ad eruditionem & inſtitutionem hominum, ipſe tandem etiam uenit, pe dibus prophetici ſermonis. Vel quod erudiat & ca ſtiget tandem nos, qui ijs, quæ per uerbum ſuum no bis antea prædixit, & teſtificatus eſt, non obtempe rauerimus. Alij ſic legerũt: Egredientur in campos pedes ipſorum, uoculam πεδία *per ε tenue ſcriben*

πεδία campi · παιδεία inſtitutio eruditio

tes & i: intelligentes omnia eſſe permeanda incàrnato Deo, ueluti arua tam ſupina, quam ea per quæ equi aguntur, & campos, nihilq; ipſi impoßibile eſſe. Poterint autem & humiles corde, arua intelligi, qui ex cœlis ſemen accipientes, fructum ferunt ad centum, ſexaginta, & triginta, de quibus David
Pſal. 64 *ait: Arua tua implebuntur pinguedine, & ualles abundabunt frumento. Deinde oſtendens, quod de rationis conſortibus campis & uallibus uerba faciat, ait: Vociferabuntur & laudabunt.*

Stetit & mota eſt tellus, aſpexit & liquefactę ſunt gentes, cõfracti ſunt mõtes ui, liquati ſunt colles perpetui, profectiones eius perpetuas pro defatigationibus uiderunt.

Omnipotentiam Dei oſtendit, ut quæ nemini ſufferenda ſit. Simul enim ſtetit, & cõcuſſa eſt terra: intuetur, & ſimul liqueſiunt ceræ inſtar omnes gentes: & montes franguntur à ui potentiæ eius: & colles æterni, hoc eſt, iam inde ab initio prædicati, ob altitudinẽ & magnitudinẽ ſuam: & profectiones eius & uias quas ab æterno facit, undecunq; in hoſtes ſuos motus, uidentes, tollerabiles uiderunt, cæterum planè laborioſas & adflictionis plenas, adeo terribiles erant. Conſiderabis etiam, quod ſteterit in cruce,

& mota quidem ſit terra, montes autem ueluti pe træ confracti ſunt: liquefactæ ſunt autem gentes aut copiæ dæmonũ, & colles idololatriam accipientes diſſoluti ſunt. Has profectiones eius & motus & operationes, quas ab æterno prædefiniuit propter labores, quos in cruce ſuſtinuit, factas, uiderunt crucifigentes ipſum. Laborauit enim uere, & defatigatus eſt pro nobis cruci adfixus, & languit propter iniquitates noſtras. Sed & terra, ſiue terrã inhabitans natura hominum ſtetit in eodem, & concuſſa eſt. A magnitudine quidem paßionum cõcuſſa prius, ſtetit ueluti in poſterum non concutienda. Commota eſt autẽ ueluti translata è ſtatu uitioſitatis, & infractæ quidem ſunt oppoſitæ uires duræ & ſuperbæ. Liquefacti ſunt autem colles, hoc eſt, primorum principum & ſcribarum & phariſæorum dignitates à ſeculo celebratæ, qui profectiones domini, quas faciebat in Iudæa, æternas & perpetuas exiſtentes, hoc eſt, ad ſeculi uſq; conſummationẽ memorandas: uel mandata quæ dabat æterna exiſtentia, & indiſſolubilia, (profectiones enim ſeu itinera mandata ſunt, iuxta illud: Viam mandatorũ tuorũ cucurri.) pro labore inſpexerunt, hoc eſt, onerosa omnino & intollerabilia exiſtimarunt, quum tamen ille dixerit: Tollite iugum meum ſuper uos, iugum enim meum commodum eſt, & onus meum leue. Et agite adeſte. Math. 11

Et ego refocillabo uos defatigatos ac depreſſos, duris legis ſermonibus, cuius iugum neq; patres eorum baiulare potuerunt.

Tentoria Aethiopum terrebuntur, & attegiæ terræ Madiam.

Poſt ſalutares adflictiones, tentoria Aethiopũ, non eorũ qui re uera Aethiopes, ſed qui mente cõcipiuntur, caliginoſam deliberationẽ habentium: mortalium dico animæ, in quibus tenebrarum tentorijs morabantur, perterrefactæ ſunt, & ſubmiſſæ ſunt, uerbo euangelij: Et attegiæ terræ Madiam, amantes uidelicet fornicationis & uoluptatis affectus. Iſraël enim Madianiticis puellis fornicatus eſt, quando ſtetit Phinees, & placatus eſt dominus, & ceſſauit quaſſatio. Porro Madianæus, ualet, ſi interpreteris, condemnatũ. Pulchre autem tentoria & attegias dixit. Nam animæ mortalium temporaria dæmonum habitacula fuere: præterea uoluptatis effectus & operationes facile diſſoluuntur & tranſeũt, uti tentoria. Inſuper apoſtoli etiam uere Aethiopiã uiderunt, & Madianiticam regionem uiſitarunt, diuinum annunciantes uerbum.

Nũquid in fluminibus iraſceris, uel in amnibus indignatio tua, uel in mari profectio tua? Quoniam aſcendes ſu-

per equos tuos, & equitatus tuus ſalutem adfert. Intendens intendes arcum tuum ſuper ſceptra.

Poſtquã ſupra dixiſſet, quod in cruce ſtans montes conterit, & gentes liquefacit, nunc ait; quod non hominibus ſuccẽſens hæc facias domine, neq; ut perniciem ipſis adducas & funditus perdas. ſiquidem amnes & mare, mortalium cõgregationes & uarias gentes appellauit: Quin potius cõmuni ſaluti proſpiciens, has paßiones ſeu adflictiones demonſtrauit. Etenim apoſtolis, quaſi quibuſdam equis uectus, per uniuerſam terram equitabis, non ut punias ſed ut ſerues. Nõ enim ueniſti ut iudices mundum, ſed ut mundus ſeruetur per te. Atqui credentibus equitatio tua cedet in ſalutem. Quod uero ait: Arcum tuum fortiter & indubitanter intendes, ad tribus Iſraeliticas, quæ non crediderunt pertinet, eas enim ſceptra nominauit. Quod uero equi portantes Chriſtum ſint apoſtoli, perſpicuũ fit ex eo quod Paulus ipſe à Deo audiuerit dicente: Quoniam uas electionis mihi eſt, Act. 9
ut ferat nomen meũ coram gentibus & regibus & filijs Iſraël. Illud uero, Intendens intendes arcũ tuũ, non eſt dißimile his quæ Dauid habet: Intende, inquit, & proſperum ſucceſſum nanciſcere. Et, Sagitæ Pſal. 44
tuæ acutæ in corde inimicorum regis. Quidam, Nonne in fluminibus iraſceris? ſic intellexerũt. Sco-

pus, inquiunt, prophetæ eſt, oſtendere quæ in nouo teſtamento contigerint, quæ ſunt longe diuiniora & magnificentiora ijs, quæ in ueteri ſunt geſta. Proptrea *etiam ait: non ut in ueteri teſtamento, amneis in ſanguinem conuertiſti, aut mare exiccaſti, ut liberares populum tuũ ab ſenſiblibus inimicis tuis, ſic nũc facies: ſed conſcendes ſuper equos, ipſos nimirũ apoſtolos, ut ſceptra dæmonum deſtruas atq; cõminuas.*

Fluminibus rumpetur terra.

Quemadmodũ coloni, in foſſas & ſubterraneos meatus, & euripos, diuidunt aquas, irrigationẽ terræ ita inſtituentes, ſic tu, inquit, domine, terrã præparabis ad ſuſceptionẽ intellectualium fluuiorum, qui ſunt apoſtoli, ut ſit quod dicitur : Propter *flumina ſcindetur terra. Sunt qui iuxta textum, terram fluuiorum ipſam* Meſopotamiã *acceperint, mediam inter duo ingentia flumina,* Euphratem & Tigretem. *Myſtice ipſum peccatum eſt, quod medium eſt inter udam & remiſſam uitã.* Meſopotamia *itaq; rumpetur, hoc eſt, deijcietur, cadet, ceu murus exiſtens* Babyloniorũ *roboris.* Peccatum *quoq; rumpetur ſcindeturq; enſe, quem uenit dominus iacere ſuper terram.* Fluuiorum *tellus, ipſa etiam eſt* Hieruſalem, *quæ multos iamtum ſanctos continebat, quos amnes nominauit.* Vt *enim uerum exiſtens lumen, dominus ipſe, per participationem apoſtolos fecit lumen*

men mundi, ſic & ſancti dicuntur pariter flumina. Proinde ait, quod terra iam olim fluuios habens quibus irrigetur, nunc rumpetur, ac ueluti ſitibunda fathiſcet, ut quæ non ſuſceperit propheticum ſermonem, neq; crediderit Chriſto. Nam ſi credidiſſetis, inquit, Moſi, credidiſſetis etiam mihi. Ioan. 5

Videbunt te, & ueluti in partu mœrebunt populi.

Hoc duplicem intellectum habet. Aut enim hoc accipies, quod qui crediderũt populi uidebunt tuum lumen, & ueluti in partu dolebunt, hoc eſt, cupiditatem & deſiderium uehemens habebunt, ut uideant regnum tuum, & parturient tuum timorem, ut ſpiritum ſalutis pariant. Vel quod infideles populi, intuebuntur gloriam tui præconij, & mœrore necnon labore conficientur præ inuidia, quales fuerunt qui dixere: En mundus ſequitur eum. Ioan. 12

Spargens aquas itineris.

Aquæ itineris, ſunt ſpiritualis & euãgelici uerbi gratiæ. Nã aqua profectionis, qua ad nos uſq; unigenitus Dei filius porrexit, ſpiritus eſt, quem dedit credentibus in ſe. Poſtquam igitur uarij ſunt ſpiritualis doctrinæ modi, una aqua multæ fiunt, quæ diſpergitur ac diuiditur cuilibet pro ſua habitudine. Nam diuiſionem eſſe donorum diſcimus, eundem autem ſpiritum. Deinde proficiſcens in uicos & ciuitates do-

minus, aquã doctrinæ ſparſit, illis profectò ad quos dicebat: Si quis ſitit, ueniat ad me & bibat. Multi habent aquas ſermonis, ſed non ſunt profectionis, ſed ſtatus, ſpirantes uiroſum odorem & inuidiam: in ſeipſis enim iſti bonum habent, ipſum non in alios diffundentes, qui & aßimilantur ei qui talentum defoderat. Porrò *qui bonum habet, & in alios effundit, is aquas profectionis habet: & ſimilis eſt, qui nũmularijs talentum ſuum locat, quiq; opulentiorem dominum ſuum facit.*

Ioan. 7

Abyſſus dedit uocem ſuam, in altitudine apparitionis ſuæ.

Permanſit in aſſumpto tropo, ſenſuumq; conſecutionẽ obſeruauit, flumina enim ſacroſanctos apoſtolos appellans, mare gentes nominat, incredulitatis amarulentiam retinentes. Perinde *ergo ut fluuiorum in pelagus ingruentium, exonerantium'ue, ingens ſonitus & ſtrepitus æditur, marinis fluctibus cohibentibus arcentibusq; inſultum & influxum, hunc ad modum diuinis apoſtolis gentes circumeuntibus, ſalutareq; euangelij* Chriſti *præconium adferentibus, turbæ aduerſum ipſos mouebantur, & ſeditiones ab infidelibus ipſis contradicentibus, extinguereq; tentantibus iſtam promulgationẽ: quemadmodũ* Epheſi *argentarius* Demetrius *fecit,* Corinthi *uero alij, &* Hieroſolymis Iudæi, *quando &* Romanis

Romanis Paulum tradiderunt. Proinde abyſſus turbationis gentium, dabat altitudinẽ apparitionis & eleuationis fluctuũ eius. Quidam hic, per abyſſum, multitudinẽ credentium acceperunt, è fluminibus & aquis ſupra dictis conſiſtentem. Ipſa igitur abyſſus, & altitudo apparitionis eius, hoc eſt, alti in ipſa, & diuitiarũ & gloriæ & autoritatis aſpectum habentes, dederunt uocem, confitentes dominũ Ieſum Chriſtum ore ſuo.

Eleuatus eſt ſol, & luna ſtetit in ordine ſuo ad lumen.

Sol iuſticiæ in altũ ſublatus eſt in cruce, & nox facta eſt, in qua luna ordinẽ ſuum obtinet, ut luceat: ſiue quod domino crucifixo ex gentibus eccleſia reſulſit, & ſtetit in ordine ſuo ad lumen, hoc eſt, proxime lucens apparuit, ſeruans ordinem proprij orbis. Sic centurio gentilis exiſtens, filium Dei cõfeſſus eſt crucifixum, & qui cum ipſo erant. Iam & dominus ipſe dixit: Quando exaltatus fuero, omneis traham ad meipſum. Ioan. 12 *Sin autem ſol eſt euangeliũ, uide quando ſublimatum eſt euangelium, & radij eius extenſi ſunt, tum & luna, hoc eſt lex, ſtetit ad lumen. Tum enim apparuit ſpiritualis lex, quando ſpiritus ipſam interpretatus eſt. Sic & per allegoricum intellectũ apparuerunt, Agar & Sarra. Sic & illud: non colligabis os boui trituranti: de doctoribus eccleſiæ, ap-*

paruit in lege ſcriptum & latum eſſe. Eum ad modũ cordis circunciſio demonſtrata eſt, non corporalis quidem particulæ. Hanc ſanè ordinationẽ & antea quidẽ habebat lex, cæterũ occultabatur, ceu umbra circa ipſam foret. Quando uero uenit lumen mundi, tum ſtetit & ipſa in ordine ſuo.

Iacula tua proficiſcentur, ad ſplendorem fulguris armorum tuorum.

Diuos apoſtolos iacula uel ſagittas appellat, quæ profectæ ſunt ueluti à forti quapiam & potenti
126 *manu miſſæ, ut figerentur in corde inimicorũ regis,*
Pſal. 162 *dæmonum uidelicet, æque ac David ait: Tanquam ſagittæ in manu potentis, ſic & filij excuſſorũ. Excuſſi ſunt quidem & proiecti à facie Dei, ipſi Iudæi. Horum filij ſagittæ fuerunt potentis Chriſti, qui eſt uirtus Dei. Illi porro ad ſplendorẽ fulguris uerborum, hoc eſt, armorum Chriſti profecti ſunt. Arma uero Chriſti ſunt, quibus Paulus nos induit dicens:*
Ephe. 6 *Induimini armatura Dei, quæ eſt thorax iuſticiæ, & galea ſalutis, & gladius ſpiritus. Atq; hæc arma ſunt ſplendida & coruſcantia. lucet enim uirtus in*
Math. 5 *eo qui eam induit, etiamſi occultetur. Luceat nanq; inquit, lux ueſtra coram hominibus. Apoſtoli igitur profecti ſunt, docentes omnes gentes, ut oſtenderent omnibus ſplendorem coruſcationis armorũ horum.*

Interminatione imminues terram,

&

& in indignatione confringes gentes.

Iudaicam inquit, terrã deſolari & uaſtari facies per Romanos, tanquam incolæ eius in te impij fuerint: & confringes, hoc eſt, humiliabis Iſraëlitas, qui gentium erga te ſæuitiam & impietatẽ imitati ſunt.

Vel operationes terreſtris prudentiæ imminues per iacula apoſtolorũ tuorum: & gentium prudentiam, conſilia, humiliabis, deijcies, ſubiugabiſq́.

Exijſti ad ſalutem populi tui, ut ſeruares unctos tuos.

Quum dixiſſet antea, quoniam imminues iudaicam terrã, rationẽ nunc eius reddit: Nam tu, *inquit, exijſti ad ſalutem populi huius.* Non enim ueniſti *niſi ad pecudes quæ interierant domus* Iſraëlis. *Propterea &* Ieſus *uocatus es, & aduenisti huc, ut ſerues unctos ſanguine tuo, & ſpiritu ſancto tuo. At enim ipſi noluerunt, propterea eos minuiſti, ac aliũ tibi populũ uendicaſti, qui & uncti ſunt per baptiſma, in mortem tuam baptiſati, unctiq́; oleo exultationis, ſpiritu nempe ſancto. Vel cauſam adducit, quur terreſtris prudentia diminuatur: Propterea, inquit, imminues terram, quod eam ob cauſam exieris ut ſeruares. Aliter enim ſeruare non licebat, ni terrenæ res primum imminutæ eſſent.*

Proiecisti in capita iniquorũ mortẽ.

Eos qui crediderunt, inquit, & unctos & partici pes factos, ſeruaſti. In iniquorum uero Iudæorum capita, hoc eſt, in principes & eminentiores mortem iaculatus es, per Romanos qui eos perdiderunt.

Excitaſti uincula uſq; ad collũ in finẽ.

Hoc eſt, ligaſti iniqua Iudæorũ capita, propriorum peccatorũ cathenis: non ita quidem ut ex parte cincti eſſent, uerum ut per totum corpus, & uſq; ad ceruicem. Nã peccata ipſorũ excitata contra ipſos, quando Deus uoluit, ligarunt ipſos, adcò ut Romanis ipſos ſubijceres, ut ceruix eorum elata humiliaretur, conficereturq́;. Hoc enim ſignificat, quod ait: ad finem. Sunt & charitatis uincula, quæ credentibus inijciens dominus, ceruicem ipſorum proprio iugo ſubmittit. Excitauit & alia uincula Chriſtus aduerſus Iudam, quæ ſuæ ceruici circumponens ille, finem repperit per ſtrangulationem.

Diapſalma. Amputaſti in defectione capita potentiũ, cõcutientur in ipſa. Aperient frenos ſuos, tanquam mendicus clanculum comedens.

Stuporem, inquit, & defectionem patiuntur potentes Iſraëlis, deficientes à recta prudentia, furentes & inſanientes aduerſum te: eam ob rem reſeculaſti eos à tua proprietate, à tuo iure, quum antea pars

tua

tua eſſent. Vel quod alium aliò diſperſeris, id quod Dauid ait: Diſpartias eos in uita ipſorũ. Non imme Pſal.16
rito autem capita ipſorũ intellectus capacia, reſecta ſunt à ſocietate, quæ illis cum uerbo fuit, quoniã pro uerbo non ſapuerunt, ſed uerbo potius reſtiterunt. Siue quod te ſigna exhibente, ipſi obſtupeſcent, ac animo deficient. Concuſsionemq́; facient conturbati, ac diſcindentur, alij quidem dicentes: Quoniam ſedu Ioan. 7
cit turbam: alij autem: Quoniam nunquã ſic quiſquã locutus eſt, ut homo ille. Occulte quidem capita, ipſi principes obmurmurabunt tibi, aperientes labia & dentes quæ ſunt frena oris: æque atq; mendicus, non audens propalam accipere cibum uelato eum ore intus comminuit. Timebant enim uulgus, Ieſu Chriſto beneuolum atq́; fauens, propter miracula. Quin etiam apoſtoli, antea non audentes loqui, uerum cõcluſi in cœnaculo ſuperiore clanculum edentes credentium ipſis ſalutem: tanquã equi aperientes frenos oris, hoc eſt, humanos timores abijciẽtes, cum fiducia & libertate prædicabunt uerbũ. Forſan & *ad Deum propheta inquit: Quoniam in defectione quadam & ſuccenſente affectu conſtitutus domine diſſcidiſti eos. Re uera enim ita eos diſſcidit, ſi modo punit Deus. Atqui ipſi noſipſos punimus: cui rei teſtimonium dicit, qui ait: Deus mortem non fecit.* Et Sap.1
rurſum alius: Tentat autem Deus neminem. Quili- Iacob.1.

bet autem tentatur à propria cupiditate.

Acduxiſti in mare equos tuos, turbantes aquas multas.

Seruauit rurſus ſermo ſuũ in mutatione ſchema. Frena enim recordatus, nunc equos ipſos apoſtolos uocat, quos in huius uitæ mare dominus perduxit: qui gentes aquas exiſtentes, propter udam & diſſolutam uitam ſuam, turbant, dum docent futurum eſſe iudicium, operumq́; in præſente uita tranſactorum reddendam perſolutionem. Hoc modo Paulus *Athe*

Act. 17 *nienſes turbauit, quum diceret:* Tempora *ignorantiæ poſthabens* Deus, *iamnunc omnibus annunciat, in melius permutare animi ſententiã ac reſipiſcere.* Nam *ſtatuit diem in qua iudicaturus eſt terrarum orbem. Turbabant etiam alio modo apoſtoli, quando propter prædicatum uerbum, ipſos inter ſeſe mutuo diſsidere ſanguine iunctos faciebant.* Quod &

Luc.12 *dominus adfirmauit:* Non *ueni mittere pacem, ſed gladium. Multæ uero aquæ ſunt gentes, reſpectu Iſraëlis, qui unius ueluti gentis inſtar habet. In principio*

Math. 10 *ſanè dominus dixit: In uiam gentium ne abieritis.*

Math.28 *At ubi eleuatus eſt in cruce & reſurrexit: Docete, inquit, omneis gentes.*

Obſeruaui, & conterritum eſt cor meũ, à uoce precationis labiorũ meorum,

rũ, & ingreſſus eſt tremor in oſſa mea, & ſubter me turbata eſt habitudo mea. Quieſcã in die tribulationis meæ, dum aſcendero ego ad populum peregrinationis meæ.

Cuſtodiam uocant prophetæ, mentis ſuæ obſeruationem & attentionem, quam faciunt, dum ſpiritus eis inſonat futurorum cognitionem, æque atq; ſupra dixit: Super cuſtodiam meam ſtabo. Ait ergo: Quia ueluti cuſtodiui mentẽ meam à terrenis curis, in te mentem meam figens, reuelaſti mihi quænã ſint paſſuri, qui ex Iſraël non crediderũt, ac eam ob rem concidit cor meũ: etenim ceu compatiens, triſtor ob contribules & fratres meos. Vel, quia quæ reuelaſti oranti mihi, cuſtodiui, hoc eſt, cõſideraui & ſeruaui apud meipſum, quæ etiam poſthac proloquutus ſum orans: ac ideo conterritum eſt cor meum, tremorq́; apprehendit oſſa mea, & ſubter & ex profundo turbata eſt tota habitudo & conſtitutio animæ meæ. Deinde mox ſpiritu imbutus ait: Quoniam non uidebo hæc quæ Iſraëlitis cõtingent. Tum enim quando inſtiterit dies affuturæ calamitatis, quæ eſt mihi dies tribulationis, quieſcã, hoc eſt, ultimũ uitæ diem claudam. mors enim homini eſt requies & ceſſatio. Et aſcendam in ſupernã urbem, ubi eſt populus ſan-

ctorum, uitam hanc peregrinationẽ eſſe exiſtimans; quod & ipſe ego cõſimiliter puto. Sic & Dauid ait:
Pſal.38 *Aduena ego ſum & peregrinus, itidem ut omnes patres mei: patriarchas omnino clanculum & obſcure ſignificans, aliosq́; qui eos conſecuti ſunt, ſanctos. Quædã hic exemplaria habent: Ad templum peregrinationis meæ. Tum ſic intelliges. Aſcendã in templũ cœleſte, à peregrinatione mea hac: Deſiderãsq́; reſolutionem ex mortali corpore, dicit: requieſcam. Quum enim præcognouiſſet, quæ generi ſuo & genti euentura eſſent, animo conturbato dixit: Tum ego requieſcam ab adflictione, ſi diſſoluar à peregrinatione hac.*

Eo quod ficus non proferet fructũ, nec erunt germina in uitibus: olea negabit opus ſuum, & arua non producent cibum.

Adflictionis ſuæ cauſam exhibet, quam propter ſit turbatus, dicens: Quoniam idcirco mœreo, quod ficus non porro proferet fructum, ipſa nimirũ Hie-
Mar. 11 *ruſalem. Etenim ubi ad ipſam ueniſſet Chriſtus, nullum in ea fructum repperit, præter ſola folia, externam uidelicet demonſtrationem & apparentiam, ac ſimulationem pietatis. Quemadmodum & rurſus in*
Luc. 13 *parabolis dixit: Ficum quiſpiam habebat, quam ob*

ſterilitatem

ſterilitatem execare uoluit. Agricola uero pauxillũ temporis ficui donari precatus eſt, ut uel fructũ ferret, uel radicitus extirparetur. Sed neq; uinea ipſa fructum protulit. Vinea uero eſt populus, ut Eſaias ait: Vinea domini, inquit, exercituum, domus Iſraël Eſa. 5
eſt, & domus Iuda, plantula dilecta. Oleam uero nominat Phariſæos & Saducæos, qui iuſticiæ quidem nomine cõſpicui & graues uideri uolebant, interim tamen eiuſdem fructibus uacabant, & nudi ab ipſis erant. Quod uero olea pro imagine iuſti aſſumatur, Dauid etiam teſtatur: Ego ueluti olea fructifera, Pſal. 51
inquiens. Vniuerſa pariter ſynagoga olea eſt, ut Ieremias ait: Oleã umbroſam ſpecie, uocauit dominus Hier. 11
nomen tuum. Ipſa itaq; opus ſuum mentita eſt, negauit, fraudauit. Inſtituti enim, ac puerorum inſtar ducti ad Chriſtum per legẽ & prophetas, non acceſſerunt eum: propter hoc ipſum fracti ſunt rami eius, & inſiti ſunt, ad oleaſtrum pertinentes infideles antea gentes. Præterea arua nõ proferent cibũ, ſeu fruges in alimoniã, hoc eſt, tenuiores & inferiores in populo, ad quos dicitur: Nouate uobiſipſis no Hier. 4
ualia, nec ſeminate ſuper ſpinas. Iſti ergo adeò à uentorũ turbine perierunt, nullũ diuinũ fructũ operantes, ut ne quantũ ad cibum ſufficiat, parare poſſint.

Defecerũt pecudes prę cibi penuria.

Simpliciores & minus aſtuti, ſiue uitijs uacan-

tes, probiores, ac digni ut à plura intelligentibus rogantur, defecerunt, eo quod non haberent cibum. Nec enim erat, qui cibum eis apponeret, perinde ac
Amos. 8 *propheta dixit: Adducam famem ſuper terram, non famem panis, neq; ſitim aquæ, ſed famem audiendi uerbi domini.*

Et boues non erunt apud præſepia.

Boues ſunt legis doctores, leuitæ, ſacerdotes, & ſacerdotũ principes. Nã & apoſtolus illud, Nõ alligabis os boui trituranti, ad doctores retulit. Siquidẽ illi cognitionis cibum, obſcuritatis literæ operimẽtis tectum, dedignati ſunt nudare, alijſq; præponere, ut perſpicuus fieret, & cõmode intelligeretur. Accipiebant quidẽ & ipſi à populo oblationes, primitias dico & decimas, & quæ è ſacrificijs ad aras, ueluti ad præſepia adferebãtur. Neq; igitur præſcpia & aræ exiſtent, neq; huiuſmodi boues. Quia uero quædam exemplaria adſcriptũ hic habẽt: ex ſanatione ipſorum: intelliges ita, quod ſanatio ipſorũ fuerit Chriſtus: quem ſimulac non ſuſceperunt, ex Chriſto ipſis cõtigit, ut deficerent. nam is tradidit eos funditus ad interitũ. Sunt qui hunc locum ſic acceperint: Quod poſtquã propheta meminerit diſſolutionis, in poſterum de cõſtitutione & cõditione, quæ illic ſit, uerba faciat, utpote ubi non ſit opus ijs quibus hic egemus, neq; corruptibili fructu, neq; animantibus.

Ego

Ego uero in domino exultabo, lætabor in deo ſeruatore meo.

Cõtriſtatus ſum, inquit, propter cognatos meos ſecundum carnem, talibus ac tantis malis tentandos. Attamen reputans ego mecũ gloriam Dei, omnibus hominibus manifeſtandam, lætor & exulto, hoc eſt, exilio præ gaudio: ἀγαλλιῶν enim eſt idem quod σκιρτῶν id eſt ſaltare, quod eſt gaudij quædam intenſio. Intellige autem, quod ueluti ex perſona fide iuſtificatorum hæc oratio proficiſcatur. Tantummõ enim talia dicit: quod quidam ex Iſraël operibus expectantes iuſtificationem, ſic repulſi ſint: ego uero ethnicus non ex operibus iuſticiæ, quæ feci, ſed ſecundum ipſius miſericordiam, & per eius gratiam ſeruatus, in ipſo exultabo. Simile eſt ei quod ab apoſtolo dicitur: Quoniam gentes ex fide inuenerunt iuſticiam. Ro. 9 *Iſraël autem perſequens legem iuſticiæ, non præuenit: propterea quod non ex fide, ſed ueluti ex operibus legis. Et iterum: Gentes pro miſericordia glorificarunt Deum.* Ro. 15

Domine Deus meus, potentia mea.

Imbecilla quidem eſt humana natura, inquit, ſed hanc ſibi unitam, potentem efficiet dominus Deus. Sic & Paulus: Omnia poſſum, ait: in eo qui me confortat, Chriſto. Phil. 4 *Ac Dauid: Quoniam gloriatio potentiæ ipſorum tu es.* Pſal. 88

Et ordinabit pedes meos ad conſummationem.

Hoc eſt, ad ſecuritatẽ ſtatuet pedes meos, ut ſtem ego ſolidus in fide, ac calcare queam, & ambulare ſuper ſerpentes & ſcorpios. Conſummatioem enim alij interpretati ſunt, ſecuritatẽ. Videtur autem ueluti de quodam curſore hæc dicere. Curſum inquit curro. Deus igitur ordinabit pedes meos, ut curſum
2.Timot.4 *perficiam, ueluti cum Paulo dicat: Curſum perfeci. Currunt multi, ſed inordinate, quales ſunt qui in ſtadio certant athletæ, non legitime tamen. Deus igitur pedes noſtros collocat, ſi quando eius leges nõ prætercurramus, neq; doceamus quippiam præter ſcripturas, neq; uirtutẽ etiam aggrediamur, citra mandata eius: ueluti faciunt, qui nuptias execrantur, & creaturas Dei bonas.*

Ad alta perducit me, ut uincam in cantione eius.

Terra, inquit, me ſuperiorẽ facit, ac ſublimia me ſapere docet: ut ceu ex æditiore loco debellem hoſtes. Infra enim conſtitutus, & terræ adiacens, quomodo uincam ſpiritualia nequiciæ in cœleſtibus? Victoria obtenta, non immerito tum canã ei. Nec enim ſpecioſa laus eſt in ore peccatoris. Qui ergo uicerit principatus & poteſtates, ille etiam canit Deo ſpiritualiorem

tualiorem & puriorem cantilenam, citra inſtrumen tum proloquutionis, ſola mente cum Deo *colloquẽs, & ore ad os loquens.* Q*uod ſiquidem iam & in hac uita fiat, nouerint quomodo fiat, qui tali uictoria diuinitus decorati ſunt.* In *futura profecto uita indubi tanter hoc cõtinget, quando non porro caro & car nalia ſupererunt, quando* Deus *omnia in omnibus erit.* Sic *&* Moſes *quum* Aegyptij *in mare ſubmerſi eſſent, ipſe quidem cum ſuis canit.* Muſica *uero &* Tympanũ *ſtrepit: hymni enim eorũ qui non omnino fortes ſunt, corpus magis ſpirant, eiuſdem ſecum genij inſtrumenti, indigentes.* Vel *nõ hoc dicit, quod poſt uictoriã carmen pangã, uerũ in hoc ipſo cantu, & glorificatione* Dei, *ac inuocatione nominis eius, uictoria potiar:* In *nomine enim, inquit,* Dei *noſtri* Pſal.19
magnificabimur. Perinde *atq; apoſtoli in nomine do mini uirtutes facientes, magnifiebant à populo, & hoſtes ſuos uincebant.* Animaduertendũ *quod quidã precationem hanc* Habacuc, *hiſtorice intelligentes, de reditu ex* Babylone *hæc prophetã dicere confir marunt.* Aduerſum *quos* Paulum *nos proferemus di centem, illis in figura talia contingere, nobis autem pro re uera ſcripta eſſe.* Niſi *enim umbratilis pictu ra præcederet, imago non perficeretur.* Præterea *pleraq; alia in hac precatione dicta, non conueniuut omnino ijs quæ hiſtorice tranſacta ſunt.* Cæterum *de*

ijs, qui uolet, pro ſuo arbitratu iudicet. Iſthuc uero cunctis eſt perſpicuũ, quod ſpiritus Dei *qui ſcripturas locutus eſt, per omnia omnes iuuare uult, & per ea quæ hiſtorice dicuntur, & per ea quæ ſpiritualiter intelliguntur.* Non *enim ſic ſe habent res noſtræ, ut res* G*ræcorum, ut allegoria amplitudinẽ & ſplendorem teneat, ipſum uero ſcriptum, & id quod per uerba dicitur, grauitate & honeſtate careat, atq; ſplendore, ſed plenum ſit deformitate.* N*am & ſcritum hic ſanctum eſt, animabusq́; commodans, in ijs qui recte audiunt. Quorum in numero faxit* D*eus ut & nos ſimus, per ſpiritum ſanctum : cui aperta loquenti, & occultas ſententias retegẽti, & per utraq; ſanctificanti, gloria in ſecula. Amen.*

ENARRATIONVM THEOPHY*lacti, in* Habacuc *prophetam, finis.*

HABACVC PROPHETAE uita & interitus.

HABACVC *propheta ex agro* Bexzochar *è tribu* Simeon *oriundus. Quũ ante expugnationẽ proſpiceret captiuitatẽ* Hieroſolymæ, *tam, ut qui maxime luxit, quũ ſuper ciuitatẽ, tum ſuper populum eius. Appropinquante autem* Nabu-

chodonoſor

chodonoſor Hieroſolymis, ut diſsiparet eas, fugam dedit ille in Oſtracinam, & manebat illhic incola in terra Iſraël. Aſt ubi Chaldæi Hieroſolymis ſoluentes, remearent in patriam ſuam, cum exuuijs atq; captiuis, & reliquiæ urbis Hieroſolymæ in Aegyptũ deſcenderent, Antiſtes ille reuerſus in patriam, miniſtrauit meſſoribus ſui agelli. ſeminauerat enim ordea. Cæterum ſtatim ut eſculenta præparauerat, uaticinatus eſt ſuis, dicens: Proficiſcar ipſe in longinquam terram, & reuertar ocyus: ueruntamẽ ſi cunctauero diutius, apponite noſtris meſſoribus quod manducent. Et translatus repente in Babylonẽ, exhibuit prandium Danieli, qui erat in cauea cum leonibus. Deinde egreſſus aſtitit meſſoribus dum iam cœnarent, neq; cõmunicauit cuiquã uel tantillum de eo quod cõtigerat. Annunciauit præterea Habacuc, paucis poſt diebus poſtliminio ex Babylone Hieroſolymam populum remeaturũ. Obiecit porrò oſtentum ijs qui Iudæam habitant, Quod ſcilicet uiſuri eſſent in templo grande lumen lucide micans, & ita contemplarentur gloriam Dei. Prædixit item de cõſummatione templi, quod à populo occidentali foret deuaſtatio eius Hieroſolymis: Tũ carbaſus, inquit, Dair in duas findetur particulas. Geminarum item columnarum capitella ſeu epiſtelia è medio auferentur. Neq; quiſquam cognouerit, ubi ſint, quó ue per-

uenerint: ſed in deſertum efferentur ab angelis, ubi nuper compactum erat martyrij tabernaculum. Et in illis cognoſcetur in cõſummatione dominus, quod illuminabunt perſequutos à ſerpente tanquã ab initio. Et ſeruabit eos dominus ab umbra mortis, erũtq; in tabernaculo ſancto. Hic propheta de aduentu domini nõ pauca uaticinatus eſt: atq; ante biennium quam populus à Babylone rediiſſet, mors prophetam occupauit, & magnis honoribus in agro ſuo ſepultus eſt.

VITAE HABACVC *prophetæ finis.*

THEOPHYLACTI BVLGARORVM ARCHIEPIſcopi compendiaria in Ionam prophetam enarratio.

PRAEFATIO.

POSTQVAM *omneis homines, cunctarũ rerũ autor Deus, cõdidiſſet, omniũ iuxtà peræque curã geſſit, etiã ſi maiorẽ habere Iſraëlitarũ prouidentiã uiſus ſit: hoc ipſum autem in cõmune mortaliũ beneficiũ faciebat. Vt enim Iſraëli cõuenientẽ curam gerens, non cuilibet diſſerens, neq; cum quouis colloquia miſcens, quid agendũ foret demonſtrabat: cæterũ præſtantiſſimũ quemq; ex omnibus eligens, iam magnũ quidem illum Moſen, nunc uero Ieſum filium Naue, aliàs Samuelem, ac alio tempore Eliam: & per unumquemuis horum, uel legem ſanciens, uel miranda oſtendens, uel adhortationes adferens, uiam ad ſalutem ſternebat: Sic Iſraëliticum populum ab alijs gentibus ſecernens, ſedula cura, & frequentibus apparitionibus, & inenarrabilibus miraculorum exhibitionibus, cæteris gentibus iter ad Dei cognitionẽ indicabat. Quod & per diuinũ uatem Oſeè nos docuit: Speculator, inquit, Ephraim cũ Deo propheta.* Oſee. 9. *Veluti enim metàm quandam proponebat po-*

pulum alijs gentibus, cum in cõmoditatem, tum ſalu-tem. Non diſsimilem *ad rationem per hæc* Aegyptus *ineffabilem* Dei *potentiam didicit.* Etenim *in iſtorum perniciem, ad omneis homines fama perducens, cun-ctos demirari fecit, diuinæ prouidentiæ iuſticiã.* Hinc Rhaab *ſcortum, cognitionis* Dei *ſplendore accepto,*

Ioſue .2 *Cecidit, inquit ad exploratores, timor ueſter, & tre-mor ueſter ſuper nos.* Audiuimus *enim quomodo do-minus* Deus *ueſter, exiccauerit ante conſpectum ue-ſtrum mare rubens, uosq́; perduxerit.* Quoniam *domi-nus* Deus *ueſter,* Deus *in cœlo, & ſuper terram infrà.* Sic *multo etiam poſt tempore, conſpecta arca, uocife-rabantur alienigenæ cum trepidatione & horrore:* Hic *eſt* Deus *qui percuſsit* Aegyptum, *quiq́; tot* Aſsy-*riorum myriades ante mœnia* Hieruſalem *traiecit, ac regem ipſorum* Senacherim *terga uertere cogens, cun-ctis mortalibus ſuam potentiam conſpicuam reddidit: qui & in* Babylone Danielem *à leonũ ferocia illæſum ſeruauit, inq́; ardenti camino tres illos pueros retinuit, ac arrogantem iſtum regem* Nabuchodonoſor *demen-tauit, omnesq́; illi ſubiectos docuit, quod ſolus* Deus Iſraëlitarum *ſit uere* Deus. Cyri *denique temporibus celebratiſsimum reditum populo ſuo donans, ac* Hie-*ruſalem priſtinæ felicitati reſtituens, ut & templum ſplendidius quàm antea fuerit, extrueretur: omnibus tam longe quam prope ſitis cõmonſtrauit, quod ſolus ipſe*

ipſe abunde poßit & curam & præſidatū ſuorū agē re. Porrò & in Macedonibus non ſemel uires ſuas per Maccabæos oſtendit. Præterea per prophetas miracu la exhibentes, ac futura prædicentes, gentiū pleraſque ad ueritatem duxit. Hinc magnum Eliſeum Syri me tuerunt, tum cæcitate ab ipſo percußi, tum Neeman le proſi curationem contemplati, tanta uatem hunc ſunt reuerentia proſecuti, ut ubi rex ipſorum in ægritudinē incidiſſet, Azaëlem ad eum legarent, quem & pro pheta ille Syrus in regem unxit. Deinde fatidicū Hie remiam tanto honore dignatus eſt Babyloniorū rex, ut optionem illi habitationis daret. Quumq; alios om neis & reges & principes, captiuos abduxiſſet, huic ſoli poteſtatē dedit ſecedendi quò uellet. Beatū itaque Ionan non dißimilem admodum in prophetā Nine uitarum ſelegit. Eſt autem urbs Nineuitarum ampliſſi ma, regis Aßyriorum regiam complexa. Quum enim unigenitus Dei ſermo per humanam naturam homi nibus apparíturus eſſet, omneſq; gentes diuinæ cogni tionis lumine illuſtraturus, ante etiam incarnationem ſuam, diuinam ſuam ipſis ſollicitudinem ſubindicat, ut per hæc, futura accipientes ſtabiliat, doceatq; in uni uerſum omneis, non Iudæorum tantummodo, uerum etiam gentium eſſe Deum: utq; ueteris & noui teſta menti cognationē ob oculos ponat. Si enim nulla gen tium ſiue cura ſiue prouidentia tactus eſſet Deus antē

incarnationem, alium ipſum Iudæi Deum ſuſpicari po-
tuiſſent, ut qui diuerſa tranſigat ab eo, qui legem tuliſ-
ſet. Siquidem ille Iudæorum ſolum rationem habebat,
hic uero cunctorum hominũ tangatur cura. Qua opi-
nione infectus fuit execrabilis Marcion, alium noui te-
ſtamenti, quam ueteris Deum eſſe adfirmans, quum
Dei erga omnis homines in ueteri teſtamento proui-
dentiam non obſeruaſſet. Proinde hanc ob cauſam
Deus Ionam Nineuitis prophetã adlegauit, imo pro-
pter quaſdam etiam excellentiores & ſecretiores ra-
tiones. Atqui nedum Nineuitis, uerum & ipſi Iſraëli
multa futura prædixit, contemporaneus Oſeè, Amos,
& Michææ. Et quanquam nullum aliud eius literis
mandatum uaticinium circumfertur, in quarto tamẽ
Regnorũ planum fit, quod & alias prophetias edide-
4. Reg. 14 rit. Dicit enim ſcriptura de Hieroboàm, non illo filio
Naba, qui peccare fecit Iſraëlem, ut adoraret uitulas
aureas, cæterum de alio, qui ex Ieu deſcendens, decem
tribuum rex extitit, filius Ioas. Nam ille reſtituit termi
nos Iſraël ab introitu Imath ad mare uſque, uerſus oc-
cidentem, iuxta uerbum domini Dei Iſaël, quod locu-
tus eſt in manu Iona filij Amathi prophetæ ex Gethe-
phra oriundi. Præſens autem prophetia ſola, tum di-
uina diſpenſatione memoriæ prodita eſt, tum ad inſti-
tutionem pariter & adhortationem noſtri, ad quos fi
nes ſeculorũ deuenerunt, ut ne deſpondeamus animũ,
etiamſi

etiamſi in ipſum uitioſitatis barathrũ deciderimus, ſedenim ſciamus clementẽ nobis eſſe Deum: ideoq́; ad uitæ noſtræ & animi ſententiæ emendationem reflectentes, genuinæ & uere ipſam aggrediamur, neq; ſegniter, neq; diſſolute illam ipſam ſimulemus, exempli uice ethnicos iſtos Nineuitas nobis proponentes. Scripta ſunt enim iſta, ad correptionẽ Iſraëlis. Quî enim non rubore ſuffundantur, ſi iſti homines Barbari, & magna potentia florentes, & in delicijs ducentes uitam, qui nullo unquam tempore aliquem prophetã audiuerunt, adeò celeriter & ſponte obediuerunt prædicationi, ipſi uero lege Dei inſtituti ab ineunte ætate, & populus Dei eximius exiſtentes, eos interim, qui ipſis ſalutem annunciabant, interfecerint, uſq; adeo ut & filium Dei neci dederint, qui & ſeruator & redemptor ipſis aduenerat? Cuius ſepulturæ & reſurrectionis myſteriũ in præſenti hac prophetia adumbratur, perinde atq; dominus ipſe Iudæis colloquens dixit: Generatio iſta ſignum inquirit, & ſignum ei non dabitur, niſi ſignũ Ionæ prophetæ. Vt enim Ionas in aluo ceti fuit treis dies ac treis noctes, ſic & filius hominis erit in corde terræ, treis dies ac totidem noctes. Enimuero, quod ad reprehenſionem & condemnationẽ Iudæorum ſcriptura tradita ſit, teſtatur dominus in Euangelio, quum ait: Viri Nineuitæ exurgent & cõdem- Math. 12

nabunt generationẽ hanc, quoniam reſipuerunt ad prædicationem Ionæ. Et ecce plus quam Ionas apud uos eſt. Quomodo maiora ſunt in Chriſto, quam in Iona? Quoniam ille interminatus eſt tantummodo Nineuitis ſubuerſionem, Dominus autem ille noſter nedum prædicauit, cæterũ & innumera ſigna fecit, per quæ par erat ipſos ad fidem trahi: ſed increduli permanſerunt. Significatur igitur in Iona, tanquam in figura, de Chriſto myſterium. Attamen non per omnia neceſſum eſt quærere ſimilitudinẽ: neq; enim à nobis poſtulandũ eſt, ut omnino quæ ſunt hiſtoriæ, ad ſpiritualem contemplationem uertamus. Nam ut generatim exempli uice dicam: quũ aliquem priſcorum ſanctorum figuram Chriſti dixerimus fuiſſe, non opus eſt per omnia quærere ſimilitudinem: Veluti Moſen dicimus typum fuiſſe Chriſti, ſeu legislatorem & mediatorem: Loquere enim, inquit, ad nos tu, & ne loquatur Deus ad nos, ne quando moriamur: Hunc ad modum Chriſtus, ambo hæc, nimirũ nouam nobis legem ferens, & mediator Dei & hominum factus, & uoluntatem patris ſui nobis denuncians, ipſiq; reconcilians, non tamen impeditioris linguæ fuit, neq; gracilis ſeu exilis uocis, ut Moſes, nec titubauit labijs ſuis, nec terræ promiſſionis exors fuit. Rurſum Aaron typus Chriſti fuit, ceu ſummus ſacerdos, qui in ſancta ſactorũ ingrediatur, & populi peccata

li peccata diluat, quæ & omnia Chriſto cõueniunt. Siquidem inſignis pontifex factus, ſeſe ipſe obtulit: ac in cœlum cõſcendens, peccata noſtra in ſe tranſtulit & abſtulit, chirographo dirupto. Atqui Aaron non caruit noxa & reprehenſione, ut qui aduerſus Moſen cum Maria murmurauerit, ac eos qui in ſolitudine uitulos cõflauerunt, non prohibuerit: in Chriſto uero nihil huiuſmodi deprehenditur. Peccatum enim nullum fecit, nec eſt inuentus dolus in ore eius. Eam ad rationem hic, amandatus eſt quidem Ionas, ut nunciaret uoluntatem Dei Nineuitis, ac ad eam prouinciam haud erat pronus, ſed in fugam ſeſe con ijciens, illam declinabat: Chriſtus uero à patre miſſus, obediens factus eſt. Porro quod propheta uoluntarius in pelagus proijcitur, & à ceto deuoratur, & tertio die ab eodem denuo euomitur, tandemq; ad Nineuitas proficiſcitur, omnia Chriſto ſunt communia: Nam & ille ſponte mortẽ obijt, & morte uere abſorptus eſt, tertia die uitæ reſtitutus, ac in Galilæã profectus, initium prædicandi euangelij, apud gentes ſumendum præcepit. At Ionas ſeruatis Nineuitis turbabatur, Chriſto uero ſalus gentium ualde iucunda fuit & grata. Decerpentes igitur ex hac prophetia, quantũ ſatis eſt ad Chriſti myſterium, quantũq; eſt cõmodum, cætera literæ permittemus ut typus huius prophetiæ: quatenus per omnia cum Chriſto

cōueniat, ſit penes recta iudicantes, non penes ipſam figuram uel adumbrationem.

CAPVT I.

ET factum eſt uerbū domini ad Ionan filium Amathi,

Cuius rei gratia ſic quæſo orſus eſt? Emphaſim enim & latentem quandam uim habet uerbum illud, Et factum eſt. Apparet enim, quū multus eſſet ſermo de Nineui, quūq; fama eius reliquas urbes omnis exuperaret & regna, nimirū quod & opibus & potentia prægnās, multis flagitijs obnoxia eſſet atq; peccatis, per conſecutionem dictum, Et factum eſt uerbum domini. Vel quia Iſraëlitæ ex confeſſo non obſequebantur uerbo Dei, hunc ad modum auſpicatus eſt. perinde ac ſi dicat: Quoniam Iſraëlitæ ſeſe perperam diuinis in rebus geſſerunt, non obtemperantes uerbo, igitur in poſterum factum eſt uerbum domini ad Ionan, ut ad gentem Nineuitarum mittatur. Adiectum eſt autem nomen patris prophetæ, propter nominis æqualitatem. Eſt enim haud abſimile uero, alios ſic appellatos, qui tamē ex eodem patre nō fuerint propagati.

dicens: Surge, proficiſcere in Nineui, ciuitatem magnam.

Maximum eſt inditium poſteris, de gentium ad

cognitionem

cognitionem Dei *aſſumptione, ipſa* Ionâ *ad* Nineui *urbem legatio.* Eſt *autem ciuitas Aßyriorũ eximia, ut in præfatione cõmemoratum eſt, quam* Aſſur *extruxit. Aßyrij uero increduli & fidei omnino ſunt exortes.* Hanc *urbem ſeruatum iri uolens* Deus,*ceu locum exiſtentem tum temporis, idololatriæ, & omnis effaſcinationis & incantationis, ac prophetam idcirco pœnitentiæ (quæ eſt animi in meliorem ſententiam permutatio) præconem ipſis mittens, oſtendit, quod ſupra etiam diximus, quod non ſit Iudæorum tantum* Deus, *ſed & gentium: & quod non ſit perſonarum apud ipſum reſpectus, uerum in omni gente, quiſquis ipſum deſiderauerit, & iuſticiam exercuerit, ei gratus eſt uel acceptus, quemadmodum &* Petrus *in* Cornelio *hoc uere, ipſaq́; re aggreſſus* Act.11
demonſtrauit. Valde *autem accelerantia uerba ſunt, Surge & proficiſcere.* Nolens *enim mortem peccatoris, quinpotius cupiens ut cõuertens ſeſe ad bonũ uiuat, prophetã celeriter deſtinat ad promulgationem pœnitentiæ.* Hinc *etiam apponit, ciuitatem magnam, ut magis ipſum inflectat ac permoueat accelerare profectionem.* Non *enim eſt, inquit, exiguus locus, non uile oppidulũ, ſed ciuitas non una ex multis, cæterũ magna, quare non eſt quod ipſam aſperneris. Si enim ne quantulacunq; quidem aliqua contemnenda eſt ciuitatula, quanto minus ingentes &*

præclaræ ſunt poſthabendæ urbes?

Et concionare in ipſa, quod clamor flagitiorum eius aſcenderit ad me.

Quia, inquit, non ſentiunt proprias ſuas iniquitates & impietates, ideo tu ſis eis præco, ac doce eos quod talia tantaq; crimina perpetrauerint, ut ad cœlum uſq; ipſorũ magnitudo peruenerit, ac tantũ non uocem ediderint, aduerſus ſe perpetrantes, clamantem. nihil enim eorum ignorat, quamuis ſit minimũ, qui cuncta nouit priuſquã fiant. Enimuero quia clemens exiſtens Deus, non ob parua quædam delicta pœnam adducit, ſed quando ingentia, & numero digna peccata commiſſa fuerint, quæ eius manſuetudinem ad iracundiam prouocent, tum exurgit ad uindictam. Eam ob rem etiam dicit, clamorem criminum ad ſe uſq; perueniſſe, ceu multiplicatis ipſis, & accerſentibus ad ſui exciſionem & ultionem. Sic & Abeli ſanguis clamat contra Caini cædem: ſic & Sodomitarũ turpis operatio uociferata eſt cõtra ipſos. Vere itaq; in ſummis opibus uiuentes Nineuitæ, nullum non uitiorũ genus admiſerunt, cætera laſciuijs, ueneficio & incantationibus uacantes: quibus in rebus Chaldæi præ alijs exuberabãt, perinde ac Naũ

Naum. 3 *dicit: Scortum formoſum & iucundum, ducatũ præſtans ueneficis. Eapropter & dominus prophetam ad hanc urbem legauit, & ſi longiſſimæ ab Iudæa*

ſita

ſita eſſet, ut cunctis mortalibus oſtenderet, quod & laqueis erroris conſtricti, ut qui omnium maxime, atq; in uniuerſis ſceleribus primatum obtinentes, cognitionem Dei *ſint recepturi, ſinibusq́; ſoituri ſuis.* Nec *enim ſermo* Dei *eſt inefficax, cæterum magnipotens, & magnarum uirium, ut & ad* Hieremiam *dictum eſt.* En *dedi uerba mea in os tuum, ignem, &* Hier. 5 *populum tuũ ligna.* Et *iterũ:* Nónne *ſermones mei* Ibidem. 23 *uelut ignis ardens, dicit dominus, & ueluti ſecuris cædens petram?* Intuere *porro clamoris uocem poſi tam ut in Sodomitis.*

Et ſurrexit Ionas ut fugeret in Tharſis à facie domini.

Ambigunt hic non parũ multi, quur quum propheta ſit fugiat, ceu Deum *latere queat: hoc autem nemo alius, ne mediocrium quidem, unquã putaſſet, quod* Deum *effugere poßit, qui & cuncta explet, & nullo loco capitur.* Nóne Dauidem *audijt, ſi ipſe ignoraſſet, dicentẽ:* Quò *proficiſcar à ſpiritu tuo,* Pſal. 138 *& à facie tua quo fugiam? & quæ deinceps ſequuntur.* Videtur *itaq; abſurde dictum hoc, uel ipſe abſurdus & monſtroſus quiſpiam homo eſſe, qui à deo fugiat.* Dicendum *igitur, quod aperte quidem & plus quàm alij, ceu propheta, nouerit, quod uniuerſorum dominus ubiq; præſto ſit, quodq́; nullus locus eius prouidentiæ & gubernationis expers ſit.* Cogitauit

autem manifeſtiores ſuas apparitiones, in ſola Iudæa ipſum facere, unde ſi ab hac longe remoueatur, ſibi non porro appariturum Deum, ut ad hoc miniſterium eum mittat. Hoc enim ſignat, *à facie domini, hoc eſt, declinauit magis perſpicuã, adeoq; clariorẽ Dei apparitionem & functionẽ legationis, quæ illi ex ipſo imminebat.* Quod enim priſci ſancti in locis quibuſdam ſeparatis apparere Deum autumarint, & Iacob teſtatur, quando uidit ſcalas, & ange
Gen. 28 *los aſcendentes & deſcendentes, inquiens*: Dominus
Pſal. 131 *eſt in loco hoc, ego uero ignorabam.* Sic Dauid: *Se legit, inquit, dominus Sion, ſecreuit ipſam in habitationem ſibi.* Porro & nos *perfectiora ſapere docti, ac per iſta ſpiritum diuinam gratiam magis adumbrare credentes, ipſum locũ accedamus, ceu ſanctificandi, & diuinum quoddam donum decerpturi, relaturiq́;. Subterfugit autẽ functionẽ illam, non tanquã non credens* Deo, *uel ſegnis: utraq; enim prophetæ ſunt indigna, nihil ei cõueniunt: at enim ſimul cõpertum habens,* Nineuitas *diuinã benignitatẽ & manſuetudinem, ſi reſipiſcant, cõſecuturos, hincq́; euenturum ut ipſe pro uano uate reputetur, quod omnino indecorũ eſt prophetæ & inconueniens, nimirũ quod uanus exiſtimari debeat.* Forſan & Nineuitæ *malo in eum affectu concitabuntur, ceu talem qui falſo & mendaciter eos in pœnitentiæ adflictiones coniecerit.*

fecerit. Hanc autem ipſi ſuſpitionẽ peperit, quod uideret nihil graue Nineuitas paſſuros. Atq; hoc eſt argumentum prædicationis. Ratiocinatus eſt enim ſecum, quod Deus uerbum illis ſuum non prænunciaſſet, ſi perire eos uoluiſſet: ſed perſpicuũ eſt, quod ad pœnitentiã ſit adhortatio, ipſa pœnæ & ſupplicij interminatio. Præterea & Iudæorum accuſationem fore cogitauit, Nineuitarũ obedientiam, ut qui ignoto & alienigenæ fidem adhibuiſſent uiro, quum ipſi cõtribulibus prophetis non crederent, qui prophetias ſuas cum miraculis etiam cõfirmarent. Hanc ob cauſam imperatum ſibi non ſtatim executus eſt, ſed fugere Tharſis uſq; eſt conatus. Hanc regionem quidam Tarſum eſſe aiunt, quæ & Ciliciæ metropolis, ſub radicibus montis Tauri ſita. Alij regionem quandã Indiæ Tharſis appellari tradunt. Ex Tharſes enim Salomonem quoq; precioſos lapides, dentes etiam eburneos unà cum ſimijs mercatũ. Hæ autem aliunde quam ex India non perferuntur, bimatus ſpatio. tanto enim tempore nauis Solomonis in libro Regnorũ redire dicitur. Atqui errant talia dicentes. Si enim ad Indiam fugiebat, nõ erat opus ad Ioppen deſcendere, quæ eſt maritima Palæſtinæ, adiacetq; mari ad occidentem uergenti. Per hoc pelagus nemo naui traijciens, in Indiam peruenerit. Inter enim noſtrum & Indicum mare, multũ telluris eſt & habi-

tatæ & inhabitabilis, monteſq; & multi & magni, ſinus item ruber, quẽ deinde Indicus contingit. Præterea diuina ſcriptura teſtimoniũ dicit, Tharſis non eſſe ex urbibus Indicis, neq; etiam Tarſum, ſed Africæ eſſe. In Eſaia enim iuxta Septuaginta æditionem
Eſa. 2 *legitur: Lugete nauigia Carchedonis, quoniam interijt munitio ueſtra. Aquila tamen & Symmachus Tharsis pro Carchedone uerterunt, quum & Ezechiel memoriam Carchedonis fecerit: in Ebræo uero & Syro exemplaribus, Tharſis inuentũ ſit. Vnde liquet non in Indiam, ſed Africæ Carchedonas Ionan profugiſſe.*

Deſcenditq́; in Ioppen, & repperit nauim euntem in Tharſis, ac dedit naulum ſuum, deſcenditq́; in ipſam, ut nauigaret unà cum illis Tharſis uſq;, à facie domini.

Per mare fugam adornat, ratus quàm celerrime ſeſe à miniſterio prophetiæ erga Nineuitas liberandum. Dedit autem & nauigationis mercedem, ut ne uel hinc ſi non daret, eſſet quod remoraretur eum quo minus fugeret. Omnia nanq; ipſi facilia uidebantur, patriæ priuatio, maris pericula, mercediſq; abiectio, modo ab graui & moleſta prophetandi functione illa eripi queat.

Et dominus excitauit uentum uehe mentē in mari, & exorta eſt tempeſtas magna in mari, & nauis periclitabatur ut contereretur: conterritiq́ſunt nautici, & clamabant quiſq́ad deū ſuum, feceruntq́ iactum uaſorū nauis, ea in mare eijcientes, ut leuior ipſa fieret.

Ionas quidem ſic effugere poſſe diuinum illud miniſteriū arbitrabatur: at enim terræ mariſq́; dominus, ſuſcitat aduerſus nauim tempeſtatē, fluctuumq́; nexus nauigio circumijcit, ut diſcamus diuinam functionem ſubterfugere nos nō poſſe, neq; renuere debere, ſi ad opus Deo *bene placens aduocemur.* Docemur *iuxta hinc, quod nihil citra* Dei *prouidentiā geratur, uerum tempeſtates etiam diuina uoluntate, & non fortuito, uel naturaliter fieri:* Dominus *enim, inquit, excitauit ſpiritum magnū.* Dicat *fortaſſe aliquis, frequentiſsime procellas maris naturæ quadam ratione oriri, nempe ſyderum conuentibus, & receſſionibus: quandoquidem hunc* Deus *ordinem, mundi motui indiderit.* Cui *reſpondemus:* Excitantur *etiā ſæpe, natura non poſtulante, tempeſtates,* Dei *admirando conſilio & uoluntate: qui & naturam condidit, idem eandem etiam alterare, ſecundum quod ſibi uiſum fuerit, undelibet poteſt.* Vtroq; *autem modo*

illi ſeruantur uel pereunt, quos diuinus calculus uel ſeruari uel interire iudicauit. Quod uero terreſiant nautæ ſignum eſt magnitudinis periculi, quando & maris peritiſsimi ſibi metuerunt: ſignum eſt euidentiſsimum, quod animum deſponderint, & idcirco eiectionem uaſorum fecerint, ut leuigaretur nauis. Supplicabat autem quilibet dijs ſuis: ſcriptura hæc non fruſtra enarrante, uerum uti doceat, utraq; eſſe neceſſaria, & noſtra facere, & diuinum implorare auxilium: neq; ſic totum negocium Deo *permittere, ut nos interim ſegnes planè & ignaui ſedeamus, (inanimatorũ enim & omni motu uacantium hoc rerũ eſt) neq; noſtris omnino nos confidere conſilijs & inſtitutis. hoc enim rurſus impiorum hominum eſt, quibus reproba mens eſt.* A*ſſeuerant hic quidã, quod circa iſtam ſolam nauim tempeſtas ſæuierit.* Neque *enim, ſi communis tempeſtas erat conati eſſent ſorte exquirere, eius turbationis maris autorẽ.* Enimuero, *quum alios uiderent citra periculum ſulcare pelagus, ſecundisq; uentis agi, ſuam uero onerariã nauim, ſubmergi propemodum ea periclitatione, inquirunt quiſnam inter ſeſe eius maris ſæuitiæ ſit autor, quæue origo.* Atq; *hæc opinio non erit abſimilis uero, ſi reliqua nauigia extra periculũ ſint acta.*

Ionas autem deſcendit in aluum nauis, & dormiuit & ſtertuit.

Nunquid

Nunquid adeo ignauiæ & ſecordiæ deditus erat propheta, ut tanto periculo ſuſcitato ipſe dormiret, nec ſimpliciter dormiret, ſed in altũ adeo ſoporẽ deferretur, ut ſterteret? quod maximæ ſecuritatis argumentum erat. Atqui ante ſubortam tempeſtatem & periculum ſopore correptus eſt, fortaſſe ex nimia fugæ triſticia & defatigatione. Porrò quod in aluum nauis, hoc eſt, in infimũ locum deſcenderit, prophetæ hoc moribus cõuenit. Separatim enim & ſolitarium degere propheticum eſt. Hinc & Dauid: Solitarius ſum, inquit, Et Hieremias: Bonum eſt homini ubi iugum ſuum tulerit, ab ineunte iuuentute ſedere ſolum. Et iterum: Non ſedi cum concilio illuſorum eius. Solus & ſeparatim ſedi, quoniam amaritudine repletus ſum. Pſal. 101 Tren. 3

Et acceſſit ad eum proræ gubernator, dicens ei: Tu quid ſtertis? Surge, inuoca Deum tuum, ſi fors nos ſeruet Deus, & non pereamus.

Nautica multitudo, aliâs prorſum negligẽs decori, & intellectu carens hic adeo formidine & pauore eruditur, & intelligens redditur, ut proræ obſeruator, non ipſe tantummodo preces fundat, uerũ Ionan adiens, eũ etiam ad precandũ exitet. Adeo neceſſitas, quid deceat, belle docet. Obſerua hic, quod

etiamſi uarios Deos inuocauerint, eam tamen cogni tionem habuerint, unum eſſe quempiam Deum, cæte ris omnibus maiorem præſtantioremq́;. Non enim dixit, ut ſeruent nos dij, ſed Deus: Vel quod unum exiſtimauerint, Iona cum omnibus illis, peculiarem ſuum Deum adorante: Atq; unum fortaſſe ex multis in auxilium uocauerint, qui eos exaudiret, ac incolu mes conſeruare poſſet, forſan Neptunū, uel Nerea, ſeu Thetin, ſeu alium quempiam marinum Deum iu xta Græcum errorem.

Dixit porro quilibet ad proximum ſuum. Agite, iaciamus ſortes. Et cecidit ſors ſuper Ionan.

Obtemperauit Ionas proræ obſeruatori, & ora uit. Quanquā enim hoc ſcriptura non expreſſerit, intelligitur tamen: quando neq;, quod è ſomno ſurre xerit, indicauit, nemo tamen ambigit ipſum exper gefactum ſurrexiſſe. At precibus ſuis ad Deum fuſis non eſt exauditus. Neq; enim par erat inobedientem Deo, exauditum iri. Iam & fuga eius à Deo, fiduciā ad Deum ademerat. Quum igitur auxilia ex preci bus uana tum dijudicarentur, ad ſortem confugiunt, cui gentes adſueuerant. Nouerant enim naturæ quo dam ductu, peccantibus eſſe adiectam pœnā, ac di gna nos ob peccata noſtra ſupplicia ferre, nec hu iuſmodi expertia eſſe curæ Dei, proinde credebant

quod

quod prouidentia illa per ſortis iactum, manifeſtaret ſibi autorem: iamq́; hoc arbitrabantur, quod quē fortuita ſors probaſſet, uel etiam prodidiſſet, apprehendendum, ceu ſortis oraculo expetitum. Cæterum nos intelligamus, quod Deus quemlibet à proprijs, à domeſticis, à cõtribulibus, cognatis & cognitis, ad ſe adducat: perinde ac tenemus Magos ſtellæ ductu perductos ad cunas Chriſti, & Azotios in ueteri teſtamento per ſymbolum boum arcã perferentiũ tandem ſeruatos, quum quid in poſterũ fieri uellet, ſubindicaſſet. Sic dominus noſter repertis piſcatoribus, Agite, inquit, ſequimini me, faciam ex uobis piſcatores hominum: conſuetum ipſis nomen prætendens. Quum igitur nautis conſuetũ eſſet ceu ethnicis ſortiri, condeſcendens & conſentiens ipſis Deus, per minime obſcurum ipſis indicium, tempeſtatis ipſis autorem notum reddidit. Præterea ſortem non eſſe ſpiritualẽ rem, apoſtoli indicant, qui ſorte, priuſquã ſpiritu perfuſi eſſent, uſi ſunt: poſt ſpiritus paracleti acceßionem, haudquaquã ſortem admittentes. Quidam uero neq; apoſtolos tali ſorte uſos adfirmant, ſed enim diuinioribus quibuſdam ſignis, quæ indicarent eis, quinam à Deo electus eſſet.

Et dixerunt ad ipſum. Denuncia nobis, quam ob cauſam iſthuc mali nos apprehẽderit. Quæ tua negociatio eſt?

Et unde uenis? Et quo proficiſcens? Et ex qua terra, quo ue populo tu es?

Iuere hic Barbarorum hominum æquitatem. Non enim ſtatim ut agnouerunt Ionam eſſe autorem turbinis & tempeſtatis maris, agreſtibus in ipſum moribus ferebantur, cæterum blande & manſuete interrogant, cuius cauſa malũ hoc, id eſt adflictio iſta, ex quo peccato abs te cõmiſſo, nos acceſsit, ſuper nos uenit. Percontantur autem, ut ubi didicerint delictũ, experiantur expiare & emendare. Scrutantur autẽ & quam operationem exerceat, hoc eſt, quale uitæ ſuæ ſtudium & artificium habeat, & ex qua gente ſit, & uiam, unde & quo uadat, tanquam ex ſtudijs ipſius, & ex communibus gentis moribus uel opificijs, & ex itinere quod ingreditur, uitam eius obſeruare queant, ſicq; tandem Deum placent, in quem impegerat. Exiſtimabant enim quod ſi turbatum ab ipſo numen, marinum fortaſſe, reconciliaſſent, hanc tempeſtatis ipſi noxam effugere poſſent. Imitemur igitur & nos horum nautarum manſuetudinem & mitiorem animum, ſi quando excellentiora longe quam ipſi depoſcamus.

Qui reſpondit ipſis. Seruus domini ego ſum, ac Deum cœli ego colo, qui fecit mare & aridam.

Hoc

Hoc, inquit, ſtudiũ, hæc mea negociatio eſt, ſerui re Deo uero, per mea opera & actiones, etſi nunc illi nõ obtemperauerim: & colere ipſum, per fidem in ipſum. Multi quidem colunt Deum, ſed non ſunt ſerui eius, ut qui non faciant opera ipſi placentia. Per hoc autem mox etiam ex qua nam terra ſit demonſtrauit, nimirũ Iudæa: nec enim alia gens, hunc Deum colebat. Admiratione autem dignus eſt propheta, ut qui morti proximus exiſtens, prædicet Dei potentiam, & nauticis creaturarũ & idolorum cultoribus reuelet magnificentiam eius, conditorẽ omnium ipſum adpellans, hoc eſt, cœli, & eorum quæ ſub cœlo ſunt. Per hoc enim quod ait, qui fecit mare, anſam illis ſimul præbet ratiocinandi, quod quandoquidem maris creatorem colat, planum ſit, quod aduerſus eum impingens, tempeſtatem hanc excitarit.

Timuerũt itaq; pauore magno conterriti uiri, dicentes ad ipſum: Quur hoc feciſti? Cognouerunt enim uiri, quod à facie domini fugeret, quoniam denunciauerat eis.

Ex hoc, inquit, agnouerunt quod aduerſus Deũ delinquens, à conſpectu eius fugeret, quod confiteretur ipſis, ſeruũ Dei ſe eſſe. Simulatq; enim dixiſſet, quod uerum Deum colat, intellexerunt eum Iudæũ

eſſe. Iudæis autem non licebat exteris & alienigenis admiſcere ſeſe, neq; applicare ſe urbibus idolorum cultricibus. perſpicuum itaq; erat quod in Deum ſuũ deliquiſſet. Fortaſſe etiam cogitarunt, quod uitam, quæ in lege præſcribatur declinans, ac Græcorum moribus ſeſe admouens, fugiat à facie Iudæorũ Dei. Terrefacti ſunt igitur, quandoquidem arbitrarentur potentem illum Deum eſſe, è cuius manibus quiſquã euadere nõ poſſet: iuxta metuentes, ne unà cũ transfuga iſto intereant. Porro quod non liceret Iudæis decreto legis ſuæ, gentibus adiungere ſeſe, ex ueteri teſtamento conſtat, tum ex euangelio quoq;. Dicente enim domino Iudæis: Quo ego uado, uos uenire non poteſtis, reſpondebant illi imprudenter: Quònã iturus eſt, ubi nos eum non inueniemus? Nunquid ad diſperſionem Græcorum iturus eſt, & docturus Græcos?

Ioan. 13

Dixerunt ad ipſum: Quid faciemus tecum, ut ceſſet à nobis mare?

Et hic demirari dignum eſt, nauticorum hominũ manſuetos & mites adeo mores. Neq; enim inſurrexerunt in ipſum, neq; dixerunt: O ſceleſte & omniũ ſceleratiſſime, propter te peribimus: ſed ipſum iudicem faciunt, ut pronunciet quid ſecum faciundum ſit. Siue ergo antea clementes adeo extiterunt & æquabiles, digni ſunt quos æmulemur: ſiue præ pauo-

re

re ad manſuetudinem tralati ſunt, uel ſic etiam imitandi ſunt: ubi ſæpenumero nos in calamitates incidentes planè efferamur, nedum aduerſum calamitatum autores ſolos, uerum & contra ipſos familiariſſimos noſtros in calamitatibus cõſolatores. Proinde nautæ illi tales ſunt. At ſententias ſuas partiuntur. Nec enim audent morti adiudicare, maxime quum ſeruum eum eſſe Iudæorum Dei audiuiſſent. Horribilis autem ille Deus iam olim ipſis ex fama innotuerat. Nec rurſum præſens periculum deſpicere poſſunt, quare ipſum ceu Dei ſeruum hortantur dicere, quid oporteat ſecum agi. Perſpicuũ enim uidebatur eis, quod minime ignoraret eius mali medicinam.

Nam mare ibat, & excitabat uehementius tempeſtatem.

Poſt ſortem, inquit, uehementior, impetuoſiorq́; tempeſtas exorta eſt. Mare enim ibat, hoc eſt, plus agitabatur & intumeſcebat. Quedam hic exemplaria pro ibat, admodũ concitabatur, habent, hoc eſt, horrendum ſtrepebat, tremendum murmur ædebat, quaſi fluctus inter ſe mutuo naui illiſi eſſent: atq; hi poſt ſortitionem magis tumultuati ſunt, Deo palàm indicante, per quẽ iſta prouenerit adflictio.

Quibus Ionas reddidit: Tollite me & iniĳcite in mare, tum ceſſabit mare,

uosq́ deſeret. Cognoui em̃ ego, quod mea cauſa tempeſtas illa magna uos pe tiuerit.

Talem ſeſe gerit bonis conſilijs prædita anima. Cognito peccato ſuo, rubore quidem ſuffunditur propheta quod deliquerit, non morem gerens Deo: *non ignorans autẽ quod mare obtemperet, ſeruiens diuino mandato, ſi quod acceperit, ſeipſum inobedientem* Deo *morte cõdemnat. Atqui nos haudquaq̃ tales ſumus, quinpotius aperte palàm ſcientes crebro, pecca noſtra ſupplicijs digna, ubi magnam aliquam adflictionẽ ſuſtinuerimus, aduerſus* Dei *prouidentiam murmuramus, tanquam impeccabiles eſſemus, tantũ abeſt, ut digna nos pœna condemnemus.*

Et ui conabantur nautæ ad terram appellere nauem, & non potuerunt. Mare enim ibat, & excitabatur magis ſuper ipſos. Et clamauerunt ad dominũ & dixerunt, Nequaquam domine pereamus, propter animã hominis huius: et ne des ſuper nos ſanguinẽ iuſtum. Quoniã tu domĩe, ut uoluiſti, ſic egiſti.

Humaniſſimi, & manſuetiſſimorum morum homines illi, ut diximus. Etenim Ionã, *qui ſeipſe in mortem tradiderat, adhuc ad terrã remigio uſi, traducere*

cere moliuntur: atenim nequicquã laborabãt. Nam *mare uehementius creſcebat excitabaturq́;. Neq; ſic tamen quicquã aduerſus prophetam aggrediuntur, quum id iure poſſent, ſimulatq; ſeipſe cõdemnarat: cæterũ omnino tali eius uoluntati obſecundare, ſan guinolentum iudicant, ac cædem ſpirans: propterea in præcedentibus precantur, ut à tempeſtate illa & commoto mari liberentur, neq; pereant eo quod ſo uerint animam prophetæ, ſed concedat* Deus *eum, ſeſeq́; uiuere. Sin autem neceſſarium eſt hunc mori, nequaquam ſuper nos ſanguinem iuſtum, hoc eſt, ſan guinem eius, ne ad condemnationem, precamur, no ſtram, ſanguinem illum iuſtum, ceu ſerui tui, cedere facias.* Non *enim hunc tanquam latrones, aut ſangui nolenti homicidæ occidimus, cæterum tuæ obſequen tes uoluntati.* Tu *enim ut uoluiſti, ſic feciſti hæc.* Hic Barbaros *contemplare, quomodo non contra hæc agganniant:* Igitur *cruentus & ſanguinis auidus ille* Deus *eſt, ſanguine igitur gaudet: uerum* Dei *uolun tatem amplexantur, diligunt & uenerantur, non cu rioſe indagantes cauſas, quur iſta ſic fiant.*

Acceperuntq́ Ionam & iniecerunt ipſum in mare, & ſtetit mare à commo tione ſua. Ac timuerunt uiri timore ma gno dominum, & ſacrificarunt ſacrifi-

cia domino, & uouerunt uota.

Vix tandem audent opus aggredi: quo peracto, ſtatim tranquillum mare redditur. Illi uero cognoſcunt dominum perfectius quam antehac: nec parum ipſum metuunt, ut cui ſeſe nemo ſubducere queat, qui acriter in ipſum peccantes adoriri poßit: ac quæ ad diuinum cultum pertinent, exhibuerunt. Sacrificarunt enim ſacrificia, fors ubi in terram appulſi fuere. deſtiterat enim ſæuicia maris. Vouerunt autem & uota, hoc eſt, promiſerunt ſe talia quædam & talia facturos, ubi in patriam remeauerint. hac ratione illi in melius permutati ſunt. Et qui antea quiſq; pro ſeſe multos putabant eſſe Deos, tempore motus maris, nunc unum agnoſcentes, dominantem potentiæ maris, concußionemq́; fluctuum eius pacantem, ipſi ſacrũ faciunt, & uota ædunt. Viden hic diuinã diſpenſationem atq; conſilium? Fugit Ionas ut ne ſeruentur Nineuitæ: & ecce ſeruantur nautici, dein & ipſe, & exuberantius bonum perficitur. Sic & noſtris diuina prouidentia delictis ad bonum uſa eſt.

CAPVT II.

ET imperauit Deus balenæ magnæ deuorare Ionã. Eratq; Ionas in aluo balenæ, treis dies ac treis noctes.

Imperauit

Imperauit, hoc eſt, uoluit à ceto deuorari propheta. Non enim quemadmodū hominibus aut angelis præcipit Deus, in mentē ipſis inſonans, quid agendū ſit, ſic ceto iamnūc demandauit: ſed uelle aliquid Deū lex eſt & mandatū neceſſario complendum. Atq; hic obedientiæ modus eſt inexplicabilis quidem nobis, ipſi uero cognitus. Deuoratur ergo à ceto Ionas, treisq; dies ac totidem noctes in eo permanet uates: quæ res omnem excedere fidem audientibus uidetur, maxime ijs, qui ex Græcorum ſcholis, ſapienteq; doctrina, ad hanc hiſtoriam accedunt. Quos equidem non ſatis demirari poſſum, quî fiat quod hæc non intelligant, quū ſuiſipſorum alis capiantur. Apud ipſos enim nonnihil tale de Hercule narratur, nempe quod & ipſe à balena deuoratus, incolumis remanſerit, niſi quod tantummodo depilatus redierit, idq; ob ingenitam & internā beluæ caliditatē. Aut igitur noſtra ſuſcipiant, aut ſua reijciant. Atqui quum non oporteat à græcarum fabularum putredine, noſtræ ueritatis ſoliditatem commendare, cogitandum primū, Deo uolente & præcipiente, nihil non fieri poſſe: Deinde hic conſideranda ſunt, quæ circa in utero materno fœtū miranda cōtingant, ubi fœtus naturali quidem innatat humiditati, eſtq; ueluti abſorptus & obrutus prægnantis aluo, uiuit tamen & conſeruatur, Dei, humanum ingenij captum excedente, nutu & conſilio. Neque enim ulla humana

ratio iſta percipere poteſt, credit tamē, ut quæ ubique conſpiciantur ita ſeſe habere, req; ipſa rata ſint & indubitata. Proinde neque Ionæ euentui fides detrectanda eſt, uerum enimuero, ita factum ut ſcriptura nobis tradit, citra ambiguitatem credendum: eſtq; in maioris adeoq; diuinioris ſacramenti uel arcani figuram ſuſcipiendum. Fugit enim & humana natura à facie domini per inobedientiam, & occultata eſt, ne uideretur, ut ideo Adamū Deus uocauerit: Vbi es? quo te proripuiſti? Iniecitq; ipſam uitæ huius mari, corpore, nauis loco uſam: Cui & naulum dedit, miniſterium uidelicet, quo ipſi obſequuta eſt, curā eius & prouidentiam ad omnem cupiditatem faciens. Ventis igitur & ſpiritibus nequitiæ, mare iſthuc turbantibus, fluctus uoluptatū inſurrexerunt, corpusq; unà cū animo merſerunt. Neceſſarium igitur fuit, mortem obire quempiā ex ijs, qui in eo nauigio erant: corpore dico. Proinde naturam noſtram induens dominus, unus ex nobis factus, & nauim noſtram ingreſſus, hoc eſt, corpus humile ferens, & inter nos demorans, in ſimilitudine carnis peccati: moritur per ſortē, hoc eſt, iuxta præ definitionē, quam prædefiniuit atque decreuit pater: Qui hoc ſortitus eſt, atque ante omne æuum, ante cuncta ſecula decreuit, conſtituit, propoſuit, ut filius ille ſuus pro nobis moreretur, perinde ac Petrus & Paulus dicunt. Animaduerte hic Ionæ nomen, ſi interpreteris

preteris, ualere, altiſsimo laborante, uel columbam ſignificare. Altiſsimus *igitur pro nobis laboribus defatigatus eſt, & pro nobis luget, angitur, dolet: uoluntarius quidem.* Nec *tamen ſeſe ipſe iugulat, cæterũ per manus iniquorum adfigitur cruci, quemadmodum &* Ionas. Qui *etiamſi ſeipſum ad mortem condemnaret, non tamen ſeipſum proijcit, ſed proijcitur: docente nos hoc uerbo, ne nos temere in pericula cõijciamus, ne'ue incaute & ſtolide in mortes incidamus.* Mortuo *itaque* Chriſto, *ac omnia deglutienti balenæ tradito, ſpirituales nequitiæ ceſſarunt, procellæ uoluptatum proſtratæ ſunt, tranquillitas tota & pax in uita uerſata eſt, & animis & corporibus, æque ac ipſe dixit:* Pacem *relinquo uobis.* Et *rurſum à reſurrectione diſcipulis ſuis ſalutem impertiens:* Pax *inter uos ſit, ait.* Quinetiam *ſic quidam hic inquiunt, prophetam eſſe figuram* Chriſti, *nauim eſſe typum* Iudæorum *ſynagogæ, proræ obſeruatorem eſſe* Moſen, *nautas eſſe prophetas, mare, adflictiones quæ à nobis debebantur, ſortem, uoluntatem patris, ſecundum quam* Chriſtus *in mare ærumnarum præcipitatur, & aluum ingentis ceti, hoc eſt, mortis ingreditur, ubi triduum cõmoratus reſurrexit, gentibusq; euangelium annunciauit, ex quibus credentes conſeruati ſunt.*

Et orauit Ionas ad dominum Deum ſuum ex uentre ceti, dicens: Clamaui

in tribulatione mea ad dominũ Deum meum, & audiuit me: ex uentre inferni, auſcultaſti clamori uocis meæ.

Nihil damni paſſus à ceto uates, ſed ueluti pro domo ceto uſus, neque corporis neque mentis iactura facta, Dei *præſentem opem ſentit*. Non *ignorans autem quod offenderit* Deum, *per hoc quod miniſterio legationis noluerit fungi, cõuertitur ad precationẽ*. Q*uiq; olim in ſola* Hieruſalem *Deum aperte apparere arbitrabatur, nunc ipſum in aluo ceti præſentem repperit, gratiasq; agit illi, quod ſe ſeruauerit, ac preces ſuas ſuſceptas eſſe ait: ſiue tanquam propheta ſpiritu hoc intelligens, ſiue per ueriſimile hoc dicens*. Non *enim uſque nunc uiuus, inquit, permanſiſſem, niſi exaudiſſes precationem meam*. In*ferni porrò uentrem, ipſam ceti aluum nominauit: tum quod belua ſit letalis ac mortifera, tum quod ex natura facti mortuus eſſet, uiueret autem ſola* Dei *gratia*. *Aliàs ceu typus* C*hriſti, qui in corde terræ treis dies ac treis noctes egit, non immerito ſe in uentre inferni fuiſſe ait*. In*tuere hic rem admirandam*. Q*ui uere guſtauit mortem* C*hriſtus, prædixit in corde terræ ſe tridui & trinoctij ſpacio futurũ, neque mortem, neque infernum recordatus*. Hic *uero in umbra mortis conſtitutus* Ion*as, non uere mortuus, inferorum mentionem facit*: V*t diſcas domino noſtro,*

tanquam

tanquam Deo, mortem fuiſſe ultroneam, & ſuæ uoluntatis, ac reſurrectionem in ipſius poteſtate uel arbitratu fuiſſe: eam ob cauſam cor terræ dixit, non mortẽ, neq; Plutonis regiã. Ionæ uero non erat in propria poteſtate uita, propterea ueluti apud inferos exiſtens, quantum attinet ad naturam eius facti ſui, alui Plutonis meminit. Clamauit etiam dominus in tribulatione ſua in cruce ad patrẽ: Pater dimitte illis peccatum. & omnino exauditus eſt. Dimiſſum eſt enim peccatum ijs, qui in incredulitate ſua non permanſerunt. Forſan & aluum inferni dicere quis crucem poßit: illa enim pro noſtra ſalute domini mortẽ peperit.

Deiecisti me in profunda cordis maris, & flumina circumierunt me.

Cor maris audiens, memento domini dicentis ſe futurum in corde terræ, uideq; typum ueritati conſonantem. Varijs autem modis uates, quod ſecum contigit, enunciat, magnificans Dei gratiam quæ ſibi obuenit: iuxta indicans potentiã Dei, ut qui ex quouis malo ſeruare poßit, etiamſi terrbilißimũ fuerit. Non enim ſimpliciter dixit in profunda, ſed appoſuit etiam, cordis. Quum enim cor uideatur eſſe intimũ animantis, & præcipua pars, hyperbolen hic oſtendens, in profunda cordis dixit, pro intimis. ac ſi dicat: in maris intima me deieciſti (balena enim in

profundo moratur,) ipſius balenæ me intima cõpre henderunt. Flumina uero dixit, fluctuũ inſultus, ſiue quod flumina ſeſe in mare exonerent. Iam qui à mari cingitur, à fluminibus certe circumfluitur iuxtà.

Cunctæ ſublimitates tuæ ſuper me tranſierunt.

Quando, inquit, in naui eram ſublimitates habebam, ceu naui à fluctibus in altum ſublata. Tuæ uero iſtæ ſublimationes fuerunt & fluctus, ueluti ex tuo mandato ſuſcitati.

Egoq́; dixi: Depulſus ſum ex oculis tuis. Proinde tentabo ne ego intueri in templum ſanctum tuum?

Tum, inquit, quum in medio periculorũ eſſem, cogitabam me ab oculis tuis, à uiſitatione, ab inſpectione proiectum eſſe, ac hæſitabam: Viuam ne, & poſthac apponam, hoc eſt, conabor, deſiderabo, cupiam intueri templum ſanctum tuũ Hieroſolymis? *Sunt qui ſic intelligant.* Noui *equidem in aluo ceti exiſtens, quod me mirifice præter opinionem etiam meam ſeruaris, ueruntamen dubito num hinc ſim egreſſurus, reuerſurusq́; in lucem, ut uel in ipſum diuinum templum perueniam, inq́; ipſo glorificem te.*

Acceſſerũt & ad dominũ ſublimationes, umbræ uidelicet ſublimis, & arrogantis, & inconſiſtentis

ſynagogæ

ſynagogæ: & fluctus, hoc eſt, uariæ adflictionis ſpecies. Quæ cum iuxta patris conſilium ipſum inuaſerint, ipſius eſſe dicuntur. Vnde tum etiam dixit: Vt quid me dereliquiſti? *Quod ſimile eſt huic, quod hic ait:* proiectus, ſeu depulſus ſum ab oculis tuis. *Atq; hoc humano more prolocutus eſt. Homines enim ubi in tam grandia pericula inciderint, ſe derelictos aiunt. Quod igitur uerißimile erat alios homines de ipſo dicere, ipſe hæc de ſeſe loquitur. Quare ad hanc ueluti ſententiam dicit: Reſpiciam'ne adhuc ad corpus, quod templum tuum ſanctum eſt, tanquam abs te apparatũ extructumq; mihi? Seu ueluti te in me etiam capiens, & recipiam ipſum rurſus ex reſurrectione mea?* Nemo *autem hic inſurgat ſermoni, dominũ ceu ignorantem, num ſit reſurrecturus nec'ne, introducenti: uerum animaduertat quæ ſupra memorauimus, quod talia iuxta humanas cogitationes dicta ſint.*

Circunfuſa eſt mihi aqua uſq; ad animam meã, abyſſus extrema me circundedit, ſubijt caput meũ ad rimas montium: deſcendi in terram, cuius uectes detentiones æternæ.

Gratiam Dei *erga ſeſe propheta uarijs modis celebrans, ab aqua ſe circumfuſum ait: cui, aquæ di-*

co natura eſt auferre animam & uitam, ſeq́; ab ultima abyſſo cinctum, & in fiſſuris montiũ fuiſſe inquit: per quod ſubobſcure ceti magnitudinem exhibet. Montes dein & ſpelæa nominat, quæ ueriſimile eſt ſubire balenam: huiuſmodi enim in mari pleraq; ſunt, quibus illiſæ ſcaphæ pereunt. Quod peritiores nautæ formidantes, petras ſub mari extantes declinare ſtudent. In terrã autem ſe Ditis deſcendiſſe ait, non quod illuc deſcenderit: nec enim uere mortuus erat: ceterum quod periculi magnitudo expoſceret, ut mortuus ille uideretur, & ad ipſum Plutonẽ atq; infernum, perueniſſe: ad quem qui deſcenderit, ceu à quibuſdam noctibus detinetur. Illi porro ſunt detentiones æternæ, hoc eſt, in æterna ſecula eos qui inciderint retinentes. Vel æternæ, hoc eſt, firmiter & ita ut infringi nequeant radicatæ, aćq; nemine iamin de à principio diſſolutæ, neq; ullo unquam ſeculo à propria ſede uel manſione motæ. Abyſſus extrema domino mors eſt, quam poſtremam pro nobis ſuſtinuit, poſt innúmeras inſidias. Subijt autem caput eius ſepulchri ſpelæum.

Et aſcendat ex corruptione uita mea ad te domine Deus meus.

Per hoc quod in ceto ſeruatus eſt, incipit credere, quod uitam denuo ſit recepturus, eamobrem hoc etiam exoptat: non utiq; exoptaturus, niſi ex illo

hoc peræque Deo poßibile credidiſſet. Quũ enim ambo ſint impoſſibilia, qui hoc poteſt, alterũ itidem poteſt omnino. Vita igitur mea in ceto, ab hac corruptione qua iam interijſſe uideor, aſcendat ad te, hoc eſt, ad templum ſanctum tuũ in quo cerneris & glorificaris, ut uel in hoc ego gratia tua fruar. Sic & domini uita, non ex corruptione ſui, quã nullam uidit, ſed ex corruptione mortis, aſcendit ad ſuper-cœleſte templum, perinde ac dixit: Aſcendo ad pa- Ioan. 20
trem meum.

Quũ deficeret anima mea à me, dominũ recordatus ſum. Et ueniat, obſecro, oratio mea, ad templũ ſanctũ tuũ.

Non abeunt ſanctis tribulationes, citra lucrum. Hinc & Dauid: In tribulatione, inquit, mea inuo- Pſal. 17
caui dominum, & exaudiuit me ad latitudinem. Et Eſaias: In adflictione, inquit, tui mentionẽ feci. Tum Eſa. 26
Paulus. Tribulatio patientiã efficit, pacientia uero Rom. 5
probationẽ. Conſimilem ad modum Ionas, quando anima eius periculi magnitudine deficeret, non ad conuicia delapſus eſt, ſed dominum recordatus ſum ait, hoc eſt, inuocaui ipſum, ut eſſet adiutor meus. Vel memini equidem domini, quod amico erga mortaleis affectu eſt, ac negligat peccatum quod patraui, nõ obtemperans ipſi: propterea & precatus ſum ipſum, ut poſthac ſim dignus quo perueniat ad te

oratio mea, quam faciam ad templum ſanctum tuũ, quando prorſus reuixero. Si enim uitam recuperauero, ueniam ad templum Hieroſolymorũ, & preces meas ad te fundam. Vel hæc ipſa precatio, qua etiamnum te precatus ſum, ut aſcendat uita mea ex corruptione, & ueniat ad te, ſiue ad templũ ſanctũ tuũ, ſiue ſupercœleſte, ſiue illud quod in Hieruſalem eſt. In eo enim ſolo, ut in præfatione dictum, credebant perſpicuas Dei uiſiones & adparitiones fieri, omniumq; in eo orationes ſuſcipi. Dominus etiam, quum animam exhalaturus eſſet, meminit patris ſui dicens: Pater in manus tuas depono ſpiritum meum. Aſcendensq; in cœlum corpore, intærpellat pro nobis apud patrem, corpore legationis uice obtinente, quod pro magnæ ſupplicationis ſymbolo oſtendit patri, ut noſtri miſereatur ipſe: cuius rei gratia à filio quoq; aſſumptũ eſt. Aſcenſus itaq; cum corpore, ad diuinum & ſupercœleſte templum, oratio intelligetur eius, qui pro nobis, ut cõmemoratum eſt, per corpus intercedit.

Cuſtodientes mendacia & uana, miſericordiam ſuiipſorũ reliquerunt, ego autem uoce laudis & confeſſionis ſacrũ tibi faciam. Quæcunq; uoui reddam tibi ad ſalutem meam domino.

Alij ſanè, inquit, uana & mendacia idola ſectantes,

tes, & ſeruientes iis qui nō ſunt dij, miſericordiā abs te nō poſtulant. Vel, miſericordiā à te cōſecuti, & liberati à calamitatibus, non celebrant, neq; magnificiunt miſericordiā quā feciſti cum ipſis. Vel, te miſericordiā ipſorū reliquerūt: per tuā enim miſericordiā uiuunt. Nā ſi tu iniquitates obſeruaueris, quis ſuſtinebit? Atenim ego ſeruatus, tibi uictimas & ſacrificia adducā cum gratiarū actione: ac quæcunq; uoui, hoc eſt, promiſi propter ſalutē meā hanc, reddā tibi. Fuerunt autē & in lege ſacrificia ſalutaris: propterea & exemplaria quædā ad ſalutare habent. Quidā ſic accipiunt. Illa, inquit, reddam tibi, quæcunq; ſalutē mihi conciliant, & animam meam iuuant. Hæc autem ſunt obedire tibi, & prophetici miniſterij opus perficere. Iam & dominū cuſtodientes uane & fruſtra obſeruabant, qui miſericordiā ſuiipſorū, nempe arcanum reſurrectionis, pro uniuerſa humana natura peractum, adeoq; pro ipſis cuſtodibus omnino, quandoquidem & ipſi homines, reliquerunt, nolentes credere quod reſurrexiſſet ab ipſis cuſtoditus. Porro dominus etiam ipſe miſericordia ipſorū erat, uerum noluerunt eum. Ego uero, inquit, filius tuus, ſacrum tibi faciam, hoc eſt, autor ero, ut tibi in mundo ſacrificetur ſacrificium ſpirituale, reddamq; tibi ſalutē hominū, quam tibi mea incarnatio promiſit. Inſuper & ante adflictionē ſuam & crucē, orauit:

Ioan.17 *Pater ſerua illos in nomine tuo, ut & ipſi unũ ſint.*

CAPVT III.

DAtumq́ eſt à domino mari datũ ceto, et eiecit Ionam ſuper aridã. Factumq́ eſt uerbũ domini ſecundo ad Ionam dicens: Surge & uade in Nineui ciuitatẽ magnam, & concionare in ipſa iuxta priorem concionem, quam ego locutus ſum ad te.

Præcipitur per diuinam potentiam balenæ, quæ ſtatim inexplicabili quadam ratione, ad diuinæ ma ieſtatis uoluntatem mouetur, eq́; lateribus & uentre ſuo, incolumen atq; illæſum uatem reddit. Qui ex ea paßione ſua lucratus erat, ut diſceret obtemperare Deo. Iniuncto enim ei, ſecunda uice proficiſci in urbem Nineui & prædicare iuxta priorem prædicationem, quæ erat, quod aſcendiſſent flagitia eius ad Deum, non tergiuerſatũr, ſed illico ſurgit, non corpore ſolum, ſed animi etiam promptitudine, & reſurrectione mentis: ſibiq́; demandatũ perficit. Hunc ad modum nõ dißimiliter, tribulationes magna ſunt eruditio animaduertentibus, ut quæ diuinæ uoluntati placuerunt, perſequantur. Atq; hic contemplare, quî res geſtæ ſeuatoris noſtri Ieſu, cum Ionæ hiſce fa-

ctis

ctis cõueniant. Siquidem Ionas priuſquam pateretur quæ eſt perpeſſus, fugit, ne Nineui perueniret: ſic dominus ante crucem & paſſionem ſuam cunctaba tur gentibus annunciare æternum regnum, unde diſcipulis ſuis etiam præcipiebat: In uiam gentium ne eatis. Ite autem potius ad oues, mandabat, quæ in domo Iſraël perierunt. quandoquidem neq; ipſe aliò præterquam ad has ſolas miſſus eſſet. Vbi uero ab adflictione & morte ſua in corde terræ triduum & trinoctuum egiſſet, tum alia, quorumcunq; Ionas typus extitit, ſuſcepit. Siquidẽ aſcendit & prodijt ipſi ex interitu uita: prædicat dein gentibus per apoſtolos, iuxta priorem prædicationem. non enim alia Iſraëlitis ante paſſionẽ ſuam, alia uero gentibus poſt paſſionẽ tradidit: ſed enim unum ſuper omnes euangelium eſt, una fides, idem baptiſma. Math. 10

Nineui autẽ urbs ingens erat Deo, ueluti tridui iter complexa.

Grandis erat Nineui magnitudine, ac proptere a apud Deum quoq; ingens erat, plurimiq; faciebat eius ſalutem, ut qui non parum multos in ea homines finxiſſet, quos omnes ſeruatum iri uellet. Quod ait, uelut iter profectionis trium dierum, aliqui ſanè de ſpacio urbis intellexerunt, ceu trium dierum interuallo tota urbs circumiri potuerit.

Orſus eſt ergo Ionas ingredi in ur-

bē,ceu profectionē itineris diei unius, & cōcionatus eſt & dixit:Poſt treis dies Nineue ſubuertetur.

Non recta per urbē iter faciens concionabatur, ſed per forum, uicos & plateas ingrediens. Ingens autem miraculum erat, uirum Ebræū ex alia terra uenientem, nemini cognitum, per urbem ingredi & uociferari: Adhuc tres dies & Nineue ſubuertetur. Sed quærat hic aliquis, quomodo Deus, iuxta priorem concionem prædicare iuſſerit. Licet igitur hic dicere, quod prophetæ hoc tantūmodo breuiter nobis enarrent, quod miſsi ſint. Non enim omnia uerba quæ Deus ad ipſos, & illi ad ipſum fecerunt expreſſe & planè annunciant. Proinde & in principio uaticinij huius uidemus prophetā hunc ad Deū nihil loquutū eſſe, & interim tamen inueniemus dicentē: Domine, nònne hi ſermones mei, quū adhuc in terra mea eſſem? propterea præueni ut fugerem in Tharſis. Cognoui enim, quod tu miſericors & miſerator eſſes. Nihil igitur mirandum, dictum fuiſſe à Deo in principio ad ſubuatem hunc, Adhuc tres dies & Nineue ſubuertetur: nec tamen ab ipſo ſubuertendā. Obſeruandum hic quod reliqui interpretes, quadraginta dies pro tribus dixerunt, ac quoſdam ceu conuenientem, numerum hunc recepiſſe. Siquidem in tribus diebus ille primū totam urbem circumiuit, dein

labo

laborioſam illam pœnitentiã Nineuitæ Deo obtule-rũt,poſtea ante portas urbis ſedens propheta,prophetiæ ſuæ finẽ expectauit:hinc & quadraginta dierum ſpatiũ uerius eſſe dicunt. Atqui ueriſimile eſt ſeptuaginta primũ, quadraginta poſuiſſe dies, ac eos qui principio deſcripſerunt erraſſe: poſtea & in cunƈta exemplaria errorẽ eſſe transfuſum. Attamẽ uide,quod neq; treis dies accipientibus,aliquid abſurdi obueniat. Neq; enim totã urbẽ circumire prophetã neceſſum erat, uerũ ſimul unius diei iter profeƈtus eſt prædicans,ut iſta prædicatio ad omnes perferretur,atq; ad ipſum uſq; regẽ perueniret. Atq; ut grauis iſta & anxia Nineuitarũ pœnitentia demonſtraretur, aq; Deo ſuſciperetur,ſufficiebant poſt prædicationem dies, ſiue treis illas ſtatuamus, ſiue duas. Quandoquidẽ una dies ſatisfuiſſet, oſtendere homines germane reſipuiſſe, & meliorẽ induiſſe mentẽ. Sedit autẽ ante portas urbis Ionas: ſiue ne intueretur in eos adeò ad pœnitentiã conuerſos: ſiue poſt primã ſtatim prædicationis diẽ, ſeu poſt tridui completionẽ,cognoſcens quod propitius eſſet illis Deus, & nõ ſubuerteret,hoc eſt,funditus perderet: ueruntamẽ expectabat fortaſſe leniorẽ aliquã pœnam illis adducendam. Diximus quæ nobis uiſa ſunt, ne reijciatur de tribus diebus uetus ſcriptura. Qui hæc noſtra legerit, quæ iudicabit meliora,ſeligat.

Et crediderunt uiri Nineui Deo, & indixerunt ieiuniũ, & induti ſunt ſacco, à magno ipſorum uſq; ad paruum.

Significanter dictum eſt, viri Nineui, hoc eſt, nihil non abſurdi antea facientes, uenefici & incantatores, dæmonibus agitati, crediderunt uero Deo: omnibus delitijs & laſciuijs referti, ieiunio ſe macerarunt: molles & delicati, ſacci induerant habitum. Neq; tale ſtudium à tenuioribus & pauperioribus initium duxit, uerum à magnis & opulentioribus exordio ſumpto, ad tenuiores etiam peruenit & minores. Obſerua autẽ hic ſimpliciter cõtingens, quod à magnis nempe uiris, ad paruos, hoc eſt, ad infantes uſq; pœnitentiæ indicia ſint exhibita. Sic illi, qui neq; unquam animæ cõmodantem ſermonem audiuere, diſcipuli ſunt facti hominis pauperis & ignoti: iudæi uero, & Moſen & prophetas deridentes, tandẽ & ipſi Deo minime obſequentes, deicidæ, ut ita dicam, facti ſunt.

Et appropinquauit ſermo ad regem Nineui, ſurrexitq; à ſolio ſuo, & depoſuit ſtolam ſuã à ſeſe, & amictus eſt ſacco, & ſedit in cinere. Et promulgatum eſt, & indictum in Nineui, à rege, tum proceribus eius, dicẽtibus; Homines &

iumenta

iumenta & boues & oues, non guſtent quicquam, neq; paſcua carpant, & aquam non bibant.

Poſtquam magnates primi orſi ſunt pœnitentiã, merito celeriter etiam ad ipſum uſq; regem perducta eſt fama prædicationis. Ac uide hic prudentẽ hominem, *& propria mala agnoſcentem.* Non incre*dulus fuit, neq; ſubſannauit ſermonem, nec ægretulit duram iſtam interminationem: at cognoſcens quod male uixiſſet exacto tempore, (natura enim ita cõparatum eſt, ut conſcientia peccatũ indicet,) deſilit quidem à throno in quo ſederat prius, multaq; non optime iudicauerat, mandaueratq;, ſedet in cinere & puluere: ac auro interſparſam, & gemmis glutinatã, delicatamq; ueſtem exuit, aſpero induto ſacco, uiroſum & intolerabilem odorem præbente. adeo planè fit philoſophus, ſæueram uitam aſſumendo, omnibusq; oſtendit, nequicquam eos conſuetudinem proponere, ut quæ uincire ipſos poßit etiamnum ac perdere.* Diuulgatq;, *ut & bruta pecora ſimul ieiunent: nõ ueluti* Deus *hoc inquirat à iumentis, ſed ueluti illis magnitudinẽ alacritatis circa ieiuniũ oſtendentibus, propterea & bruta ieiuna manere animalia cogunt.* Norant *etiam aliâs, quod conferret eis ad maiorẽ & operoſiorẽ mentium ſuarũ correctionẽ, iumentorum etiam adflictio.* Cogitant *autem ſecum*

in animo, quod ſi animantia peccati expertia ieiunent, multomagis ſeſe idē facere debere, ut qui peccatis ſint obnoxij. Simul etiā hoc ratiocinabātur: quod irrationalibus animantibus fame preßis, alijs quidem balantibus, alijs uero mugientibus, & quibuslibet naturali uſis uoce, ipſi ad uberiores ardentioresq́; lachrimas, præ compaßione, permoueantur: Deus autem eò pronius miſertus, ſuam bonitatem impertiat. Quidā hic per iumenta efferos homines, ac ratione alieniores, monſtroſe putarunt.

Circumiecerūtq́ ſaccos homines & iumenta.

Per ſaccos, adflictionem illam intellige. Neque enim iumenta ſaccis amiciebantur.

Et clamauerūt ad dominū extenſe.

Si clamauerunt accipias, ut communiter hominibus & iumentis tribuas, (etenim & famelicorū animantium uoces, ceu quædam ſupplicatio fuerunt erga Dei benignitatem) extenſe intelliges pro impenſe, hyperbolice. Sin hominibus tantum accōmodes, intellige, quod extenſis manibus clamauerint. Natura enim ueluti nobis adhæreſcit, expaßis manibus ſupplicare, ceu accepturis quicquā ab eo, cui ſupplicamus, ac uelotius ſumpturis id quod ab eo petimus.

Ac reuerſus eſt quiſq́ à uia ſua pra-

ua aq; malo, quod erat in manibus ipſorum.

Non tantũ ieiunio & ſacco, uel maceratione ſui utentes, Deũ ſupplices precabantur, cæterũ & mores ſuos, & uitæ rationes correxerunt, quæ ueræ eſt pœnitentiæ finitio, ueluti in Eſaia dicit: Non hoc ieiunium elegi, nec diem, quo humiliaret homo animã ſuam: Enimuero ſolue omnem iniquitatis & iniuriæ copulam. Et iterum: Diſcite bene facere. Pauperiores ergo à uia praua reuerſi ſunt, nimirum ab ebrietate, mendatio, laſciuia, iniuria, ac talibus. Potentiores autem ab iniquitate diſceſſerunt, quæ in manibus ipſorum erat, quam uiolenter & iniuſte, freti potentia ſua, peregerunt. nam manus uim ſignificant. Sic & in conſueto & familiari colloquio dicimus: Quidam manu ſua hoc egit. Iam qui iniuſte iudicat muneribus corruptus, in manibus habet iniquitatem, iniuſtum calculum ponens: ſic qui ex rapina diteſcit, in manibus iniquitatem ſeu iniuriam tenet. At quando alius ſententiam fert legitime, & alius amice & humaniter obtinet, reuertuntur ab iniuria ſua, quæ in manibus ipſorum erat.

Eſa. 58

Ibid. 1

dicẽtes: Quis nouit, ſi mutet ſententiam & cõcilietur Deus, & auertat ſe ab ira indignationis ſuæ, & nõ pereamus?

Vide prudentes homines. Non *ad deſperationem proiecerunt ſe, ſentientes magnitudinē peccatorū, ſed iudicis manſuetudinem ſimul conſiderarunt, quod ſententiā mutabit, hoc eſt, aliud deliberabit, & transmutabit minas, & adhortationem admittet, hoc eſt, tranquillus erit & manſuetus, pacabitur.* Atqui Iſraëlitæ *tales non ſunt, ſed quid dixerint, audi:* Iniquitates, *inquiunt, noſtræ ſuper nos ſunt, & nos in ipſis liqueſcimus.* Et *quomodo uiuemus?* Hæc *autem dixerunt, nolentes auertere ſeſe à prauitate, ſed in ea ſe oblectantes ac ſtudioſe ex deſperatione opponentes immedicabilem partem, nulla in ſe pharmaca quicquam poſſe autumantes.* Deus *tamē eis hunc in modum loquutus eſt:* Reuertimini *efficaciter à uia ueſtra praua.* Et *quur mortem obitis domus* Iſraël? *Sic igitur nos* Nineuitarū *inſtar uitam noſtrā corrigere par eſt.* Quanto *maiora mala habemus, tanto magis domini manſuetudinem reputantes, quam nullis uerbis exprimere licet, quanta menſura exuperet multitudinem peccatorum noſtrorum.*

Et reuertatꝰ ab ira indignationis ſuæ, & non pereamus.

Indignatio *quidem eſt iudicium, quod triſtia quædam adducat ei qui demeruerit.* Ira *uero eſt labor iam & ipſa punitio, quæ ab iuſto iudice adducitur.* Perinde

de ac medicus, ſimulac flammantem & ſanie refer tam partem latentẽ tamen obſeruauerit, iudicat neceſſariam eſſe ſectionẽ, hocipſum ſcriptura indignationem nominat: poſt hoc iudiciũ, inſequitur ſectio, cruciatum parans in eo qui ſcinditur, atq; iſthuc ira nominata eſt. Auertetur igitur, inquit, Deus, ne laborem & pœnam ſuper nos ducat, quæ indignationis eius effectus eſt. Conſimilem ad modum Dauid inquit: Quoniam ira in indignatione eius. Pſal. 29

Reſpexit autẽ Deus opera ipſorũ, quod reuerſi eſſent à uijs ſuis prauis.

Ieiunium ipſorum non aſpexit, ſed opera ipſorũ uidelicet bona, quæ fecerunt, eo quod declinaſſent à uia ſceleroſa. Declina: inquit, Dauid à malo & fac bonum. Proinde ieiunium non fuit per ſeſe ſufficiens ut propitium redderet, ut placaret Deũ, niſi & mores correxiſſent, & bona opera exhibuiſſent.

Alterauitq; ſententiam ſuper malo, quod loquutus erat ut faceret eis, & nõ fecit.

Super pœnitentia Nineuitarũ, & ipſe Deus alterat inſtitutum animi ſui: non quod æque atq; nos, cum alicuius rei pœniteat (non enim iam hoc, iam illud uult) ſed permutationẽ minarum, ut & ſupra dictum eſt, μετάνοιαν, hoc eſt, ſententiæ animi al-

terationem propheticus ſermo nominat. Si enim Deus, hominis inſtar mutaretur, iam tum non interminatus fuiſſet, ſed enim ſtatim puniuiſſet. At quum ſalute mortalium gaudeat, interminatur horrenda, ut ne eadem tandem adducere occaſionẽ ſumat. Malum autem hic ſeu maliciam audiens, non intelliges prauitatem: non enim uiciorum operator eſt Deus, qui uitioſitatis eſt deſtructor: uerũ per maliciam hic ſermo propheticus adflictionẽ indicat, quam Deus ipſis antea interminatus, non erat ſuper eos ducturus, ut qui reſipuerint, itidem ut in alio propheta dictum eſt: Nõ eſt malũ in urbe quod dominus nõ fecerit. Et alio in loco: Appone eis mala domine, hoc eſt, adfligẽtia & perturbantia, Ac præter hos, paulo infra dicit de ipſo Iona & cucurbita ſcriptura, ut umbrã præberet ei à malis, hoc eſt, ab adflictione eius.

Amos.3

CAPVT IIII.

Contriſtatus eſt igitur Ionas triſticia magna, & cõfuſus, orauit ad dominũ, ac dixit. Domine, non ne hi ſermones mei, quũ adhuc eſſem in terra mea? Propterea anteuerti, ut fugerẽ in Tharſis. Quandoquidẽ cognouiſſem te eſſe miſericordem & longanimẽ & multæ

miſe

miſerationis, mutantemq́ animi ſententiam ſuper malo.

Treis dies completi fuere, poſt quas ſubuerſio Nineui, *iuxta uatis* Iona *minas ſecutura erat.* Deo *uero nihil tale adducente ſuper* Nineuitas, *amare pœnitentes, ſeq́; ipſos punientes uehementiſsima adflictione, mœrore adficitur* Ionas: *non tanquam ſeruatis inuidens, neq; tanquam inteminationibus hominum uoluptatē capiens, (procul enim hæc à bono & manſueto ſpiritu, cuius domicilium & habitaculum erat ille) cæterū quia periculum erat, ne ipſe etiam mendax reputaretur, quiq́; ceu præſtigiator aliquis fruſtra turbauerit, non ex ore domini loquutus, ſed ex concauitate uocum, hinc & apud clementem dominum ſeſe defendens:* Nonne, *inquit, hæc dixi, quum adhuc in terra* Iſraëlitide *eram, quod tu miſerator es? Videbam nanq; te* Iſraëli *multā magnanimitatē exhibere, atq; experientia, tua miſericordiæ uiſcera cognoſcebam, eamq́; ob cauſam prophetæ functionē fugiebam: quandoquidem agnoſcerem te mutare ſententiam ſuper malis, hoc eſt, adflictionibus, ut eas nō induceres ſuper eos, qui ſedulo commeruiſſent.*

Nunc itaq́ domine Deus, accipe animam meam à me, quoniā ſatius eſt mihi mori, quàm uiuere.

Antea, inquit, quum eſſem à balena deuoratus, precabar aſcendere ex corruptione uitã meã: nunc contrarium deſidero, nempe obire diem, hoc enim melius eſt, quam uiuentẽ mendacẽ reputari, ac propheticæ donum uituperari. Forſan cuipiam puſillanimis propheta uideri queat, qui Deo ſua iudicia non permittat. Neq; hoc fors mirandũ foret: homo enim erat, idq; ueteris teſtamenti, ubi & qui perfecti uidebantur, imperfecti erant. Attamen non ſic fortaſſe puſillanimis eſt, ut animũ deſpondeat: non enim hoc pro ſua gloria, ſed pro gloria Dei facit. Siquidem illius gratia & donũ prophetia eſt, qua intercidente, Deus Iſraëlis à gentibus uituperaretur.

Dixitq; Deus: Nõne tu uehementer contriſtatus es?

Conturbatum prophetam refouet Deus, interrogando num ſit contriſtatus. Interrogatus enim, terrere ipſum uidetur, ceu non recte mœrore affectum. Atq; hoc apertius Symmachus. Dixit enim: Nunquid iure contriſtatus es? Et, Num recte contriſtatus es? hoc eſt, conſidera penes teipſum, an iuſtã habeas mœroris anſam: hicq; ipſum ſibi medicũ conſtituit, excitans conſiderare, quod iniuſte cõturbatus ſit, ac à deſperatione ita ceſſet, Quæ dum propheta non intellexit, ipſe tandem dominus cauſam, quur minime triſtari debeat, manifeſtißime ipſi exhibet, &

ſcite

ſcite admodũ & ualde ſapiẽter cucurbitã producẽs.

Egreſſus Ionas ex urbe, ſedit ex adverſo urbis, fecitq́ ſibi attegiam, ac ſedit ſub ea, uſquedum uideret, quidnã obuenturum eſſet ciuitati.

Hoc primo factum, ut quidam dicunt, poſtremo poſuit propheta. Explicata *enim Nineuitarum correctione animi, huic ſimul diuinã clementiam annectere uoluit, ac mœrorem ex eo ſibi factum, eaq́; uerba quibus dominũ conuenit: quocirca eum poſterius narrare apparet, quæ prius contigerunt. Ionas concione ſua peracta exijt urbem, fixoq́; tabernaculo, expectauit concionis ſuæ euentum. Perſpicuũ enim, quod iſta præ animi turbatione acciderint. Exactis enim definitis diebus, nihil eorum quæ minatus erat euenire contemplatus, nec interire urbem, dolet animum. Hanc igitur ex mœrore ad Deum precationẽ facit, ueluti cum Deo expoſtulans. Alij ſunt diuerſæ ſententiæ: nimirum, quod iſta ex aduerſo ſeßio, poſt animi deſponſionem ſiue luctum contigerit, eo ordine quem hic præ ſe fert ſcriptura. Quum nanq́; uidiſſet propheta Nineui urbem non ſubuerti, mente languit: dein egreſſus urbem ante ipſam ſedit, non porro euerſionem ſperans, cæterum aliam quampiã mitiorẽ uindictã expectans, perinde ac ſuprà cõme*

morauimus. Neq; enim credere uatem aiunt, ipſam urbē in triduo delere poſſe tantos deliƈtorū libellos.

Porrò mandauit dominus Deus cucurbitæ, aſcenditq́; ſuper caput Ionâ, ut umbram præberet capiti eius, ipſumq́; obumbrando refocillaret à malis ſuis. Gauiſus eſt ergo Ionas ſuper cucurbita gaudio magno.

Conſolationem ac refocillationē uati machinatur Deus, datq́; mandatū cucurbitæ æque atq́; ceto, hoc eſt, uult cucurbitā creſcere, ac ſtatim prodit germinans, ac hirſutam comam ex latis folijs extendens demonſtransq́;, ut opacam umbrā Iona capiti ſubminiſtraret, eumq́; refoueret à malis, hoc eſt, adfliƈtione ſolaris æſtus. Atqui turbari prophetam ob ſalutē Nineuitarū, gaudere uero ſuper oleris germinatione, ſimplices hominis mores demonſtrat, ingeniūq́; puerorum adeoq́; infantium ἀκακία, hoc eſt, uitiorum ignorantiæ, quæ in pueris dum eſt, proximum. Pueri enim facile, qualicunq; etiam occaſione aduenient, ad gaudium & dolorem tranſmutantur.

Mandauitq́; Deus uermi matutino in craſtinū adfuturo, ac percuſſit cucurbitam, & exaruit. Exorto dein ſole, datoq́; negocio à Deo, uento per æſtum

cōburenti, uerberauit ſol caput Ionæ, adeo ut uiribus deficiens, ac uitam pero ſus diceret: Melius eſt mihi mori, quàm uiuere.

Vermem matutinum erucam nominat, quod ex rore ſub auroram decidente, generationis ſuæ principium ducat. Datur autem & ipſi mandatū (diuina uoluntate præcepto, ut dictum eſt, appellato) ut cucurbitæ radicē arrodat. Factumq; eſt hoc, & exa ruit olus. Iubet porro, ac ſtatim oritur uentus urēs. Nedum enim ſol flammis æſtuabat, cæterum & uentus urens excitabatur, æſtum ipſum maiorem redens: uerberaturq; caput Iona à ſole, & urente illo ſpiritu. Is uero animo æger, uitam ſuam deponere auet. Hæc autem ſapientiſſime diuino ita conſilio geruntur, ut diſcamus humanam imbecillitatem, neutiquam omnibus in locis, circa ſermones ab Deo factos curioſam eſſe debere.

Dixit ergo dominus ad Ionam. Vehementer'ne contriſtatus es ob cucurbitā? Qui reſpondit: Vehementer ego domine, etiam adusq; mortē contriſtatus ſum. Cui dominus: Tu miſericordiæ affectu tangeris erga cucurbitam, cuius tamen cauſa nihil duri perpeſſus

es, neq; educaſti ipſam, quæ ut ſub noctem nata eſt ita ſub noctem periјt. Et ego nulla miſeratione mouebor erga Nineui urbem magnam, in qua plura quam centum uiginti milia hominum cõmorantur, qui neq; dextrã, neq; ſiniſtram agnouerũt: tum iumenta multa?

Mœſticia grauatum prophetam, interrogat peccatores curans, & iuſtorũ rationẽ habens dominus, an ne ualde contriſtatus ſit: non ueluti ignorans, uerum enim ceu docturus ipſum, nõ oportere eum eſſe mœſtum. Quum enim faſſus eſſet ſeſe adeo perturbatum, ut uel mortem expetat: Te, inquit, Deus, iudice utar. Reputa ergo tecum, num iure propter cucurbitam doleas, cuius non fuiſti cultor: neq; enim plantaſti, neq; rigaſti, ſed ſub diluculum nata, poſtero die rurſum ſub diluculum uermis cibus facta eſt, Me uero noluiſti ulla miſeratione tangi erga talem tantamq; urbem, quæ eſſe ſuum à me acceperit? Admirare igitur benignitatem meam atq; clementiã, ut que cõmode ſeſe habeat, neq; animo langueas, perinde quaſi prophetia intercidat. Quod autem non agnouerunt dextram ſuam uel ſiniſtram, quidam de ſimplicitate Nineuitarum dictum putarunt. Videtur autẽ hoc ipſum magis de infantibus, qui ſunt in urbe

dici

dici: ex quo urbis frequentiam ratiocinari licet. Si enim ſoli infantes & pueri duodecim myriades excedunt, reliqua multitudo quanta? Ac ſcopus eorum quæ à domino dicta ſunt, ad hanc nos perducit ſententiam. Si enim non oportuit ſuſcipere pœnitentiã à peccatoribus, decebat tamen miſeratione permoueri in tot myriades infantiũ, qui propter puerilem ætatem ignorant qualis dextra, quæue ſiniſtra, ac propterea, neq; peccati rei, non omnino luere pœnã debuerunt, uel interire. Similiter & iumentis parcendum erat, neq; enim ipſa pœnam peccatorum nomine debuerunt. Si igitur iuſtus Deus *miſeratur animas iumentorum, quanto potius conditor horum, propriæ ſuæ poſſeßioni parcet?* Q*uemadmodũ igitur iumenta appoſuit, ut oſtenderet iure ſeruatam urbem, ſic & immaturam ætatem præpoſuit, ceu neq; horum, neq; illorũ ſupplicia pro peccatis iuſte exigantur.* Proinde *huius prophetiæ hic eſt finis.* Nos *uero benignum dominum noſtrum celebremus, qui nolens mortem peccatoris, uult ut conuertatur & uitam ducat, qui interdum bene placentes ipſi ſanctos contriſtare ſuſtinet, contraq; ipſorũ uoluntatẽ alijs miſericordiam impertit. Sic quũ* Helias *omnino pluuiam cohibuiſſet, ad ſeruum ipſe tanquã legatus accedit: & uade, inquit, ad* Achaab, *daboq; pluuiam ſuper faciem terræ.* Hunc *ad modũ* Nineui *unà cum*

iumentis ſeruata eſt. Sic & Chriſtus, dans ſe pretiũ redemptionis omneis conſeruauit, ſapientes & inſipientes, diuites & pauperes. Ad quem à Dauide
Pſal. 35 *etiam dici, nihil dubitamus:* Homines & iumenta *ſeruabis domine. Quoniã multiplicaſti miſericordiam tuam* Deus, *filij hominũ in protectione alarũ tuarum ſperabunt.* Porro *cætera quæ in hac ſunt prophetia, digna ſunt admiratione: maxime uero ipſius prophetæ mores, adeo placidos, & ueros, hic mirari par eſt, ut omnia citra tegumentũ aperte dicat, ſuosq; defectus denudet, nimirũ inobedientiã, fugam, puſillanimitatem: nec horum ipſum, quo minus aperiret, puderet, quin potius literis mandaret, ad noſtram cõmoditatẽ.* Tales *certe omnes fuerunt ſancti, non quod ſuum erat quærentes, ſed quod multorum, ut ſeruarentur.* Sic Dauid *proprium quoq; memoriæ prodidit peccatũ, ut poſteris utilitatẽ operaretur, quinquageſimo pſalmo exarato, omni quidem compunctione referto, bonas autem ſpes deſperantibus ſuggerente: nempe nullum peccatum adeo eſſe grande & multũ, quod lachrymis non deleatur.* Etenim *in hoc ipſo pſalmo in quo peccatum luget, de magnis adeoq; cœleſtibus myſterijs uaticinatur ſupernæ illius* Sion, *& altaris quod illic erat, atq; ſacrificiorum ſecretiorũ ac ineffabilium, neq; non ipſo dignorum; abunde oſtendens, quod non delictorum*

tantum

tantummodo condonationem, animi correctio ſiue pœnitentia efficiat, uerum & donorũ cõmunicationem. Nec hic ignoranter *prætereundum, quod quidam hanc* Iona *inobedientiã & fugã, cæteraq́; uere citraq́; dolum contigiſſe ut hiſtoria habet, ſuſceperunt, ſedenim allegoriam adijciendo: poſtquam uidebat, inquiunt, Iſraëlis ruinam, lapſum, ac tranſeuntem ad gentes propheticã gratiam ſentiebat, eapropter cedit prædicationi, nõ exequitur, & reijcit mãdatum: ac dimiſſa gratiæ contemplatione (hoc enim* Hebræis Ioppe *ualet) uetere altitudine dico & dignitate, in triſticiæ pelagus ſeſe ipſe proiecit, ſuisq́; cogitationibus & mente tempeſtatem & luctam ſuſtinet, & periclitatur in naui, hoc eſt, fluctuat, reputans ſecum, quomodo filium primogenitum, ſacerdotium regale, eximium populum declinet ſpiritus, & ad immundos canes, gentes nempe, uadat.* Deinde *indormiſcit* Ionas, *id eſt ambigit omnino, ac proprios ſenſus ſedat, ut qui nõ amplius cogitare poßit, quomodo hoc fiat.* Quandoquidẽ & Paulus *ob illã ipſam rem exclamat:* O *profunditatem diuitiarum, ſapientiæ & cognitionis* Dei, *quàm inſcrutabilia iudicia eius, & imperueſtigabiles uiæ eius.* Atqui *proræ obſeruator expergeſacit ipſum, omnia ſcilicet proſpiciens uerbũ, quod ipſi prædemonſtrauit, deicidas quidẽ fore ipſos contribules eius, iure itaq; ab* Rom. 11

ipſis gratiam decedere. Hinc *ſub ſortem cadit uates, delectui uidelicet obnoxius, à ſupernis aduenienti: iuſtoq́; dei iudicio, quod purum ſanctumq́; ſpiritũ, immundis* Dei *crucifixoribus dari non iuſtum arbitratur.* Deinde *& à balena quidem deuoratur, uerũ non capitur continetur'ue.* Intellige *enim lapſum* I*ſraëlis in incredulitate remanentis, deinde perpende etiam ſalutem reliquiarũ, ſecundum electionẽ:* Non *enim repulit populum ſuum, quem prædefiniuit.* Et *en rem mirandam, tertio die unà cum* Chriſto *reddi tur à balena, & in lucem redit: credit enim quod qui per lauachrũ regenerationis, in* Chriſtum *tertio die reſurgentem baptizati, reuiuiſcent, nihil damni paßi à balena ſecundæ incredulitatis.* Poſthac *prædicationem certiorem præuidet ad gentes euntem, eaſq́; reſipiſcentes, ſuorumq́; peccatorũ dimißionem à* Deo *accipientes.* Turbatur *itaq́; non quod ſeruen tur illæ, cæterum quod ſui contribules & cognati reijciantur.* Nec *hoc mireris, poſtquam &* Paulo *mœror & inceſſabilis dolor cordi eius ſit,* I*ſraëlis elapſio.* P*ræterea adumbrans* I*onas, & typũ gerens eorum qui temporibus apoſtolorũ adhuc lege tene bantur, qualis &* Petrus *erat priuſquam ſyndonem uideret, illicitum eſſe ratus homini* I*udæo gentibus adſociari, adhæreſcere'ue: urbem egreditur, gentiũ dico eccleſiã, eas ad fidem non recipiendos iudicans,*

niſi

niſi iudaiſmum aſſumant: ac ſub tabernaculo ſedens iu xta uiam, iſthuc applicans teſtamento, oportere cir= cuncidi gentes ratus, & Moſeā ſeruare legē: ac quie= ſcit ſub umbra cucurbitæ, quam eſſe legem diſcimus, ſub nocte natam, quando ſcilicet nox peccati ſceptris potiretur: quippe quia lex tranſgreßionum cauſa lata eſt. Eademq; *ſub nocte periјt: ſiquidem deſtructa eſt, quando non potuit extra dictam peccati noctem ue= niente luce permanere.* Quũ *enim ex operibus legis, non potuerit iuſtificari quiſquam, per ipſam eo magis exuberabat delictum. nam ſine lege peccatũ eſt mor= tuum.* Quomodo *uero periјt?* Per *efficatiam uermis matutini, hoc eſt, potentiam* Dei *magnā, per gratiam illuſtrantis & lumen præbentis* Ieſu, *qui ſuper nos re= ſplenduit, ac auroram cognitionis* Dei *rectæq; uitæ pe perit, ubi ait:* Ego *autem ſum uermis & non homo.* Pſal. 21
Ipſa *inquam* Dei *gratia legem percußit & aboleuit.* Tumq; Ionas *perfectius diſcit ſacramentum ſiue arca= nũ hoc, quod gentes iure & aſſumantur & ſeruentur.* Nonne *& in actis apoſtolorum, & aliј & ipſe* Petrus *ad gentes ſecernuntur prius?* Deinde Petrus *quoque ex uelo, gentium puritatem diſcit, alioſq; docet, quod iugum nominetur lex, quod neque ipſi, neque patres ipſorũ geſtare potuerunt.* Hæc *omnia ceu per ænigma adumbrans* Ionas, *hanc ad rationē, hanc ſuam digeßit prophetiam.* Præterea *& in cæteris ex hac prophetia*

cõmoditatem capere queamus, diſcendo, amaram eſſe retributionẽ tranſgreßionis iuſſuum Dei. Quia enim Deo reſiſtimus, tradimur tentationibus atque periculis maris, cumq; tempeſtatibus luctamur, ac uidetur quidem balena omnia uorans, nos in tentationes traditos, deglutire perdereq;, quod uituperemus forſan & obmurmuremus diuinæ prouidentiæ: ueruntamen integros nos conſeruemus, Hoc autem continget, ſi precemur eum, qui ex interitu poterit reducere uitam noſtram, ac polliceamur ei ſacrificia ſpiritualia, operationes ad ſalutem noſtram dico. Si enim ita nos geſſerimus, non obſeruabimus mendacia & uana, quod patiuntur illi, qui miſericordiam Dei relinquunt, & ad blaſphemias ſe conferunt. Hi enim uere ſunt uani, neque à tribulationibus propter blaſphemiam ſe liberantes, Deumq; magis exacerbantes, ac grauiora ſuper ſe flagra prouocantes, quum miſericordiam potius Dei inuocare debuiſſent. Nónne & in hoc mundo ſerui, quum ab heris ſuis caſtigati rebellauerint, uel cõuicia in eos regeſſerint, uehementius herilem iram accendunt? at uero qui dicunt, miſerare me, eandem ſedant, pacant, mitiorẽ reddunt, maioraq; ſupplicia effugiũt? Eum in modum prudentes animæ, & in eum qui pro nobis ſupplicium ſubijt, defigentes oculos, tertio die ſuſcitatum, & ipſi nos excitabimur triduani, fidem, ſpem, caritatẽ, tria hæc illuminantia nos, in adflictio-

num

num nocte habentes, fidelisq; Deus dicentes, qui non ſinet nos tentari, ac propterea ſuſtinentes, probationē ex patientia, & ex hac ſpem accipientes. ſpes autem prorſus non afficit contumelia, non pudefacit. Sicq; tandem ad dilectionem patris miſerationū uenientes, intelligendo id quod in prouerbijs dicitur: Quis eſt fi- Heb. 12
lius, quem non caſtigat pater? Et, quem diligit filium pater, hunc caſtigat. ut adeo ipſum amore proſequamur cum eo qui ait: Quis ſeparabit nos à dilectione Rom. 8
Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu? Si hæc rite perfecerimus, & præcones erimus alijs, & ſeruabimus eos per exemplum noſtrum, tum extra urbem habitabimus, mundum uidelicet hunc, perinde atque Paulus hortatur, præcipiens egredi, improperium Chriſti ferentes, hoc Heb. 13
eſt, omnem ignominiam & omnem maliciam. Sic & in tabernaculo requieſcemus non ſtabiliter quidem, ſed obiter & tranſitorie cōmorando, quemadmodum Abraham & reliqui patriarchæ, cohæredes promiſſionis, qui in attegijs peregrinati ſunt, ueluti urbem fundamenta habentē expectantes. Proinde & umbra cucurbitæ, hoc eſt, gloriæ huius mundi (ſiquidē omnis gloria hominis, ſicut flos fœni) refrigerare nos uide- Eſa. 40
tur, in hoc adflictionū æſtu, ideoq; à nobis expetitur. Enimuero feriat eam uermis matutinus, ipſa nimirum conſcientia noſtra, cui nihil eorum quæ noſtra ſunt, tenebricoſum aut obſcurum eſt, Hinc & uermis eſt,

nunquam non peccatorũ nobis ſenſum exhibens. Ipſa enim ſenſibilis tinea oßium cordisq́;, ob oculos nobis ponens noſtra ſcelera, docens iuxtà nos uel grauioribus pœnis dignos, peccatorũ noſtrorum cauſa: feriet cupiditatem gloriæ, perſuadebitq́; dicere cum propheta: Iram domini ſuſtinebo, quippe quia peccaui ipſi. Et paulo poſt: Eo quod peccaui, cæſus ſum flagris. Gratiam igitur habemus & agimus ſpiritui, per omnia nos adiuuanti, ac myſteria quidem per literæ conſiderationem reuelanti, non minime uero & per literam animaduertentiũ animas dirigenti. Vt igitur ſtatim ex uno totũ exhibeamus: quod ait propheta, Adhuc treis dies & Nineui ſubuertetur: ſecretiore quodam modo, per ſepulturã, in qua dominus noſter triduũ quieuit, excidiũ praui & opponentis ſeſe regni, quod olim uiguit ac præpotens fuit, perinde atque Nineui inter gentes, ſignificat. Aduerſus quod pugnabat lex, ſed imbecilla erat, unde & dictũ eſt: Adhuc treis dies, & extrema ſequetur euerſio, quippe quia exuet planè principatus & poteſtates, triumphans eas in cruce, qui per mortem ſuam deſtructurus eſt eum, cui eſt imperium mortis. Quinetiã ſeruatore Ieſu in terris agente, ipſum adeò dæmonũ imperium diſſoluebatur: ſpoliabat nanque fortem, direptis armis eius, dæmonibusq́; obſeſſos curabat. Attamen nouißima ſubuerſio prauorum ſpirituum tyrannidis, per triduanam iſtam

Micheæ. 7

reſur-

reſurrectionem conſummata eſt. Præterea per triplicem in baptiſmate ſubmerſionem re uera diurnã & lucidam, peccatum ſubuertitur: quæ hic etiam myſtice indicantur, dum ait: Adhuc tres dies & Nineui ſubuertetur. Atqui neq; litera nobis inutilis eſt, diſcentibus ex ea nobis non deſperandum eſſe, ſed domini clementiæ & benignitati confidendum, ut qui propter trium dierum pœnitentiam, multorũ annorum uitia neq; non flagitia neglexerit. ipſi gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

ENARRATIONVM THEOPHYlacti in Ionam prophetam, finis.

IONAE PROPHETAE uita.

IONAS, ſi interpreteris, ualet altißimo laborante, ſiue columbam. Hic ex terra fuit Cariathierim, ut quidam aiunt, prope Azotũ urbem maritimam. Eiectus è balena profectus in Nineui, illic concionatus eſt, ac poſtea in terram ſuam reuerſus iſthuc manere noluit: cæterum aſſumpta matre ſua, peregrinus fuit in terra Aſſur, regione alienigenarũ gentium. Dixit enim: Hoc pacto auferam obprobrium meum, quippe quia mentitus ſum, pro-

phetiã contra Nineui *ediſſerens ciuitatẽ magnam.* Porro Elias *propheta caſtigans regẽ* Achaab, *acerſita ſuper terram fame aufugit. Vbi ergo ueniſſet* Sarephta, *repperit uiduã unà cũ filio ſuo. neq; enim cum incircumciſis ducere ſpiritum potuit: beneq; illi precatus eſt,* Dei*q; bonã uoluntatẽ & benignitatem ei impetrauit, hoſpitalitatis nomine.* Hinc *& filium eius uita defunctũ (qui hic* Ionas *fuiſſe memoratur) reſuſcitauit ex morte, uita illi reſtituta.* Hic *itaq;* Ionas *in* Iudæã *uenit, ubi mater ipſius diem ſuum obijt, quã & iuxta glandem* Deboræ *tumularunt in uia: cõmoratusq; eſt tandẽ in terra* Saraàm, *ac extremũ ibidem fati diem ſuſtinuit, funeratus in ſpelunca* Cenez. Dedit*q; prodigiũ multum* Iſraëli *ac uniuerſæ terræ inquiens:* Quando *uiderint lapidem clamantẽ miſerabiliter, ac ligni uermiculũ ad* Deũ *edentẽ uocem, tunc appetet ipſa ſalus, tumq; uidebunt* Hieruſalem *obſcuratã & extinctã ad fundamenta uſq; penitus, ac in ipſa omnes gentes adorabunt dominum, tranſponentq; lapides occaſum ſolis uerſus: ibiq; adorabunt* Deũ, *qui relicti fuerint, eo quod* Hieruſalem *execrabilis facta ſit, cũ per beſtias, tum omnẽ impuritatẽ uaſtata.* Tũ Demũ *ueniet finis uniuerſi ſpiritus.*

VITAE IONAE PRO *phetæ finis.*

Theoph

THEOPHYLACTI BVLGARORVM ARCHIEPIſcopi compendiaria in Naum prophetam enarratio.

PRAEDICAVIT *admirādus ille Ionas Nineuitis, cum interitū, tum perniciem ſui, niſi reſipiſcant, ſanctioribusq; moribus imbuātur.* Erat autem Nineui eximia *Aſſyriorū ciuitas. Perſuaſi autem à uate, perq; uitæ ſuæ correctionem diuinā iram auertentes, nihil malorum quæ Ionas interminatus erat ſunt perpeßi. At poſtea, ex humana imbecillitate, ut fit, deſidioſi facti, ad priorem omnino prauitatem reuerſi, innumera alia flagitia patrarunt, adeo ut & aduerſus Iſraēlem mouere copias, eumq; expugnare ſint auſi: quo in prælio Thaglathphalaſar, & Salmanaſar, decē ſibi tribus ſubiugantes captiuas abduxerunt. Sic aduerſus tribum Iuda Sennacherim bellum faciens, pleriſq; ciuitatibus captis, ipſaq; Hieruſalem obſidione cincta, contra ſeſe linguam Dei concitans, una etiam nocte tot tantasq; ſuas chiliades amiſit: ipſe uero eam plagam, diuinā uidelicet ultionē fugiens, domum redijt, ut illic diuinā potentiam euulgaret. eius enim rei gratia ſeruatus eſt: ubi & à proprijs liberis in regia captus iugulatur. Paulopoſt ad Per-*

ſas & Medos translato regno, funditus Nineui inte-
rijt. quandoquidem & Cyrus Iſraëlitas liberos dimi
ſit. Proinde hæc, quæ in manibus noſtris eſt prophe
tia Naum, hanc Nineuitis perniciem prænunciat:
cunctos mortales pariter docens, quod iuſtus exi-
ſtens Deus, nihil extra ſuam prouidentiã relinquat,
ſed quibuslibet merita ſupplicia imponat. Eam ob
cauſam Iſraëlem negligentem Dei tradidit Aßyrijs,
eos autem rurſum Perſis, quod aſſumptum ex capti-
uitate Iſraëlem ceu feras tractauerint. Nõ enim tan-
quam diuinæ iræ inſeruientes, contra Iſraëlem belli-
gerati ſunt, ſedenim ſuam auariciã perditumq; quæ-
ſtum explentes, ac omniũ planè dominari uolentes.
Deus itaq; tum illis ceu tortoribus & lictoribus,
neq; non carnificibus contra Iſraël uſus eſt. Enimue
ro, ne arbitrarentur ſe proprijs uiribus tranſegiſſe
quæ fecerant, tot millia Sennacherîm perdidit: tan-
dem & ipſam Nineui unà cum Aßyriorum regno
Deus ſuſtulit. Deus enim populum ſuum peccatis de-
turpatum, hoſtibus quidem tradit, non uult autem
iſtos penitus implacabili ira, aduerſus diuinum tem-
plum graſſari. Quocirca ſi uiderit iſtos carnifices
acerbius quam par ſit infligere pœnam, ſuper ipſos
etiam ſuam irã effundit, ut uel experientia diſcant,
quantum ſit mali ſæuicia. Sin quis hic obijciat, quur
Saul reiectus ſit, qui Amalecitis tamen clementem ſe
omnino

omnino ac mitem exhibuerat, illi audiant, Primum quidem, quod Amalecitæ non fuerint populus Dei, uerum deſertores & hoſtes: nos uero hic de populo Dei uerba facimus, quem Deus, ut pater filium, caſtigare quidem uult, ſed non extirpare. Deinde nouerit, quod palàm Sauli præceperit Deus exterminare Amalecitas, quare non oportuit ipſum apertũ Dei mandatũ tranſgredi: præſertim quũ Saul Amaleco non propter manſuetudinẽ pepercerit, ſed auaritiam potius. Docet itaq; uates Naum omnes homines, curam ac prouidentiã Dei in omnibus eſſe. Peculiariter autem Iſraëlitis bonam ſpem facit, ut ne deſponſis animis, à ſpe in Deum excidant, ſed in ipſum intuentes, fide in eum armati, conſolationem habeant, ab eo tantũmodo ſe redimi poſſe: tanquã Aſsyrij pœnã ſint daturi Cyro, per quẽ & ipſi à captiuitate ſint abſoluendi. Nanq; deſperatio in cauſa erat, quur gentes accederẽt, illorumq; moribus aſſociarentur. Eſt igitur tale præſentis uaticinij argumentũ. Præterea & de Chriſto ſeruatore noſtro ſacramentũ ſiue arcanũ alte huic phophetiæ inſitum hic intelligitur. Quod intueri donet illeipſe, qui illuminat omnẽ hominem uenientẽ in hunc mundum: ſimul & uitã noſtrã dirigens, per bonum rectumq; ſpiritum, cuius prophetia opus eſt.

CAPVT I.

LEmma Nineui.

Spiritus paracleti gratia, uarijs modis in prophetis operabatur. Nã alios quidem uidere faciebat futura, ut Eſaiam, Michæam, Danielem, *&* Zachariam. *Alijs uero quædam, ut uolebat, inſpirabat: uidebaturq́; audire ueluti à diſſerente quopiam, uaticinia. Sic, Audiam quod loquatur in me,* Et, *quid reſpondeam interroganti mihi, inquit,* Abbacuc. *Perinde ac* Dauid: *Animaduertam quid loquatur in me dominus. id quod & in iam commemoratis prophetis eſt uidere.* Porro *quoſdam derepente ſpiritus apprehendebat gratia, eosq́; detinens, & ab humanis ſeparans, per ipſos futura loquebatur.* Hanc *igitur repentinam mentis detentionẽ,* Lemma *uocauit* Naũ. *perinde quaſi hoc dicat. Arrepta mens mea à ſpiritu, præuidit quæ* Nineui *eſſent obuentura.* Obſeruandum *quidem, omnẽ prophetiam, cõmuni uocabulo lemma dici poſſe, hoc eſt acceptionem : etenim ex* Deo *hanc prophetæ accipiebant.* Inſuper *& uiſio ueluti cõmune uaticinijs uidetur eſſe. Siquidem in omnibus prophetiæ formis, mens, ſpiritus lumine illuſtrabatur.* Audi *igitur, quid hic adferat.*

Libellus uiſionis Naum Hekeſæi.

Hoc

Hoc, inquit, Lemma, ideſt, hæc contra Nineui propbetia quã uaticinor à ſpiritu apprehenſus, uel quam à Deo accepi, libellus eſt continens uiſionem, quam ego Naum uidi à uico Helcaſai aduenienſ. Quippe quia futura præuidi, ut hæc præuidi, ſic loquor. Sunt qui Lemma Nineui, ſic intellexere, quaſi dicat uates: Lemma, hoc eſt, in manus acceptum mihi argumentũ urbs eſt Nineui, de qua ſum facturus uerba. Liber autem hic eſt uiſionis Naumi. Forsitaſſe ex Hieremiæ prophetia hic intelligi queat, Hier. 25 quid ſignificet hic lemma. Videtur enim illic lemma appellare iram Dei cum zelo, ex eo quod fortior apprehendit imbecilliorẽ, ut dilaniet. Cui uacat, legat partem illic prophetiæ Hieremiæ. Proinde & hic, poſtquam Deus indignatur urbi Nineui, eamq; apprehenſurus eſt, & ab imperij altitudine deiecturus, lemma, iram Dei in Nineui appellauit. Quia uero Naũ conſolationẽ, ſi interpretetur quiſpiam, ualet: & ipſa Nineui ſi in propria ſua ſignificationẽ accipiatur, pro peccatrice conſcientia: cuius regiam ille princeps obtinet, cui tradita eſt poteſtas & imperium in mortem. Conſolatio itaq; eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſecundum Ioannem dicentem: Si peccauerimus, conſolatorem ſeu aduocatum habemus dominũ Ieſum. 1. Ioan. 2 Lemma uero contra Nineui, eſt ipſa caro quam aſſumpſit, ut condemnaret peccatum in

carne: quæ etiam eſt liber, ueluti uerbum Dei acci-
piens in ipſa cōmorans. Quoniam autem idem ſer-
mo, lumen uerum eſt, quod illuminat omnem homi-
nem uenientē in hunc mundū: & qui ſequitur ipſum
non ambulat in tenebris: ac propter hoc uenit ut ui-
dentes non uideant: merito eius caro liber eſt uiſio-
Luc. 10 nis. Multi, inquit, reges & prophetæ, ante incarna
tionem iſtam uidelicet, expetiuerunt uidere iſta quæ
uos cernitis, & non uiderunt: ueſtri autem beati
oculi. Et ſi quis, ut Barnabas, uir bonus, plenus ſpiri
tu ſancto & fide, poteſt conſolari omnes, ut ex pro-
poſito cordis apud dominum perſeuerent, dicetur
etiam ipſe filius conſolationis. Habebit & is lemma
aduerſum Nineui, ueluti apprehendens & captiuās
omnem intellectum ad obedientiam Chriſti, ac librū
uiſionis impartiens ſedentibus in tenebris & umbra
mortis. Vide autem quod primum lemma Nineui,
deinde librum uiſionis dixerit. Niſi enim quiſquam
uitia ſpoliet, & ſub iugum mittat, ad librum uiſionis
non perueniet, qui eſt contemplatio. Vtraq; hæc con
ſolationis ſunt, ſiue ad opus conſolatoris pertinent:
Nam ſermo ſapientiæ per ſpiritū datur, & opera-
tiones uirtutum in eodem ſpiritu.

Deus zelotes.

Aduerſum Nineuitas hæc dicit. Poſtquam enim
in rabiem acti, contra Iſraëlitas ferociter graſſati
ſunt,

ſunt, ac in Deum cõuitia iactarunt, exiſtimantes ſeſe non illius permiſſu, cæterum proprijs uiribus uincere, uel imperium obtinere, dicit nunc ipſis: Videte quo ferimini, Deus zelotes eſt, hoc eſt, zelum ſuũ in inique agentes & faſtu inflatos exhibet. Zelũ enim iuſtam iram cum feruore factã nominat. Infert ergo:

Vlciſcitur ſe dominus cum indignatione: ultionem ſumit dominus de aduerſantibus ſibi.

Aduerſarij eius ſunt, qui & idolorũ cultura, & alijs in rebus cõmiſerunt. maxime uero hoſtes eius ſuperbi, ſiquidem dominus ſuperbis reſiſtit. Aduerſum illos copias ſuas armat.

Auferens ipſos ſuos aduerſarios.

Hoc eſt, è medio tollens, exterminans. Atqui hoc ſignificanter dictum eſt: Ipſe enim, inquit, magnus & multus, & fortis. Perinde ac demonſtraturus aliquis, urbem quampiam funditus perijſſe, dicat: Iſte uel talis rex contra hanc bellum fecit, ac cum omni exercitu ſuo ueniens diripuit. Simile huic: Horrendũ eſt incidere in manus Dei uiuentis. Forſan & ad Iſraëlitas tum temporis ægreferentes Dei gubernationẽ, accuſantesq́; Deum, hæc dicit uates, oſtendens quod iure Babylonijs traditi ſint. Idola enim coluerunt, quum eſſent populus eius electus & peculiaris, Heb. 10

maiore autem in Deum indignatione filij & poſteri ipſorum cõmoti ſunt: quocirca iratus Deus, quod ſe reliquerint, hoſtibus eos tradidit, quemadmodum

Deut. 32 *& in cantico Moſis dixit: Ipſi prouocauerunt me in non Deo, concitauerunt me ad iracundiam in idolis ſuis, & ego prouocabo eos in non gente, ſuper gente inſipiente irritabo eos. Gens autem inſipiens Babylonij, & ueluti arrogantes, & ijs qui non ſunt dij ſeruientes: iam arrogante, idolorumq́; cultore, nihil inſipientius.*

Dominus longanimis, & magnum robur eius, & innoxium ſine noxa non dimittet.

Non ſtatim, inquit, dominus uindictam adducit, ſed plurima longanimitate erga delinquentes utitur, ut quos à peccatis reuerti uelit. Cui rei uos ò Nineuitæ teſtimonium dicere poteſtis, qui ad meliorem uitam per reſipiſcentiã translati, deinde rurſum multa prauitate languentes, pœnas tamen iſtorum ſcelerum ueſtrorum non dediſtis. Atqui dominus longanimis & patiens ſuper iniquitates peccantiũ, ob imbecillitatem hoc non facit: ingens enim robur eius eſt, puniturusq́; eos qui non reſipuerunt, uehemens ac graue ſuppliciũ adfert: ſine noxa enim exiſtens, non eſt citra noxã: uel innoxiũ, ſine noxa non dimittet, (nam duplex hic lectio, duplicẽ intellectum parit)

hoc

hoc eſt, cōmunē omnibus perniciē adfert. Quamuis enim ſine damno quod inferat eſſe uideatur, non omnino tamen à ſupplicio abſtinet. Vel iuxta proprietatem ſcripturæ hoc dictū eſt: expers ſupplicij, ſine ſupplicio non erit. itidem ut hoc, Videns uidi adflictionem Iſraëlis. Hic igitur dicturus, quod non ſit citra ultionem, ingeminauit dictionē. Proinde & eos qui filium eius occiderant, ultus eſt cum indignatione, pœnā exigens ab ijs qui non ſunt perducti ad pœnitentiā, eoſq́; ex Hieruſalē abſtulit, ira æſtuans, ob iuſtum ſuum, cuius interfectores extiterunt. Præterea quilibet ſecundum carnem uiuens, eſt hoſtis Dei: nā affectus carnis, eſt inimicus deo. De tali igitur inimico ſe ulciſcitur dominus, protenus eum tentationibus tradens in hac uita, ut hoſtilis affectus ex tali homine tollatur. Sin hic longanimis fuerit ut ſæpe conſueuit, ut per manſuetudinem ſuam ad ſeſe peccantem trahat, in extremo tamen iudicio, ſine ſupplicio non erit, etiamſi hic non aſper extiterit. Hæc autem ceu ſponſus quiſpiam facit, æmulationē habens pro animabus, quas quum condidiſſet, ut ipſi coagmentarentur. uirgines caſtæ, hoſti ac deſertori ſatana uidet adglutinatas, pudefacientes ita claritudinē generis ſui, quā ex natura uerbi ſortitæ erant.

Dominus in conſummatione & in concuſſione uia eius.

Viam appellat, motionē, quam facit Deus *in punitione eorum, qui ſupplicium cōmeruerunt.* Ipſa *igitur motio non ſimpliciter pœnas adducit, ſed cōſummationem, hoc eſt, perniciem & interitū: concutitq́; hoc eſt, turbat, miſcens ac permutans res.* Hanc *ergo ad rationem in* Nineuitas *fertur.* Quapropter *poſthac ne deſpondeatis animum* Iſraëlitæ, *qui miſeris modis accepti ab illis eſtis.* Veniet *nanq; ſuper eos quoq; conſummatio, hoc eſt finis, uaſtatio, exterminatioq́;.*

Nubes ſunt puluis pedum ipſius.

Haud inconuenienter puluerē itineri appoſuit. Homo *igitur, inquit, iter faciens puluerem excitat,* Deus *uero adeo magnifice incedit ac mouetur, ut nubes & nebulas excitet. Sic & contra* Nineuitas *motus, nubes malorum undiq; adducet.* Porrò & *unigeniti* Dei *filij ad noſtra confinia iter, quod in conſummatione ſeculorū fecit, concuſſit principatus & poteſtates.* Ad *hæc translatio à lege ad euangelion, concuſſio intelligi queat.* Mentales *autem nebulæ, hoc eſt, prophetæ, aduentum eius nunciarūt; perinde atq; currentes excitatus puluis nunciat.* Nubes *uero iſtos appellat, ceu caliginoſiore, nec admodum perſpicuo ſermone uſos: attamen ſpiritali aqua prægnantes, ſuoq́; tempore dignis præbentes ſpiritualiū intellectum.* Ambulat *porrò & in nobis dominus,*

dominus, quum iter honeſti, adeoq́; uirtutis ingreßi fuerimus. Extinctis *itaq; uitijs, atq; eiectis ex anima noſtra, ſtirpituſq́; euulſis ſiue motis, nec ulterius ſtabilitatem ſeu firmam manſionem in ea habentibus, iter domini locum inuenit.* Ex *hac deinde uia & motione, quod craſſum in nobis eſt ac terreum, ſubtile ac aëreũ & ſpirituale redditur.* Hinc *& in ſublime raptum, in nubes transfertur, quæ alijs etiam imbrẽmentium adſtillare queant.*

Minans mari, & areſaciens ipſum, omniaq́ flumina deuaſtans.

Docet *nos omnipotentem eſſe* Deum, *qui facile quicquid uoluerit faciat: qui ſi uelit uniuerſum mare exiccet, omniaq́; flumina deleat,* Atq; *hoc perſpicuũ eſt ex admirandis eius factis, quæ temporibus* Moſe, *dum rubens mare, ac* Iordanẽ *fluuiũ, temporibus* Ieſu *filij* Naue *exiccauit.* Hinc *&* Nineui *urbẽ areſaciet, ueluti uaſtum quoddam pelagus exiſtentem, cum gloria, tum opibus altum, bellorum motibus fluctuans: ac gentes ſub ipſo, ceu amneis quoſdam in eam ſe exonerantes & influentes quibus intumeſcat & impleatur, deſolabit.* Mare, *huius uitæ eſt amaritudo, quam inſipientes nos ceu flumina appetimus.* Hanc *dominus exiccauit, ac quod in ea potioni accommodum uidebatur, obliterauit, inſtituens nos, quod in mundo adflictionẽ nos ferre opor*

teat: ſin iugum eius tulerimus, inueniemus requiem animabus noſtris. Præterea *ſi quiſquam in tentationibus fuerit, in mari eſt, & in fluminibus.* Ad eum *igitur tentato confugiendum eſt, qui interminatur mari, amneſq́; exiccat.*

Diminuta eſt Baſanitis & Carmelus.

Hoc *ipſum etiam diuinæ potentiæ ſignū eſt.* Aiūt *enim,* Baſaniten *regionem* Paleſtinæ *fertiliſsimam, tum* Carmelū Iudææ *montem, à gentibus habitatā fuiſſe pugnacibus & moroſis, attamē* Deus *eas euertit, ac* Iſraëlem *eò introduxit: quocirca non eſt fidei abſonum,* Deum *etiam ipſam* Nineui *ſubuerſurum.*

Effloreſcentia Libani defecerunt.

Libanus mons eſt Phœniciæ. *Effloreſcentia huius, principes & reges appellat, regionis* Libano *monti ſubiectæ, quos & ipſos debellatos,* Iſraëlitis *ſubiecit* Deus. *Poteris etiam hæc in futuro accipere, quaſi dicat propheta:* Dominus *ille adeò potens eſt, ut ſi uelit, imminuatur* Baſanitis *etiamſi ſit populoſiſsima, ob fertilitatem ſuam: deinde* Carmelus *&* Libanus, *montes nemoroſiſsimi, & exuberantiſsimi materia ſua, deficient tamen, quamprimum ille uel nutu decreuerit.* Conſimilem *ad modum cætera quæ ſequuntur, intelligere poteris de futuro dicta.*

Montes moti ſunt ab ipſo, colleſq́ʒ

ſunt concuſſi, ac ſublimata eſt terra à fa
cie eius uniuerſa.

Quia enim quidam ſuſpicabantur ipſum in Iu
dæa tantummodo potentem eſſe, unde & dicebant:
Deus montium Deus Iſraël, & non Deus uallium, 3. Reg. 20
ait etiamnũ: Quoniã non ſolũ omnes montes ab ipſo
cõmouebuntur, hoc eſt, à ſolo nutu eius, cæterũ ipſa
etiam terra: nedũ hæc uel illa, ſed enim uniuerſa ſub-
leuata eſt à facie eius, hoc eſt, horruit, uel tranſpoſi
ta eſt, eq́; ſua ſede dimota, ipſo eam intuente acrius.

Et omnes habitantes in ipſa.

Si ipſum elementum cõmoueatur, multo magis
habitantes in ipſa, homines & animalia cætera.
Atqui diminuta eſt etiam Baſanitis & Carmelus,
quando Iudæi propter crucifixũ ab ſe dominũ glo-
riæ, traditi ſunt Romanis. Deinde per Baſanitin,
in moribus & operibus uerſans reſpublica, per Car
melũ uero dogmatũ altitudo indicatur: quæ cũ mul
ta eſſent, diminuta ſunt, in conciſum & conſummatũ
ſermonem Euangelij ſummatim congeſta. Quoniã
uero Libanus, idololatriæ erat officina, defecerunt
in eo prius florentes idolorũ cultus ſpecies, uel Græ
corum ſapientia, quam ſubleuauit, hoc eſt, infatua-
uit, in ſupernis ingrediens Deus. Concuſſi ſunt autẽ
& in cruce montes, ac natura noſtra, terra antehac
exiſtens, ſublimata eſt, ad ſuperna iter faciẽs, ac pro-

ſectionem ad cœlos inſtituens, omnes iuxtà in ipſa cõmorantes terrenæ cogitationes, diuinæ adeoq; cœleſtes factæ ſunt. Inſuper ſi quis fructum ferat in uitioſitate & in ipſa floreat, imminuitur nunc & deficit ab ipſa. Quando deus talem inſpexerit, aliam illi eamq́; meliorem mentem indens, tum montanum durumq́; eius cor, terreſtria ſpirans, concutitur & cõmouetur à ſtatu, qui in eo eſt, mali.

A facie iræ eius quis ſubſiſtet?

Etiamſi in pleriſq; ſcripturæ locis, facies Dei, de ſupplicium adferente potentia uſurpetur, interdũ tam̃en lætioribus rebus etiam accommodata reperitur, ut eo in loco: Oſtende faciem tuam & ſeruabimur. et, Faciem tuam quur auertis? Quare quũ hic dixiſſet à facie, adiunxit, iræ. Quis inquit ſubſiſtet, ſi quando faciem ſuam iræ plenam nobis oſtendat? Videtur igitur & unigenitus Dei filius, facies eſſe patris, tanquã character & forma ſubſtantiæ eius, ipſiusq́; manifeſtator, idem punire & ſeruare: Ille nanq;, inquit. poſitus eſt in ruinam & reſurrectionẽ multorum.

Pſal.79

Luc.2

Et quis opponet ſeſe ire concitati animi eius?

Epitaſin quandam hic exhibet, iræ concitati animi eius, dicens: Forſan ideo, quod ſecundum aliquos θύμος, id eſt, concitatus animus ſeu furor, ſit princi

pium

pium quidem perturbationis, quæ fit ex inflamma-tione uel ſuffumigatione feruentis ſanguinis circum cor: Ira uero ſit animus uel impetus irarum, ad efficiendũ quicquã. Propterea hic dixit, in ira indignationis eius, hoc eſt, quũ indignabundus & ira æſtuãs animus etiam opera facit, quibus ultionẽ ſumat, hoſteſq; ſuos conturbet. Quis tum opponet ſeſe, ut auertat manum eius, & pœnam imminentem auferat?

Impetus animi eius liquefacit principatus, petræq́ contritæ ſunt ab ipſo.

Ampliſsima, inquit, imperia ſubiugata ſibi, quæ rupium habere robur putabantur, cõterit & diſſoluit concitatus animus eius: eademq́; liquefacit, ut ceram ignis. merito igitur nemo illi reſiſtet. Quin etiam principatus tenebrarũ ac poteſtates diſſoluit animus eius, quando demiſit eos in abyſſum. Iudaicos item magiſtratus diruit, propter ſcelus, quod dominũ crucifigendo patrarunt. Deinde petræ etiam contritæ ſunt: partim re uera petræ ſenſibus obiectæ, temporibus ſupplicij in cruce domini noſtri: partim duris cordibus exiſtentes gentes, uerbo euangelij accepto. Porro quum in nobis intellectus uel mens dominatur, unus eſt ille principatus, unicum imperium, propterea ipſum non liquitur. Quando uero impetus & ardor animi, unà cum cupiditate potitur ſceptris, en multi in nobis dominatus, multa

imperia, quæ liqueſcit domini cõcitatus animus, ſeu indignatio in mentem noſtram accepta, dicente domino interdum ad eos qui noluerunt eum regnare
Luc. 19 *ſuper ſe: Adducite & mactate.* Interdum uero diſſe-
Math. 24 *cabit talem mentem, & portionem eius cum hypocritis ponet: illic eſt fletus & ſtridor dentiũ.* Confringuntur etiam petræ à tali indignatione ſeu impetu domini, ipſi nimirum graues admodum, anxij & ſeueri in uicijs habitus.

Benignus eſt dominus expectantibus ipſum in die tribulationis.

Poſtquã horrenda cõmemorauit, ac impetus ſeu ardores animi, & iræ Dei meminit, multæq; atrocitatis: ut ne durũ quempiam & prauũ, peruerſumq; quidam arbitrentur Deũ (id quod Simonis & Marcionis ſectatores paßi ſunt) quæ ad manſuetudinem & benignitatẽ eius pertinent nunc adducit, & ait: Etiamſi ingentem quampiam & intollerabilem domini indignationẽ dixerim, hoſtibus tamen eius huiuſmodi indignatio ſegregata, definitaq; eſt: ſiue illis qui nedum mala operantur, uerumetiam iniquo animo ferunt caſtigationem, quapropter talia crimina ſua puniuntur, atq; uituperant Deum, conuicijs laceſſunt, ac faſtidiunt eius diſpenſationem. Etenim expectantibus ipſum in die tribulationis, hoc eſt, caſtigationem ab ipſo adductam placida mente ſuſtinentibus,

tibus, tolerantibusq; ipſum ceu caſtigantē patrem, talibus inquā, benignus, manſuetus, clemens eſt, Vel expectantibus ipſum, pro, diuinā ipſam ab eo conſolationem excipientibus, & ad ipſum tantummodo defigentibus oculos, nec ad alia uel dæmonū uel hominū auxilia reſpicientibus. Tale eſt quod propheta inquit: Expectans expectaui dominū. hinc ſubdit, Et Pſa. 39
attendit mihi. Et, reduxit me è loco miſeriæ. Quiſquis enim ipſum præſtolatur auxiliatorem, exauditur, ipſiusq; benignitate fruitur. Et, cognoſcit dominus colentes ipſum, hoc eſt, diligit, & in ſuum ius & curam accipit deuenerantes eum, ac propterea non delinquentes: ſeu pie, cumq; timore & reuerentia accipientes, quæ illis adlegat Deus.

In diluuio profectionis, finem faciet cum excitatis aduerſus ipſum.

Quum demonſtraſſet quod Deus pijs ſeſe offerret, adeoq; ſuis cultoribus, nunc rurſus ſuum erga impios excurſum etiā enarrat, inquiens: quod Deus excitatis erga ſe, hoc eſt, duræ ceruicis hominibus, ac ueluti prauis ſeruis inſurgentibus contra diuinā eius legē, finē faciat, hoc eſt, funditus perdat, pernitiē eis faciat: in diluuio profectionis ſuæ, id eſt, dum iter facit, & mouetur aliqua ex parte contra ipſos, quemadmodū aqua uiolenta per decliue ſeu præceps acta, ſubmergens ea quæ ſibi ſubiecta repperit.

Et hoſtes eius perſequētur tenebræ.

Hoc proprium calamitatis eſt, quod qui in tribulationibus & adflictionibus ſint, mente obfuſcentur, quadam caligine obducti, ut etiam in die ueluti in nocte agant. Porro *unigenitus* Dei *filius, perpetuo in ſe inſurgentes, & ab ſe deficientes dæmones conficit exterminauitq́;, diluuio profectionis ſuæ, hoc eſt, baptiſmate quo baptiſatus eſt, profectus è ſinu patris ad nos uſque: hos & tenebræ perſequentur, exteriores nimirum ipſis paratæ.* Inſuper *phariſæos, ſcribas & id genus, cæteros, in ipſum cōcitatos, inobedientes, huiuſmodi tenebræ ad interitū uſque apprehenderūt, mentes illorū excæcantes, quod non audiuerint dicen-*

Ioan. 8 *tem:*Ego *ſum lux mundi.* Et, *Vſque dum lumen habe-*

Ioan. 12 *tis in lumine ambulate, ut ne tenebræ uos apprehendant.* Ad *hæc in nobis etiam ipſis lachrymarum eſt diluuium, habens profectionem ſeu iter, hoc eſt, motum in uirtutibus: quod intra nos dæmones ſpirantes cogitationes excitatas conficiet, delebit, exterminabit,* Ini*micos autē* Dei *perſequentur tenebræ, ipſum nempe peccatū, conſcientiæ caliginem ac tenebras inducens, tum ſua deformitate tantum non compellens ad formoſa uirtutis opera.*

Quid cogitatis aduerſus dominum?

De *Deo interrogat hunc ad modum:* Qualem

ipſum

ipſum habere potentiam exiſtimatis?

Conſummationē ipſe faciet: non bis ultionē ſumet de eadē re, in tribulatiōe.

Quum interrogaſſet, ipſe ſibi reſpondet. Talis eſt inquit, potentia Deus, *ut ſi aliquem punire pro meritis uelit, hoc ipſum ſimul cumulate una plaga perficiat, nec altera uindicta opus habeat, ſemel quadam tenus ipſum conficiens. Quidam ſic legerunt. Quid ratiocinamini, quid cogitatis erga dominū? An ne quod ipſe ſit finem nobiſcum facturus? Hactenus per interrogationem. Deinde reſpondet. Non ſumet ultionem bina uice, idem ob delictum, per tribulationem. Affirmant ergo hæc ad Iſraëlitas dici. Poſtquam enim Salmanaſar decem tribus captiuas duxiſſet, captis unà ab eodem aliquot* Iudææ *ciuitatibus, metuerunt ſibi admodum relicti paßim, ne ad ſeſe fors reuerterentur Babylonij, hinc ad finitimas regiones aufugerunt, atque cum gentibus polluebantur. Cōſolatur itaque eos propheta dicens: Quid cogitatis dominum inhumanum eſſe, ipſumq; uos extincturum, ac in perniciem tradíturum? Haud fiet hoc. Non enim bis ſeſe uindicabit ob eandem rem, ſecundas ſuper nos inducens tribulationes. Semel, inquit, uos puniuit, quare non iterabit plagam. Ad gentes igitur ne accedite, ſed dominum expectate, qui expectantibus ſe, & bonus & benignus eſt.*

m

Quoniam uſq; ad fundamenta ſua diruetur.

Vel à deo punitus, uel ipſa Nineui. Ab hoc enim loco aperte palàm de ipſa & ad ipſam uerba facit. Ait ergo. Quod ſubrutis fundamentis, ac ſolidis illis mœnibus, ſplendidisq́; ædibus, ſolo æquabitur, hoc eſt, planè deſolabitur ciuitas iſta magna, neque ad habitandũ cõmoda propter uaſtationem, neque ad agriculturã, propter ruinas ædificiorum, collapſumq́;.

Et ueluti ſmilax expãſa comedetur.

Smilax planta eſt hederæ ſimilis, perpetuo ſurſum tendens, ſubtilibus ramis, quæ proxime aſtant plantas comprehendens, maxime uero paliuros, adeo ut illos quidem ſtriat, ipſa tamen ſuo etiam tempore pereat. Huiuſmodi ſanè erat Babylon, nunquam non ad altiora ſcandere uolens, ac undique potentiæ ſuæ retia extendens, ut deprimerentur & ſuffocarentur ab ipſa cõprehenſi, nec pauca regna diſſoluerentur. Comedetur itaq; ipſa à Perſis et Medis, Cyro ipſorũ imperatore mouente bellũ. id eſt, obſcurabitur, regno uiduata.

Et ueluti ſtipula ariditate referta.

Propterea & igni hoſtiũ tradetur in comeſtionẽ.

E quo egredietur cogitatio cõtra dominum, praua conſultans & contraria.

Ad ipſam Nineui uerba faciens, cauſas deuaſtationis

his eius ſubindicat: Quia, inquit, Deo tradente in manus tuas Iſraëlitas, non ipſi erexiſti trophæum, non retuliſti ei acceptã uictoriam, ſed tuæ potentiæ imputaſti: Deum uero imbecillum eſſe cogitaſti, ut qui non poßit ſeruare confidentes ipſi. Vnde & Sennacherim, Ezeciæ, inquit, dicite: Hæc dicit rex magnus. Ne te decipiat Deus tuus, eo quod fiduciã in ipſum collocẽs. Nam non eripiet Iſraëlem ex manu mea. Huius etiam dux & ſubimperator Rhapſaces, talia pleraq; blaſphemauit. Hanc itaq; eius arrogantiam ſubmonſtrans Deus, per prophetã inquit: Viſitabo ſuper intellectum, magnum nempe regem Aßyriorũ. Ac rurſum docens ipſum, quod non propria uirtute geſſerit quæ geßit, ſed Dei permiſſu: Ne glorificetur, inquit, ſecuris, citra ferientem per ipſam. Nonne exaltabitur ſine trahente ipſam? Diruta eſt etiam, dominum occidens ſynagoga, adusq; fundamenta, id eſt, uſq; ad ſacrificia, & omnẽ legalem cultum uel obſeruantiam: in his enim uidebantur ambulare. Atqui circumeuntes mare & aridam ut unum aliquem proſelitum faciant, ac poſtea ipſum filium gehennæ conſtituunt, ſmilax fuerunt expanſa, ſuffocans ſub ſe cõprehenſos: ac ueluti arida ſtipula, neq; ſuſceperunt deſcendentem pluuiam, neq; aquam ſalientem in uitam æternam. Cogitauerunt autem contra dominum praua & aduerſa, ut

2. Paral. 32
Eſa. 36
Eſa. 10

uidelicet pro beneficijs quæ acceperant, ipſum necī darent, eam ob rem comedentur ab igni Romanorum, & poſtremo, & perpetuo duraturo. Smilaci præterea æquiparantur, qui caritatem ſimulantes, & complectentes per blandicias proximū, ac interim quæ ad perniciem eorū faciant meditantes, conſulentesq́; : ex his egreditur ratiocinatio contra dominum praua & contraria. Rectus enim dominus, ipſi uero diſtorti: ac dominus caritas eſt, ipſi uero caritatis hoſtes. Fraudulenta & iniuſta deceptio item ſmilax eſt cuncta apprehendens, cogitans aduerſus dominum praua, nimirum quod nulla noſtrarū hoc in mundo rerū cura tangatur. Neq; enim fraudi, tur piq́; quæſtui nimiū inhians, plura ſemper poßidere meditans, uere credit eſſe prouidentiā: quod etiamſi fingat, diuerſum tamen operibus oſtendit, eo quod iuſtus quidem dominus & iuſticiam dilexit, auarus autem circunſcriptor, iniuſtus & iniuſticias diligens. Abſumetur igitur tandem talis ſmilax ipſa à ſeſe: alter enim impoſtor ab altero fraudulentiore capitur.

Hæc dicit dominus imperans aquis multis, & ſic ſeparabuntur.

Aquas multas Perſas & Medos appelat, qui contra Nineui bellum geſſere, quorum dominus etiam imperator fuit, ducens illos aduerſum eam urbem. Qui & à domino diuidentur, id eſt, in ordinem digerentur

rentur & ſeparabuntur, ceu ab imperatore quodã, ut hunc locũ illa quidem pars obſideat, illũ uero iſta.

Et fama tua poſthac non audietur amplius.

Celebris enim antea exiſtens propter potentiam tuam, non porro auditum & famam talem habebis. Vel quod non ulterius obedient & ſeruient tibi, qui antea obediuerunt & ſeruierunt. Dominatur autem aquarum multarum dominus, quæ ſunt baptiſmatis, quas ſic diſponit & ordine digerit ut ubiq; ſint: Docete enim, inquit, omnes gentes baptiſantes eos: ut ita multa ſint baptiſmata, quorumlibet puta & ſingulorum ubicunq; degentiũ. Siquidem unum baptiſma dictũ eſt, æque atq; una fides, Propter dogma nempe in ſacris, unum exiſtens in omni eccleſia, quæ acceperit baptiſmum per inuocationem trinitatis, mortem ita domini & reſurrectionem exprimendo, per trinam illam demerſionẽ & extractionem. Et quia ſemel cuiuis fidelium datum eſt, dicere queat aliquis, unũ propterea dici. Sic baptiſmi quidem multi ſunt, quandoquidem & baptiſati multi. Aliâs aquæ baptiſmatum hoc etiam modo à domino diſſociantur: ut quum duplices nos ſimus, utpote ex animo & corpore, corporis quidem purgatio per aquam, animi uero per ſpiritum perficiatur. Deinde ad ſatanan etiam iſta flecti queunt: Auditus tuus non audietur

Math. 28

gam conterit dominus quum docet: Ne terreamini Luc. 12
ab ijs qui occidunt corpus, animam autem occidere
non poſſunt. Et, In pacientia ueſtra poßidebitis ani- Ibid. 21
mas ueſtras. Et, Quum maledicentia peteretur, ma- 1. Pet. 2
ledicentiam non regeßit: dum pateretur, nihil mina
tus eſt.

Et uincula tua dirumpam.

Ad Iſraëlem hæc loquitur. Habuiſti quidem po-tentiã & tyrannidem Nineui urbis, ueluti quoſdam nexus detinentes te, ut ſeruires ipſi, neq; quicquam libere tranſigere poſſes: hanc ergo potentiam, tale imperium dirumpam, tradens ipſum Perſæ. Quod ſi ad Nineui urbem hæc uerba fiant, intelliges uincula, non quibus detinebatur, ſedenim quibus detinebat potius alias gentes, adeoq; ipſum Iſraëlem. Grandes etiam nexus humanæ naturæ ipſa inobedientia inijcit, detinẽs ipſam in terra. Propter ipſam enim audiuit à domino: Terra es, & cetera. Enimuero poſtquam cœleſtis ſeruator noſter forma ſerui accepta, factus eſt obediens uſq; ad mortẽ, dirupit inobedientiæ iſta uincula: exaltatusq; in cœlum, omnia trahit ad ſeipſum. Gen. 3

Et mandabit de te dominus.

Cyro mandabit de te ô Iſraël, ut dimittat te ab captiuitate. Quomodo autem mandabit? Certe non prophetas mittendo, ſed animum eius inuiſibiliter,

per ſua quæ nouit iudicia contingendo, maxime quū idololatra eſſet, & indignus quem per ſuos prophetas cōueniret. Hanc ad rationem ceto demandauit, ut deuoraret Ionā, præterea cucurbitæ, ut præberet umbrā Ionæ, ac uermi præcepit, ut feriret cucurbitā. Adhæc ciuitati Nineui dicit: Quoniam de te dominus Cyro imperabit, ut copias ſuas aduerſum te armet. Man dabit etiam angelis ſuis dominus de humana natura, ut ipſam in omnibus uijs cuſtodiant: cuilibet enim, etiā ijs qui in eccleſia parui ſunt, āgelus ſegregatus attributusq́; eſt, uti didicimus. Forſan & ad doctrinam ſeruatoris relationem prophetia hæc habet. Poſtquā enim naturam noſtram aſſumpſit, confortauitq́; ipſam, & potentiorem reddidit, tantumnon hoc dicit: Legis mandata ueteris naturæ fuerunt in Adam condemnatæ & imbecillis, de te autem noua facta, per nouum Adam, alia dabit in mandatis dominus Ieſus. Dictum eſt ueteribus, Non peierabis, Ego autem dico uobis, non eſſe iurandū omnino. & cetera. Poterit etiam hæc dicere ad eum, qui in tentationibius eſt conſtitutus: Quoniā mandauit de te angelis, ut flagellum non accedat ad tabernaculum tuum.

Math. 5

Non ſeminabitur amplius ex nomine tuo.

Siquidem ad Nineui ſermo eſt, hæc poterit eſſe ſententia.

tentiá. Semen alicuius mortalium poſthac ex nomine tuo, non appellabitur. Mos enim erat ſubditis, à maioribus dominantibus nomenclaturas adipiſci: Sic à Babylone Babylonij, *à* Cyro Perſa, Perſæ, *ab* Alexandro Macedone, Macedones, *ab* Romanis Romani *ſunt dicti. Secundum hanc rationem,* Paulus *quoque* Romanus *erat.* Non *igitur, inquit, poſthac ita dominaberis, ut ex nomine tuo uocentur ſubditi. Sin ad* Iſraelem *hæc dicantur, accipies ita, nempe:* Quod *poſtquam liberatus fueris ab* Cyro, *non porrò ex nomine tuo, hoc eſt,* Iſraëlita *quiſpiã diſpergetur in captiuitatem. etſi enim deinceps debellati fuerunt ab* Antiocho, *alijsq́; cõfinibus gentibus, uniuerſalis tamen ipſis non obtigit diſperſio. Atq; cũ fiducia hoc affirmare queas, quod neque unquam uere* Iſraëlita *diſpergatur. non enim omnes qui ex* Iſraël, Iſraëlitæ *ſunt. Vnde & dominus etiam dixit:* Ecce *uere* Iſraëlita *hic, quaſi quidã falſò* Iſraëlitæ *forent. Proinde qui etiamnum in uniuerſum terrarum orbem diſperſi ſunt, non ſunt ueri* Iſraëlitæ, *ſed nothi, aliâs & ipſi unà cum* Nathanaële *dixiſſent:* Tu *es filius* Dei, *tu es rex* Iſraëlis. Ante *Chriſti porrò aduentum in carne, mortalium genus diſperſum erat in multas & uarias, de uarijs dijs, opiniones: in* Chriſto *autem unitum eſt ad diuinã ueram naturã, ac uerũ* Dei *cultum addidicit. Propterea dicitur,* Non *ſpargetur ex nomine tuo poſthac, id eſt, homo (huius* Ioan. 1

enim nomen ad noſtram naturã pertinet,) non diſpergetur in multas opiniones & uana ſpectra, Ad tentatũ etiam, & ſecum ambigentem, quod lucrum ex tentationibus me manebit? ait. Hoc lucraberis, quod non ultra humana in te cogitatio ſpargetur. Hinc & Iob, poſt tentationem, Putaui, inquit, meipſum terram & cinerẽ. Abiecią; meipſum, & liquefactus ſum. quanto nanque magis exterior homo corrumpitur, tanto magis interior renouatur.

E domo Deí tui extirpabo ſculptilia, & conflatilia ponam ſepulturã tuam.

Non pauci Iſraëlitarum, etiam poſt captiuitatem, idolis ſeruiebant, ne ſic quidem ex ea captiuitate ſobrij facti. Vnde admirandus ille Ioſias omnia idola ſuſtulit, uaſáq; ipſorum exußit, puluerem eorum in faciem monumentorũ, ad ſacra facientes ipſis pertinentium diſpergens diſſeminanſq;. Atque hoc eſt quod ait: Ponam ſeu faciam ſepulturã tuam, puluerem deorum admiſcendo puluere idololatrarum. Ad Nineui hæc uerba etiam transferri queant hunc ad modum: Deos tuos ad perniciem, ad exterminationẽ tradam: unde tu metuens, nequando ſpolia hoſtilia fiant, defodies eos ueluti in ſepulchris aggere congeſtis. Fortaſſe autem, quia idolorũ cultores in manus hoſtium à Deo tradebantur, ait: Hæc idola ponam ſepulchrum tuum, id eſt,

id eſt, mortis conciliatores autores ue, ipſaq; tibi ſepulchrum fient. Porrò *ſpiritus calumnians diabolus, deus erat humanæ naturæ.* Talis *dei domus eſt uniuerſus mundus, ex quo omnis idololatria per* Chriſtum *exciſa eſt.* Bella *inſuper eſt promißio, quam promittit, qui cuncta idola extirpat, naturæ noſtræ, dum ait:* Ponam *ſepulturã tuam, id eſt, occidam ueterem hominẽ: & tumulo te condam, ut renouem & reſuſcitem. nam mortui ſumus & conſepulti* Rom. 6 *ſumus* Chriſto *per baptiſma.* Ex *mente itidem noſtra, quæ domus* Dei *extructa eſt, extirpabuntur etiam ſculptilia, rhetorica uidelicet ſplendide dicendi uenuſtas: & conflatilia, hoc eſt, philoſophorũ opiniones, per demonſtratiua, ut ipſi uocant, cõpendia uel artes, ceu quaſdam incenſiones exhibitas.* Tum *uero tumulatur intellectus noſter, ſiue mens, quando nihil ſapimus proprium & humanum, perinde atq;* Salomon *etiam ait:* Affectus *hominis non eſt in me.* Fides *enim, eſt ſepultura mentis, cui non permiſſum, ut moueatur, cogitet in animo, & uarijs curioſe ſit dedita.*

Quoniam ueloces ecce ſuper montes pedes euangeliſantis, denunciantiſq; pacem.

Propemodum in foribus exiſtentia bona monſtrat. Ecce *enim, inquit, ecce ueniet nuncius annun-*

ciãs Cyri cõtra Nineuitas expeditionẽ, & captionem urbis Nineui, quæ pax erat Iſraëlitis. Liberabo eos ab captiuitate. Super montes dicit: ſiue quod ipſa uia à Nineui aduſq; Hieruſalem ſit montana: ſiue quod qui à montibus aliquid denunciant, ceu ex locis qui uideri planè nequeant, ſigna faciant, per quæ in imo agentibus ſuam denunciationem ſignificant. Pedes domini ſunt apoſtoli, qui miſsi ſunt ad montes, ad gentes ipſas, quæ ſunt intellectualium ferarũ habitacula, docentes eos. Atqui dominus annunciabat pacem, ac per omnia quæ cum docuit, tum fecit,
Ioan. 17 pacem nobis apud patrem ſuum peperit: Vt & ipſi in nobis, inquit, unum ſint. Apertiſsime autem mutuam prædicabat pacem inter fideles, quũ diceret:
Math. 5 Ab eo qui tua tollit, ne repete. Volentiq; tecum apud iudicem delitigare, ac tunicam tuam capere, dimitte ei & pallium. Annunciabat autem hæc, tanquam nihil à ſeſe dicens, uerumenim quæ ſpiritus ſancti eſſent, prædicans. Ioannis etiam baptiſtæ pedes ueloces fuerunt, ſuper montes, phariſæos dico, cõcionantis ueram pacem, Chriſtũ. quibus & dicebat: Gene
Luc. 3 rationes uiperarum, parate uiam domini, rectas facite ſemitas eius. Omnis uallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Nemo autem prædicare pacem in terra infrà agens poteſt, dum terrenis rebus affixus eſt: propter enim huius terræ facultates,

tes, ſuſcitantur bella. Quocirca ſi annunciaturus es pacem, & tibiipſi & proximis tuis, ſubleua te, erige te in altum ab terra & bonis eius, nimirum à diuitijs & gloria. Aſcende ſuper montes cœleſtes, quò Dauides etiam oculos ſuos tollens, ſperabat inde ſibi uenturum auxilium. Hinc & doctores aduertant animũ, ut ſuper montes altæ politiæ conſtituti, ſic annuncient pacem populis: quod ipſis etiam per gradum & aſcenſionem cathedræ demonſtratur.

Celebra Iuda feſtiuitates tuas.

Quum enim in captiuitate eſſes, prohibebaris celebrare feſtiuitates, lex enim in Hieruſalem præcipiebat celebrare feſta: Propterea & ſuper flumina Babylonis ſuſpenderunt olim organa ad ſalices, & non licebat eis canere canticum domini in terra aliena. Nunc liberatus à captiuitate, citra impedimentũ celebra ferias tuas. Hæc autem uel propheta dicit, uel angelus prædicans, omniſq́; qui mente intelligitur, Iudas, uel confitens Deum. Inquantũ enim eſt in Babylone, id eſt confuſione, in ipſa terra à deo aliena, nõ poteſt celebrare feſtiuitates ſuas: neq; paſcha, tranſitus & egreſſus illas ferias (non enim euaſit neq; egreſſus eſt peccatum:) neq; hebdomadariũ ferias, quæ eſt pentecoſte, nam extra ſpiritus ſabbatiſmum eſt, non tollens Chriſti iugum, apud quem inuenitur requies: neq; ſcenopegiæ, hoc eſt, attegiariũ

feſtum. non enim ceu tabernaculũ peregrinationis, ſed ueluti ſtabilẽ habitationẽ hunc modũ inhabitat. Neq; reſurrectionis & uitæ, poſt hanc futuræ meminit, quando cuiuslibet uas nouum & incorruptibile cõpaginabitur. At ubi liberatus fuerit à ſeruitute cõfuſi peccati, tum demũ celebrare iubetur ferias ſuas quas diximus. Tres autem illæ feriæ omnium in lege maximæ extiterunt.

Redde uota tua.

Hoc eſt, promiſsiones quas promiſiſti reple, ſacra faciens, aliaq; legitima perſequens. Promiſerant enim quum in captiuitate eſſent, ſeſe multã Deo reddituros gratiã, multaq; dona, gratitudinis ſymbola, ſi in patriã reuerterentur. perinde ac in pſalmo ſexageſimo quinto, & ſexageſimo ſexto inueniemus.

Quoniam non amplius adijcient, ut pertranſeant ad inueterationem.

Hoc eſt, non porrò hoſtes tui diu perſeuerabunt, neq; ſtabilietur ipſis felicitas, cæterum ipſi celeriter etiam interibunt, ac lætitia corũ & luxus perdetur ſimul. Vel quod confitentis Deum feſtiuitates non inueteraſcent, non peruenient ad inueterationẽ: ſemper enim de die in diem renouatur, iuxta imaginẽ conditoris ſui.

CAPVT II.

COnſecta eſt, cõſumpta eſt. *Nineui uidelicet eiuſq; princeps, ut nõ amplius tibi timor ſit ex ipſis. Vel peccatum uel impietas.*

Aſcendit inſufflans in faciem tuam, eripiens ex tribulatione.

Aſcendit, inquit, cõtra Nineui Cyrus, qui inſufflans & uentulum faciens faciei tuæ, eripuit te ex afflictione. Inſufflare autem ex Iudaica quadam conſuetudine dixit, quibus dilacerare quoq; pallia in more erat. Sic & in languentium uultus inſufflabant, id quod exorciſtæ potiſſimũ faciebant. Sunt qui hæc ad Deum pertinere putant, qui proprio nutu, ceu flamine quodam ſeu flatu uſus, uiuificauit denuo populum, ueluti mortuum, quemadmodum & Iezeciel ait, mortuis oßibus hos cõparans: perinde atq; Adamo inſufflans ſpiritum uitæ, creauit in ipſo animam uiuentem. Aſcendit etiam Chriſtus ex mortuis ſubmergens eum, cui mortis erat imperium, Aſſyrium iſtum, qui mente cogitatur, ſatanã. Inflauitq; diſcipulis in faciem, pacem illis exoptans: Gauiſi ſunt enim diſcipuli, dominum ſuum conſpicati. Nam ſimulatq; Adam imaginem perdidit, quam per diuinam inſufflationẽ acceperat, recte & pulchre Chriſtus illam Ioan. 20

renouans, ſacris ſuis tradidit apoſtolis, per ipſos cunctis credentibus.

Contemplare iter.

Ad Iuda hæc dicit, præcipiens ipſi circunſpicere per uias & expectare nuncios, ac bonas ab illis accipere annunciationes. Vel ueluti reducendo ex captiuitate hæc dicit populo: Contemplare, circunſpice, quàm ſit facilis & conciſa breuisq; uia.

Conſtringe lumbos fortiter, confortare robore nimis.

Pro eo quod eſt, priorem depone formidinẽ, & confortare lumbis tuis, eos circumcingens. Sic & Io
Iob. 40 *bo dominus ait: Succingere, ut uir, lumbos tuos. Et*
Ephe. 6 *Paulus: Circuncingite lumbos ueſtros in ueritate. Proinde & hic eos fortes eſſe & confidentes iubet, priore metu depoſito. Vel perinde eſt hac ſi dicat: Parate uos ad iter reditus. Lumborũ enim dominari per zonam, eosq; circuncingere, iter facientiũ forma eſt: quippe quia diffluens tunica ad profectionem laboribus defatigat, aduerſum quos ſuccinctus fortiter perdura. Deinde cuilibet noſtrũ dat in mandatis, contemplare uiam, Chriſtum, ut in ipſo circumambules. Vel adhortans nos ad conſiderationẽ myſterij de Chriſto, ait: Addiſce uiam. Quia uero per uitam actuoſam, aſcendimus ad diuinarũ rerũ contemplationẽ, ac citra ſanctificationem nemo dominum*

minũ uideat, inquit: Dominare lumbis, in quibus eſt cupiditas & libido. Porrò quum natura nobis inſita propemodũ perturbatione, admoniti, dicere conſueuimus: non poſſum naturali affectui reniti, oſtendit quomodo dominabimur: Valde inquit fortis eſto, fortitudinem uirilem adſume, hoc eſt, ne molliter, ne laxe, ſed acriter, ſed uehementer reſiſtas, idq́; in robore, hoc eſt, Chriſto, qui naturam noſtram confortauit, potentioremq́; reddidit dum eam adſumpſit, deitatiq́; uniuit. Nam etiamſi ſine hoc fortis fueris, nihil tamen poteris. Hanc ob cauſam nemo inter incredulos uirgo eſt, non enim in robore Chriſto, conſortantur.

Eo quod auertit dominus iniuriam Iacob, quemadmodum iniuriam Iſraël.

Iacob quidem decem tribus appellat, Iſraël uero duas in Hieroſolymis. Decem enim prius captæ ſunt à Babylonijs, duæ uero poſtea, Nabuchodonoſor Hieroſolyma inuadente martijs copijs. Quandoquidem ergo Cyrus duodecim tribubus unà permiſit reditum, quoniam, inquit, auertit dominus iniuriam Iacob, hoc eſt, abſtulit captiuitatẽ & ſeruitutẽ decem tribuũ, æque atq; duarũ Iſraëlis, ac in ſuam terram tranſtulit & patriam. Nam iniuria erat liberis hominibus ex Abrahamo propagatis, ſeruitus, quæ nõ decebat eos. Vel hunc ad modum intelligere licet.

Poſtquam nomen Iacob, ipſi patriarchæ à patribus impoſitum eſt, nomen uero Iſraël ab Deo, unde & hoc ipſum honoratius altero erat, nominat quidem hic uniuerſum populum humano nomine, dicens, Quod iniuriam ſiue ſeruitutem Iacob, hoc eſt, totius populi auerterit dominus, tanquam iniuria foret illius patriarchæ, qui uirtutis ergô Iſraël agnominatus eſt: perinde atq; ille iniuria adficiatur, qui omni honore dignus eſt. Huius gratia, poſteris eius parſum eſt. Iniuria Iacob, hoc eſt, actiui, conſtituti ut ſupplantet adfectus, ſeruiendo turbanti & prauo alicui operi: quemadmodum iniuriam Iſraëlis, hoc eſt, in cõtemplatione agentis, dum ſuccumbit falſo uanoq; dogmati. has iniurias auertit dominus, operibus accõmodato Iacob mandata impertiens, quæ ipſe faciẽs liber fiat: in cõtemplatione uero nectenti morã, illuſtrans mentẽ ad recta & firma eccleſiæ decreta.

Quoniam excutientes excuſſerunt eos, & palmites eorũ perdiderunt. Arma potentiæ eius ex hominibus.

Quemadmodum, inquit, uitis excutientes palmites, fructum corrumpunt, ſic & Perſæ Babylonios infringentes, eorumq; regnum excutientes perdiderunt, quod erat fructus palmitum eorum. Quinam ueræ palmites fuerint, interpretatur ipſe, dũ inquit, Quoniam arma potentiæ eius non ex Deo, ſed hominibus:

nibus:humanis enim uiribus imperabant. Nam *arma potentiæ ſeu imperij eius, Babyloniorũ uidelicet populi, fortes armatos appellat. Subdit igitur:*

Viros potentes, illudentes igni.

Vt nemo arbitretur Babylonios ceu imbelles à Perſis deuictos, ſupra quidem armorũ potentiæ meminit: clarius autem & apertius nunc dicit, Quoniã excuſſerunt eos uiros, potentes & fortes exiſtentes, ideoq; temerarios & audentes, ut uel aduerſus ignẽ attentare quicquã audeant, ac ueluti luſum quempiã putent diſcriminibus & metui expoſita: ideoq; non propter eorum imbecillitatem Perſæ præualuerunt contra eos, uerumenim propter diuinũ iudicium tradens eos iſtis in perniciem & interitũ. Excuſſerunt etiam ab Hieruſalem Romani deicidas, antea quidem plantatos in uineam fructiferam & ueram, iam uero cõuerſos in amarulentiã: Vinum enim eorum, uirus draconum & uenenum aſpidum: etenim domino fel dederant pro potione. Et palmites ipſorũ extra urbẽ ad mare uſq; expaſſos, perdiderunt: Omnes enim ferè in finitimis terris & locis deprehenſos interemerũt. Quũ deicidæ non habuerint arma potentiæ ſuæ ex Deo, (Quomodo enim, quũ filium Dei demiſiſſent leto?) ſed humanis auxilijs confidebant, æmulatoribus eos deuaſtantibus. Illi igitur domini interfectores, potentes fuerũt, ut qui in lege in- Deut. 32

ſtituti eſſent. Fortes ergo fortiter explorabant, & illudebant dominũ, qui ignis eſt propter diuinitatẽ: partim undelibet tentantes ipſum, partim uero Romanis militibus tradentes ad illudendum. Excuſſerunt etiam mentales (ut ita dicam) Babylonios dæmones, ſub Chriſto ſtipendia facientes, ipſis longe à ſeſe remotis, atq; ſeductione ipſorum repulſa: uitesq́; eorum perdiderunt, diuinationes arbitror & incantationes, ex quibus uinum impoſturæ generantes homines potabant, quemadmodum & in Oſeè dicit:
Oſee. 4 *Vinum & temulentiã apprehendit cor populi mei. Deinde de ſatana etiam inquit, Quoniam arma poteſtatis eius ex hominibus ſunt: per noſtrã enim deſidiam atq; ſecordiam imperium poßidet. Sunt autem dæmones uiri potentes, carnis nimirũ expertes, belligerantes nobiſcum, qui carne ſumus ueſtiti. Ludunt autem in igne animi & concupiſcentiæ. Vt uero uite exiſtente domino, palmites ſunt apoſtoli, & ubilibet cõſtituti fideles corpus eius & membra: ſic ex oppoſito, quum uitis fuerit Sodomitica, palmes per conſequens ex Gomorrha, eo nimirum uitio excellentes, omneq́; turpitudinis & mali formã inde recipientes.*

Habenæ curruum ipſorum, in die apparatus eius. Equites turbabuntur in uijs, & confundentur currus, & complicabuntur in plateis.

Babylonij,

Babylonij, inquit, parabuntur, ut ex equis oppo nãt ſeſe Perſis: & habenæ curruũ eius, Babylonij ni mirũ exercitus, in promptu erunt, atenim nihil pro-derunt. equites enim turbabuntur in itinere à multi-tudine aduentantiũ præſentiumq́; hoſtium. Curruũ præterea confuſio erit, hoc eſt, concußio complica-torum inter ſe uiciß im, & colliſorum inter ſeſe: non in anguſtis locis, ut quis loci anguſtias accuſet, ſed in plateis, adeoq́; latis itineribus, ut ſit perſpicuum à Deo debellari, & equites & curruum ductores. Currus uel plauſtrũ domini conditæ ſunt animæ no ſtræ, quod ipſum, ueluti uerbum, baiulent: ac per ipſum motæ, ceu equis uehantur in contemplatione, omnium ſermonum eius participes. Fiunt & currus Babylonij principis, quando ad irrationales opera-tiones animi noſtri intuentur. Habenæ noſtræ ſunt naturales cogitationes & mandata domini. Quum igitur iſta ueluti habenæ in nobis parata fuerint, tũ ueluti equitantes in nobis dœmones turbantur: & ua rijs & diuerſorũ errorum adeoq́; uitiorũ itineribus quibus nos agitari perſuaſerunt, curruſq́; ipſorum inter ſe mutuo collidunt, complicanturq́; in plateis. Quod autem dico hunc in modum ſe gerit. Vicium, quamdiu ipſum acceſſerimus, planũ quiddam uide-tur, & æquale ſibijpſi, pacíq́; deditum. Quando ue-ro habenas receperimus, naturaliter quod pulchrũ

& honeſtum eſt ſpeculati, à mandatis Dei *eò perdu ćti, tum cōſpicamur ipſum inæquale, ſibijpſi cōplau dens, & cōplicatū. An non uides in plateis adeoq; la tis huius uitæ uijs proficiſcentes, neq; anguſtum cal lem cœleſtis, quæ ſecundum* Deum *eſt uitæ, terentes, quomodo interdum quidem felicitate ac proſperio re fortuna laxati, præ omnibus, ſupraq; omneis effe rantur? interdum uero uel modica quadā circunſtan tia uel calamitate urgente, inuadente ue, omnibus iu xta ignobiliores neq; nō effœminatiores redduntur, exiguo admodū infortunio ſuccumbentes, ac uitam ſuam planè perditā exiſtimantes? H*æc *autem tum uidentur nobis, quando datas nobis, ut dixi, habenas receperimus, habuerimusq; eas in expedito in die, in lumine noſtrijpſorum conſcientiæ conſtituti.*

Viſio ipſorum ut faces ignis, ac tanquam fulgura diſcurrentia.

Quia currus Nineuitarū *& B*abyloniorū *hæc & hæc paſſuros retulit: nunc ait, quod non imbeciles fuerint, ſed fortes & animoſi, adeo ut uel ignem ex oculis emitterent, ac ueluti quibuſdam lampadibus & coruſcationibus terrerent ſubditos: attamen in hoſtium aſſultu, trepidatio eos continebit. Quidam autem hæc de* Perſis *intellexerunt, tantumnon corporalibus oculis uidente eos propheta, tanquam ignem aducentes contra* Nineui.

Et recordabuntur optimates ipſorum, fugientq́ in die, & languebunt in uia ſua, feſtinabunt ad mœnia, parabuntq́ propugnacula ſua.

Nineuitarum, inquit, optimates, propter potentiam ſuam alta ſpirantes, ſuperbientes, omneis cogitationes ciebunt, nullamq́; non artem mente ſua uolutabunt, ac fugere in die tentabunt, ueluti duris detenti calamitatibus, uſq; adeo, ut neq; noctē expectent. Non proſperitatem tamen conſequentur, in ea fugæ ſuæ profectione, ſed rurſum ad mœnia feſtinabunt aſcendere, ab illis ſalutem inquiſituri, ac ſuam in urbe cuſtodiā curaturi. Vel cum dicit recordabuntur, ſic intelliges: quod animo ſuo ſecum repetent adflictiones quas Iſraëlitis intulerunt, blaſphemaruntq́;, quibus Deū exaſperarunt, ſcientes in poſterū quod Deum pro hoſte ſuo habeant, ac eam ob rem terga fugæ dabunt, non clanculum, ſed in die: tanta eos apprehendet trepidatio. Eſt etiam dæmonum uiſio ſeu aſpectus inſtar lampadum per naturam. Videbā enim, inquit, ſatanam de cœlo ut fulgur cadentem: forſan propterea quod transformatur in angelum lucis: uel quod fulgura & coruſcationes diſcurſent in regione ſub cœlo, tanquā illhic prodeambulent: ſiue quod coruſcationes non ſint ſtabiles, ſed diſcurſantis Luc. 10

naturæ, hoc eſt, facile extinguantur: ſic lumen ſatanæ in quod efformatur, citra cunctationē extinguitur, iuxta id quod dictum eſt: Lumen impiorū extinguitur. Porrò legiones eius ſatanæ, uel copiæ dæmonum, recordabuntur potentiæ domini, ut adeò dicant: Sine, quid nobis & tibi fili Dei? Debilitabunturq; in profectione ſua, quando cum porcis in mare præcipitatæ fuerint: uel quod non ultra poteſtas illis facta ſit aduerſum homines eundi. Feſtinabunt ergo ut crucem & mortem domini efficiant: hæc enim ueluti mœnia & munimenta ſibi rebantur eſſe, perinde qu ſi dominus ignobilis & flagitioſus eſſet futurus. Parauerunt autem & propugnacula ſeu præcuſtodias (ſit uenia uerbo,) ſiue cunctas iſtas ante crucem illuſiones & opprobria: hec enim ceu præcautiones quædam fuerunt & crucis & mortis: Siue excubias militum apud monumentū. Sunt etiam in anima magnates, intellectus & ratio. Reuoluent ergo ſecum propriam dignitatem, fugientq; ſeruitutē prauorum motuum, ſimulac dies illis illuxerit: nec enim ut antea, ſic poſthac in tenebris iter faciūt. Et in priore fallaci itinere debilitabuntur, non amplius in malicia facile adeò currentes. Accelerabunt itaq; ad muros, ipſa nimirum mandata, quæ nos muri in morem cingunt, & parabunt ſibi propugnacula, naturales ipſas cogitationes. ipſæ enim ante mandata canunt excubias.

Prou. 13

excubias. Præterea ſacrum baptiſma & unctio, ingentia & ſolida ſunt munimenta, ad quæ feſtinant, religionis Criſtianæ nondum imbuti ſacris, ſimulac agnouerint eũ qui ſeruare poteſt, Ieſum. Nec ſimpliciter tamen. priuſquam enim ad baptiſma admittatur, primum cuſtoditur ut ieiunio intendat, ſeſeq́; caſtum & purum ut ſeruet illi imperatur, ut in habitum boni perueniat.

Portæ urbium apertæ ſunt, regiæ deciderunt, & ſubſtantia reuelata eſt.

Nineuitæ, inquit, ſeu omnes illorum ſubditi, ad muros & munimenta aſcendent, ueluti ab illis cuſtodiendi: at nihil illis cõmodabit Siquidem portæ cum ipſius Nineui, tum reliquarũ ciuitatum, aperientur: & regia earũ ad hoſtes transferretur, ſubijcieturq́; eis gloria earum cadente, & ſublata: ac uniuerſa illarũ ſubſtantia, ſiue theſauri concluſi & obfirmati, retegentur, ut nulli non ſint conſpicui, exponenturq́; in direptionẽ. Portæ urbium ſunt ſenſus animarum, qui aperiuntur, dum citra impoſturam rebus agendis inhiant, ac ſine fraude negocia tranſigunt. Tum etiam regiæ peccati in mortali noſtro corpore regnantis intercidũt, putridæ factæ, retegiturq́; uirtutis ſubſtantia: tum enim manifeſtum fit peccatũ carere bono, adeoq́; non ſubſiſtere poſſe: uirtutẽ autem re uera habere baſin, eamq́; ſubſiſtere. Quod ipſum

& Dauidem ſentire opinor, quum ad Deum inquit,
Pſal. 38 *Subſtantia mea penes te eſt. Quando enim in Deo*
Act. 17 *eſt homo, tum etiam ſubſiſtit: In ipſo enim, inquit Paulus, uiuimus mouemur & ſumus. Nam qui eſſe habet, ut rationalis ſit, tumq́; in Deo eſt, quum iuxta rationem uiuit, merito in Deo ſubſiſtit: ut ne dicam, quod in ratione noſtra exiſtentes, in Deo, qui eſt ratio, ſumus. pars enim diuinitatis, noſtra eſt ratio.*

Ipſaq́ aſcendebat, & ſeruæ eius ducebantur, quemadmodum columbæ gementes in cordibus ſuis.

Quaſi intueatur propheta Nineui, quomodo in captiuitatem abducatur, hæc dicit. Aſcendebat, inquit, ueluti in Perſidem abducenda, cumq́; ipſa municipia, & ſubiectæ eius ciuitates: in cordibus ſuis gementes, hoc eſt, clanculum murmur & gemitum columbarũ imitantes. Quando ſubſtantia uirtutis retegitur, aſcendit anima ad diuinos gradus. Nec porrò ancillæ eius, potentiæ eam ducunt, ſed ducuntur ab intellectu & ratione, ipſe motus & cupiditas. quocirca non iniuria ſunt columbulæ ſpiritus. Neq; enim concupiſcentia tum humanum diem deſiderat, neq; animus temere iraſcitur fratri, cæterũ ipſa quidem porrò cõcupiſcentia, coram domino ſemper ſiſtitur: dominus autem ſpiritus eſt, perinde atq; Daniel uir erat deſideriorũ ſpiritus. Animus autem iraſcitur

ſcitur & non peccat, omnẽ uiciorũ bilem euacuans: æque atq; Moſes omnium manſuetiſsimus, armauit Leuitas contra idolorũ cultores: & Phinees & Elias æmulatores propterea uocati ſunt. Ad hæc ipſe manſuetudinis ſpiritus exacerbari dicitur. Sic igitur acceptæ columbæ gemunt citra ingentem ſtrepitum, conteſtanturq; Chriſti potentiã, per quam ſunt deuictæ. Porrò qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum cupiditatibus & paſsionibus. Apertæ ſunt etiam portæ urbium, & munimentorũ mortis, quando dominus mortẽ pro nobis ſuſtinuit: & regia inferni decidit, eiusq; potentia cui imperium mortis erat, diminuta eſt. Diuina etiam uerbi ſubſtantia retecta eſt, cum ſancta coagmentata anima, in tenebris & in umbra mortis ſedentibus æreas portas cõterens, uectesq; ferreos confringens, ac propriam uim demonſtrans. Animæq; eius pariter aderat apud inferos miranda exercens, corporiq; in ſepulchro, incorruptibile ipſum conſeruans. Præterea domini anima aſcendebat ex inferis, à Plutone (ut poetice loquar:) ſeruæq; eius, nempe ſanctorũ animæ, comitabantur eam ueluti columbæ ſimplices & integræ, rectitudine & ſynceritate refertæ, concinentes: Vbi ô mors ſtimulus tuus? Vbi nam ô inferne uictoria tua?

Et Nineui ceu piſcina aquæ, aquæ eius, & ipſi fugientes non ſteterunt, &

non erat reſpiciens.

Peculiarẽ quandã ſignificationẽ coniunctio, et, habet, pro, Atqui Nineui urbis aquæ, hoc eſt, inhabitantes ipſam & complentes, tot tantiq́; fuerunt multitudine, ut piſcinæ comparentur aqua refertæ, ebullienti & eijcienti lymphas ſuperfluas. Etenim multiplcato populo, coloniam non deduxerunt, ſed tot tantiq́; ex æquo ad fugam reſpicientes, nõ ſteterunt, ſed in ea quæ ante ſeſe eſſent, oculorũ aciem direxerunt, contemplantes ubi quo ue fugiant. Gentiũ item eccleſia (quæ & ipſa eſt gentilis Nineui) baptiſmatis aquas habet, eiusq́; habitatores, declinantes uicia, non figunt gradum, ut ne patiantur quod uxor Loti. Nec eſt inter eos qui retroſpiciat: non enim admouentes manum ad aratrũ retrorſum poſt ſe tuentur, ſed eorũ quæ ſunt ponè & à tergo obliti, ad ea quæ ſunt ante ſe & à facie, ſe accommodantes, ſic currunt palàm.

Diripiebant argentũ, diripiebant aurum, neq; finis erat mundi eius.

Priorem Nineuitarum explicat iniuriam & circunſcripſionem, quodq́; ex rapinis eas collegerint. Neq́; poteſt quiſquam eorum dicere, quod propter penuriam uel egeſtatem ea diripuerint, tolerabilius enim hoc fuiſſet malum: ſed per iniuriã, & quia uoluerint habere diuerſos eosq́; pretioſos ornatus. Nõ erat

erat enim, inquit, finis ornatus eius. Effœminate *nanq;, ſeu fœminarum inſtar, uiri, propter mollieciem & ſtulticiam ornabantur.*

Grauata ſunt ſuper omnia uaſa deſiderabilia ipſorum.

Hoc eſt, ornatus quo exornabant corpora ſua grande habebat pondus, hoc eſt, tumorem, opumq́; & abundantiæ inditium, adeò erat exuberans & ſumptuoſus, ſuper omnia uaſa pretioſa eorum, quæ & ipſa tamen deſiderabilia erant, id eſt, ſuperfluo luxu ad delitias parata. Mundus *itaq; ille, ſiue ornatus ea uaſa exuperáuit.* Vel *ſic etiã intelliges.* Quæ *ipſi pretioſa* Nineuitæ *congregauerant, ac repoſuerant ad theſaurũ, hoſtes accipient ipſis deuictis, inq́; ſuam ea terrã aſportabunt, pondere ſuo grauantia ferentes ipſa.* Porrò *futurorum, quaſi exacta ſint mentionem facit, iuxta ſcripturæ proprietatẽ.* Grauata *ſunt enim, pro grauabuntur dixit.* Gentes *itidem, quæ antehac idolorum fuere cultrices, nunc autem* Chriſto *credentium numero inſertæ, cum argentum, hoc eſt, legis oracula, tum aurum, hoc eſt, puram umbræq́; expertẽ euangelij gratiã diripiũt, pulchra inſatiabilitate languentes: propterea exornatur etiã eccleſia, adeò ut non ſit finis mundi ipſius.* Nam *mundus ſiue ornatus eius eſt ipſum uerbi regnum, habitantis in nobis, cuius regni non erit finis.*

Talis proinde mundus etiam grauis eſt & ponderoſus: non enim circunfertur omni uento doctrinæ, ſed grauitatem & pondus habet, ſuper omnia philoſophica dogmata, quæ uaſa fuerunt gentiũ prætioſa. Præterea dæmones antea ſanè argentũ diripiebant & aurum, uerbum nempe in actione conſiſtentis & ſpeculatione uitæ, captiuantes, ſapientia Græcorum non rite uſi: nunc grauiora facta ſunt, quam cunctorum hominũ qui antea uixerunt, uaſa ipſorum apparata ad interitum. Puri enim redditi, uaſa ſunt honeſto heri uſui deſtinata. Siquidẽ ubi ueniſſet dominus ille in domum fortis, ligauit ipſum, & uaſa eius hæc diripuit. Dæmones autem cathenis caliginis traditi, in tartara præcipitati, turbatiq́; ſunt.

Excuſſio & ſuccuſſio & eiectio, cordisq́ tremor. & diſſolutio genuum, ac dolores ſuper omnem lumbum.

Quæ in motibus, cõcuſſa terra conſueuerunt fieri, ea nunc hoſtium attribuit aduentui. Ipſi enim, inquit, quatient & concutient omnia. Corda uero Niniuitarum, quaſſabuntur conterenturq́;, tanquã pauore traiecta. Genuum deniq; compages ſoluentur, parturientiumq́; inſtar dolores habebunt, id eſt, intollerabiles dolores, ingentia mala progenerantes. Omnẽ lumbum, hoc eſt, omne uirile robur: Lumbũ enim de uiribus etiam ſcriptura uſurpat, ut ſupra eſt

cõme

cõmemoratum. Excutit itaq; tellus uel decutit, quando ſuper ipſam ſtantia decutiuntur. Succutit uero quando fundamenta produxerit, ex imo in altum proijciens. Eijcit autem, quando ueluti cribro hinc inde permouens, inferiora ſecernit, & in altum ducit, ſæpenumero fontes dirumpens tam calentium quàm frigidarũ aquarũ. quandoquidem treis etiam ſint motuũ ſpecies. Cyrus itaq; unà cum copijs ſuis, ſuperna nemini nõ patentia, & infera humano aſpectui abdita, cõmouebit: omnibusq; confuſis & turbatis, nihil immotum ſuo in loco permanere ſinet.

Facies omnium ceu aduſtio ollæ.

Præ metu rigebit, inquit, ſanguis: facies autem omnium liuidæ reddentur, quod in maximis frigoribus contingit, ut illi parti ollæ ſimiles fiant, quæ igni admota & propterea præuſta nigreſcit. Hæc & domini crucifixoribus obtigerunt, qui ex uetere patria ſua excuſsi, diſperſi ſunt in omnem locum.

Excuſſa eſt pariter impoſtura dæmonum: ſuccuſſus iuxta eſt in altum humo affixus homo, omni uitioſitate per confeſsionem eiecta, effuſaq; foras ac dirupta. In cõfeſsione autem ſimul perpenditur cordis trepidatio: qui enim priorem uitam condemnauerit, apparet quaſi conteratur, ductus pœnitentia eorum quæ patrauit. Cuius facies ſiue fiducia quam habebat, mala citra ruborem perficiens, obfuſcatur

nunc, cõtriſtati ob opera quæ tum tranſigebat, quorũ cauſa nunc uerecundia perfunditur. Laxantur etiam illi genua, quibus fulciebatur ſtans in malicia: & lumbus in quo eſt concupiſcentia, dolores ceu parturientis perſentiſcit, præ diuino pauore. quem concipiens per diuinum ſpiritum, parit ſanctificationem, citra quam nemo uidebit dominum.

Vbi eſt habitaculum leonum, & paſcuum catulorum?

Leones appellat reges, habitaculum leonũ ipſam Nineui*: catulos uero leonum, ſiue regum liberos, ſiue ſatrapas, regumq; ſubprincipes: paſcuum horum, ſubiectas ciuitates, tributa pendentes, pecuniasq; adferentes.* Fuerunt *ergo paſcuum & pabulum leunculorum, nutrientes eos:* Nam *paſcua diuitum, ut ſcriptum eſt, ſunt pauperes.* Poſtquam *igitur* Nineui *unà cum regibus, ſatrapis, atque ſubiectis urbibus interierunt, ut nuſquam appareret,* Vbi *eſt, inquit, talis ac tanta ciuitas, unà cum ſubditis ſibi oppidis?*

Quo abijt Leo, ut ingrediatur?

Permanet in prophetia ſua, ueluti illudens, Nònne *inquit, leo, id eſt, rex* Nineui *peregre profectus eſt, ut aliam terram ingrediatur? & idcirco deſertam reperientes urbem hoſtes, eam obtinuerunt.*

Illhic catulus leonis, & non erat perterrefaciens

terrefaciens ipſum: rapuit quantū ſuffi ciebat catulis ſuis, ac ſuffocauit leonibus ſuis, impleuitq́ uenatione nidum ſuum, & habitaculum ſuum rapina.

Quia interrogauit quô abijſſet leo, iam ueluti reſpondens ait: Non *abijt, neque peregre profectus eſt, uerū & ipſe iſthic erat & catulus leonis, ſiue filij eius & ſatrapæ, ducesq́; belli: quos antea nemo perterrefaciebat, uacabant enim metu, neminem antehac formidantes, quinpotius leonū in morem aliorum regnorū pecunias rapientes, tributaq́; colligentes, liberis ſuis præbebant alimoniam.* Hoc *enim indicat, quum ait,* Suffocauit *leonibus ſuis.* Quia *enim beſtiæ ſtrangulare ſolent, à ſe comprenſa animalia, tumq́; ex ijs alimoniam capere: non diſsimili ratione* Aſſyrij, *inquit, reges, alia diſſoluentes regna, proprijs leonibus, hoc eſt, pueris ſuis & regibus, illorum opes & undecunque collecta uectigalia coaceruarunt: quemadmodum* Samariam *quidem Salmanaſar,* Hieruſalem *uero* Nabu*chodonoſor diripuerunt.* Nineui *ergo, quæ erat nidus ipſorum & habitaculum, impleuerunt uenatione & rapina.* Nidum, *ceu auium eſſet mentio, appellauit, propter leuitatem, altaq́; affectantē mentem regum.* Et *quia hæc urbs facile citraq́; ſudorē à* Perſis *capta, euolauerit abducta in* Perſidem, *habitaculum leonum*

uocat, propter priorem qua floruit potentiam. Solet autem hic locus aliâs etiam hac ratione interſtingui: Quô abijt, ut ingrediatur illhic? Deinde ab alio princi pio, Catulus leonis, & quæ ſequuntur. Tum hanc ſententiam habet. Vbi eſt Nineui, ad quam reges introibant, perſeuerabantq́; tutò, tanquam nulla populatione & expugnatione uaſtari poſſet? Præterea catuli leonum, hoc eſt, filij regum etiam ingrediebantur, tutò illhic permanentes, nec erat cuius gratia compaueſcerent, nemo terrebat eos: Nineui enim inhabitantes citra trepidationem uiuebant. Erat & Hieruſalem habi taculum leonum, regum nimirum ex Dauid, ac reliquorum principum, qui diripiebant & ſtrangulabant pauperiores populi. At ubi nunc eſt poſt Chriſti necẽ? In confitentium item animabus, morabantur intellectuales leones, quorum propagines prauæ cogitationes, depaſcebantur & inſumebant diuinã in ipſis partem. Diabolus igitur leonis inſtar circumiens, quærẽs quem deglutiat, ubi nunc eſt? Quonam abijt? Illhic enim ubi antea demorabatur. Iamnunc apud Iacob catulus leonis eſt ipſe dominus, nec eſt in poſterum qui hunc accipiens catulũ exterreat. Nam abunde ſatisq́; exactis temporibus rapuit leò iſte ſylueſtris, quæ rapuit, ac ſuffocauit eos quos ſpiritu ſancto priuauit: impleuitq́; infernum uenatione eorum qui in peccatis ſuis uita ſunt defuncti: qui infernus etiamnum habitaculum

culum ipſius eſt. Nec enim porrò in aëre imperium habet, ſed ad inferos detruſus eſt.

Ecce ego ſuper te dicit dn̄s om̄ipotēs.

Quandoquidem ô Nineui diripuiſti omnia regna, ideo ecce ego protenus aduerſum te exurgo, tametſi hactenus ſim cunctatus. Eſt autem peculiari ſignificantia adiectum, omnipotens, omnia uincens. Quod ſi cuncta exupero, te ſuperior etiam ero.

Exurã in fumo multitudinē tuam, leonesq́ꝫ tuos deuorabit gladius.

Poſtquã metaphorice ſuprà leonũ, catulorũ, uenationis & paſcui meminit, meritò iſtorũ etiã ſublationē & interemptionē tropice prædicit: quia enim in latibulis quibuſdã abditas feras mouere ſeſe nolentes, uenatores prodire cogũt, fumo ſpelæorũ ori appoſito, egreſſasq́; excipiũt haſtis & enſibus, leto ita demittentes, ait iam: Multitudinē populi tui exuram in fumo: hoc eſt, populoſiſſimã hanc urbem flammis tradam, incendam, regesq́; eius & principes mactationi dedam, perinde atq; iam Hieruſalem incendio tradidi, ſeditioſosq́; in ea leones, tenuiores in populo ueluti deuorantes, exedit Romanorum enſis.

Diſperdam quoqꝫ ex terra uenationem tuam, neqꝫ quicquam audientur poſthac opera tua.

Hoc eſt, nequaquam porrò uenaberis, neq; diripies & gentes & regna: neq; res tuæ bello geſtæ, exq́; ijs promanantes calamitates, quibus tibi ſubiugatos premebas, amplius audientur: deſiſtes enim in poſterũ talia perficere. Venabantur etiam Phariſæi animas accedentiũ Iudaiſmo, ab ipſis perſuaſorum, tum reliquorũ Iudæorũ, literam illos docendo: quã uenationẽ obliterauit ex terra humanæ naturæ dominus, legẽ ſpiritus uitæ ei impertiens. Neq; porrò opera legalis adminiſtrationis audiuntur, quoniã neq; iuſtificabitur ex operibus legis omnis caro. Iam & ad diaboli potentiam dominus dicere queat: En ego ſuper te cum carne mea exurgens, multitudinẽ ſubter te conſtitutorum dæmonum exuram, in ſuffimento operationis ſpiritus, uel in præludijs futuri ignis: quæ enim torquebant dæmones, fumus erant iam inde à principio parati ipſis ignis. Gladius porrò, id eſt, euangelicus ſermo, exedit leones ipſius, uel hos ipſos dæmones: uel ſapientes & in oratione diſerta ualentes plurimũ. Ac ſeductio, error'ue, quo uenabatur mortales, exciſa eſt ex terra: et opera quæ in templis idolorum perficiebantur, non amplius audiuntur.

CAPVT III

O Ciuitas ſanguinũ, tota mendax, plena iniuſtitiæ.

Nineui urbis conditionem, miſerabiliter tragica ſeu acerba exclamatione luget, ciuitatem ſanguinum eam appellans. Amantes enim bellorum Nineuitæ, & ſanguine gaudentes erant. Tota mendax ideo uocatur, quod omnes planè idololatræ erant, uanos deos colentes, cum pauperes tum diuites, eo quod mendacio ſtuduerunt, in uerbis ſuis dolum & fraudem committentes, quæ poſtea iniuſtitia ſequitur. Omnis enim doloſus, & fraudulentus eſt & iniquus, ſi nulla alia in re, uel in hac tamen ſola, quod proximo ſit iniurius, eumq́; in fraudem inducat. Videtur autem docere uates, unde facta ſit Nineui ciuitas ſanguinum, nempe ex mendacio & iniuſtitia. Nam ubi uanitas & iniuſtitia, illic ne ſperes deeſſe ſanguinis effuſionem. Hieruſalem quoq; ciuitas eſt ſanguinum, ueluti prophetas occidens, ac lapidibus obruens ad ſeſe miſſos: totaq́; mendax fuit, ceu odio ueritatem proſequens, quæ Chriſtus erat, falſa de eo dicens, quod Samaritanus eſſet, dæmonibusq́; obſeſſus & impoſtor: ac plena iniuſtitiæ, ut quæ dominũ benefactorẽ ſuum adfixerit cruci, ſanctumq́; & iuſtum abnegauerit, necnon imple-

uerit menſuram patrum, qui prophetas occiderunt, per hoc quod ipſa deicida ſit facta.

Non attrectabitur uenatio.

Quod ſuprà dixit, diſperdam uenationē tuam, hoc iamnunc repetens, non porrò, inquit, abs te tractabitur uel attrectabitur uenatio, hoc eſt, non uincetur abs te aliqua ciuitas uel regnū, neq; uenaberis diuitias & tributa: hæc enim extitere uenatio tua. Venatio autē ueteris Hieruſalē, *omnes prophetæ fuerunt.* Non *igitur amplius in te uates erit, neq; quenquā prophetarū uenaberis, uel caſibus tuis irreties.*

Vox flagellorū, & motus rotarum.

Tanquam audire uideatur, & intueri propheta imminētia belli mala, ſic ea denarrat, perinde quaſi iam præſentia eſſent. Veluti enim uocem uel ſonitū exprimit flagellorū, quibus equi ad acriorē curſum excitātur: & motui rotarū adſimilari dicit ſtrepitū.

Et equi perſequentis.

Repete, uox. Videtur enim audire equi inſequentis hinnitum, qui animaduerſa uelut uictoria, ceu pro epinicio, hinnitū ædat: ſuperbum enim quiddam equus. Hic quum dixiſſet uox flagrorum, indicauit iuxtà quis eſſet qui flagris cæderetur, equus uidelicet, ut uehementius perſequeretur.

Curruſq; ſubſultantis.

Quum

Quum dixiſſet, uox motus rotarum, apertius iam monſtrat, quod ea uox ſit plauſtri ſonitus, è curſus impetu ſuccuſsi.

Et equitis aſcendentis.

Vox inquit equitis aſcendentis, hoc eſt, turbulenta & alacris uociferatio: quippe quia equites aſcenſuri uel equos uel plauſtra, tumultuantur & uociferantur alacriter, ſeſe inuicem adhortantes.

Fulgentis quoq; mucronis, & coruſcantium armorũ, ac multitudinis uulnerum, grauisq; lapſus.

Non amplius hic uox ſubaudienda eſt, ſed uiſio, Videtur enim intueri in fulgentes gladios, thoraces, præterea & alia coruſcantia arma: multitudinem etiam uirorũ, partim uulnera infligentium, partim cadentium cum pondere armorum. Talia & de ijs qui Hieroſolyma obſederunt depopulatiq; ſunt, opportune intelligi poſſunt. Multa enim contigerunt tum execratis Iudæis.

Nec erat finis gentibus ipſis, & debilitabuntur corporibus à multitudine fornicationis.

Gentes quidem multæ, adeoq; numero uacantes, Nineui urbi ſubditæ, uenient ut ei ſuppetias ferant: ueruntamen corporibus ſuis quibus confidebant, ceu

bene ualentibus, ægrotabunt. Quam ob cauſam? Quia fornicationi planè ſtuduerunt, uitæ conditione moribusq́; fornicantes, ex omni uirtute, ipſa quoq; temperantia excidendo, abq́; uero Dei *cultu ad idola dilabendo.* Gentibus *dein* Hieruſalem, *hoc eſt, habitatoribus eius gentiũ mores æmulatis, non aderat in copijs finis: cõuenerant enim potiores in ipſam, ut* Ioſephus *tradit. debilitati ſunt autem corporibus ſuis, fame macerati. Quam ob rem? Quoniam fornicati ſunt & defecerunt à* Chriſto, *dicentes:* Ne *ſcribe* rex Iudæorum. *Atqui facile languore corripiuntur corpora nimiæ ſcortationis cauſa:* Nemo *enim laſciuus, libidini deditus, robuſtum corpus habet. Quocirca ſi quis miles maxime fortis eſſe geſtiat, temperate uiuat, & à ſcortatione abſtineat.*

Scortum pulchrum & iucundum.

Corporali etiam fornicatione meretrix erat Niniui, *ob delitiarum affluxũ impudice uiuens. deinde propter idololatriam ſcortum appellatur.* Pulchra *&* iucunda *ideo meretrix, quod excellentiæ, gloriæ, opum, aliorumq́; bonorum cauſa præclara ſit, nec paucis amabilibus & urbanis rebus exuberet, uelu ti aliarum ciuitatum regina.*

Dux incantationum.

Hoc *eſt, meretrix referta præſtigijs, ac princeps aliarum in carminibus ſeu ueneficijs: magia enim &*

incanta

incantamentis, alijs Aſſyrij præeminebant.

Vendens gentes in fornicatione ſua, & tribus in incantamentis ſuis.

Non ſatis erat, inquit, propria impietate tibi, uerũetiam ſubditas tibi gentes, eadem tecum agere cogebas: uenundabas eas, ac ſeruas cũ fornicationi, tum ueneficijs faciebas. Vel, magi ſuis effaſcinationibus uſi, pollicebantur cunctis ad bellum egredientibus, ſe hoſtes ſuos debellaturos, ac propterea mercedem accipiebant. Vendebant igitur gentes ac tribus, mercedẽ dantibus per incantationes ſuas, promittentes uictoriam de hoſtibus. Sic & Balaam regi Balaac promiſit populum Iſraëliticum, ſub iugum eius olim uenturum. Quod ſi intelligas hæc de Hieruſalem, uidebitur Naum tantumnon eadem cum Eſaia dicere: Quomodo facta eſt meretrix ciuitas fidelis Sion? Atq; hic pulchra & iucunda ſeu gratioſa Hieruſalem dici intelligitur, quod acceperit legẽ, quæ & ipſa gratia erat. Gratiam enim, inquit, pro gratia. Sed facta eſt ſcortum, quando defecerunt à domino dicentes: Durus eſt ſermo ille. Quis poteſt ipſum audire? Et rurſum quando dixerunt: Tu es diſcipulus illius, nos uero Moſe ſumus diſcipuli. Ac tandem quũ ſimul omnes clamarent: Non habemus regem præter Cæſarẽ. Eadem eſt dux ueneficiorũ, ducibus, primatibus, & principibus eius, hypocriſi,

Eſa. 1

Ioan. 1

Ibid. 6

Ibid. 9

Ibid. 19

falſiſq; doctrinis intoxicantibus populũ, ac uendentibus eum dæmonibus. Anima quoq; pulchra ſanè à Deo condita eſt, & gratioſa, blanda, iucunda, inſpirationis gratiã accipiens: fit autem meretrix, quando ab uoluptate incantata fuerit, effaſcinataq;, ut à uero bono deficiat uſqueadeo, ut uel alijs ducatum præſtet in ueneficijs uoluptatum.

Ecce ego ſuper te dicit dominus omnipotens.

Ne putes, inquit, hominẽ Cyrũ bellũ aduerſus te moturũ, ſed enim ego exurgo aduerſum te, dominus nimirũ omnipotẽs: itaq; ingentẽ aduerſariũ accipe.

Et reuelabo poſteriora tua in faciẽ tuã.

Verba facit, ueluti de muliercula loqueretur amata, quæ quantum ad uultum externamq; pulchritudinem attinet, digna intuentibus eam, quæ ametur, apparet. Cæterum ſin quiſpiam ipſam nudauerit, corporiſq; deformia palàm demonſtrauerit, omnino turpis erit. Quare hunc in modum ait: Retegam ô Nineui *poſtrema tua: hoc eſt, quantum deformitatis in te antehac occultatũ fuerit, nunc in propatulũ collocabo, ut uideatur ante cõſpectum tuũ, utq; cõtumelia pro gloria te cõprehendat: ac omnino iniquitatẽ tuam pateſaciã, per ſuppliciũ ſuper te inducendum.*

Oſtendamq; gentibus dedecus tu-

um, & regnis ignominiam tuam.

Videbaris quidem nullis non gentibus & regibus formoſa eſſe, incantamentis tuis munita, illisq́; te plurimũ aduerſus hoſtes poſſe rata, me iſthucipſum æquo animo ferente. at nunc excitatus aduerſum te, monſtrabo gentibus quas uiciſti, quod neq; tum tu fortis fueris, quando eas ſubieceris tuo imperio, ſed mea ea uoluntate feciſſe: ac regna quæ te antea tanquã fortem deuenerata ſunt, nunc imbecillitatis tuæ ignominiam agnoſcent. *Hæc & ad futurum iudicium referri queant, quando cuilibet peccatorum in faciem reteguntur, quæ ipſe in tergum & clàm peregerit, hoc eſt, deformitas flagitiorum ab eo cõmiſſorum. Oſtenditur etiam confuſio & ignominia reliquis gentibus & regnis, iuxtà ac iuſtis, qui unà cum Chriſto regnabunt, ſi modo hic cõpaßi ſint. Porrò quando diuinũ uerbum animũ uſq; peccantis cõtigerit, ac ad ſenſum perduxerit prioris in malitia tranſactæ uitæ, talem tum ignominiæ reuelationẽ facit, iamq́; prius abdita, per apertã promulgationẽ reſerat, panditq́;. Cõmonſtrat etiã uerbũ Dei dedecus operũ gentibus, hoc eſt dæmonibus, dum agnoſcunt mortales ſe propter opera, ipſorũ ex inſtinctu promanantia, pudefieri, unde non amplius eos accedũt. Iidem, dæmones dico, multa etiam regna dicuntur, ueluti multifariã in homine, per peccatũ regnantes.*

Et inijciam ſuper te execrationem, ſecundum impuritates tuas.

Hoc eſt, talem te faciam, ut omnes te uidentes execrentur. Deinde, ne quis dicat quod Deus alios quidem execrabiles, alios uero celebres faciat, ac ſic omnia iuxta diuinam diſpenſationē fiant, ſubintulit, ſecundum impuritates tuas, indicans quod iuſte ſuper te inducā execrationē, eo quod impuritates habeas. Impuro autem quid aliud conueniat, quàm ipſa deteſtatio? Quare nemo Deum accuſet, ſi ipſe homines execretur: cæterum propriam impuritatem in iudicium uocent. Hoc pacto ſuper Hebræos proiecit execrationem, propter impuritates ipſorum, tum alias, tum eas quas ex interfectione domini cōtraxerunt. Manus enim eorum immunditie, uelut ſanguine plenæ. Iuxta menſuram autem immunditiei cuiuslibet, inducitur etiā abominatio æque reſpondens, ut neq; maior neq; minor ſit, domini & iudicis manſuetudine ac bonitate, hîc ita miſcente, diſpenſanteq́;. Inſuper in futuro iudicio, alius alio abominabilior erit, iuxta menſuram operum impuritatis.

Et ponam te in exemplum.

Hoc eſt, celebria reddam & diuulgabo ſupplicia tua, ut ſi quando ciuitas quæpiam, uel regio peccat, dicant aliqui: Interijt ea ciuitas æque, atq; Niniui.

Et omnis qui te uidebit, deſcendet ab te.

Defoſſa etenim te ac diruta, quiſquis aſtiterit cadaueribus tuis & ruinæ, etiamſi antea tibi infenſus fuiſſet, ægreq́; tuliſſet potentiam tuam, inſpecta iam uaſtitate tua ualde grandi, deſcendet à talibus ruinis ac populatione, deſilietq́;, ut qui tantã non poßit intueri deſolationẽ: uel metuens, ne & ipſe huiuſmodi aliquid patiatur incommodi tantã ob ſolitudinẽ.

Dicetq́;, ô miſeram Nineui. Quis deplorabit ipſam?

O miſeram & calamitoſam Nineui, quis tantus luctus inuenietur, qui digne ipſam lugeat? Siue quod ei non ſit relictus quiſpiam è ſuis, qui eius infortuniũ defleat. Vnde etiam ſubdit:

Vnde quæram conſolationem ipſi?

Cum cæteris urbibus ſic quidem agitur, uel regionibus, ut mortalium pars intereant, pars ſeruentur, ac ſeruati quidem conſolationis loco ſint: apud Nineui uero non eſt inuenire conſolationem, tota enim interitui eſt tradita.

Apta chordã, para te pars Ammωn.

Ad Alexandriam hæc adhortatio pertinet, etſi nondum ſub id temporis eam habuerit nomenclaturam. Ipſa enim eſt, quæ uocatur On, ſiue Ammon.

utpote quæ dicata ſit Ammoni deo, adeò celebri apud Græcos, ut minime pauci ex Græcia, oraculorum cauſa eò ſint profecti. Quinetiam Alexander ipſe Macedonum rex fertur ad hunc ueluti patrem ſuum ſe contuliſſe, oracula ab ipſo accepturus. Poſtquã igitur uniuerſa Aegyptus, deinceps ab Alexandro, Alexandria appellata, ab iſto dæmone penderit, uocat eam uates Naum partẽ Ammonis. Proinde malorum ſanè plurimum & ipſa ab Nineuitis ſuſtinuit: ſiquidem bellum geſſerunt aduerſus totam Aegyptũ, unde inuẽtos illic Iſraëliticos transfugas, indignis admodũ modis acceperunt. Præcipit itaq; iamnunc ipſi On, ut aptet chordã, paretq; citharã, tanquam uoluptatem capiens Nineuitarum ex pernicie, ideoq; feſtũ diem inſtituens: quemadmodũ & ſuprà demandabat Iudæ, ut ferias celebraret.

Habitans flumina.

Nili deriuationes flumina nominat.

Cuius imperium eſt mare, & aqua muri eius.

Omni ex parte, inquit, Ammon tutam munitionem habet: ab ſeptentrione mari firmata, ab meridie Mæotide palude, exuberans etiã Nili brachijs, ut mœnia ſic paludes inacceßibiles efficiens.

Aethiopia robur eius & Aegyptus,

&

& nō eſt finis fugæ tuę. Phud & Libyes auxiliatores eius.

Auxiliatores & ſocios numerat, oſtendens nedū ex loci poſitu cōmunitam, uerumetiam eorum qui ſocia arma iungant, potentia. Phud uero nominat occidentem uerſus ſitos Libyas, qui nunc Aphri dicuntur. Quanquam adeò ſis munita, inquit, pars Ammon, nimirū alueis & paludibus Niloæ aquæ, mari, & amne Mæotide, iamq; cōmemoratis adiutoribus: in fugam tamen uerteris ipſa tu, nec finis erit fugæ tuæ. Pars Ammonis, ex gentibus etiam eſt cōſtituta eccleſia, quæ habitat fluuios, dulces nempe euangelij gratiæ aquas: in cuius circuitu aqua eſt ſpiritualē dico baptiſma, muniēs ipſam undiq;. Hæc dominatur mari, id eſt, tentationē adſerentibus, huius uitæ fluctibus, mariniſq; hæreſibus ſiue capturis: nec uincitur tamen à quapiā horū: etenim Ditis portæ non præualent aduerſus ipſam. Eadē & ſua poſt baptiſma mœnia habet, aquam puta pœnitentiæ lachrymarū. Tum Aethiopia & Aegyptus ſunt fortitudo eius: nam Aethiops Eunuchus primus ex gentibus baptiſmate tingitur. Ac dominus Aegyptum primum uiſitauit, quando à natiuitate ſua ſtatim illuc fugit. Nec exiguū robur eſt eccleſiæ præconio, tales gentes ad ipſam accurrere. Præterea Libyas etiam, qui in die pentecoſtes ſpiritus paracleti præſentiæ inciderunt, auxiliatores habet, qui ex lingua-

rum dono teſtificabantur, diuinam eſſe eam prædicationem. Huic fugere quidem ſemper conuenit, cum ab impietate, tum ab ſemper perſequente nos, per omnia & opera & ſermones uidelicet ſatana, ut ne in fuga gradum figere deprehendatur.

Et ipſa ad tranſmigrationem proficiſcitur captiua.

Alexandria uidelicet, ac tota Aegyptus: Etenim Nabuchodonoſor depopulatus eſt hanc: à Cambyſe uero dehinc Cyri filio, regno eius diſſoluto, Perſis tributum pendere coacta eſt. Præterea Alexander Macedonico imperio Aegyptum etiam ſubiugauit.

Infantesq́ eius in terrã præcipites dabunt, ab initio cunctarum uiarum eius.

Hoc eſt, tantã ſæuitiam inimici eius demonſtrabunt, ut uel infantes occidant, ipſorum capita terræ illidentes: hoc enim eſt in terram eos præcipitare. idq́; facient in principijs uiarum, hoc eſt, in triuijs, ad maiorem trepidationẽ pertranſeuntium, quippe qui uideant, quod neq; digniſsimis uenia parcant.

Ac ſuper omnia precioſa eius iaciẽt ſortes.

Vt diſsipentur citra prælium ingens & effœminatæ, non ſolum facultates & pecuniæ, uerumetiam corpora celebria, ueluti uxores & pueri, ut

ſeruiant

ſeruiant ijs, quibus ſorte obtigerint.

Omnesq́ optimates eius ligabuntur manicis.

Adeò erunt miſeri, inquit, ut neque in bello occidantur, quod fortium eſt uirorum, ſed uinciantur muliercularum ad modum, ignobiliumq́; homuncionum inſtar, ut ſerui. Atqui optimates exiſtentes abierũt in transmigrationem. *Et ſynagoga eorum qui dominum occiderunt, tum infantes ſynagogæ alumni, elementari & imperfecto legis enutriti lacte, in terram illiduntur, in eo perſeuerantes, ut nihil ſublime intelligere queant.* Hoc uero *patiuntur à faſtu, qui eſt principium omnium in præceps uergentium uiarum ipſi ſynagogæ, quæ* Deum *occiderat. Ac ſuper omnia celebria eius, ſuper ipſam nempe ſummi ſacerdotij unctionem atque ueſtem oblongam ſacerdotum principis & ſacrificia, iactæ ſunt diuinæ in eccleſia ſortes, à quibus et ſortiti, uel electitij,* Clerici *uocantur.* Non *enim humana gratia, cæterum diuina ſors, ſiue donum electorum huiuſmodi uidetur.* Illorum *itaque celebria* Deus *ſpiritualiter nobis ſorte quadam impertijt.* Optimates *eorum* Phariſæi, *ſcribæq́; manicis ligati ſunt, nihil legalium efficere ualentes, eo quod dominum uinciuerunt.*

Tu ebria redderis, erisq́ deſpecta.

D*e particula Ammonis hactenus memorata uatici*

natus, rurſum iamnunc ſermonẽ ad Nineui transfert, inquiens: Hæc illa quidem patietur, tu uero ceu temulentia quadam tradêris calamitati. Neq; à me domino tuo, ut qui te adſpernetur, ſeruaberis, quouis, ut antea, malo ſuperior, peccatis enim te tuis tradam.

Quęres tibi ipſa ſtatũ ex inimicis tuis.

Poſtquam temulentiæ meminiſſet, perſeuerat in eodem tropo. Delata, inquit, & inſtabili greſſu hinc inde nutans, temulentorum in morem, quæres tibi ſtatum ſeu libertatem ex hoſtibus, ſed non inuenies, perpetuæ fugæ intenta. Ebrij facti ſunt animo ſuo etiam, qui dominum occiderunt: uinus enim draconũ, uinum ipſorum: unde à domino neglecti ſunt, nunquã non & ipſos & familiam ipſorum intuente. Audierunt ergo, quod Solomon precatus eſt: Ecce relinquitur domus ueſtra deſerta. Quærent ſtare denuò in Hieruſalem, ut finis imponatur diſperſioni & perſecutioni, neq; tamen quicquam, quod inquirunt, inuenient.

Omnes munitiones tuæ, ut ficus frũctus habentes ſi quaſſatæ fuerint cadẽt in os edentis.

Munitæ, inquit, ciuitates tuæ hoſtibus tradentur: Vt enim ficus fructus habentes, hoc eſt, ficus tempeſtiuos & prorſum maturos, ſi à uento concutiantur, uel ab homine potius, uolente illis ueſci, facile iſtos proijciunt

riunt à ſeſe, quos arreptos homo comedit. Non diſſi*mili pactione, citra ſudorem urbes tuæ habitatores ſuos eijcient, ut in ora hoſtiũ incidant.* Munimenta *Synagogæ, ſunt* Phariſæi*: dein obſeruationes legis ſecundum literam, cum traditionibus ipſorum, quæ fructus quidem habent, dulcedinem tempeſtiuam & mollem præ ſe ferentes. Iſtæ* Chriſti *aduentu decuſſæ ceciderunt in os humanas ſemper traditiones deuorantis ſatanæ, ut in poſterũ diabolici ſint ſermones, digni idcirco illius ori. Animæ quoq; peccantis munimenta ſunt uoluptates.* Nam *per uoluptatem detinemur in peccato.* Hæ *ſunt, uoluptates dico, ficus maturas primo patri* Adamo *oſtenſas, habentes.* For*moſus enim aſpectu erat & pulcher eſu, qui illum neci dedit fructus.* Decutiuntur *autem à uerbo* Dei *quod in nobis eſt, ipſam inſtabilitatem prodente, nihilq; uberius atq; mœrorem eaſdem proferre indicante.* Cadunt *prius firmæ iudicatæ.* Non *enim reſiſtere queunt uerbi motui, adeò ut qui antea tales mari ducauerit, aperto nunc ore diem illis dicat, tanquam deceptricibus, eaſq; planè contemnat.* Ficus *hoc pacto fuerunt, in* Berſabee *&* Vrian *peccatum, tempeſtiuo ſuo fructu demulcentes* Dauidem. *At uatis* Na*than reprehenſione cõcuſſæ, inciderunt in os, iucunde ipſis antea ueſcentis, deſcribentisq; eas in pſalmo quinquageſimo.*

En populus tuus, ceu fœminæ in te.

Hoc eſt, fortißimi quiq; milites trepidatione conſtricti, nihil diſcrepabunt à fœminis. Hoc autem pa tientur in te, hoc eſt, propter te & peccata tua, ſuperbiamq́; tuam. Strenui quidem ſunt & fortes per ſeſe, uerum tu ipſos meticuloſos reddidiſti, ad iram cõmouens dominum. Populus etiam tuus, ô Hieruſa lem reiecta, fœminarũ induerunt mentẽ: nihil uirile demonſtrare poſſunt, contra errorẽ, quo ſunt imbuti: cæterũ praua docentibus eos, reſtitutionẽq́; promittentibus animũ aduertentes: idq́; patiuntur in te, hoc eſt, propterea quod reſpiciunt ad te: teq́; ô domine recipere ſperant, non intelligentes aliam eſſe Hieruſalem indiſſolubilẽ, ipſam eccleſiam, quæ mater eſt omnium Chriſto credentium.

Hoſtibus tuis apertæ, aperiẽtur portæ terræ tuę, abſumet ignis uectes tuos.

Portæ, inquit, urbiũ terræ tuæ, recludentur Perſis, aliæ quidem citra laborem, tanquã obſeruarent eas illi, ideoq́; ultro admitterent: aliæ uero obſeſſæ, ac repagula igni abſumpta tenentes. Vel non tantũ de portis urbium hæc dicit, cæterum indicare uult, totam terram tuam ad impugnationẽ, incurſionem, & interitum traditam eſſe, quæ antehac adeò erat inacceſſa hoſtilia audentibus, ut ueluti quibuſdã portis tuta munimina ſibi præberet. Vectes tuos, hoc

eſt,

eſt, omnẽ potentiã tuã & munitionẽ, ſecuritatem ue: ignis, hoc eſt, hoſtium intolerabilis & flammea uis, inſumet, perdet. Terra, *Iudæorum eſt reſpublica, iuxta literã legis traditionumq́; in imo iacens.* Ea portas *habebat ad ſpiritũ ducentes, quæ gentibus apertæ ſunt: quas cũ inimicas tum execrabiles, qui ex circuncìſione erant, reputabant.* Ipſorum repagula, *id eſt, munimina phariſaicæ doctrinæ, ignis euangelici & ſpiritualis ſermonis deuorabit.*

Aquam circuitus attrahe tibi ipſa, occupa munimenta tua.

Hoc *eſt, munito aquis propugnacula tua teq́; ipſam.* Nineuitæ, *Cyro eos obſidione cincturo, metuentes captionẽ ſui, foſsis foris effoſsis, multum aquæ partim eiſdem immittentes, partim per reliquã planitiem ducentes, ut paluſtria fierent, arbitrabantur ſe inimicis ad urbem aditũ adempturos.* Hoc igitur *per ironiã inquit* Deus: *Munito te iamnunc per effuſionem aquæ mœnia tua circunfluentis, ac præſidijs in propugnacula, turres, idq́; genus alias munitiones locandis.* Aqua *circumcirca cingens* Phariſæorum *etiam doctrina erat, ambiens cõcludensq́; legẽ, eamq́; ſibi uendicantes.* Munitiones, *ut ſæpe dictum, ſunt traditiones quas tenent.* Dicat *& quiſpiã ad delinquentem animã, igni uoluptatũ peruſtam,* Attrahe *tibi ipſa aquam circuitus, hoc eſt,* Dei continentis

omnia, uel euangelij continentis iam terrarũ orbem. Occupa munimenta tua. Dedit enim tibi ab natura Deus munitiones, intellectum & rationem, quam ſi tenueris, non facile ab inimicis tuis capieris.

Inſcende in lutum, concul ca paleas, obfirma te ſuper laterem.

Perſeuerat in Ironia, uideturq; cõſulere ipſis, ut munitionũ curã gerentes lutũ fingãt, iſthucq; paleis miſceant, ut ita lateres faciant. Later enim dũ coquitur, ad firmas ſtructuras paratur. Ecquid dicã para tibi lateres? immo lateribus quædã firmiora tibi cõpara, perq; talia munitionẽ tibi inſtrue, fortiſq; eſto.

Illhic abſumet te ignis, te funditus perdet enſis, deuorabit te uelut locuſta, grauaberiſq; in morem bruchi.

Illhic, pro tum, intellige. Nihil, inquit, huiuſmodi tibi cogitationes proderunt. Nam ſi ipſam coctis lateribus munieris, uel alia materie lapides coctiles illos firmitate ſua uincente, tum te urbem, hoſtilis excedet ignis, incenſam unà cum ædificijs tuis. Ciues & habitatores tuos abſumet penitus gladius locuſtæ in morem depaſcentis fruges. Eriſq; grauis ad fugã, ueluti bruchus, quando irrigatæ ipſi fuerint alæ. Siue quod tu grauis ſis futura, multiſq; inſtructa copijs, auxilijs undiq; accitis, ut bruchis innumerabilibus,

bus, copiarum tuarum cauſa æquipareris. Verum nihil tibi cõmodabit. Tale *eſt ergo quod ſubditur:*

Multiplicare uelut bruchus.

Hoc eſt, accerſe adiutores & auxiliatores, nec paucas arma copias. Irridens *autem, ueluti in ſuperioribus, hæc dicit.* Lutũ *ſunt legalia ſacra, tanquã corporalia.* Palea *eſt litera, fructum non habens.* Ridet *igitur ſpiritus hæc ſibi uendicantes, adminiſtrantesq́;, monſtrans ipſis, quod corporalibus quidem ſacrificijs inſeruiant, qui tametſi alia iuxta literã accipiant, ſpiritus tamen ignem fortiorẽ fore, gladiumq́; uerbi exterminaturũ ipſos: quem & locuſtæ quidem æquat, celerẽ ob ſaltum eius, quo modico uel temporis interuallo, ſuper totam aliquam terram diſpergitur, perinde ac alio in loco ait:* Celeriter *curret* Pſal.147
ſermo eius. Quinetiam *grauis eris, inquit, nimirum tu ſcriba, bruchi in morem, ut non poßis ad ſpiritualis contemplationis altitudinẽ exurgere, mentis tuæ alis uuida uita degrauatis.* Vbiq; *deliciarum nomine male audiunt* Hebræi. *Sic apud* Paulũ, *ubi ait:* Quorum Deus *uenter eſt.* Præterea *unicuiuis corporis amatori dicit ut in lutum conſcendat, hoc eſt, ut intueatur atq; perpendat propriũ ſuum corpus, quod lutum ſit.* Quid *igitur lutum maiore, quàm margaritum, honore afficis?* A *tali limoſo cœno ereptus* Dauid *gratias* Deo *agit.* Sed *conculca, inquit, etiam* Philip.3

paleas, hoc eſt, ſterilia opera, quæ comburet uentilabrum dijudicationis habens uerbum Dei, igni inextinguibili. Tum & ignis zelantis ſuper precioſa re animæ tuæ abſumet te, quam hoſtes ignobilem fecerunt, ſuoq; uiduarũt honore. Quia uero locuſta ipſa etiã magna Dei eſt potentia, Chriſtus autem potentia Dei eſt, & idem ſapientia, ad Chriſtum etiam minime impio intellectu, locuſta referri queat: quippe quia ipſe omnem corporis uoluptatibus deditum co
Matth. 16 *medens, Qui, inquit, uult me comitari, abneget ſeſe ipſe, tollatq; crucem ſuam & ſequatur me. Et iterũ:*
Ioan. 6 *Caro nihil quicquam prodeſt. Neq; demireris ſi locuſtæ Chriſtum dominum æquemus, quandoquidem & ipſe ſe uermẽ nominet. Deniq; grauaberis ut bruchus, infert, quando uidelicet uerbũ euangelij deſcendens, guttæ inſtar ſtillantis ſuper terram, inciderit alis eius, qui ad ſcelera, ad peccata leui uolatu ferri conſueuit, tum grauis fit ille, nec ob ſui pondus facile ad corporis uoluptates tranſmoueri poteſt.*

Bruchus impetu facto auolauit, exilijt uelut antellabus commixtus tuus.

Tu, inquit, multiplicaſti auxiliatores tuos, cõmixtos uel confœderatos tecũ exiſtentes. A multis quidem locis collegiſti auxilia, ab illis tibi, obſidionis tempore, opem ſperans. Attamen cõmixta illa turba, adiutrix tibi, bruchus propalàm uiſa eſt. Cõfertim

tim denſoq́; agmine, pernici uolatu uenit, & euolauit, deſilijtq́; inſtar antellabi. Eſt autem Antellabus locuſtæ ſpecies. Gentium populus brucho etiam ſimilis eſt, extemplo à maioribus acceptã impietatẽ miſſam faciens. Sic proſelytus cõmixtus Iudæis, deſilijt ab legali errore.

Vt locuſta quæ deſcendit ſuper ſepẽ in die glaciei. Sol ortus eſt ac deſilijt, nec agnouit locum ſuum.

Quemadmodũ, inquit, locuſta, cæteraq́; id genus uolatilia, rore ac pruina eorum alis ſuperpoſita, ſepibus inſidẽt atq; fruticibus, ut quæ uolare nequeãt: ſole autem exoriente, abſumenteq́; rorem, ipſaq́; animalcula calefaciente, expandunt alas, & in alium tranſmeant locum: hunc in modum auxiliatrix tua turba, quandiu non præſtò ſunt hoſtes, apud te permanent. Quamprimũ uero hoſtes ingruerint, propriæ illi ſaluti conſulent, teq́; citra ullam opem derelinquent. Aſcendebat etiam ſuper ſepem legis potentia Dei, purificationes quaſdam corporales perficiens, & mira ſigna operans, uſq; dum dies erat glaciei, hoc eſt, donec regnaret peccati ex Adamo contracti hyems. Quando uero ſecundus Adam peccati expers, ſol iuſtitiæ exiſtens ortus eſt, deſilijt diuina potentia ex legali ſepe, oſtendens ipſam infirmam eſſe, ut quæ non poßit mundam facere conſcien

tiam, tranſijtq́; ad fidem, quæ poſſet iuſtificare: nec ulterius cognouit locum eius, quem antea occuparit, legis. Poſſunt & aliter hæc omnia intelligi, ueluti ſi Deus ad corporis ſeruū dicat: Eia *delicijs ſtude iuxta uoluntatē tuam: uolutare in luto, opera paleam re-dolentia facito : uerum quid ſequetur tandem?* Ignis *abſumet te, gladiusq́; te diſperdet, uerbum uidelicet iudicans cupiditates & cogitationes cordis, quod ra tiocinationes explorans, cuncta diſſecabit, & alia quidem ad dextra, alia uero ad ſiniſtra collocabit, quando oneraberis pondere peccatorum, inſtar bru chi à pruina detenti uictiq́;, ad defenſionē non tranſ-meare ualens.* Dein *peccator haud deſperans hic di-cit, quod commixta ex omnis generis adflictionibus ratiocinatio tua, euolabit denuò, ſi modo uelis, tan-quam bruchus, ſoluto errore.* Porrò *locuſta quæ in te eſt, ſiue uerbi* Dei *potentia aſcendens iamnunc, ac quieſcēs in ſepi, hoc eſt, in peccatis (ſepes enim ſunt illa, diſſociantia nos, ut ſæpe diximus à* Deo) *deſi-liet ab hac ſepi, ubi à* Chriſto *calfacta fuerit.*

Væ ipſis.

Veluti cōpatiens, luget Nineuitarū *auxilia. Væ, inquiēs, illis, qualia quantaq́; patientur? Vel tanquā miſeratione tactus hæc ait, quod ſocij iſti uocati pe riculorum cōmunium in rebus bellicis, prodiderint eos à quibus acciti eſſent, curantes quæ ad ſuam ſecu*

rita

ritatem pertineret, ac propterea terga fugæ dantes.

Dormitauerunt paſtores tui.

Hoc eſt, reges tui & ſatrapæ tui in ſoporem delapſi ſunt, id eſt in diſſolutionē prioris ſuæ potentiæ: uel in ipſam mortē ceciderunt, in prælio interfecti.

Rex Aſſyriorū ſopiuit potētes tuos.

Cyrum intelligit Aſſyriū, ut qui ab Aßyrijs & ipſe deductus ſit. Etenim Perſas Aſſyriorum eſſe ſurculos, & ab ijs originem ducere aiunt. Ille, inquit, ſopiuit potentes Nineui, in ſuprà memoratū ſomnum eos inducens. Paſtores ſynagogæ, ſacerdotes et reliqui qui principes ſunt, quos dormitantes præ inſania, qua contra dominum laborabant, ſopiuit mentalis iſte Aßyrius, dormientes ſomnū ad animæ mortem. Quinetiā de unoquouis mortaliū hoc locum habet, quod quando in ſoporē collocati fuerint paſtores noſtri, naturæ nimirū lex, & doctrinæ uerbū, tum nos in ſoporē etiam delabi facit Aſſyrius ille, quē regnū noſtrū ſtrenuū efficit, quū ſeruus ſit atq; deſertor.

Abijt populus tuus ſuper montes, & non erat qui exciperet.

Principibus & ſatrapis pereuntibus, reliquus populus ad fugam cōuerſus, ſuper montes cucurrit, nec erat qui remoraretur eos, uel ſiſtere eos gradū, ne porrò fugerent, faceret: cæterum ſemper ulterius

fugiebant: uel, non erat qui eos à fuga colligeret, ſuſci peretq́;. Sic enim reliqui interpretati ſunt. Popu*lus etiam* Hebræorũ, *ad montes, mentales feras con tinentes procurrens, non inuenit, qui recipiat eum, uel errorẽ eius ſiſtat.* Quî *enim recipiat eum, quum*
Oſee. 4 *dixerit:* Repellam *te, ne fungaris ſacerdotio mihi?* Deinde *peccator ubi aſcenderit ad montes arrogantiæ, elationis ue, eoq́; peruenerit, ut ſeſe ne peccare quidem exiſtimet, non habet qui ipſum reſipiſcentem ſuſcipiat,* (Quomodo *enim reſipiſcat, quomodo meliorem animi ſententiã induat, qui ſeſe haudquaquã peccare arbitretur?) ardens faſtu, intumeſcenteq́; cordis elatione, perinde ac ſequentia planũ faciunt.*

Non eſt ſanatio contritioni tuæ, ardebat plaga tua.

Per *metaphorã, ab excelſo admodum loco decidentiũ, & cõtritorũ, ideoq́; immedicabiliter æſtuantium, hæc ſunt dicta:* Decidiſti *enim, inquit, & tu ab ingenti altitudine prioris potentiæ tuæ & gloriæ: colliſiq́; ſunt & contriti, cõmodiſsima tua, reges dico & ſatrapæ: plaga & uulnus tuum inflammatum eſt, tumorẽ ingentem præ ſe ferens, & incenſionem ab materie multa.* Quanto *enim opulentior fuiſti, tanto nunc inflammatio æſtusq́; doloris uehementior: quocirca non eſt ſanitas, neq; curatio porrò: neq; quiſquã de tua tam aduerſa fortuna conquerens*

tui

tui miſerebitur, neq; priorem celebritatem & fortitudinem recuperabis. Synagoga etiam contrita, templo & urbe ſpoliata, nullam iam medicinã admittit: neq; amplius denuò ad priſtinũ ſtatũ reuocabitur, etiamſi errans, reuocationẽ ſui tandem aſſumptionẽq; ſperet. Plaga enim qua percuſſa eſt, inflammationẽ nacta eſt. Materies aũt inflammationis huius eſt domini interfectio multa & magna exiſtens.

Omnes qui audierint hanc de te famam, plaudent manibus ſuper te. Quẽ enim non acceſſit adflictio tua ſemper?

Audientes, inquit, quæ de te paßim diuulgantur, quomodo ſis contrita, quid ue ſis perpeſſa, recordati mala, quæ abs te acceperint, plaudent manibus ſuper te, gaudentes propter adflictionem tuam. Nam *tua antehac malitia, ſuper omnes uenit, neminemq; non conturbaſti.* Non *hoc tantum, uel illo tempore, ſed ſemper. Quanto enim maiore felicitate, lætioreq; rerum ſucceſſu fruebare, tanto acerbiorem & acriorẽ ſubditis tuis te exhibebas, iiſq; impendebas.*

Hæc omnes principes audientes, cogitemus Deũ *iudicem, noſtri in ſubiectos nobis affectus diſpoſitioniſq;, aſtare: uelleq; ut nos manſueti ſimus erga obtemperantes nobis, ut adeò nihil aſperi illis iniungamus, quod uires illorum ferre nequeant: Quin potius quando res tales alijs iniungendas, etiamſi ipſis*

impoßibiles ſint, dixerimus illis congruere, metuamus Dei longanimitatem. Nec enim quod ſibi talia placeant, conticeſcit, uerum ut ſinat nos oſtendere, adeoq; proferre in medium noſtram uoluntatẽ atq; conſilium. Hinc eſt maxime trepidandum, ut ne plaga incurabili percußi, uelut Nineui, diſcamus ipſi à nobis quantum ſit malum amarulentia, ſeueritasq;, ac multos deinde ſortiamur adflictionibus noſtris ſeſe oblectantes, quos nos proſperitatis noſtræ temporibus nunquã non cruciantes, ceu diuini iudicij obliti, decipiebamur: quum tamen iudiciũ illud Dei perpetuò excubias canens, dormitet quidem propter bonitatem ac manſuetudinẽ ſuam. Atqui bene dirigat, bonáq; & manſueta reddat, cunctorum principum & magiſtratuũ corda, bonus dominus, donetq; ipſis hic per manſuetudinem gubernare ſibi concreditos, ut hic eius fruentes bonitate, nulla iuxtà amaritudine deguſtata, poſthac cœleſtibus è dulcibus delicias percipiant, qui eſt ipſe dulcedo, totusq; deſiderium, resq; fidelibus unice expetenda, cui gloria unà cum ſancto ſpiritu in ſecula ſeculorum. Amen.

ENARRATIONVM THEOPHY
lacti in Naum prophetam,
finis.

VITA NAVM.

NAVM, ſi quiſpiam interpretetur, ualet cõſolationẽ. Hic oriundus erat ab Heltaſai trans Iordanem ad Bigabri, ex tribu Simeon: Poſt Ionan hic uates ſignum dedit, ab aquis dulcibus & igni interiturã urbem Nineui, quod & contigit. Ambiens enim ipſam palus motu quodam eam demerſit. Ignis item è deſerto adueniens, altiorẽ eius partem incendit. Mortuus eſt autem in pace, in terra ſua.

THEOPHYLACTI BVLGARORVM ARCHIEPIſcopi compendiaria in Oſee prophetam enarratio.

CAPVT I.

SERMO domini, qui factus eſt ad Oſee, filiũ Beere, in diebus Oziæ & Ioathã, & Achaz, & Ezekię regũ Iuda, inq; diebus Hieroboam filij Ioas regis Iſraël. Principiũ ſermonis domini in Oſee. Dixit dominus ad Oſee: Vade, accipe tibijpſi uxorem

fornicationis, & liberos fornicationis,
eo quod fornicans fornicabitur terra,
relicto domino ſuo. Profectusq́; acce-
pit Gomer filiam Debilaim, & conce-
pit & peperit ei filiũ. Dixitq́; dominus
ad ipſum: Voca nomẽ eius Iezraël. Pau
lopoſt enim ulciſcar ſanguinem Iezraël
ſuper domum Iehu, ac ceſſare faciam
regnum domus Iſraël. Eritq́; in die illa,
conteram arcum Iſraël in ualle Iezraël.
Concepitq́; adhuc & peperit filiam, &
dixit ipſi: Voca nomen eius, Non miſe-
ricordiam conſecutã: propterea quod
nõ amplius addam ut miſerear domus
Iſraël, ſed opponens opponã me illis.
Filiorũ autem Iuda miſerebor, conſer-
uaboq́; ipſos in domino deo ſuo. Nec
ſeruabo eos in arcu, neq́; gladio, neque
bello, neq́; curribus, neq́; in equis, neq́;
in equitibus. Ablactauitq́; Non miſeri
cordiam conſecutã. Et concepit adhuc
& peperit filium, dixitq́;: Appella no-
men eius, Non populus meus: Nam &
uos non populus meus, & ego nõ ſum
Deus ueſter. Eritq́; numerus filiorum
Iſraël,

Iſraël,uelut arena maris,quæ non menſurabitur, neq; numero cõprehendetur. Eritq; in loco,ubi dictũ eſt ipſis,Nõ populus meus uos, uocabuntur & ipſi filij Dei uiuentis. Congregabunturq; filij Iuda & filij Iſraël in idem, ac ponẽt inter ſe imperium unum, & aſcendent de terra, quoniã magnus dies Iezraël.

CAPVT II.

Dicite fratri ueſtro, populo meo,& ſorori ueſtræ,miſericordiã conſecutæ: Iudicamini cum matre ueſtra,iudicamini, quoniã ipſa non eſt uxor mea, egoq; nõ maritus eius: adimamq; fornicationẽ eius ex facie mea, adulteriũq; eius ex medio uberum ipſius,ut exuam ipſam nudam, reſtituãq; ipſam tanquã in die natiuitatis eius, faciamq; ipſam ueluti deſertam, & collocabo eam ceu terrã uacantẽ aqua, interimamq; ipſam ſiti, & filiorũ eius non miſerebor, quoniam filij fornicationis ſunt, quoniã fornicata eſt mater ipſorũ. Rubore ſuffu-

dit filios, ipſa quæ peperit, quoniam dixit: Ibo poſt amatores meos, dantes mihi panes meos, & aquam meam & pallia mea, & uela mea, uinũ meũ & oleũ meum, & omnia quæ mihi cõueniunt. Propterea ecce ego obturo uiam eius palis, & reædificabo uias eius, & ſemitã ſuã haudquaquã inueniet, ſequeturq́ amatores & nõ deprehendet eos, quæretq́ ipſos & nõ reperiet illos, & dicet: Ibo & reuertar ad priorẽ maritũ meũ, quia melius mihi erat tunc, quàm nũc. Et ipſa non cognouit, quod ego dederim ipſi cibum, uinum & oleum, & argentũ multiplicaui ipſi: ipſa uero argentea & aurea fecit Baal. Propterea cõuertam, feramq́ cibum meũ ſuo tempore, domumq́ meã ſuo tempore, auferãq́ pallia mea & uela mea, ne contegat deformitatẽ ſuam. Et nunc retegã impuritatem eius, coram amatoribus ipſius.

Hucuſq; temporis edacitas Theophylacti in Oſee primum & ſecundum capita deuorauit commentaria. Quæ ſequuntur in undecimũ uſq; caput Enarrationes à blattis conſeruatæ, noluit perire cum prudentiſſimus tum ingenioſiſſimus Typographus Bebelius, Chriſtiane lector, quo minus

minus publicarentur: merentur enim tanti autoris inſignes labores, ſanctè exoſculanda ſtudia, Chriſtũ planè ſpirantia monmenta, ne uel hæc eius minime contemnenda fragmenta intercidant. Sunt enim huiuſmodi, per quæ plurimum lucis Oſee uati accedat, nec parum cõmoditatis ſacrarum literarũ alumnis adferatur. Textum hic iam inde à principio hactenus è Græcis biblijs adiecimus, ne acephalus diuinus hic prophetes prorſum eſſet. Inſequitur porrò textus cum Theophylacti exegeſi.

Et nemo eripiet ipſam ex manu mea.

Manum, diuinã potentiam, ſupplicia inferentem, nominat: quam etiam experti ſunt domini occiſores, traditi Romanis. Peccantes etiam traditi ſatanæ ad interitum carnis, ut ſpiritus ſeruetur, iuxta eum qui Corinthi fornicatus erat, manum domini experiuntur. Caſtigantem etenim eos uim ſecundum diuinam diſpenſationem, uel permißionem Dei, manum uocabis. Sic & plagæ in corpore Iob, diuino permiſſu inflictæ, dicebantur manus domini.

Auertã quoq; omnia gaudia eius, feſtiuitates eius & neomenias eius, & ſabbata, & omneis conuentus eius.

Nam ducti captiui Babylonem, neq; in cæteris rebus exhilarãdi ſeſe, neq; feſta ſua celebrãdi opportunitatem habebant. Quomodo enim canemus, inquiunt, Canticum domino in terra aliena? Quandoquidem neq; Deo pure ſeruiebant, neq; idolis, ſed

utroq; uerſum inclinabantur. Nam Babylonijs traditi, neq; peragent feſtiuitates ſuas, ſiue ſabbata & Neomenias, neq; alias etiam ipſi Baal ſolennitates celebrabunt. Eſt autem hic animaduertendum, feſtiuitates & cõuentus græce ἑορτὰς & πανηγύρεις, non eſſe idem. Siquidem panegyris eſſe poteſt, ſiue cõuentus, citra etiã ferias. Ἑορταὶ autem ſiue feſtiuitates ſine panegyri uel cõuentu non ſunt. Cõmunior itaq; uox panegyris eſt. Hæc patiũtur etiamnum Chriſti domini interfectores. Nec enim impijs gaudere licet. Vbi enim hodie ipſis ſunt feriæ, uel numeniæ, uel ſabbatũ ſecundum legem? Præterea peccantes, qui lugere debebant & contriſtari, ac lauare in lachrymis ſtratũ, ſpiritali lætitia orbantur, neq; Numenias habentes, hoc eſt, principiũ quoddam & generationẽ illuſtrationis ſpiritualis: neq; ſabbata, ſiue diuinas ferias. Conſcientia enim non ſinit eos bonam futuris de rebus habere ſpem.

Et exterminabo uineã eius, & ficus eius, de quibus dixit, mercedes hæ meę ſunt, quas dederũt mihi amatores mei.

Dixit, inquit, ab idolis accepi uitæ meæ cõmodantia, ut quæ præmiũ dederunt mihi cultus & adorationis, ut delicias percipiam ex bonis hiſce. Perdam ergo ait dominus iſta, quandoquidem ea nõ mihi, ſed idolis ſuis accepta referunt.

Ponamq;

Ponamq́ꝫ ea in teſtimoniũ, deuorabunt ea beſtiæ agri, uolucresq́ꝫ cœli, & reptilia terræ.

A uolucribus, beſtijs, & ſerpentibus deuorata bona hæc, eo quod ſit ſolitudo hominum, teſtimoniũ dicent contra ipſos, quod non digni fuerint horum fructu. Ac propterea quidam illhic interempti à Babylonijs, alij uero captiui abducti, reliquerunt ea beſtijs. Vel beſtias Babylonios appellat, qui exedebãt in agris bona, Iſraëlitis propter obſidionem in urbibus concluſis, & fame laborantibus. Poterint etiam per uineã & ficum lex & prophetæ intelligi. Vitem enim ueluti uinum lætificans cor hominis, edunt, propter euangelicã adminiſtrationẽ, in qua operoſi mandati cauſa etiam compreſsio eſt, nihilominus tamen etiam læta continet, propter cœleſtium rerũ promiſsiones. Nec enim dignæ ſunt huius temporis paſsiones, ad futuram in nobis reuelandam gloriam. Omnino autem lex ſecundum ſpiritum intellecta, euangelij cum gratiam tum conditionem in ſeſe exhilarat. Hoc igitur pacto, lex & prophetæ ſunt, uitis & uinea. Ficus identidem fuerunt, quoniã infanti Iſraëli dulces fructus proferebãt, terreſtriũ nempe bonorum promiſsionem. Si enim, inquit, audieritis me, bona terræ comedetis. Aſperitatẽ quoq; in folijs habebant ficus, hoc eſt tranſitorijs & facile marceſsi

bilibus rebus: non enim geennam interminabantur eis ac tenebras exteriores, uel quod ex cœleſti regno excidere deberent, ſed captiuitatem, ſeruitutem & mortem temporalem, talesq; id genus pœnas. Hæc igitur, nempe uitis & ficus, ablatæ ſunt quidem ab Hieruſalem, traditæq; ſunt gentibus, quæ uolucribus cœli adſimilabantur, ob mentis ſuæ leuitatē atq; dementiam, eamq; ob cauſam, quod principi poteſtatis aëris ſubiectæ fuerint: beſtijs uero & reptilibus, propter efferos mores æquiparabantur. Hæ itaq; gentes Chriſtum ſecutæ, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, ignorantiam ſuam orbationemq; intellectus reiecerunt, ac ſapiendo quæ ſuperna ſunt, ubi ipſe Chriſtus eſt, ſecus quàm antea inſtitutæ, diſcentes ab ipſo quod manſuetus ſit, & humilis corde, morum ſuorū amaritiem correxerunt. Nam gentibus data eſt legis uitis. unde & dominus in euangelio uitem ſuā elocabit alijs agricolis, genti uidelicet facienti fructus ſuos. Vitis eſt etiā dominus, qui dixit: Ego ſum uitis uera. Ficus item, ceu dulcedo, ac totus deſideriū. Sic reptilia gentes ſumus, dum à Deo nō excidimus per fornicationem, ſed in domino uoluptatem quærimus. Quādo uero peccatis coinquinamur, uolucres cœli facti, ob mentis ad alta ſpirantis affectionem, beſtiæ ue agri, uel iumenta propter cum rationis noſtræ tum animi feritatem, (Animus enim, inquit,

Matth. 21 (margin, beside "tem ſuā elocabit")
Ioan. 14 (margin, beside "ſum uitis uera")

inquit, ipſis eſt iuxta ſimilitudinẽ ſerpentis) tum diuinũ in nobis uerbũ, paßionibus motibus'ue ſubdidimus, à quibus abſumptum impaſtos nos relinquit.

Et ultionem ſuam in ipſa, de diebus Baalim, in quibus ſacra fecit ipſis, Apponebatq́ enotia ſua & cathormia ſua, & ſequebatur amatores ſuos, mei uero obliuiſcebatur, dicit dominus.

Hæc, inquit, faciã ipſi, propter dies illas, in quibus ſacra fecit ipſis Baalim, hoc eſt, idolis Baal, illorumq́; feſtiuitates celebrabat, omnigeno ornatu uſa. Enotia igitur auribus impoſita ſunt ornamenta. Cathormia uero, quæ ex collum ambiente ornatu dependent. Hormus enim colli ceruiciſq́; mundus eſt. Itaq; ergo tali, ait, ornatu idolis ferias peragebat, mei uero obliuiſcebatur. Fortaſſe huiuſmodi enotia & cathormia Hebræi geſtant etiamnum, uanas Phariſæorũ doctrinas auribus ſuis excipientes: quæ dum in corda illorum deſcenderint, cathormia etiam dici queant: quibus perſuadentur, ut relicta denuò legali obſeruantia, idolis feſtos dies inſtituant, ſiue figmentis opinionis ſuæ, ſecundum quam templum, ſacrificia, idq́; genus cætera imaginantur. Proinde cũ iuuenem conſpexeris, laſciuiæ libidiniſq́; uerbis aduertentem animũ, auribuſq́; talia excipientem, inq́;

cor demittentem potius, quàm temperantiæ cōtinentiæq; ſermonibus auſcultantem, ac idolis facientem ſacrum, (uoluptatibus dico, quæ uoluptates uere nō ſunt, ſed imagines potius uoluptatis, quod fructus delectatioq; eorū temporaria tantūmodo ſit & uana, durantē uero interim & æternantē, ut ita loquar, & uerū dolorē habeāt) hæc prophetica ipſi recita.

Propterea errare faciam ipſam, conſtituamq; ipſam ueluti deſertam.

Biſariam hoc intelliges, ſiue quod præparabo ipſam ut erret, deq; loco in locum tranſmigret, partim quidem quod fugiat, partim quod captiua ducatur, omnibusq; bonis ſuprà cōmemoratis ipſam priuabo: ſiue quod probe currentem in malitia, & ad ſimulacra abductam, ipſam declinare faciam, hoc eſt, eam transferam ab tali itinere, quod maximum ſanè eſt beneficiū. Aberrans enim à uia praua, hoc eſt, conuerſus, ad bonum omnino iter traducitur. Faciam & ipſam deſertā, ſiue aridam & inutilem planè idolis. Anteà quidem uuida ipſis uidebatur, & inhabitabant in ea tanquā requieſcentes ac omnino quieti dæmones, nunc uero deſertam eam reddam, nihil retinentem, quod idolis ſit in delicijs, ac eam ob rem ipſis euitabilē. Sic & in euangelijs immundus ſpiritus tranſiens per aquis uacantia loca, non inuenit requiem. Sunt enim ſanctæ Dei amantes animæ,

mæ, loca dæmonibus arida aqua'ue carentia, ut quæ uitam ducant, non placentem illis. Errare etiam fe*cit, paſsimq́; uagari, domini interfectricem ſynagogam* Deus*, diſperſis in uniuerſum terrarum orbem* Iudæis*, neq; certã tenentibus patriam, unde tanquã deſertos eos poſuit. Huiuſmodi & gentiũ antea multitudo erat, quæ deſerta ſiccaq́; dicebatur, de qua memoratũ eſt, quod plures ſint filij deſertæ, quàm eius, cui erat maritus. Vtinam autem unicuiuis ad uitia probe currenti cõtingat à tali itinere deflectere, uel transferri, & ab inordinatione ſeiungi, ſiue ordinatiorem uitam accipere, ut non porrò cupiditas & libido, rationi dominetur, quinpotius hæc ſceptra ſuper illas teneat.* Hoc en*im ordinis eſt, eſtq́; deſertam & aridam fieri concupiſcentiã, ſi non habeat udam eam aquam, de qua* Dauid *precatur:* Ne *demergat me tempeſtas aquæ.* Et *alio loco:* Niſi *dominus eſſet in nobis, aqua utiq; demerſiſſet nos.* Talis *aqua tentationes ſatanæ eſſe poterint & inſultus, in quibus nõ erigere ſeſe, neq; natare ualentes animæ ſuffocãtur.* Eſa. 54 Pſal. 68 Pſal. 123

Loquar etiã in cor eius, daboq; ipſi facultates ſuas inde.

Hoc eſt, efficiam ut ipſa ſenſum percipiat gloriæ necnon potentiæ meæ, propriorumq́; ſuorum delictorũ. Dabo*q́; ipſi inde reuerſæ à captiuitate uidelicet poſſeſsiones ſuas, id eſt, regiones ac terras, quas*

antea poſſedit, eiectis Chananæis: eorum enim terrã hæreditariò inter ſe diuiſerant Iſraëlitæ. Aperte *etiam hic gratiã per Chriſtum cõmunicandam promittit, quando loquitur in cor eorum quos antea reie*
Eſa.54 *cerat Deus, perinde ac alio in loco ait:* Dans leges *meas in cor ipſorum, & in corda ipſorũ inſcribam eas.* Erunt autẽ *omnes docibiles* Dei: *ſpiritũ nempe* Dei *habentes, docentem eos omnia, Chriſtumq́; habitantem in cordibus ipſorum.* Impertit *autem eis facultates ſeu bona ipſorum, filiorũ adoptionem, gratiam & gloriã, utq́; unà cum Chriſto regnent.* Quid *uero ſibi uult, quod ait:* Inde? *hoc eſt, ab eo quod loquitur in cor ipſorum.* Inde *enim talibus tantisq́; bonis ditati ſumus.* Porrò *cuiuslibet in Chriſtum baptiſati facultates ſunt, ipſa peccatorum remiſsio, ſupernæq́; in cœlis manſiones, quas ſibi quiſpiã obtinet, & acquirit, qualibet uia per hanc ad illam ducente.* Quocunq́; *enim ſtatu fuerit homo, quodcunq́; iter uitæ ingrediatur, ſi ſeruari cupiat, neceſſum eſt, quod per uiam baptiſmatis & dimiſsionis noxæ, ad illud iter tandem proueniat, ad cœleſtes habitationes ducens.* Iam *ut uariæ ſunt illæ manſiones, ſic diuerſæ ad eas uiæ, quæ tamen omnes per unum Chriſtum eò tendunt.* Huiuſmodi *bonis, qui peccat orbatur, priuaturq́;, quando uerbum* Dei *in eo conticuerit.* At *quando contacto corde eius, ad id loquetur,*

tum

tum has illi facultates largitur inde, id eſt ex corde. Regnũ nanq; cœlorum intra nos eſt, adeoq; cor noſtrum. Proinde uel aufert hæc à nobis bona Deus, uel donat nobis. Luc.1

Et uallem Achor, ut aperiat intellectum ſuum.

Ieſus filius Naue bellum faciens aduerſus Hiericho, per præconẽ edixit, ne quiſquã militũ quicquã obtineret ex capta urbe ſpolij, ut quæ deuota & execrata eſſet: ei uero qui aliquid retinuiſſet, mortem pœnam eſſe, tanquam ſacrilego. Achor itaq; ex ſpolijs ſuffuratũ aliquid ac deprehenſum, lapidibus obruit uniuerſus populus, imperante Ieſu in ualle, quæ propterea cognominata eſt uallis Achor. Dicit igitur hic: Vallem Achor dabo eis: dabo enim hic repetendum eſt, ut ſimulac intellexerint quid iſthic Achor perpeſſus ſit, & ipſi intellectum accipiant, aperta ipſis mente ne amplius tranſgrediantur, uel renitantur mandatis Dei, præſertim quum propter furtum Achor populus uinceretur. Poſt illius ergo mortem plorantes ac lugentes Deum ſibi reconciliarunt. Proinde hic eſt prophetæ ſenſus: Quemadmodum ueteres illi propter ipſius Achor ſuppliciũ didicerunt, quantũ malum eſſet tranſgreßio: cõſimiliter & illi captiuitatis nomine, ſenſum propriorum delictorum capient. Sic & dominus Ieſus, non morẽ

gerentes mandatis ſuis, ac ſpolia huius mundi ad ſeſe pertrahentes, nec reddentes, quæ ſunt Cæſaris Cæſari, quæ Dei Deo, in ualle perdidit. Eſt autem depreſſus locus ſiue uallis, ipſum peccatum: uallis quidem ceu humiles faciens & ad infera præcipitans: decliuis autem locus uel imus, eo quod nos à Deo diſſociet. Achor uero peruerſio eſt, tantũ enim ſi interpreteris ualet. Chriſtus itaq; Hebræis per interrogationẽ ipſum tentantibus, ad eos unà, ceu in uallem deſcendebat, eosq́; ſuſtinebat, interrogationes ipſorũ difficilioribus ſolutu quæſtionibus peruertens: nõ ut eos ſuſpenſos teneret, uerum ut intellectum ipſorũ aperiret, et ad ueritatis agnitionem perduceret. Quare quum ſic eum interrogaſſent, qualinam poteſtate facis hæc omnia? ex ipſis itidem percontatus eſt: Ba-

Luc. 20 ptiſma Ioannis ex cœlo erat uel ex hominibus? Peruerſio peccatũ eſt, à naturali nos rectitudine ſubuer-

Eccleſ. 7 tens. Nã Deus hominẽ rectum fecit, ipſe uero quæſiuit cogitationes cõditionesq́; & obliquas & multas. Quando igitur peccatum in nobis uallem habuerit, uel humiliationẽ uel deiectionẽ: ſiue quando peccatum, uerbo Dei tangente conſcientiam noſtram, depreſſum fuerit, aperit nobis cum intellectum, tum diuinarum rerũ cognitionẽ. Dum enim penitus perdideris peccatores, in te cogitationes uidebis, hoc eſt diuina cernes.

Humili-

Humiliabitur illic, iuxta dies infantię ſuæ, iuxtaq́ dies aſcenſus ſui ex Aegypti terra.

Quemadmodũ, inquit, inſeruierunt Aegyptijs, poſtq́; egreſſum ex Aegypto, aſcendentes ad Palæſtinam in deſerto adflicti ſunt, ſic illhic, hoc eſt, apud Aſſyrios ſeruientes humiliabuntur. Infantiã enim demorationem in Aegypto uocat, quod iſthic populus multiplicari augeriq́; primum cœperit, quodq́; nõdũ lex illi ſancita eſſet, ſed liber eſſet. Legibus enim ſancitis gubernari, uirorum eſt. Atqui beneficium eſt arroganti Hebræorum ſynagogæ humiliari, Chriſtoq́; ſubdi, perinde ac primũ Moſi obtemperarunt, euocanti illos è terra Aegypti, ad libertatẽ. Deinde poſt egreſſum rurſum aſcendentes obedierunt legem ferenti, Omnia, inquientes, faciemus, quæcunq́; locutus eſt Deus, & morem geremus. Vt uero aſcendentes ex Aegypto, per mare tranſierunt, eoq́; tandem pacto hæreditatẽ adierunt terræ: eandem ad rationem hodieq́; ex ipſis credentes Chriſto, per baptiſma in mortem eius tranſeundo, cœlorũ regnum hæreditario accipiunt. Humilietur etiam quiſquis iam renatus ex aqua & ſpiritu, in Chriſto infans eſt, eleueturq́; ſuper dono remiſſionis peccatorũ, at dicat, gratia ſumus ſeruati, nõ ex operibus iuſtitiæ noſtræ quæ fecimus. Quod ſi aſcenderit ex terra Aegypti, Exod. 24

eoq; uſq; perrexerit, in operatione uirtutũ laborãs, ac peruenerit illò, ut dicere poſſit, abũdantius ipſis oĩbus laboraui, adijciat ille, at nõ ego, ſed gratia dei.

Accidet etiam in die illa, dicit dominus, uocabit me uir meus, & nequaquã appellabit me porrò Baalem, auferãq; nomina Baalem ex ore ſuo, nec mentionem ultra facient eiuſmodi nominũ.

Non amplius, inquit, nomen meũ, uel uocem illã Deus *idolis ſuis apponent, neq;* Deũ *dicẽt eſſe* Baal, *in die illa, hoc eſt, in tẽpore adflictionis adeoq; captiuitatis: ſedenim me agnoſcent* Deũ *& ſponſum ſuum iamolim ipſis aptatũ, ac in poſterũ ne nominis quidẽ* Baalem *per idola* Baal *meminerint. Ad hæc cũ ait:* Tollam, *eruã noĩa* Baalem, *indicat quod hoc opus ſuum fuerit. Quomodo uero ea exemit abſtulit'ue? Nimirum dum iniecit eos in calamitates ac tribulationes. Et quum ſol iuſtitiæ* Chriſtus *effulſit, fecitq; diem, tempus uidelicet aduentus ſui, uniuerſa idololatria ſublata eſt, cum ab* Iudæis *tum gentibus, uerizq; Dei cognitio omnibus cõmunicatur. Præterea in pœnitentibus, animi'ue ſententiam in melius permutantibus, quando lumen uerbi* Dei *refulgens diem fecerit, omnes imagines, ſimulacra, adfligentes ipſæ peccatorũ uiſiones uel ſpectra ſanè auferuntur,*

tur, nec ulterius uenter Deus ſit, neq; auaritia, quæ eſt idolorum cultus, unà cum alijs affectibus prauis & cupiditatibus locum iſthic retinent.

Et feriam ipſis fœdus in die illa, cum beſtijs agri, cumq; uolucribus cœli, & reptilibus terræ.

Vel hoc dicit, quod ſicuti quū indignarer ipſis, tradidi fructus terræ beſtijs & uolucribus & reptilibus, ita reconciliatis mihi ipſis, deſiſtent feræ iſtæ, tanquā & ipſæ perſuaſæ, ut parcant abſumere fruges. Vel beſtias & reptilia, excitatos inſurgentesq; aduerſum ipſos hoſtes intelligens, ait: Efficiā ut ipſi pacis fœdera ſanciant cum Iſraëlitis, ipſisq; familiariſsime & amiciſsime utantur. Eam ob rem ſubdit:

Arcum etiam & romphæam, & bellum conteram ſuper terram.

Vel in Iudæa, uel ſuper uniuerſam terrā geſtum. Pacem enim poſt Chriſti aduentum in terra factam, hic ſermo prænunciat. Atqui reuera, cūctis ferè mortalibus ſub unum Romanorum *imperium redactis, pleriq; motus quieuerunt. Præterea cum gentibus & Hebræorū ſynagoga Deus fœdus pepigit, uno ex ipſis ouili facto, ac utriſq; in unū coadunatis. Siquidem lapis angularis factus eſt, ut duos conderet extrueret'ue in unum nouum hominem, & per euan*

gelicam legem inducta pace, & omnibus perſuaſis per ipſum, ut uel res corporis ipſius poſthabeant, quas propter bella non pauca oriuntur. Qui enim dixit: Ab auferente tibi rem tuam, ne repete, idq; genus talia: pacem habere nos uoluit, quam & nobis reliquit. Hac pace fruitur, qui affectus ſuos prauos uerbo Dei ſubdiderit. At quando hoc fit? Quum interimens quiſpiam membra ſuper terram teſtamentum fecerit. Teſtamentũ autem in mortuis firmũ eſt.

Et habitare te faciam in ſpe.

Non ſolum ab duricie captiuitatis te transferã, uerumetiam in patriam te collocabo, ac bonas tibi ſpes ſuggeram, perſuadens tibi, ut cum de præſentibus tum de futuris bene ſperes. Hæc ad eccleſiã quoq;, ex gentibus & Iudæis collectam dici puta, quam & nunc in domũ ſuam tranſtulit, ut illhic commoretur, donanſq; illi ſcelerum remiſſionem, ſimul ſperare dedit cœleſtia bona, cui & inſequentia pulchre conueniunt, quæ audi.

Ac deſpõſabo te mihiipſi in æternũ.

Quid eſt mihiipſi? Vel, quoniam non per angelum, neq; magnum natu aliquem, ſed per ſe ipſe dominus nos ſeruarit. Patribus enim locutus eſt dominus per prophetas, nobis autẽ per filium. Vel quia ueterem illam ſynagogam Moſe deſponderit, unde

Exod. 32 *& ad ipſum: Populus, inquit, tuus inique egit. Credentem*

dentem autem incarnato filij aduentui, eccleſiam ſibi ipſe deſpondit, quemadmodū & Paulus teſtatur: Dico autem in Chriſto & eccleſia. Nec in æternum ſibi ſynagogam deſponderat, nam temporaria erat legis ſeruitus: nūc uero ſibi in æterna ſecula deſpondet credentes. Ad animā pœnitentia quidem purgatam dicere etiam queat ſponſus eius uerbum, Habitare te faciam in ſpe: quando propter peccata ab eccleſia quæ eſt domus Dei uiuentis, illam ſegregās, rurſus eam conuerſam recipit, inq; ea denuò cōmoratur, nec eam repellit ob impuram eius priorem uitam atq; ſuperbiam: tum & melioribus eam ſpebus imbuit, quod cœleſti etiam ſede recipienda ſit, quando ſponſus iam ipſi quoq; æternus obtingit, per uerbum quod ait: Quæcunq; ligaueris ſuper terrā erūt ligata in cœlis: & quæcunq; ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta pariter in cœlo.

Ephe. 5

Matth. 16

Deſponſabo etiam te mihiipſi in iuſtitia, & iudicio, & in miſericordia & miſerationibus.

In iuſtitia quidem, quod perinde atque per hominem mors, ſic & per hominem reſurrectio mortuorum. Homo enim factus ipſe, reſurrectionē auſpicatus eſt. In iudicio uero, quod condemnauerit principem mundi huius. Quum enim in Chriſto non inueniſſet princeps iſte peccatum, occidit eum Chriſtus;

hoc eſt, potentia ſpoliauit. Miſericordiā uero & miſerationes erga omnes homines cōmonſtrauit, quos non è ſuis operibus ſeruauit, uerū per ſuam ipſius miſericordiam, per lauacrum regenerationis & innouationis ſpiritus ſancti.

Deſponſaboq́ te mihiipſi in fide, & agnoſces dominū.

Quoniā oportebat nos miſericordia donatos, nō ſegnes neq; deſides ac inutiles eſſe, ſed aliquid etiā adferre, dicit: Deſponſabo te mihi in fide. Accedentem enim ad Deū credere neceſſum eſt. Nam illic in fide eſt agnitio Dei. Niſi enim credideritis, inquit, nihil quicq̄ intelligetis. Vide hic, quod nō in ſacrificijs nec in legali cultu, ſed fide deſponſat dominus, quos ſibi deſpōſat, quare ceſſent etiānū in lege ualde gloriātes

Eritq́ in die illa, dicit dominus, audiā cœlo, & cœlum audiet terræ, & terra exaudiet frumentū & uinū & oleum, & hæc exaudient Iezraëlem.

Poſt cœleſtium prædictionem bonorum, corporalia etiam illis dona pollicetur: Obaudiam, dicens, cœlo, id eſt, annuā cœlo, atq; permittā ipſi ut pluat. Quod etiam ſi naturam habeat, ut iſthuc faciat, per iram tamen meam prohibetur, cōtrahitur. Tanquā enim ignominia adficeretur cœlum, quòd conſueta

faciat, ideoq; iam ſupplices ad Deum, ut facere illa poßit, manus extendat: Exaudiam, inquit, cœlum, ac tollam ignominiam hanc. Cœlum uero obaudiet terræ, pro, implebit deſiderium ipſius ſitibundæ ac pluuiæ indigentis, ueluti ipſa clamet propter ſiccitatem ſui, quod cōueniat ſolui ſqualorem ſuum. Terra uero placabitur frumentis. *

Deſunt hic nonnulla.

ſapientiæ & cognitionis affluxibus, ac propheticorum oraculorum irrigationibus, ipſos impinguat. Illi nanq; uere prophetas habent, ipſisq; fruuntur, qui apud ſeſe uaticinantes ſuſcipiunt. Ad hæc, qui antea in terra egerunt, ac terrena ſpirarunt, habent frumentū & uinum, myſteriorū uidelicet acceptionem. Tum uero demū iſta capiunt, quando Iezraël fiunt & ſemen Dei, filij Dei facti, per regenerationem baptiſmatis in ſpiritu. Anima etiam uſquedum peccat, nulla cœleſtis ſuper eam cogitatio cadit, ſed enim terra facta, ſiue carne propemodum exuta, ac decarnata (ut ita dicā) arida eſt. Quando uero deſponſata fuerit uerbo, tum ſupernos adfluxus recipit atq; cœleſtia fluenta, ac producit frumentum, ſolidam nempe alimoniam & uiuificantem, ac uinum, diuinam nimirū lætitiam, & oleum, hilaritatē dico & manſuetudinē, ac erga infirmos tolerantiā patientiam'ue, animaduertens Paulum dicentē: Si quis

Gal. 6 *præoccupatus fuerit in peccato, uos ſpiritales corri gite hunc in ſpiritu manſuetudinis, infirmum autem in fide ſuſcipite.*

Et ſeminabo eam mihiipſi ſup terrã, & miſerebor non conſecutæ miſericor diam, & dicam non populo meo, po= pulus meus es tu, ipſeq́ꝫ dicet, dominus deus meus es tu.

Hoc eſt, ipſam demonſtrabo eſſe meam agricul= turam, unde iuſtitiæ ac diuinæ cognitionis ac ſcien= tiæ ſemina in ipſam deiiciã. Hæc autem typice tem= pore Zorobabelis contigerunt poſt reditum à capti uitate, ſecundum ueritatem autem poſt incarnationẽ filij Dei. *Tum enim qui crediderunt in ipſum, popu lus eius uere appellati ſunt, ipſe uero illorũ* Deus *eſt dictus uere ac pure. Ac ueluti fœcundã ſibiipſi ſemi nauit terrã filius* Dei, *animas uidelicet ad fidem ac= cõmodas, quas & fructum proferentes iam cernens, quarum de numero animæ Samaritarum erant, di=*
Ioan. 4 *cebat diſcipulis :* Attollite *oculos ueſtros, & contem plamini regiones, quoniam flaueſcunt iam ad meſ=*
Luc. 10 *ſem.* Et *rurſum alibi :* Meßis *quidem multa, hoc eſt, ad fidem parati multi : operaij autem pauci, apoſto li uidelicet, ipſos ad docendũ aſſumpturi, ac meſſem doctrina euãgelij collecturi.* Nemo *deinde, cui* Mam

mona & Venter Deus eſt, dicere poteſt uero domino & Deo, Deus meus es tu.

CAPVT III.

DIxitq́ dominus ad me: Vade, dilige uxorem, amantē praua, & adulteram, quemadmodum Deus diligit filios Iſraël: Nam & ipſi reſpiciũt ad deos alienos, amantq́ bellaria cũ uuis paſſis. Et conduxi mihi eam quinque ac decem argenteis, & modio ordei, & lagena uini. Dixiq́ ad ipſam: Dies multos ſedebis apud me, nec fornicaberis amplius, nec alteri uiro iungeris, & ego tecũ ero. Eo quod dies multos ſedebunt filij Iſraël ſine rege, ſine principe, ſine ſacrificio & ara, carentes deniq́ ſacerdotio & perſpicuis.

Prior uxor quam accepit Propheta, figura fuit generationis prioris Iudæorum, fornicantis ac deſciſcentis à Deo ad idolorum culturam. Poſterior hæc, quam nunc accipere uates iubetur, figura eſt captiuitate preſſorũ. Vt enim ipſa antea ab amatoribus ſeiuncta, prophetæ cohabitare uoluit, neq; tamẽ ei admixtus ſit propheta: ſic illi primum quidem exiſten

tes adulteri,tanquã ad idololatriam effuſi,offerẽtes dæmonibus pẽmata, hoc eſt, panes ex ſimila piſtos, unà cũ uuis paßis,(erat autem talis ſpecies oblationis dæmonibus grata, indicantibus offerentibus, quod ipſos habeãt & frumenti & uini datores) abducti per captiuitatem, ceſſabunt quidem ab idololatria, & interim tamẽ neq; diuina uere ſacra facient, ſed ocioſi ſedebunt & ſegnes ,ut qui neq; ſacrificare, neq; ſacerdotio fungi queant, quandoquidem neq; altaria illis ſint. Ablato autẽ ſacerdotij functione, neq; perſpicua erunt. Quid uero hoc ſit,iam diſce. Sacerdotum principi dependebat in pectore quadrangula ſpithamæ longitudine texturula, ſiue textus panniculus, λογεῖον,id eſt,oraculi domus uel locus appellatus:duodecim lapides continens, per quos futura denunciabantur ſummo pontifici, ſignis quibuſdam diuinis in hiſce factis: unde logeion hoc ſeu panniculus ille,manifeſtationẽ & ueritatem habere dicebatur. Proinde eos non perſpicuos fore dicit, id eſt,non habituros diuina ſigna, quibus futura cognoſcant. Hæc quidem ad contextus explicationem pertinent. Intelliges autem hic iuxtà, prius ſcortum typum eſſe ſynagogæ ante Chriſti aduentũ, quæ & idolis dedita erat: at eam quæ nunc accipitur, eſſe figuram ſynagogæ poſt Chriſti in carnem aduentũ, quæ & ipſa quidem à Deo adſumitur, propter eos

qui

qui ex ipſa ſecundũ electionẽ gratiæ credituri ſunt. Hæc ipſa etiam adultera eſt, phariſæis & ſcribis doctrinas & mandata hominũ docentibus ſe exhibens atq; proſtituens, nec uerbo Chriſti perfecte deſponſata eſt. Conducit hanc uates quindecim argenteis, hoc eſt, quinq; legalibus libris ac decem præceptis: literæ enim ſubijciuntur, perq; eam trahuntur, ut adeò Deum quidem agnoſcere uideantur, & ſi perperàm. Nam qui filium non honorat, patrem ignominia ſimul afficit. Et, neq; me noſtis, inquit, neq; patrem meum. Præterea ordeum irrationalem ipſorũ alimoniã adumbrat, qua ueſcuntur, nihil ſpirituale neq; dignũ intelligentes animabus rationalibus. Nebel uel lagena uini temulentiã ipſorũ ac cæcutientiam ſignificat. Siquidem uidentes non uident, & audientes non intelligunt, quod eſt ebrijs ac temeti plenis peculiare. Sedent igitur, qui Chriſto non adhibuerunt fidem, immobiles permanentes in ſua incredulitate: neq; regem habentes cuius præſentiam ac adminiſtrationẽ ſentiant, neq; principem. Quinetiam ne iuxta animi conſiderationem quidem uel ſpiritualiter regem habent. In ipſis enim mens non ſceptra tenet, neq; dominatu fungitur, quandoquidẽ nõ ſint filij liberæ Sarræ, quæ ualet dominantẽ quampiam: ſed ancillæ, ad ſeruitutem generantis ſoboles. Neq; perſpicuitas uel manifeſtatio in ipſis eſt, ſeu ue

Ioan. 8

ritas, uerùm cæci uere in tenebris ſedent, neque ipſi ueritatem intelligentes, neque alijs ipſam manifeſtare ualentes. Quomodo enim hoc ipſum poſſent, quum intemerint dominũ, crucifixerintq́; eum qui dixit: Ego
ſum uita & ueritas? Qui etiã nobis quæ à patre accepit, aperuit: Quæ enim audiui, inquit, à patre meo, dixi uobis. Iſti ſunt quorũ hic fit mentio, diligentes pemmata cum uuis paßis, nõ recipientes panes, qui animã alere uidentur, quod illis & oblectatio & uoluptas nõ ineſſet. Tales ſunt omnino doctorũ enarrationes, uuarum paſſarũ dulcedinẽ habentes, ſenſibilia bona promittentes, quæ prorſum ſunt marcida facileq́; labuntur. Similis eſt huius mulierculæ, qui Deo *mercedis gratia inſeruit, temporariorumq́; bonorũ: diuitijs quidem per argenteos ſignificatis, quorum numerus decadem & quinarium conſtituit, uti diſcas quod talis mercenarij totum corpus, & animam & ſpiritum, ſenſus ipſe ſibi adunarit cõiunxeritq́;:* Neceſſarijs *autem ad uitæ ſuſtentationem per liquida & ſicca indicatis, uini nempe & ordei, quod & quandam uitæ talis proportionẽ præ ſe fert. At enim qui mercedis cauſa inſeruit, celeriter ad alium dominum transferetur, quando merces deſinet.* De *huiuſmodi* Dauid *eximius uates &*
propheta ait: Confitebitur tibi, quando ei beneficeris: hoc eſt, gratias aget tibi domine quando beneficiũ illi exhibueris: at ſi ea defluxerint, te è diuerſo uituperabit.

Ioan. 14 · Ioan. 15 · Pſal. 48

bit. Conſimili ingenio diuũ Iobum ſatanas ſore ſt erans eum impetijt: quocirca dicebat quoque: Non *fruſtra* Iob.1 *Iob colit dominum. Nónne tu circumcirca quæ ipſius ſunt, intus & foris ſæpiuiſti? Idem de Iobo ſenſit, qui eum ad maledicentiã compellens:* Dic, inquit, uerbum Ibid.2 *aliquod ad dominũ & morere.* Porrò *qui Deo talia propter bona ſeruit, & non propter ipſum honeſtum, pemmata cum uuis paßis diligit, non nouam & euangelicam legem eligens, quæ etiam cruda eſſe appa ret, ob uiuendi rationis duritiem, ſed piſtam quæ facile confici ſeu perfici poßit, ac ſuauem. Quandoquidem uero iuxta Paroemiaſten, ſuauitatis ſectator ac labore doloreq́; uacans, in penuria morietur, non iniuria* Prouer.28 *uel is ocioſus ſedet, neq; ſacrũ faciens, neque dicere ualens: Secreta & abdita ſapiẽtiæ tuæ manifeſtaſti mihi.* Pſal.50

Ac poſthęc reuertentur filij Iſraël, & quęrent dominũ Deũ ipſorũ & Dauid regẽ ipſorũ, cõſtituenturq́ apud dominum & bona eius in nouiſſimis diebus.

Diuiſæ fuerunt tribus, ut principio cõmemoratum eſt: ſciſſæq́; ſunt in duo regna, quorũ alterum decem tribuum erat, quod Iſraël & Ephraim dicebatur: alterũ duarum tribuũ exiſtens, quod Iuda quidem ſæpißime, interdũ uero & Beniamin appellabatur. Seq́; ita geſſerunt, uſquedũ captiuæ Babylonẽ ductæ eſſent. Poſt

reditum uero ab captiuitate, ſenſum Dei percipientes duodecim tribus, Deumq́; requirentes in unum ſunt redactæ, unũ iuxtà ſortiti principem Zorobabel, quem & Dauidem nominarũt, quod ex Dauidica ſtirpe eſſet: in quo & diuinitus datorum bonorum acceperunt fructum. Quoniam autem & poſt completionem gentium omnis Iſraël ſeruabitur, exquirent filij Iſraël per fidem regẽ Dauid, hoc eſt Chriſtum, manu ualidum, hoc enim Dauid ualet, ſi interpretetur aliquis, qui æreis portis confractis, fortem ſanè ligauit mortem, & ſpolia eius, nos uidelicet, diripuit. Referto etiã hæc ad interiorem hominem. Eſt enim ſcortũ & adultera, ipſa ſenſibilitas, oculos defigens ad aliena, hoc eſt, ad omnia quæ nõ ſunt naturæ noſtræ propria, neque nos ſequentia poſt fata noſtra. Sic aliena res opes ſunt: non enim dum moritur quiſquã eas ſecum recipiet. Aliena res eſt gloria, nec enim unà deſcendet cum ipſo gloria eius. Aliena res eſt uoluptas, cuius & aliæ ſpecies ſunt temporariæ, & quæ eduntur & bibuntur in aluũ per ſeceſſum euntia difluunt. Proinde hanc ſenſibilitatem propheticus ſermo inhabitans, facit eam ſedulò abſtinere à conſuetis, declinareq́; à uitijs, per quindecim argenteos, legalium dico oraculorum: quinque enim legis libri ſunt imperfectis ac ſecundum ſenſum uiuentibus dati: dominicarum item perfectionum ac perfectos facientium. Siquidem denarius numerus eſt perfectus.

ctus. Ac per uinum auſterioris conuerſionis, memoriamq́; æternorum ſuppliciorum, perq́; gomor ſiue modium ordei, hoc eſt, tenuiorem uilioremq́; uictum. Docet itaque nō eſſe laudabilem talem deſidiam: oportere enim filios Iſraël eos appellari, qui digni ſint, hoc eſt, ſtrenui, non deſides ocio'ue torpentes: iuxtaq́; conuenire, ut ſpeculatiuæ mentis rex ſit & princeps, qui imperet quid ſit opus facto: ſacerdotemq́; præſto habere, qui mactet paßiones ſeu affectus irrationalitatis, offeratq́; Deo primum ardentem animū pro dei gloria zelantem æque atque Phinees & Elias egerunt, indignantemq́; tranſgreſſoribus: deinde cupiditatē, diuina deſiderando, qualis Daniel erat, uir deſideriorum ideo uocatus. Sic tandem futurū eſt, ut talem ductum ac rationē, ſuperna etiam manifeſtatio ſequatur, adeoq́; ſpiritus illuſtratio, ut dicere queas cum diuo Paulo: Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum. 1.Cor.2 Præterea à uitijs uſque ocioſa anima, accipiet poſthac Dauid regem, manu fortē, ſeu actuoſa potentia ualidum, rapieturq́; extra ſeſe ad dominum & bona eius. Vere enim à ſua natura deſciſcit anima, quando ab Deo ſuper omnem naturam ſublata, totaq́; illic conſtituta, ipſius tantummodo bonis fruitur, ſaturaturq́;.

CAPVT IIII

AVdite uerbum domini filij Iſraël, quoniã iudicium domini erga inhabitantes terram. Quoniam non eſt ueritas, neq; miſericordia, neq; cognitio Dei ſuper terrã, execratio & mendaciũ & furtum & adulterium effuſa ſunt ſuper terram, & ſanguinem ſuper ſanguinem miſcent.

Dicto, quod in ultimis diebus bonis perfruentur, factaq; illis bona ſpe, ut ne deſperent, nunc iterum ad memoriã eis reuocat peracta ab eis mala, ut accelerent ad emendationẽ ſui, ut quibus adeò benignus ſit dominus, qui ſic uiuentes ipſos adhuc ſuſtineat. Simul etiam hoc facit, ut ſciant, quod iure eos Babylonijs tradat, uſqueadeo ſceleratos exiſtentes. Propterea etiam inquit, iudicium eſſe domino conſtitutum. Eſt autem iudicij iſthuc forum aduerſum nos, in quo indicat tantũ, utpote, quod non iniuria uos perdere decreui. Quare dicendo, Nõ eſt ueritas, neque miſericordia: docet quî fiat, quod hæc deſint, inde nimirũ quod non ſit agnitio Dei. Dixit enim inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus, ac propterea corrupti ſunt & execrabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis. Fortaſſe & aliquis è contrario opponat,

quod eam ob cauſam non adſit cognitio & ſcientia Dei, *quia non ſit ueritas neque miſericordia.* Longe *enim à peccatoribus abeſt* Deus, *perinde ac Salomon ait.* Nec *immerito. Qui enim animæ ſuæ oculis multũ puluerem iniecerit, eosq; excæcarit, quomodo amâbo uidebit lumen?* Execrationem *autem habet, & conuicium, & calumniam.* Nam *quum ueritas non ſit præſto, execratio, hoc eſt, conuicium, calumnia & mendacium adſunt. Quia uero non adſit miſericordia, cædes adeſt, ut ſanguinem ſanguini miſceant.* Et *quia cognitio* Dei *abeſt, furtum & adulteriũ præter iam commemorata flagitia præſentia cernuntur.* Hæc *de domini etiã interfectoribus dici queant, quippe quia miſericordia & ueritas ipſe* Chriſtus *eſt, & cognitio* Dei: *Qui enim me, inquit, uidet, uidet etiam patrem meũ.* Ioan. 14
At *ipſi eum non ſuſceperunt, neq; in ipſis erat.* At *quid erat in ipſis? execratio, hoc eſt conuicium. Samariten enim ipſum appellabant temulentumq;, & ex fornicatione natum: ac mentiebantur contra eum, dæmonium habere eum dicentes,* Deoq; *ipſum repugnare adſeuerantes, tum in* Beelzebul *eijcere dæmonia.* Conſimiliter *furtum in illis erat: clanculum enim conducebant mercede ſua* Iudam, *per quem & cædem Seruatoris perſecuti ſunt perfecerũt ue, ipſius ſanguinem prophetarum cruori cõmiſcentes, deinde apoſtolorum quoq;.* Adulterium *poſtea omnino per ſacerdotum principes*

cõmittebatur, conducentes annuò ſummum pontifica tum, nõ ſine iniuria eo utentes. Quod ſi anima ter renis rebus adfixa terrà nominetur, uide quod ueritas & miſericordia, non ſit ſuper talem terram. Nam qui mendaces diuitias amat, & uanas opes, & fraudulentam gloriam, ueritatem non habet, unde neque miſericordiam à Deo ſuſcipit, neque agnoſcit ipſum in die reuelationis, Deum hilarem uidelicet & manſuetum, ſed enim ueluti dominum & punitorem. Quod depre cans patriarcharũ quiſpiam dixit: Fiat mihi dominus in Deum. Sic cruorem ad cruorem miſcent hæreti ci, qui ſeipſos per hæreſim occidunt, aliosq; occident ab ſe inſtitutos. Et quando quiſquam ipſe animo corruptus, nouam animam aſſumpſerit, eiusq; mores per prauam conuerſationem corruperit, ſanguinem ille cum ſanguine miſcet.

Propterea lugebit terra & imminuetur cum omnibus habitantibus ipſam, cum beſtijs agri, & reptilibus, uolucribusq; cœli: quin piſces etiam deficient maris, quod nemo neq; iudicet, neque quiſpiam arguat.

Tantam, inquit, hoſtium multitudinem inducam propter talia opera ueſtra, ut nedum abſumant diuites qui beſtiarum inſtar & reptilium pauperioribus immu nebant,

*nebant, inq; eos irruebant, ac ueluti quibuſdam alis, diuitijs & potentia * ferebantur*

Deſunt hoc in loco quædam: Interim contextum prophetiæ ſubijciemus.

Populus autem meus ueluti ſacerdos contradicens, languebit per dies, & languebit propheta unà cũ ipſo. Nocti aſſimilaui. Aequatus eſt populus meus non habenti ſcientiã. Quia uero cognitionẽ repuliſti tu, repellam & ego te, ne ſacerdotio fungaris mihi. Et quia oblitus es legis Dei tui, obliuiſcar & ego liberorum tuorum.

* *

Vbi nunc eſt ſacerdotium apud Hebræos qui Chriſtum repulerunt, qui eſt agnitio, ut ſuprà memoratũ? Poſtquã & legem Dei obliuioni tradiderunt dicentem: Prophetam uobis excitabit dominus Deus, & uidebitis uitam ueſtram pendentem coram oculis ueſtris, & non credetis. Eapropter obliuiſcar, inquit, liberorum, relictis illis ut circuncidantur carne, nec uero baptiſmatis ſigillo ſignentur. Porrò ubiq; in ſcripturis cognitio Dei quæritur. Præterea in uitæ noſtræ cum moribus tum operibus requiritur, ut ne peiori, ceu meliori incidamus. Quemadmodum ſi ie Deut.18

iuni maneamus, uel nuptias propterea fugiamus, quaſi hoc pacto cõtinentes perſeueremus. Hũc enim ad modum etiamſi multa bona opera, ut apparent, genuerimus, obliuiſcetur tamen eorum Deus, ceu ta liũ, quæ ſecundũ legẽ eius nõ ſint facta. Nemo enim corona exornatur, niſi iuxta legem athletã egerit.

Secundum multitudinem ſuam, ſic peccarunt mihi.

Non poſſum, inquit, inuenire menſuram uel numerum delictorũ ab ipſis admiſſorum: unde non habens aliam dimenſurationẽ hoc dico, quod quemadmodum ipſi innumerabiles ſunt aſtrorũ cœli inſtar, arenæq́; maris, ſic & ea per quæ peccarunt mihi, adeoq́; flagitia eorum, ſub numerum non cadunt. Ingratitudinẽ ipſorũ hic pariter in mediũ confert, perinde quaſi dicat: Etſi adeò à me beneficijs ſint exornati, inq́; tantam aucti multitudinem, attamen intantum immemores fuere beneficij, ut paria etiam multitudini ſuæ peccata erga me perpetrauerint, ut neq; uxor neq; puer, neq; maior natu inueniatur qui mihi placeat. Conſimiliter qui dominũ comprehenderunt, iuxta multitudinẽ ſuã inuaſerunt ipſum. Sic in anima cõtingit, ubi unius ducis præſidatu repulſo, perturbationes copioſæ factæ, peccãt in Deũ.

Gloriã ipſorũ in ignominiã cõuertã.

Ipſi, inquit, ſuam ſibi numeroſitatem gloriæ ducunt.

eunt: At ego bello conſumptos eos imminuã, paucioreſq́; reddam, & iam inde ad ignominiã transferentur. Vel quod etiamnum mala operantes, in ipſis gloriam & famã quærant: Tempus igitur ueniet, quando ignominiæ ſuæ opera cognoſcent, eoſq́; illorũ pudebit. Gloria eorum itidem in contumeliam alterata eſt, quando ipſi filij regni habiti, eiecti ſunt foras. Ac quum celebris apud eos Circunciſio, nunc incelebris & ingloria eſt facta. Deinde quando accepto à Deo dono, male utatur quiſquam, ut opibus uel eloquentia, ideoq́; relinquat eum Deus, ad ignominiam hoc ei uertitur. Hanc ad rationẽ ſapientes Græcos, in reprobam mentem tradidit, eos deſerens. Sic opulentus ille acrius torretur ceu in ſartagine in geenna propter diuitias. Inſuper in captiuitatẽ abducti Hebræorum reges, qua gloriam, qua opes ſuas, ad uberiorẽ contumeliam tenuerunt. Nec enim perinde eſt in egeſtate natum aliquem captiuũ abduci, & in regalibus opibus progenitum educatumq́;, cui ſceptra etiam commiſſa fuerint.

Peccata populi mei comedent, & in iniquitatibus ipſorum accipient animas eorundem. Et qualis eſt populus, talis etiam ſacerdos.

Populo in iudicium uocato ad ſacerdotale genus

tranſcendit, inquiens, quod pro peccatis à populo oblata, ipſi edant. Ea enim peccata uocat. Ac interim tamen, quũ tanta cõmoda à populo acciperent, non reprehendebant eos in ſceleribus ſuis, tanquam male agerent, uerũ enim animas ipſorum ipſi ad ſeſe recipiebant, ſuper nos dicentes cõdemnatio: perinde atq; ad Pilatum uociferabantur, Sanguis eius ſuper nos. Quid igitur inde fiet, Sacerdotẽ talem eſſe, qualis ſit populus, utpote cõmendantem ea quæ ab illis agantur? Iſthuc nimirum: Nam gloria eam ob rem ipſorum, hoc eſt, celebre ſacerdotum genus, ad ignominiã uerſum eſt. Quidam, Accipient animas ipſorum, ſic intellexerunt: Sacerdotes ueſcentes ijs quæ pro peccatis à populo adferuntur, proprias animas ſuas pro peccantibus accipiebant, ut offerrent has Deo in ſacrificium. Mediator enim exiſtens ſacerdos Dei & hominũ, ſuam ipſius animam acceptã Deo offert, perinde atq; dominus ſuam ipſius animã accipiens Deo obtulit. Proinde etiamſi, ait, in hoc ſint conſtituti ut ſacrificium facerent Deo, attamen hoc non exhibuerunt, cæterum inſtar populi facti ſunt. Hæc etiã ad omnẽ ſacerdotẽ & principẽ dicuntur, cum inſequenti interminatione, quam audito.

Et ulciſcar in ipſis uias ipſorum, & conſilia eius uaria reddam ipſi.

Vias opera nominans, Omnem, inquit, pœnã & ſuppli

ſupplicium ſuper opera ipſorum inducam ipſis. Nec *opera tantum ulciſcar, ſed uaria etiam eius conſilia, hoc eſt, populi.* Non enim tantummodo operationũ *uerumetiam abſurdarũ cogitationũ pœnas damus.*

Vltus eſt etiam uias deicidæ populi, hoc eſt, inſultus, inuaſionesq́; quas faciebant contra Chriſtum; & cõſultationes quibus aduerſus ipſum plaudebant. Graditur aliquis ad peccatum, non ex exercitio uel præmeditatione, ſed fortuita & ſubitaria ad eam præcipitantia uel perductione: ſimpliciter igitur punitur. At enim ſi iter hoc conſultationẽ habeat, hoc eſt, ſi ex præmeditatione malum iſthuc fulcrum cœperit, duplex tum uindicta ſequitur.

Edent & non implebuntur.

Hoc eſt, continua, aliaq́; ad alia ipſis mala adducam. Et *quemadmodum uoraces, adeoq́; inſatiabiles pamphagi manducantes non ſaturantur, ſic & ipſi fructus comedent operũ ſuorum, hoc eſt, ſupplicia, & perinde ac neq; comediſſent, neq; puniti eſſent, alias ſubinde prouocabunt pœnas. Videntur hodieq́; doctores Hebræi animas paſcere, legendo legem: uerum gratuita eſt iſta opinio & uana, quippe quia eſuriunt & non implentur: quandoquidem panẽ qui è cœlis deſcenderat, Chriſtũ è medio tulerint. Præterea peccatũ faciens non impletur, eo quod ſit tranſitoria temporariaq́; uoluptas.*

Fornicati ſunt, nec proſper ideo ſucceſſus eis obueniet. Et quia dominum reliquerunt, ut obſeruarent fornicationem, uinum pariter & ebrietatē ſuſcepit cor populi mei.

Duabus in rebus populo diem dicit: Quarum prior, quod ſcortati ſint, ab ipſo ad idolorum cultum deuoluti, uſqueadeo ut cuſtodirent hanc fornicationem, et permanerent in ea firmiter. Poſterior, quod ebrietatibus ſeſe dediderint, quod eſt, ad nullas non delicias ſint effuſi. Feruntur hæc quoq; de Iudæorū ſacerdotibus, ſiue ijs qui tum duxere ſpiritū, ſiue de ijs qui poſt Chriſtum uixere, quod ipſi doctores exiſtentes, populi fornicationē cuſtodiebant, quam eradicatā deletamq; oportuit. Alij uero talibus doctrinis ſuis cōſeruabant, ſtabilientes ipſam fornicationē: idcirco & uinū & temulentiā accepit cor populi, doctrinam nempe eorum, uacillantes eos & excordes facientem. Expende hic quod fornicetur quiſpiam, & à bono deuiet, nec eam ob cauſam rectus fiat. Virtus enim, quum mediocritas ac medium ſit, rectitudo quædam eſt. Vitium uero obliquitates tenet, in exceſſibus ac defectibus conſiderata. Poſtquā & Deus quidem rectus, draco autem obliquus, hinc, attollet,

Eſa. 27 *inquit, gladiū ſuum ſuper draconē, ſerpentem illum tortuoſum,*

tortuoſum. Adhæc omnis motus à ratione deficiens, temulentiam ſeu ebrietatem facere dicitur. Temulen*tia eſt impetus ſeu furor animi: ebrietas eſt mœror: ebrietas eſt φιλοπλουτία, amor diuitiarū, adeoq; auaritia, qua caput degrauans, qua in terrā defigere oculos, caput'ue demittere ac nutare faciens.* Tali *enim affectu quopiā languens, omneis mortales metuit, qualis et ambitioſus eſt, qui uel à uiliſſimo quoq; uix tribus obolis ualenti, reprehenſionē horret.* Ne *admittat igitur cor noſtrum talem ebrietatem, ſuauiter ac iucunde illud accedentem.* Tale enim quip*piam uidetur eſſe quod ait, ſuſcepit.*

In ſignis interrogabant.

*Sacerdotes, inquit, qui populum in pietate, ac ue*ro Dei *cultu inſtituere debebant, iſti uaticinia denunciantes, ſi quando quiſquam rebus de ſuis interrogaturus acceſſiſſet, percontabantur illi dæmones, ſymbolis, hoc eſt, ſignis quibuſdam.* Etenim *uel auium uolatibus utebantur pro euenturarū rerum ſignis, uel fumi ex uictimis cæſis ac ſacrificatis aſcenſione, ſi uidelicet ad obliquum, uel in ſubrectum uergeret.* Contemplabantur *enim exta uictimarum, perq; colores ipſorum, uel figuras uel diſpoſitiones uidebantur conijcere, & intelligere, quæ uoluiſſent.*

Et in uirgis eius denunciabant ipſi.

Cuius eius? Populi uidelicet. Etenim *uirgas duas*

ſtatuentes, carmina & incantationes quaſdam ſub- murmurabant: deinde uirgis, dæmoniũ operationi- bus aut effectu, cadentibus, conſiderabant quonam utraq; earum caderet, antrorſum ne an retrorſum, ad dextram uel ſiniſtram. Sicq; tandem reſponſa da bant inſipientibus, uirgarũ caſu pro ſignis uſi. Eun- dem ad modum Nabuchodonoſor uaticinabatur, ut Iezekiel habet.

Quoniam ſpiritu fornicationis erra- uerunt, & fornicati ſunt à Deo ſuo, ſu- per cacuminibus montium ſacra facie- bant, ſuperq; collbus immolabant, ſub quercu item & populo, & umbroſa ar- bore. Nam bellum earum tegmen.

Hæc, inquit, quæ cõmemoraui, faciebant: quan- doquidem multo ingentiq; impetu & ardore ad for- nicationem rapiebantur, tum ad idololatriã ſiue ad eundem libidinis motum. Spiritũ hic talem propen- ſionem appellans uel ardorẽ, uel uoluptatem, quan- doquidem quolibet peccatorum oblectetur aliquis. Ad hanc igitur utroq; modo intellectam fornicatio- nem, carnis uidelicet, & mentiũ quæ idola ſectaban tur adeoq; libidinem, à ſpiritu malo incendebantur. Delectatiq; per luxum & mollitiem, proceris ar- boribus, pulchra opacaq; tegmina præbentibus, ex malitia

malitia ſua ſacrũ faciebãt. Etenim *Græci tradebant alias arbores alijs dijs cõſecratas eſſe, ueluti quercus* Nymphis, *laurum* Apollini, Veneri *roſam & myrtum, aliasq́; ceteris. Scandebant autem montiũ cacumina, quod illhic maximæ arbores, pulcherrimæq́; umbræ eſſent.* Fortaſſe *propterea etiam, quod diuinatores facilius iſthic in dæmones inciderent.* Expende *hic quo pacto illi per uoluptatis, luxus, deliciarumq́; ſtudiũ, à* Deo *defecerint.* Non *immeritò itaq́; diuus* Paulus *eos uoluptatũ, non* Dei *amatores eſſe, ait: quare honeſtum eſt nunquã non contracte, frugaliter, citra luxũ uiuere.* Quod *ſi praua opera noſtra ligna uocantur apud apoſtolum, qui ſubiectus fuerit ſuccubueritq́; quacunq́; actione mala, ac tanq̃ in ſeruitutem eius redactus fuerit, errat ille ac ſeducitur ſpirituali fornicatiõe, excidens ceu per fornicationem à decenti, naturaliterq́; optato ſibi opere, ad incõueniens adeoq́; præter naturã.* Nam *omne peccatum præter naturam eſt.* Hiſce *porrò ſubijcimur, ceu habentibus boni umbrã: atq́; hoc eſt, nos errare.* Sin *per montes & colles, oppoſitas bono potentias acceperis, maiores & minores propter turgidũ & intumeſcentẽ in nobis affectum cõtemplare, quod quando faſtigiatæ in nobis prauæ ratiocinationes fuerint & cogitationes, tunc etiam ipſa opera aggrediamur.* 1.Cor.3

Propterea fornicabunt̃ filiæ ueſtræ, & puellæ ueſtræ adulterium committent. Nec uiſitabo uel reſpiciam ad filias ueſtras quando ſcortatæ fuerint, nec ſuper nymphas ueſtras quando adulterium commiſerint.

Captiuæ, inquit, factæ filiæ ueſtræ, uxoresq́; filiorum ueſtrorũ, ſponſæ uel puellæ exiſtentes, captiuantiũ iniuriæ exponentur: egoq́; nõ uiſitabo ipſas, hoc eſt, deſeram & permittã eas talia pati. Viſitat & alia ratione peccantes Deus, quando eorum miſeretur, impediens ipſorum ad uitia impetuoſum
Pſal. 88 *iter, ac caſtigationi tradens, iuxta illud: Viſitabo in uirga peccata ipſorum, miſericordiam uero meam non diſpergã ab ipſis. Quem enim diligit dominus, caſtigat, tanquã filium. Quis porrò filius eſt, quem non caſtiget pater?*

Eo quod ipſi cũ ſcortis cõmiſcebant̃.

Scorta hic proprie dicit ſacerdotes ipſas Beelphegor. Hoc autẽ idolum erat apud Græcos appellatũ Priapus, libidinis & laſciuiæ præſes, quod ex ipſa etiam forma ſua indicabat. Scorta ſunt omnino turpem abominationem talem curantes.

Et cum initiatis ſacrificabant.

Initiatos appellat, huiuſmodi idoli ſacros myſtas,

ſtas, dignos iam arcanis apud illos ſacris iudicatos, ceu perfectiores, qui mares eſſe uiſi, fœmellæ fuerũt, cymbalis utentes fœmineisq; ululatibus, circumibãt triuia, Beelphegor ſacramenta perficientes. Faciebant itaq; ſacrum tam turpi Deo, doctoribus dictis initiatis uſi. Quandiu aliquis peccatum cogitat, nondum cum initiatis ſacrificat: quando autem hoc opere perfecerit, tum demũ cum Priapo initiatis ſacrificare dicitur. Sacrificabant etiam dominũ in cruce qui occiderunt eum milites, cum initiatis, hoc eſt, cum ſapere uiſis perfectiora, adeoq; diuina ſacra ſcientibus ſacerdotibus ac pontificibus.

Populusq; intelligens, complicabatur cum ſcorto.

Hactenus cõmemorata, de decẽ tribubus dixit, quæ & Iſraël nominabantur: hoc uero iamnunc de duabus profert, nempe regni Iuda: quandoquidem & ipſi exiſtimati habere Dei cognitionem, ut qui in Hieroſolymis urbe Dei regnarent, Aſtartes idolo ſacrificabant, ſeu Veneris. Hanc enim ſcortum nominauerunt. Etenim imago eius nuda ſtabat, ipſo ſuo ſpectaculo uel intutu fornicationem & abominationem ſpirans. Excitauit autem Aſtartæ ſimulacrum Solomon, uxori ſuæ gratum faciens. Meretrix erat cohors quoq;, ceu idolis ſeruiens, quam populus intelligens, Annæ & Caiphæ deditus, amarunt, aſ-

ſociantes ſibi ut cõprehenderent dominũ. Dein quæ in nobis intellectu ornata mens eſt, quando diſſoluto regno ſuo, turbulentũ prauorum motuũ imperium ſuſcitauerit, populus fit: tum enim complicatur ſcorto, ſenſibilitati, eam non ad ſeſe accipiens, uerum ab ea accepta.

Tu uero Iſraël ne ignora, & Iuda ne ingredimini ad Galgala.

Duodecim hic tribubus cõmuniter diſſerit. Quia uero Iſraël ſiue decem tribus dementia laborabant, ut quæ ſemel idolis eſſent appoſitæ, affixæ, dicit ad eum: Ne ignora: *pro eo quod eſt, intellectum, ſcientiam cape, ignorantia depoſita. Enimuero ad Iuda huiuſmodi quippiam non dixit. Etenim ipſi quidem Dei cognitionẽ habere uidebantur, et interim tamẽ clanculum ijs qui non eſſent dij, faciebant ſacrum. proinde ad hũc,* Ne proficiſcimini, *inquit, ad Galgala. Ciuitas hæc erat uehemẽter idolis ſtudens, in qua*
Ioſue. 4. *Ieſus filius Nun circuncidit lapideis cultris incircun*
& 5. *ciſos, ac duodecim lapides ex Iordane acceptos, huc repoſuit, ut eſſent mnemoſynon tam admirandi illius beneficij. Valde igitur abſurdum erat ciuitatem illam, in quã tot diuini beneficij ſigna repoſita erãt, impietatis metropolim demonſtrari per aſcendentes eò, idolisq́; ſacrificantes. Hæc & domini occiſoribus præcipiuntur:* Ne ignora *eum, qui propter beneficium*

ficium humanæ naturæ impertiendum in carne ue-nit, ſeruatorē, tu qui appellaris Iſraël. *Dei enim contemplator nominaris: quæ tuo ſint nomine digna ſapias. Tuq́; ô* Iuda, *cui idem cum confeßione nomen eſt, ne proficiſcere ad uolutationem maiorū, neq; ad præcipitium quô perducti ſunt patres tui, interimentes prophetas, lapidibusq́; obruentes ad ſe miſſos. Atenim etiamſi deliquiſti, inſidias tendens ſeruatori, per animi correctionē & confeßionem hoc ſanato. Galgala enim uolutionem ſonat, ſi reddatur alia lingua. Ad hæc, qui illuſtratus diuina arcana conſpexerit, admonetur ne ignoret gratiam quam eſt conſecutus, cæterum feſtinet per bonā uitam illamipſam conſeruare: & qui per confeßionem dimißionem priorum peccatorum accepit, ne rurſus ad peccatum ad ima rapiens ac præcipitans ingrediatur, ad intima ipſius, periculoſißimaq́; ſponte currens.*

Et ne aſcendite in domū iniuſtitiæ, & ne iurate dominum uiuentem.

Domum iniuſtitiæ Bæthel *uocat, in qua* Hieroboam *uaccam unam conſtituit, alteram in* Dan. *Fuerunt autem idola* Apidis Aegypti *bouis: atq; hanc idololatriam* Hieroboā *ex* Aegypto *didicit.* Bæthel *autem domū* Dei *ualet, ſi reddatur. Iniuſti igitur fuerunt, & conſilij expertes erga dominum benefactorem ſuum, qui domum ipſius idolo dicarunt. Porrò*

quod ait, ne iuretis dominum uiuentem, alij quidem intellexerũt, quod non oporteat uos, per uerũ Deũ *iurantes, in domũ idolorum aſcendere, quod & Pau*

1.Cor.10 *lus ait:* Non poteſtis *calicem domini bibere, & calicem dæmoniorum.* Alij *uero ipſum idolum uiuentem dominũ iurabant.* Domus Dei *tribus etiam* Iſraë

Leuit.26 *litica erat, ſecundum illud:* Inhabitabo *inter ipſos & ambulabo inter eos, eroq́; ipſorũ* Deus. *At facta eſt domus iniuſtitiæ, diaboli uidelicet, poſtquã dominũ repulit, qui factus eſt nobis iuſtitia à* Deo, *& iniuria fuit qua erga ſeſe, qua ueritatẽ ipſam quam occidit, nõ confeſſa eius gloriam.* Illi *enim iurant uiuentẽ dominum, putantes uenerari ſe patrem, errant, quum dominum ipſi mortuũ oſtenderint, qui tamen (quod ipſi non credunt) ex potentia* Dei *uiuat. Ac quando aliquis mandata ſeruarit filij, ipſe & pater ad eum ueniunt, manſionem apud ipſum facientes.* Nõ *oportet ergo talem domũ ſiue talem animam, iniuriæ domum fieri, quæ propter auaritiã inferiores deijciat, atq; ſupprimat.* Faciet *etiam hic locus ad ædificationem noſtri, ſic acceptus ſimpliciter:* Ne *iuretis uiuentem dominum, uerũ ſermo ueſter ſit, eſt, eſt, non, nõ.*

Quoniam ceu uitula, concitatus eſt œſtro Iſraël. Nunc paſcet eos dominus, tanquam agnum in ſpatioſo loco.

Oeſtrum, paruæ cuiuſdam muſcæ ſpecies eſt, quæ

ſimulatq;

ſimulatq; uitulam uel bouem momorderit, adeò eam in rabiẽ adigit, ut ſurſum ac deorſum curſitans, interdum per præcipitium feratur. Dicit igitur ad Iuda: *Quoniã Ephraim, ſiue decem tribus, uitulæ deuianti & in præceps ductæ, ſimiles ſunt, eo quod œſtro idololatriæ ſint morſæ: atenim dominus tradẽs eum in captiuitatẽ, paſcet ipſum ſiue reget, non amplius ueluti inobedientem, ſed tanquam agnum manſuetiſſimũ: Nanq; captiuitas humiliabit ipſum. Spatioſam autem Perſarum & Medorum regionem nominat, in qua captiui errauerunt, aliâs alium dominum permutantes.* Idem hodieq; in ſua illa diſperſione Hebræi perpeſſi ſunt, ſubinde in aliũ atq; aliũ translati locum, quod contra Chriſtum inſanierunt, inſtar buculæ nondũ expertæ iugũ. Non enim euangelij iugum exceperunt, inuidiæ œſtro ad Deicidij præcipitium ſanè perducti. Anima quoq; ubi inordinate à quadã affectione, ceu œſtro, ad peccati præcipitium delata fuerit, lapſa precetur ut ſe dominus regat, ueluti agnũ qui non delitiget, neq; uociferetur, nec propriam uoluntatẽ habeat, iuxta illud: Factus ſum ut iumentum penes te, egoq; ſemper tecum: ſed quæ uiuat ſecundum illius mandata. Sic enim in ſpatioſo loco erit, iuxta eum qui ait: Latum mandatum tuum ualde. Siquidem uere ille latitudinem habet et requiem, qui ſecundũ mandata uixerit. Diſcite enim,

Pſal. 72

118 Pſal. 188

Matth.11 *inquit, à me, quoniam mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris.*

Particeps idolorũ Ephraim, poſuit ſibijpſi ſcandala. Elegit Chananæos, fornicantes fornicati ſunt, dilexerũt ignominiam ex fremitu ſuo.

Ad Iuda hæc adhuc uidetur dicere: quoniam particeps eſt factus idolorũ, uaccas adorans quæ offendicula ipſi fuerunt animorũq; retia. Prætereà Chananæos æmulatus eſt, idolo ipſorum Beelphegor inſeruiens, præq; me ipſum deueneratus eſt, hinc ignominiam habuit, propterea quod me adſpernaretur, inſurgeretq; aduerſus honorem meũ. Nónne tales etiam fuerunt, qui ex gentibus idolorum cultoribus militibus ad domini necem ſunt uſi? qui & ſceleroſi acti & impietatis fuerunt cõſortes, poſuerunt q; ipſi uidelicet Chriſto ſcandala, diligentes ignominiam ipſius, cruci affigentes eum tanquam iniquum. Hæc autem ex fremitu fecerunt, perinde atq; Dauid ait:

Pſal.2 *Quur fremuerũt gentes, & populi meditati ſunt uana? Sic apud uniuerſos mortales, frementes ac gloriantes ignominiã lucrantur. Dictũ eſt enim: Immundus eſt apud dominum, quiſquis alto corde fuerit. Et, omnis exaltans ſemetipſum humiliabitur. Iam qui diligit ignominiam & execrationem proximi, idq; ex*

fremitu

fremitu patiatur, uideat quibuſnam idolorum participibus coniunctus ſit, aliaq; id genus quæ hic in medium promit uates.

Turbo ſpiritus ſibilabit in alis eius, pudefientq́ ex ſacrificijs ſuis.

Perinde atq; aues, inquit, motu alarum, ſpiritu quodam & ſonitu aëra diſſecant, ſic ipſa ſynagoga decem ſub regno Ephræm tribuum ceu alata in alienam terrã captiua abducetur, mea ira ipſam eò impellente, ac trahente, ueluti quodam uenti turbine. Suſtinet autem hanc captiuitatẽ & ignominiã, quod idolis ſacra faciat. Quod ſi hic textus ita legatur, Turbo ſpiritus, tu es in alis eius: hunc ad modum intelligendus erit ad Iudam Deus uerba facere: O Iuda tu cauſa es decem tribuum regno, quur ad idolorum cultum deflexerit. Nam ubi te conſpexiſſet idola colentem, qui adcò tenebas legem, temploq́; adſidebas, celerior & ipſa ad idololatriã cucurrit. Etenim & ipſa habebat alas ad idola concitatas. Enimuero tu ueluti turbo uenti, inflaſti alas & mobiliores reddidiſti. Hac ratione Iudæorũ doctores, ad eos reſpicientes proſelytos faciebãt filios geennæ: quod neceſſum eſt obſeruare: poſtquã iuxta uerbũ domini, qui offenderit unum ex hiſce minimis, prodeſt ei, ut Matth. 18 *ex eius collo mola aſinaria ſuſpendatur &c. Erant etiã alæ ipſi uniuerſæ ſynagogæ, lex & prophetæ,*

per quas ad altitudinē cœleſtis cognitionis, rectæq; uitæ ſufferebatur. In his iam opationibus ſibilabit, hoc eſt, ſonabit, & ſonorum fremitum ædet ſpiritus conuertens literam, perſuadens ut ſpiritaliter intelligantur. Vnde ipſi non accipientes hunc ſpiritū pudore ſuffundentur, excidentes à ſacrificijs ſuis. Habet et anima duas alas, naturalē legē & doctrinalē: per quas mota ad honeſtū, ſurſum ad cœlum fertur. At ſpiritus operæ eſt pretiū adeſſe adminiculationē cōuertentē ſeſe ſemper in anima, ita ut nunquā eam deſerat, ſi celerior futura ſit. Huiuſmodi anīa, etiāſi olim ſacrificarit affectibus ſuis eoſq; adorarit, nunc propter eos pudefiet deflens imprudentiam ſuam.

CAPVT V

AVdite hæc ſacerdotes, attendite domus Iſraēl, et domus regis aures aduertite.

Quia in ſuperioribus accuſauit populum & uanos ſacerdotes illos, regiamq; tribū per Ephraim, nunc iterum omnes ueluti ſopitos excitat & expergefacit ad audiendum. Quoniam autem ſacerdotes intelligentiores alijs reputantur eſſe, ad illos ſatis eſt dicere, Audite tantū. Domui uero Iſrael, hoc eſt, populo, neceſſarium erat, Attendite diligenter. Niſi enim pleriq; omnes ex uulgo, dictis aduertant

uertant animum, nihil eorum quæ dicuntur intelligent. Porrò domui regis, hoc eſt, regibus & optimatibus ipſorum, demandatur auribus percipere, quod plus quippiam quàm audire ſignificat.

Quoniam ad uos eſt iudicium. Nam ſagena eſt ſpeculæ, ac ueluti rete expanſum ſuper Itabyrium, quod uenantes uenationem infixerunt.

Ad uos omnes, inquit, eſt iudicium: hoc eſt, ad uos pertinet hæc increpatio et reprehenſio, quam facio. Quale autem hoc iudiciū eſt? Quod prophetis meis omnes uos facti eſtis laqueus, quippe quibus dolū me ditabamini. Speculam, prophetarū excubias & ordinationē ſeu aciem appellauit. Ipſi enim ueluti quidam ſpeculatores fuerunt, annunciantes uentura populo, ut & in Ezekiele legitur. Et quemadmodum Cap. 3 *uenatores retia expandunt ſuper Itabyriū (mons eſt Galilææ cum arduus tum ſyluoſus, unde & omnis generis feras uenatoribus præſtat) ſic & uos inſidias ueſtras cōtra prophetas ſtatuentes mactatis eos. Poteſt etiam hanc ad rationem accipi. Quoniam uos ſacerdotes & reges et primores populi, in ſpecula cōſtituti à me, & in alto gradu collocati, ut populo quid opus ſit facto denuncietis, rete potius facti eſtis ad corruptionem ipſorum: etenim ſacerdotibus ido-*

la fuerunt curæ. Quinetiam reges & principes magnifice & abunde immolabãt abominationibus, per quas populus corrumpebatur. Hæc & Chriſti interfectoribus, pontificibus, phariſæis & ſcribis & regi Herodi *cõuenient, qui rete facti ſunt ſpeculæ, hoc eſt, ſublimi* Chriſto, *ſuper quo qui ſteterit, plura & præſtantiora cæteris uidet.* Nõne *& in ſermonibus ipſum conabantur irretire, ac tandem crucis ſagenam ipſi fixerunt, uariasq; ſycophãtias, calumnias, & falſa teſſimonia, ceu retia expanderunt? Præterea, qui conſtitutus eſt, ut doctorẽ agat, ac ſuper excelſum gradũ doceat, ſi uel reprehenſibilem uitam duxerit, uel adulterinam prauamq; doctrinã euulgauerit, rete fit ijs, qui in eum defigunt oculos, ipſe in quã in ſpecula collocatus.* Rete *autem fit, non quale* Chriſti *diſcipuli piſcatores habuerunt, uerbũ nempe, miraculis cõnexum: ſed enim quale uenantes ſemper uenationẽ animorũ, dæmones infixerunt. Audiemus autem, qui animas perdimus cuius rete ſimus. Nec enim Dei, etiamſi in ſpecula ſtemus.*

Ego uero caſtigator ueſter. Ego noui Ephraim, & Iſraëlem non dimoui à me. Quoniam etiamnũ fornicatus eſt Ephraim & Iſraël coinquinatus eſt.

Quia, inquit, tales fuiſtis, caſtigationẽ uobis indicam, captiuitatem nimirum, cum eximijs ueſtris, quos

per

per Ephraim intellexit, tũ omni populo, quos per Iſraëlem ſignauit. Noui enim opera ipſorũ, eo quod eos non ita à me conſtituerim, ut longe ab illis abſim, nec in eos intuear, uerum enim Deus appropinquans ego ſum. Forſan, quod omnis caſtigatio Dei ex dilectione fiat iuxta Solomonem, Noui, pro dilexi hoc loci poſitum eſt: perinde ac ſi dicat Deus: Ego caſtigo eos, eo quod dilexerim Ephraim, nec Iſraëlẽ longe à me tranſtulerim. Etſi enim fornicetur, & idola ſequatur, nec ſic tamen ipſum repuli. Hæc etiam ijs quæ in principio à propheta dicta ſunt, cõuenient, quando demandaretur ei, ut ſcortum in uxorem duceret. Quis ergo non amore proſequatur talem præceptorem, non indignatione quadã & furore erudientẽ caſtigantem'ue, cæterũ charitate? Hæc doctrinæ loco eſſe debent cuiq; principum, ut ſuos non ad iracundiam puniat, uerũ ad caſtigationem & commoditatem.

Non dederunt conſilia ſua, ut cõuerterentur ad Deum ſuum, quoniam ſpiritus fornicationis in ipſis eſt, dominum autem non agnouerunt.

Deliberatoria per hæc, adeoq; uoluntaria ipſorũ demonſtratur uitioſitas. Non enim dederunt, inquit, cogitationes ſuas omnino, ad ueram Dei cognitionẽ, quandoquidem ſpiritũ fornicationis cum idololatricæ,

tum corporalis in ſeſe receperint, eamq; ob cauſam do minum non agnouerint. Quæ enim communicatio lumini ad tenebras? Quomodo duobus quiſpiam dominis inſeruire poteſt? Ita & in rebus animarum fit. Non poteſt illic adeſſe affectus miſerans, pauperibus impertiens aliquid, & diuitiarum amor ſeu uoluptas, & temperantia, ſeu animus faſtuoſus et humilia reſpiciens ſpiritus, ſeu ueritas, et ſtudiũ, quo hominibus placeamus.

Humiliabiturq́ꝫ iniuria Iſraël, in conſpectu ipſius.

Iniuriam, Dei contemptũ appellat, & ab ipſo defectionem, quæ captiuis quadantenus obtigit, uel arrogantiam qua laborabant rerum abundantia luxuriantes. Aperte itaq; uidebunt, qualiſnam ſit impietatis fructus & ſuperbiæ: hoc enim indicat, quod ait, in faciem eius. Iniuria eſt aliâs nec minima contumelia Iſraëli, idolorum ſeruitus. Quid enim uanius, hominem ratione præditum ligna uel lapides, Dei loco colere? Humiliata eſt quoq; deicidarum in Chriſtum iniuria. Quoniam uero uultus ipſe potiſſimum ſolet eſſe ſignũ & indicium, in rem manifeſtiſſimam reſpexit ipſis humiliatio, in legem dico & circunciſionem. Certiſſimus enim ipſis character euidentiſſimumq; ſignũ lex. Manifeſtauit enim, inquit, iuſtificationes & iudicia ſua Iſraëli, non peræque omni genti fecit. Deinde Circunci

Pſal.147

ſio

ſio ſigillum ipſis erat & inſigne. Porrò animæ diuinis bonis cum iniuria utenti, deiectio prodeſt, maxime ſi in faciẽ eius fiat, hoc eſt, ſi humiliationis ſuæ cauſam ſimul cernat, ac ſenſu quodam eam percipiat.

Iſraël & Ephraim debilitabunt in iniuſtitijs ſuis, et lãguebit Iudas unà cũ ipſis.

In bello debilitati uincentur, captiuitatiſq; tempore ceu debiles ſerui erunt. Præterea Iuda regnum infirmabitur cum ipſis, quandoquidem & Syriæ reges & Babylonij pleraſq; ipſius ciuitates diruerint, præterq̃ quod decem in Samaria tribus ceperint, & in ſeruitutem ſuã ſecum abduxerint: hanc ob rem & poſteriore loco Iudã recordatus eſt. Qua de re uero hæc utrique patientur? Propter iniuſtitias ſuas, quibus ſe mutuò confecerunt, & iniurij in Deum extiterunt, honorem natura ipſi cõuenientẽ in alios transferentes: proinde qui dominum non habet infirmus eſt. Ait enim David: Robur meũ & laudatio mea dominus. Ac diuus Paulus: Omnia poſſum, in me potentẽ & robuſtum facien te, Chriſto. Etenim Chriſtus Dei eſt potentia, citraq; ipſum nihil quicquam facere ualemus. Quî igitur uel Græcus uel Hebræus perficiet uirtutem? Pſal. 117 Philip. 4

Cũ pecudibus & uitulis proficiſcentur exquirere dominum, & nequaquã inuenient eũ. Declinauit ab ipſis, quo-

niam dominum dereliquerunt.

In periculis & calamitatibus conſtituti, conabuntur uictimis me placare ſibi, at non inuenient me: deflexi enim ab ipſis, ob eam nimirum rationem, quod priores ipſi me deſeruerint. Quur uero ſacrificātibus ipſis non apparuit dominus? An propterea, quod non ex toto hoc animo faciebant, ſed frigide et ad tempus? Lex uero ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente diligere Deū præcipit. Vel ideo, quod proficiſcebantur ad uanos deos tanquam ad dominū, nō inueniebantur autem ipſis, qui uere eſt dominus. Iam quanta impietate idolum, uiuentem Deum dicebant? Obſerua autem duarum perſonarum indicium. Declinauit, inquit, ab ipſis dominus, quoniam dominū dereliquerunt. Quod ſi ſpiritus hæc in propheta dicat, ecce tertiā perſonā.

Expende porrò quod legalia ſacrificia deſierunt iam. Nam impoßibile erat, ſanguinem taurorū & hircorū auferre peccata: Sola nanq; fide & baptiſmate, inuenitur dominus, peccata dimittens. Præterea quærenti dominum animæ cum ſtoliditate quam præ ſe pe
Matth.10 cudes ferunt, non inuenitur: Eſtote enim, inquit, prudentes ſicut ſerpentes. Et: In ſapientia circūambulate. Nec potentia etiam corporali (quam boum genus ſi
2.Cor.12 gnificat) inuenitur Deus. Nam potentia Dei in infir
2.Cor.4 mitate perficitur. Et: Quantū exterior homo corrum

pitur,

pitur, tanto interior innouatur.

Quoniã filij alieni nati ſunt ipſis, & nũc deuorabit eos ærugo et ſortes eorũ.

Lex quidẽ uetuit nõ accipere uxorẽ ex alienigenis, ne, inquit, faciat deficere filium tuum à me, & profectus ſeruiat alijs dijs: quod & Solomoni contigit. At ipſi alienigenas ducentes in uxores, pueros ex ipſis gignebant. Vel alienos filios appellat natos etiam ex Iſraëlitidibus: Non enim, inquit, mei ſunt liberi, neque mihi ſunt dicati, cæterum idolis: alieni igitur ſunt. Aeruginem uocat partim ipſam frugibus accidentẽ noxam, ex aëris rore, partim etiam hoſtiũ multitudinẽ, quæ æruginis inſtar, ipſos homines corrupit & ſortes, hoc eſt, hæreditates ipſorum uaſtauit deleuitq́;. Meritò autem filiorũ mentione facta, meminit iuxtà ſortiũ, tantumnõ hoc dicens: Quoniam alieni ſunt liberi, indigni ſunt meritò hæreditate. Dicit autem, nunc, peculiariter ideo, ut ſignificet hæc non diu abfutura. Chriſti occiſores, alieni etiam filij fuerunt: Nã ſi filij, inquit, Abrahæ eſſetis, opera quoque Abrahæ faceretis. Hinc & Romanorũ expeditio deſuper ipſis & ex cœlo ueluti ærugo admiſſa eſt, quæ cum ipſos, tum ſortes eorum corrupit, hoc eſt, omnes regiones quas ipſis hæreditatis uice diſtribuit Naue filius Ieſus: uel ſacerdotales adeoq́; pontificias ipſorũ dignitates. Quando

Exod. 34

Ioan. 8

uero in anima nati fuerint filij, abalienati à Deo & re
Pſal.17 *moti à teſtamẽtis eius, ad quos dicere queat Deus: Filij alieni mentiti ſunt mihi (ſunt autem hæc uel impia dogmata, uel praua opera) tum talium matrem animam, ærugo corrumpit, in ipſa facta affectio, ex principe poteſtatis aëris, efficaciter operãtis in filijs inobedientiæ, nec ipſam tantũmodo, uerumetiã ſortes ipſius, priuatur enim cœleſtibus manſionibus, quas per quamlibet uirtutẽ hæreditario acceptura erat, ad quamlibet perducta, quas manus domini Ieſu Chriſti diſtribuũt. De*
Pſal.30 *quibus & Dauid ait: In manibus tuis ſortes meæ.*

Canite tuba ſuper colles, ſtrepitum & ſonitum facite ſuper alta, prædicate in domo On.

Quum ſuprà dixiſſet, quoniam nunc ærugo deuorabit ipſos, indicans per nunc, citra cunctationem ſuperuentura eis dura, proſcindit iam idolorum imbecillitatem dicens: Quia ſuper colles & montiũ iuga ĩmolabatis, atq; adeò in domo Bæthel, quam nominauit domum On, hoc eſt, inutilis. Quem enim On ſeptuaginta dixerunt, hunc reliqui interpretes inutilem reddiderunt. Erat autem idolum uel imago uaccæ in Bæthel. Implorate ergo iam opem deorũ, in hiſce locis cultorum: præterea bellicis tubis, & hoſtilibus uociferationibus utimini, aduerſum hoſtes impetum & irritatio-

nem facientes, ipſosq; locos in quibus litabatis, & auxiliũ deorũ ſacrificia recipientiũ, uobiſcũ habentes.

Sublatus eſt Beniamin, Ephraim in extinctionem factus eſt.

*Beniamin appellat duarũ tribuum regnũ, quod multis in locis Iudam uocat; interdum quidem ab Iuda, interdum uero à Beniamin, totum Synecdochice nominat. Ait ergo quod Hieroſolymitani defecerũt, hoc eſt, è medio ſublati ſunt, perierunt, ut qui ipſi impie egerint. Etenim Aſtartæ deæ ſacrificabant in excelſis, & ſolem adorabãt, ut et Iezekiel teſtatur.**

In die redargutionis, in tribubus tuis Iſraël monſtraui fidelia.

Quæ, inquit, dixi ipſis per prophetas, in quibus mihi nulla eſt adhibita fides, hæc nũc per ipſa opera cũctis tribubus fidelia mõſtrabo, in quibus diebus arguam iniquitates ipſorũ, puniens eos. Nam monſtraui, eſt pro monſtrabo; ueluti illud: Foderunt manus meas & pedes meos: pro fodient. Vtitur autem ſcriptura talibus uerbis præteritis pro futuris, ut oſtendat Deo nihil futurũ eſſe, uerum omnia ipſum præoccupare præſcientia & prædefinitione. Simul autem ut certiores nos reddat, quod omnia ſic cõtingẽt. Et perinde ac impoßibile eſt, quæ iam facta ſunt, facta non eſſe: ſic impoßibile eſt hæc etiam non fore, Pſal. 2[?]

quæ dicuntur. Monſtrauit autẽ fidelia & in diebus crucis & reſurrectionis, cõcuſſo mundo, per hoc arguens quidem illos, ſuam uero Deitatem certã exhibens. Beniamin filius doloris dicitur. Etenim Rachel dum pareret ipſum, in partu periclitans & moriens, ipſum filium doloris appellauit: Pater autem Beniamin illum uocauit. Ad hæc omnis peccator eſt doloris filius, ſi modo ad pœnitentiã reſpexerit hic dolens & lugens: ſin citra reſipiſcentiam abierit ex hoc mundo, perpetuò durantibus doloribus obnoxius erit. Huiuſmodi quando peccat, excedere dicitur: Peccatum enim exceſſus eſt à natura, & aliâs ab

Pſal.37 *inſipientia fit. Vnde & Dauid quandoq; ait: A facie inſipientiæ olfieri ipſi uibices. quandoq; uero: Ego*

Pſal,30 *dixi in exceſſu meo, proiectus ſum à facie oculorum tuorũ. Sin reſipiſcat peccator, excedit omnino à conſuetudine. Quod ſi Ephraim augmentũ dicitur, uideat qui creſcit in malitia, ne quando ad excidium perueniat. Olim autem quum in diebus redargutio*

Matth.19 *nis, hoc eſt, poſtremi iudicij, ſedebit dominus cũ duodecim diſcipulis ſuis, iudicantibus duodecim tribus Iſraëlis, monſtrans fidelem & ueram deitatẽ ſuam, tunc uidebunt in quem pupugerunt, & agnoſcent quod non uilis nec exiguus homo ſit Ieſus.*

Facti ſunt principes Iuda trãſponentes terminos, ſuper ipſos effundã tan-

quam

quam aquam indignationem meam.

Hoc eſt, leges meas ſic tranſponebãt, æque atq; in aruis terminos tranſponentes facere ſolent, per quos ſua cuiq; ſors cognoſcitur, ſicq́; debitum meum honorem transferebant ad idola. Vel ipſos etiam cu piditate plura habendi laborantes reprehendit hoc pacto: Propterea, inquit, *ſic irruam ſuper ipſos, ue lut aqua impetuoſa, & ueluti torrens aliquis multis imbribus & niue exaſperatus, cumq́; uehementi im petu ſeſe uolutans.* Tranſponunt etiam terminos, Hebræorũ legem *perperã interpretantes, ipſamq́; obſeruare contendentes (nam uſq; ad* Ioannem *defi nita fuit legis cuſtodia) eo quod ira* Dei *ſuper ipſos effuſa tanquã aqua, eos diſperſit.* Quãdo *uero quiſ quã princeps* Iuda *exiſtens, confeſſus fuerit, ac pro miſerit ſe non iiſdem prauis ſtudiis admoturum men tem, idq́; ſecum decreuerit, & interim tranſmouerit tales fines, atq; decretũ ſuum fecerit irritum, ac re uerſus fuerit inſtar canis ad proprium uomitum, ira* Dei *ſuper talem prorſum effunditur: perinde ac ru bri maris aqua ſuper* Pharaonem, *qui ſæpius menti tus erat, iuxtaq́; cor ſuum, permutationis in melius expers, ſeruatus erat, ad oſtenſionem uirtutis* Dei. Deus *enim non ſubſannatur.*

Oppreſſit Ephraim aduerſariũ ſuũ, conculcauit iudicium, quoniam cœpit

proficiſci poſt uana.

Quũ de principibus Iuda dixiſſet, quod tranſpoſuiſſent terminos, eoſq; accuſaſſet, quod cum impij tum auari eſſent, in ijſdem pariter Ephraim reprehendit. Ipſum enim ceu iniuriũ carpit, ac talem qui præ potentia ſua cõculcet iudicium ſiue iuſtum, neq; ipſe opportune et cõmode ſententiã ferat, neq; alios iudicantes ſequatur. Cauſa uero huius, ad idola eſt affectio & ſectatio. Vana enim ipſa idola uocat. Quod ſi me coluiſſent, inquit, dilexiſſent leges meas, quibus iuſtitia ſancitur. Poterint etiam hæc alia ratione intelligi. Iudas non omnino à lege auerſus eſt. Fuerunt enim inter ipſos qui conquererentur de idolorũ cultoribus, ingemiſcerentq; ob legis tranſgreſſores, quemadmodum Iezekiel teſtatur. Ephraim uero planè malam uictoriam retulit: etenim ui, ueluti hoſtem quempiam, deuicit legem meam quam odit. Quod apertius interpretans dixit: Conculcauit iudicium, hoc eſt, legalem iuſtitiã non curauit. Quadrabunt hæc in eos, qui contra Chriſtũ inſanierunt, aduerſarium illum habentes, ut qui contraria ipſis, & dixerit & fecerit, contra quem potentes fuerunt, conculcantes iudicium, ferente Pilato ſententiam ut dimitteretur: ſecuti ſunt enim uanos ſuos doctores. Quod ſi omnia ſint uanitas uanitatũ, ut Eccleſiaſtes dixit: principium praui quæſtus & iniuſtitiæ fuerit,

iter

iter facere pro huius mundi bonis conquirendis,eaq; ueluti mediã maceriẽ habere,quã propter,quæ ante nos ſint,atq; ipſa adeò futura,non liceat intueri.

Egoq; ero tanq̃ turbatio Ephraim, ac ueluti aculeus domui Iuda.

Quia ipſius Ephraim regnũ primũ perijt ab Syris & Babylonijs,Iuda uero poſtea occidit: Ephraim,inquit,turbabo,conturbatum iam ueluti inſtante bello.Iuda uero ſtimulus ero.Quũ enim is Ephraim interire cernit,ſe quoq; non diſsimilia paſſurum formidat. Porrò Chriſtus neq; turbatio,neq; ſtimulus eſt, cæterũ tanquã turbatio, & tanquã aculeus: Pacem enim,inquit,prædico, morboſq; curo. Iſti autẽ inuidia ſtimulantur turbanturq; dicentes: Ecce mundus poſt ipſum uadit.Deinde quando peccantes fortunati erimus,dicentes: Pax eſt atq; ſecuritas:uel cogitatiõibus de peracto malo nos cõſolamur,Deus inquientes, benigne humaniterq; nos curat, tum uel ſecũdiorem iſtum in prauitate curſum turbat, uel cogitationes diſcutit,inijciens ſtimulum memoriæ mortis,ſuppliciorumq; poſt mortem conſequentium.

Viditq; Ephraim languorem ſuum, & Iudas dolorem ſuum.

Ipſa,inquit,experientia didicit Ephraim imbecillitatem ſuam, & quomodo robur ipſius elanguerit.

Iudas item percepit multitudinem dolorum ſuorum.

Et abijt Ephraim ad Aſſyrios.

Quando aſcendit rex Aſſyriorũ aduerſum decem tribus, adierunt ipſum, & pecunijs & legatione ſibi conciliantes, confœderantesq́;.

Miſitq́ legatos ad regem Iarem.

Aſſyrijs denuò aduenientibus, tranſgreßi enim erant fœdera, deſtinarunt legationẽ ad regem Aegyptiorum, quem Iarem appellat, non quod hoc eius nomen fuerit, uerũ quia Iarem ultorem ſignificat: accerſiuerũt enim ipſum, tanquã futurum uindicem. Quòd autẽ de Aegyptiorũ rege uerba faciat, poſtea hac planum fiet.

Et ipſe non potuit liberare uos, nec ex uobis dolorem ceſſare faciet.

Vos quidem tanquam uindicem accerſiſtis Aegyptium, enimuero ipſe ceu imbellis inuentus eſt, unde maiores uos impetiuerunt cruciatus, adeò ut planè de ſalute deſperaretis. Iam quiſquis Deũ offenderit, unicam opem reliquã ſibi tenet, ut reconcilietur denuò ei. Sic qui innumera alijs dona elargitus fuerit, ut eòs ſibi in ſocios & confœderatos aſciſcat, propterea non ſiſtet in ſeſe dolorẽ, quem ſuſtinet, turbatus primum ob ea quæ in animo ſuo perpetitur acerba, deinde impenſarum nomine, quas fruſtra feciſſe animaduertit.

inaduertit. Aptiſsime hoc etiam de domini interfectoribus dictum aſſeuerabis, qui accerſiuerunt Veſpaſianum ceu ultorem. Eadem etiam ingens Aßyriorum mens erat, ut urbem eorum erigeret, at nihil eis cõmodare potuit, nec ceſſauit ex ipſis cruciatus, ut qui tũ quidem in immenſa mala cõijcerentur, dum fundamenta eorũ diruerentur, ac poſtea à fidelium regibus abducerentur.

Quoniã ego ſum ſicuti panther Ephraim, & uelut leo in Iuda.

Per Pantherẽ oſtendit celeriter & quamprimũ ipſis excitanda mala, celer enim & leuis eſt fera panther. Per leonem, quod ingentia terribiliaq; ſint pericula futura. Terribile enim quippiam leo. Hanc ad rationem, in Iudæos Romanos celeriter ſuſcitauit Deus, nempe non poſt adeò multũ temporis crucifixionis, qui horrendi & atroces fuerunt, quippe qui cuncta diruerint. Animæ in malitia creſcenti, uerbum etiam panther fit, uelociter eam deprædans depaſcens ue, perinde ac dictũ eſt: Voca nomen ipſius, Eſa. 8 *citò depaſcere. Fit autem hoc, quando peccato in nobis patrocinantes cogitationes abſtulerit, omnemq; altitudinem attollentẽ ſeſe aduerſus cognitionẽ Dei. Iudæ porrò ſeu confitenti, Leo fit uerbum, propter regiam naturã, legem ei ferens, iuxta id quod apud Dauidem dictum eſt: Legem ei feret in itinere quod* Pſal. 24

Pſal.118 *elegit. Et: Legē ſancito mihi domīe uiā iuſtificationū tuarū, & exquirā eam ſemper. Vel ceu cōfortans eū ut à malo deflectens bonum poſthac perſequatur.*

Egoq́ rapiā et proficiſcar, ut pāther.

Leuis enim exiſtens, rapit & fugit.

Accipiam, & non erit qui eripiat.

Hoc ueluti leo faciet, ob unguium robur ac indeſeſſam uim.

Ibo & conuertam me ad locum donec exterminentur.

Quemadmodum, inquit, feræ poſt uenationem reuertuntur ad ſua latibula, ſedantes dolorem ex uenatione partum: ſic & ego, inquit, per memet ibo quietem habens, nec in principio detegens prouidentiam, quæ mihi eſt erga uos, ſed ueluti in ocio agens, uſquedum extinguamini per nos. Nam dignis adeſt
Ioſue.1 *Deus, ut & ad Ieſum Naue dicit: Vti cum Moſe erā,*
Matth.28 *ſic tecum etiam cōmorabor. Et: Ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus. Et: Nobiſcū Deus. Abeſt autē*
Pſal.9 *ab indignis deus, ſecundū illud: Quur deſtitiſti à no*
Pſal.79 *bis à longe? Et: Veni ut adiuues nos. idq́; genus alia. Deinde, qui fortem ligauit, rapuit nos ab illo detentos. Ac nemo potuit nos eruere ex ſancta eius poten-*
Ioan.10 *tiq́; manu, æque atq́; in euangelio ait: Oues meas nemo diripit ex manu mea. Accepitq́; primitias natu-*

re

ræ noſtræ, & profectus ad ſuperna in locũ ſuũ, ubi prius erat, in ſinum patris, tum ſtatim omnia deleta ſunt, quæ ad legis adminiſtrationẽ attinẽt. An ne uides Deũ etiam in nobis haud raro, materiẽ peccatorũ auferre? Sũt alicui diuitiæ, quibus aduerſum tenuiores extollitur, diripit eas Deus. Sic fortitudine, aut pulchritudine perperã utens, elanguit, ac deformis eſt redditus. Qui per honorẽ ad inſipientiã uſq; effertur leuatúrue, ad ignominiã decidit. Proinde ſic agẽs Deus proficiſcitur, et recte mouetur, antea quidem nullũ tranſitũ in tali anima obtinẽs, ac reuertitur in locũ ſuum. Locus autem Dei eſt mens rationalis hominis, eo quod purgetur à circunſtantibus delictis, digna facta diuina ſucceſsione, interea uſq; dum prorſum excidium fiat humanarum cogitationum.

CAPVT VI.

QVærent faciem meã in adflictione ſua, et mane uenient ad me dicẽtes: Eamus & reuertamur ad dominum Deum noſtrum.

Vt in corporalibus adflictionibus, quæ per molleis medelas curari nequeunt, opus eſt auſterioribus pharmacis: ſic inter homines, quotquot per clementiam Dei ad pœnitentiã non ducuntur, per ſeueriora

caſtigati,ſæpenumero hoc agnoſcunt. Aeque igitur ac illi, in bonorũ fructu non exquirentes faciẽ Dei, *ſiue præſulatum eius, atq; uiſitationem & prouidentiam ipſius, dum bonis uiduantur eum curatorem & præceptorẽ quærunt, & matutino ad ipſum tempore ueniunt, pro accelerant: ſiue quod ueluti à nocte tenebrarum prioris ignorantiæ excitati ſeſe mutuò adhortentur, ut reuertantur ad me.*

Quoniam ipſe percuſſit, & medebitur nobis.

Quidam librorũ hic, rapuit, habent, & fortaſſe non male. Dixit *enim ſuprà, diripiam.* Ipſe, *inquit, rapuit, ipſe percußit, ipſe quoq; medebitur* nobis. Deo *enim rapiente uel percutiente, nemo alius eſt medicus uſpiã.* Itaq; *in calamitate meminerũt* Dei.

Hæc *peræque intelligas licet, de ijs qui ex* Hebræis *deinceps in* Chriſtum *credituri ſunt.* Illi *enim in ſiti hac & captiuitate longa, exquirent (inquit) faciem ſiue filiũ.* Nam *is eſt figura ſubſtantiæ* patris, *quibus & ad dominum reuertentibus auſertur uelũ, quod ſuper cor ipſorũ eſt poſitum.* Reperias *autem hoc uel in ſingulis, quod in tribulatione magis ad dominum reuertantur, qui ſenſibilia nobis ferit & corporalia, ſanatq; animas.*

Feriet, & curabit uulnera noſtra. Sa-

nabit nos poſt biduum. Tertia die ſurgemus, & quæremus coram ipſo, & cognoſcemus.

Propter facilitatem hoc dicit, quoniam non indiget diutina circuitione Deus ad curam, uerum accumulatã ſtatim exhibebit ſanitatem. Iuxtà adumbrat myſterium ſecundum naturam. Nam percuſſæ naturæ iniecit filium ſuum ceu precium quoddam & curationem, qui in uulnere mortis conſtitutus, ſanauit nos, reſuſcitauitq́; tertia die. Id enim quod à nobis aſſumpſit, excitans, nobis peræque omnibus reſurrectionem donauit, quam habebimus temporibus ſuis, & uiuemus. Poſtquam enim unus pro cunctis diem obijt, is ille unus & pro cunctis reſurrexit: uitamq́; ducemus nõ longe ab ipſo remoti, ſed facie ipſum intuentes, tumq́; perfectiorem cognitionem eius conſequemur. Nunc enim in ſpeculo, inquit diuus Paulus, uideo & ænigmate: tum autem cognoſcam, perinde ac cognitus ſum. Cæditur etiam uituperabilis ardor & impetus in anima, uituperandaq́; cõcupiſcentia, ut ne inuanum in rabiem adigantur, uerum uerbum habeant, ueluti emplaſtrum & obligationem replentem uacuitatem ipſorum. Sanamur etiam iuxta uitam in actione conſiſtentem, quando duæ affectiones hæ, ira & cupiditas, non tenebrarũ opera acceſſerint, ſedenim luminis & diei, ut & de nobis dici poſ- 1. Cor. 13

ſit: proinde non ſumus noctis ſed diei. Surgimus etiã tertia die, quando tertia in nobis animæ pars, rationalis uidelicet & ſpeculatiua, illuſtrata fuerit: tum enim uiuemus coram ipſo Deo, intuentes in ipſum facie ad faciem. Quare ſubinfert, & cognoſcemus.

Feſtinabimus cognoſcere dominũ, tanquam diluculum paratum inueniemus ipſum.

Studioſe cũ feſtinatione et ingenti deſiderio quæremus eũ. Vt enim diluculũ noctis caliginẽ diſſipat, ſic & ipſe prompte celeriterq; prouidentiæ ſuæ radios exhibebit, & ab noctis adflictionibus liberabit.

Venietq; nobis ceu pluuia matutina & ſerotina terræ.

Matutinæ etiam pluuiæ indiget terra, ut proferens ipſa cõmiſſam ſibi ſementem, pinguedinem habeat, qua eam nutriat. Serotinæ uero potiſſimum, ne adulta ſata exareſcant: plurimo enim humore ad educationem ſui opus habent, ut fructum tandem ferant, quem humiditate ſouent. Itaq; & nobis Deus ueniet matutinus imber, quando incipiet liberare nos à captiuitate. Serotinus uero, quando nos reſtituens patriæ, nos defendit, noſtriq; curã gerit. Hunc ad modum Chriſtus poſt reſurrectionem, mane quidem mulierculis ſeſe, ſerò uero, ianuis occluſis, diſcipulis

pulis ſuis oſtendit. Obtingit & *cuilibet animæ, matutinus imber, quando reuelat ueteris teſtamenti cognitionẽ* Deus, *quod in primordijs diuinæ cognitionis ortum eſt. Serotinus uero, quando euangelij intellectũ eidem impertit: quod ſerò quidem, adeoq; nouißimis temporibus illuxit. Ac tum animã, in terram diuinitus impulſam alterat, de qua propheta:* Viſitaſti, *inquit, terram, & inebriaſti eam.* Pſal. 64

Quid tibi faciam Ephraim? Quid tibi faciam Iuda? Miſericordia ueſtra uelut nebula matutina, ac ueluti ros diluculo proficiſcens.

Poſtquam *denunciarat eis* Deus, *ſe eos ſuſcepturos denuò: erant autem ob ſcelera ſua in multas caſuri, poſt ſuſceptionem hanc, calamitates: ne ergo exiſtimarent, mentitum ſibi eum, nec ſufficientem gratiã impertiſſe, prædicit eis, quod ipſi ſint futuri malorum ſuorum autores.* Miſcet *autem cum eis ſermones, patris in morẽ liberos ſuos amantis, tantumnon talia dicens:* Ego *quidem omnem uobis gratiam & ueniam dare uolo, ac perpetuò durantem miſericordiam.* Veſter *autem animus & cogitatio temporaria, ſimiliaq; nebulæ ſunt diluculò apparenti, & à ſole diſpulſæ, uel exiguo rori ab radijs ſolaribus abſumpto & obſcurato (hoc enim eſt quod ait, pro*

ficiſcens)efficit miſeratione peræque meam, qua uos miſeror, temporariã eſſe. Audiamus itaq;, nos *menſurã eſſe diuinæ miſericordiæ, ſiue eam extendentes ſufficienter pœnitẽdo, uel celerius reuertẽdo ad priorem prauitatẽ, mutilãtes.* Demusq; *operã, ut diuturnius ille noſtri miſereatur, tum uere regnũ* Dei *intra nos erit, noſtriq; inſtituti* Deus *comes erit.* Legitur *& in alia ſcriptura,* Miſericordia *mea.* Quod *ſic intelliges, quod* Deus *hic ægre patiens dicat:* Omnem *uobis rationem exhibui & demonſtraui, ad ueſtram correctionem :* Etenim *miſericordiam meam demiſi uobis, ut fœcundaret, ac pingues uos redderet, uelutiros matutina hora iter faciens, hoc eſt, à flamine diffuſus ſuper terram, & ſicuti nebula perinde manè infrigidans fruges. Verum enim uos illam ipſam non ſuſcepiſtis.* At *neq; filium* Dei Hebræi *exceperunt, qui quũ eſſet miſericordia patris (per ipſum enim miſericordiã adepti ſumus) demiſſus eſt ueluti nebula, ob corporis ſui pinguedinẽ.* Matutina *uero eo quod umbra ipſe legis ueniret, quodq; non deprehenderetur ab tenebris diaboli & peccati, ſed alijs etiam principium lucis fuerit, itidem ut manè, uel diluculum, eſt diei initiũ.* Idem *quoq; ros erat, ſupernè decidens : iter ideo faciens, quod non uno in loco circunſcripta ſit eius cognitio, ſed ad omnes acceſſerit.* Antea *quidem & manè, in* Iudæa *tantummodo cognitus*

gnitus erat Deus, nunc uero in uniuerſum terrarum orbem, egreſſo apoſtolorū ſonitu, impleta eſt tellus cognitione domini, uelut aqua multa cooperiēte maria. Illuxerunt itaq; fulgura eius orbi terræ, uideruntq; fines terræ ſalutare Dei.

Propterea demeſſui prophetas ueſtros, interemi eos in uerbo oris mei, & iudiciū meum ceu lumen egredietur.

Vos quidem, inquit, ſic habetis, ut frigidam quandam paruiq; temporis pœnitentiam demonſtretis, per hoc meā pariter miſericordiam talem facientes. Attamen ego haud intermiſi uos congruenti prouidentia dignari, adeò ut & prophetis meis quos uobis adhortatores miſi, cauſa mortis extiterim: hoc enim denotat occîdi. Et quoniam dedi ipſis uerbum oris mei ut uaticinarentur, uideor eos occidiſſe. Atqui etiamſi cunctos planè dederitis neci, nō poteritis tamen irrita facere, quæ de uobis illi præcinuere, quo minus iudicium meum, hoc eſt, decretum quod ſuper uos decreui, ceu lumē effulgeat: patiaminiq; omnia quæ illi dixerunt. Quidam per prophetas hic uanos uates intellexerunt. Occîdi enim ipſos in uerbo oris mei, hoc eſt, per imperiū meum. Et iudicium meum inter ipſos, ut lumen ſplendidum haud occultabitur, ſed lucebit, & ab omnibus per opera cognoſcetur. Etenim & Elias leto dedit prophetas Baal, ſacerdo- 3.Reg.18

teſq; lucorũ. Sic Ieu qui genus Achaab deleuit, præ- textu feſtiuitatis in Baal gratiã celebrandæ, colle-
4.Reg.10 *ctos ſacerdotes Baalitas, ad unum omneis mactauit.*

Nam miſericordiã uolo & nõ ſacrificium, agnitionemq́ Dei potius quàm incenſas uictimas. At ipſi ſunt tanquã homo præuaricans teſtamentum.

In ſuperioribus obiecit accuſando iniuriã, quam proximis intulerunt, idolorumq́; culturã: nunc ait, Miſericordiam ego potius erga proximum, quàm iniuriam & ſacrificium recipio: ac Dei *cognitionẽ magis, quàm holocautomata. Atq; hæc duo legem*
Deut.16 *perferens mandauit:* Diliges dominũ Deum tuum, *et proximũ tuum charitate proſequêris. Vos autem tranſgreßi eſtis teſtamentum meum hoc, ſancitamq́; legem.* Erga *proximum enim iniurij eſtis & miſericordiæ expertes, ac præterea cognitionẽ mei repuliſtis.* Dicat *hic quiſquam: Quia Iudæi, ſacra perficientes, miſericordiam uero non habentes, præuaricabantur teſtamentum: perſpicuum eſt legem de ſacrificijs uerba facere.* Sed *ſecretiora quædã magisq́; ſpiritum redolentia, fuerunt ea quæ hic memorauit, nempe miſericordia & agnitio* Dei. Per *miſericordiam itaq; uita in actione conſiſtens & opere, per cognitionem contemplatio innuitur.* Egredietur *quoq; in futuro ſeculo iudiciũ* Dei, *ueluti lumen, per*

unige

unigenitũ: Pater enim neminẽ iudicat, ſed iudicium omne tradidit filio, qui ſuo in mundum aduentu, nõ per ſacrificia, ſed per ſuã miſericordiã nos ſaluos fecit. Neq; per holocautomata per ue incenſa, uerum per agnitionẽ et fidẽ nos iuſtificauit. Miſericordiãq; nos docuit, quũ diceret: Beati miſericordes. Et: quæ uolueritis ut faciant uobis homines, eadẽ & illis præſtate. Et quũ hoc uerbi, Miſericordiã uolo &c. in teſtimoniũ protulit in mediũ. Innumeriſq; alijs modis cognitionẽ Dei præcepit, præſertim quũ omneis ſermones et opera ſua Deo referret accepta, ipſiq; tantum adſcriberet: quumq; diceret Philippo: Qui uidet me, uidet & patrem meũ. Hinc etiam dixit: Manifeſtaui nomen tuum mortalibus, non Iudæis tantũ ſed omnibus. Proinde qui ipſum non ſuſceperunt, tranſgreßi ſunt omnino teſtamentum patris, qui & filium hæredem faciebat uineæ. Porrò uinea domini exercituũ ipſi fuerunt, domus nimirum Iſraëlis, & Iuda ipſe plantula nouella dilecta. Enimuero filium, quum in ſua ueniſſet, ſui eum non ſuſceperunt, quin potius dixerunt: Hic eſt hæres, agite occidamus eũ. Idem teſtamentum patris, faciebat eos heredes adoptionis, gloriæ, cœlorumq; regni: ſed noluerũt ſequi teſtamentum. Nec ſecundum hoc ſolum, uerumetiam iuxta utraſq; rationes tranſgreßi ſunt illud, cum filium abnuentes regnare ſuper ſeſe, tum ſe indignos

Matth. 5

Ioan. 14

Ibid. 17

Eſa. 5

conſtituentes cœleſti gloria.

Illic me reſpuit Galaad ciuitas operans uana, turbans aquam.

Nõ fruſtra dixit, occìdi uanos prophetas: et illic, hoc eſt, ſecundum illud temporis quando auerſus eſt Iſraël, Galaad me eſt adſpernata, quando ſacerdotibus & Leuitis diſtributa eſt in hæreditatem: ac qui debebant populum docere cognitionẽ Dei, ipſi operabantur uana, hoc eſt, idola ipſi eadẽ fabricantes. Turbabant quoq; aquam doctrinæ, non puram eam populo adferentes.

Fortitudo tua ceu hominis piratæ. Occultauerũt ſacerdotes uiam, occiderunt Sicima. Quoniam illic fecerunt iniquitatẽ in domo Iſraël, uiderunt iſthic horrendam fornicationem Ephraim.

Sicima ciuitas eſt proxime urbem Galaad. E Sicimis ergo quidam accepta Dei patrũ memoria, uoluerunt aſcendere Hieroſolyma uſq;, ceu Deum adoraturi. Leuitæ uero & ſacerdotes hoc cõpertum habentes, prædones quoſdã occuluerunt in uia, demittentes orco ea ratione Sicimitas. Eò etiã dicit: Robur tuum ô Galaad hominis eſt piratæ, hoc eſt, prædonis. Eſt autem pirata proprie marinus prædator, Atqui in ſacra ſcriptura uſurpatur etiam pro terre

ſtri

ſtri prædone: eam ob cauſam horribiliorē etiam iſtā fornicationem nominat, quoniam non ipſi tantum, quod bonum erat in domo Iſraëlis non faciebant, hoc eſt, inter Iſraëlitas. Vel hunc ad modum æque intelligere licet: ut piratæ occultis effaſcinationibus & inſidijs adoriuntur prætereuntes, ſic & uos in Galaad idolorū cultores, arcanis artibus idola moueri curatis, quo diuinæ potentiæ ea oſtendatis conſortia. Iam ſacerdotes quos talia reprehēdere oportuit, uiā Dei populo manifeſtando, ea cælant. A tqui in animo eos cogitare par erat, quod atauus eorum Leui, Sicimitas omneis demiſerit orco, quando Emmar filius Sychem ui ſtuprum ſorori eius Dinæ intulit, & Gen. 34 ille quidē ultione pro uirginitate ſororis ſuæ armatus eſt, ipſi uero pro me non contendunt, non ſumunt uindictam. Occuluerunt, inquit, diuinam uiam ſacerdotes, qui olim interemerunt Sicima æmulatione accenſi. Quod enim atauus eorum Leui peregit, ſacerdotali generi adſcribitur. Hæ & dominum occidentis ſynagogæ accuſationes ſunt. Siquidem & illi operabantur uana, calumniā dico & crucē. Vanæ nanq; re uera ſunt cogitationes ipſorū. Magis enim illuxit, regnumq́; tenuit cruci affixus. Turbabant etiam aquam, confundentes ſcripturarū cognitionē, ac doctrinam ſeruatoris, quæ ſpiritus erat & uita, calumniantes. Et robur ipſorū, ceu hominis piratæ

fuit, quando lapides tulerũt in Ieſum*: cumq́; gladijs & ſudibus exierunt aduerſus ipſum noctu, quando fallere licet feſtinantes.* Sacerdotes *porrò ipſorũ cæ lauerunt iter, hoc eſt, dominum enecarunt, dicentẽ:*
Ioan.14 Ego ſum uia. *Occiderunt etiam* Sicima, *quod eſt pudicitiæ & uirginitatis fructum* Ieſum, *poſtquã* Sicima *fuit eximius locus corporis pudici* Ioſeph. *Præterea in eccleſia uidebis quoſdã perficientes uana, praua uita infectos. Hi aquã perinde ſpiritalis doctrinæ turbant, de reſurrectione & poſtremo iudicio uana diſſertantes, ſeipſos ita ut intrepidè in peccatis pergant, illicientes.* Q*uorũ robur non eſt hominis incolumẽ aliquem ſeruantis, ſed prædonis, quo de domi*
Ioan.10 *nus ait:* Fur non uenit, niſi ut furtum cõmittat, cædat & perniciem ſtruat. C*ælant etiam ſacerdotes uiam domini, partim quando non reprehenderint peccan*
1.Tim.5 *tes, nõ audientes dicto præcipienti:* Peccantẽ coram omnibus argue: *partim quod ipſi in ea non ambulantes, aliam ſibi uiam uitæ inquirant, occidentes ita eccleſiã, quæ eſt ſegregata* Ioſepho, *qui ualet, ſi interpreteris, appoſitionẽ.* T*alis eſt dominus, legi adiectus, quæ iam defecerat: unde &,* Nõ ueni, inquit,
Matth.5 *diſſoluere legem, ſed implere.* Eius *enim legis,* Non committas adulterium, *hæc eſt appoſitio & completio, ut ne intuearis quidem mulierem. Sic eius,* Non occides, *appendix et complementum eſt, non iraſcaris.*

ris. Et aliarum conſimiliter.

Pollutus eſt Iſraël, Iudas dimiſit meſſem ſuam.

Omniū hoc eſt periculoſiſsimū horribiliſsimūq́;, quod quando Iudā oportebat diuinarū promiſsionū fructus metere, imitatus ſit Iſraëlem, qui idolorū cultura cōtaminatus erat, talem meſsem poſthabendo.

Ordire uindemiam tibijpſi, dum reduxero captiuitatē populi mei, dumq́ſanauero Iſraëlem.

Ad Iudam hæc dicit: Ordire uindemiam, hoc eſt, iuſtitiæ fructus, & poſt reditum ab captiuitate, in lege perſeuera, incipeq́; tibi decerpere, ex tali politia ſubnaſcentes fructus. Decerpe eos tibijpſi, nec enim Deo quicquā lucri afferimus uiuentes iuxta legē, ſed nobiſipſis. Quod ſubdit, dum ſanauero Iſraëlem, ſignificat, quod dum ipſum conſoler in omnibus doloribus, quos in captiuitate pertulit, eumq́; reducam à Babylone, intellige tu quid te deceat, bonamq́; conuerſationem auſpicare.

CAPVT VII.

ET reuelabitū iniuria Ephraim, & uitioſitas Samariæ. Nam cōmiſit uana, furq́ ad eos ingredietur, prædator

exuens in uia eius.

Iterum docet quod haud iniuria puniat Ephrai*mitas* Deus, *perſpicuam cunctis eorum iniquitatem aſſeuerans*. Nam *fecerunt, inquit, mendacia, hoc eſt, idola, ideoq; in poſterum hoſtes, furum & latronum inſtar, eos adorti, exuent ipſos, omnibusq; bonis nudabunt.* Propemodum *&* Chriſtus *ad* Iſraëliticũ *populum dicit:* Incipe *quæ ad ſalutẽ tuam pertinent, ceu in uindemia colligere atq; fructum decerpere. Nunc igitur quando ueni ego reducere ſeruareq; oues domus* Iſraëlis, *quæ perierant, ac ſanare contri-*

Mar.2 *tos, (nec enim bene ualentes egent medici opera, ſed male habentes,) tunc reuelata eſt omnis iniuſtitia populi, quando interrogante* Pilato, *quem uobis dimittam, reſponderunt, abſolue nobis* Barrabam, Ieſum *uero cruci affige.* Ad *hæc elementis legis nouatis perſeuerabãt ipſi in malitia, quando & fur & prædo unà cũ eo cruci affixus ad eum introijt, hoc eſt, per fidem ei aſſertus eſt, et uindicatus in libertatẽ, in paradiſo cũ eo agens. Hæc etiam animæ ſunt exhortatio redeuntis ab captiuitate, qua detenta fuit prauis affectibus ſeruiens, ſanatæq; à plagis peccati, & uulneribus, quæ aliâs nõ curãtur niſi grauiter olêre & inamœna eſſe ipſi cœperint, tum enim demum inquirit medicũ, quando tetrica fiunt uulnera ipſaq; ægre patitur graueolentiã, perinde ac* David *quũ dixiſſet;*

dixiſſet: Grauiter oluerunt & computruerũt uibices meæ. ſubdit: Ne derelinquas me domine Deus meus, neq; à me deſiſtas. Tunc igitur liberata anima à peccatis, uirtutis fructus colligit. At eos, inquit, tibiipſi decerpe, non faciens aliquid ad oſtentationem, ſed in teipſa bonum operare. Tum quoq; detegitur ei uanitas malitiæ: uidet enim quàm ſint peccati opera tam mendacia q̃ noxia. Per hæc fur & prædo ſatanas ingreſſus hominẽ ſpoliat, ac ab omni diuina gratia nudũ conſtituit, in uia eius, hoc eſt, in quocunq; uitæ genere fuerit, ſiue in ſacerdotali, ſiue monaſtica uel populari. In omni nanq; uia uitæ prædatorẽ et furẽ agens diabolus, clanculũ eos adoritur, ipſisq; imponit nocturno tempore, perſuadẽs ut peiori ceu meliori adhibeãt animũ, nuptias, uinũ, omnemq; creaturã uituperans, ceu peccatorũ uomitem, occaſionemq;. Alios uero ut prædo inuadit, palàm & impudenter eis perſuadendo, ut planè deſperata aggrediantur. Pſal. 37

Vt cõcinãt ueluti canẽtes in corde ſuo.

Hoſtes, inquit, inuadent eos, ceu fures & latrones inſueuerunt: ipſi uero in lamentis & luctibus perſeuerabunt, non auſi aperta uoce plorare, deflereq; calamitates ſuas, cæterum cordibus ſuis & cogitatione threnos lamentá ue ædunt. Hæc & latroni in cruce accommodari poterũt, cuius cor Chriſti ſupplicio cõdolebat & peccatis ſuis angebatur. Ipſe quidẽ

Chriſtum

Chriſtum confitebatur, Chriſtus uero omnium illi peccatorum gratiam faciebat.

Omnia ſcelera eorũ recordatus ſum nunc. Cinxerunt eos corona, conſilia eorum ante cõſpectum meũ fuerunt.

Quum diu, inquit, connixiſſem, nec longanimitate mea iudicatus ſim cernere ab ipſis auſa, nũc tandem apertè palàm ea contueor, ut quæ in conſpectu meo fuerint conſtituta. Siquidem omnia ſimul collecta ſunt, & in circuitu eorum ſteterunt, nedum opera, ſed & conſultationes, hoc eſt, cogitationes, quæ demonſtrãt eos eſſe dignos quibus irrogetur pœna. Fortaſſe autem, quia Deus peccata illa uehementius punit, quæcunq; à præmeditatione & conſultatione fiunt, propterea hic dixit: Circũierunt eos conſultationes ipſorum. Non enim ſimpliciter ait, operabantur mala, neq; raptim uel forte fortuna, cæterum ex conſilio & cõſideratione. Sic in extremo iudicij die, præterquam opera, cogitationes etiam, ſecundum quas peracta ſunt, iudicantur: in quibus tamen autoritas potius remiſsionis, quàm condemnationis eſſe in hoc mundo ſolet. Occiderunt etiam prophetas Hebræi: toleranſq; malorum Deus eſt, dum illi domini interfectores fuerunt, impleuerũtq; menſurã patrum ſuorũ, recordatuſq; eſt Deus omniũ iniquitatũ eorũ, ut ueniat ſuper eos omnis ſanguis iuſtus, à ſan-

guine

guine Abel,uſq; ad ſanguinē Zachariæ prophetæ.

In malitijs ſuis exhilararūt reges, & in mendacijs ſuis principes.

Per malitias ſuas ad interitum accurrentes, autores lætitiæ fuerunt regibus & principibus ipſos debellantibus. Vel quod unà cum regibus ſuis ad idololatriam cucurrerint, curauerintq́; eos & obſeruauerint, eadem peragendo: & in mendacijs ſuis, ſiue idolis, ſiue adulationibus, uel uanis laudibus hilares eos reddiderūt. De quibus & Eſaias ait: Qui beatos uos prædicant, illi uos ſeducunt. Et: Væ illis qui amarū dulce dicunt. Cap.3 Eſa.5 *Ad hæc Iudæi reges ſuos dæmones, principes tenebrarū, gaudio imbuerunt ſuis contrà Chriſtū impoſturis, calumnijs & mendacijs. Præterea Herodes, Caiphas, Annas, eoſdē exhilararunt, qui in cōdemnatione Chriſti in gratiā, quum anteà hoſtilibus inter ſe animis eſſent, redierunt.*

Omnes adulterium committentes, ſunt ueluti furnus uſtus ad digeſtionē, uſtura ab flamma facta.

Corporale hic adulteriū intelliges, dicente Deo, quod uniuerſi Hieroſolymorū incolæ ſint adulteri, ſic uſti libidinis igni, ueluti clibanus, cuius incenſio fit à flamma, qui uritur ad digeſtionem, hoc eſt, ad toſturam coctionem'ue panū. Porrò libidinis ignis,

adducet ſup eos captiuitatis flammã, à qua aduſti inutiles erũt, ad digeſtionẽ cruditatis, quã etiamnũ habẽt. Accipies etiã per adulteriũ, idololatriã, qua exurebãtur, ſecuti primũ inter ſe idololatrã Hieroboã

A mixtura maſſæ, uſquedũ tota fermento ſubigat, dies regnorũ ueſtrorũ.

Stear uel ſtais (quæ uox hic per maſſam reddita eſt) farinam denotat. Cunctum per hancce farinã populum intelligit, dicitq;: Vt fermentũ cõmixtas ſecũ farinas in ſeſe trans format, ſic à quo tempore cœpit populus ſubigi fermento impietatis Hieroboã, non deſtitit donec totus eius contagione inficeretur, inq; illud ipſum transformaretur. Totum iſthuc tempus, dies ſunt regnorum ueſtrorum: per quæ innuit, quod in omnibus Hieroboã ſecutis regnis & regibus, idololatria floruerit. Per adulteros, adulterã iuxtà ac peccatricem generationem domini interfectorum intellige, qui & inuidia uſti, ac meditati crucem ad digeſtionem ſiue ſubmiſſionẽ cœleſtis panis Chriſti, non deſierunt, quouſq; perfecerunt opus illud ſuum. Atq; hæ ſunt dies principũ & præeminentiũ inter ipſos, hoc eſt, ueterum calamitatũ. Diem enim, ut ſuprà quoq; diximus, ſcriptura etiam calamitatem appellat. Quemadmodũ autem qui non credit iam iudicatus eſt, uel ante iudiciũ illud: ſic adulteriũ cõmittens iam uritur, ante uſtionem etiam illam, qua uretur

tur ad digeſtionem ac malitiæ ſupplicium. Nec enim *ultra poſt extremum iudicium ſcelera patrabuntur, neq; quiſquã unus ad ea ſeſe acclinaturus eſt, uerum perpetuum aduerſus ea odium erit illis, qui nunc ea deamant, quod eorũ nomine ſempiternis cruciatibus dedantur.* Hodie *quidẽ inſipientibus, quæ uidentur ſuauia blandiuntur: tum uero detecta ipſorum deformitate, grauis comitabitur pœnitentia eos, qui hac in uita ab ipſis decepti fuerint, plorabuntq; tũ omni uacantes cõſolatione, quod adeò deformia & turpia diuinæ pulchritudini prætulerint. Itaq; mœchus iam uritur, iuxta illud: Ambulatis in lumine ignis ueſtri,* Eſa.50 *et in flamma qua exuſti eſtis. Iam perinde ex fermento & farina fit mixtio, atq; ex cogitationibus et operibus fit actio. Ait ergo, quod regnãtes in mœcho cogitationes non uidentur eſſe turbidæ neq; triſtes, ſed tranquillã quandã & hilarẽ conſtitutionẽ habere, ab mixtione farinæ, donec fermento ſubigatur tota, hoc eſt, à quo tempore cœperint malum cogitare, uſquedum opere compleuerint.*

Cœperũt principes furere ex uino.

Accuſatis cõmuniter omnibus tanquam adulteris, nunc omnes accuſat principes ceu temulentos, ac propterea ad iram concitatos.

Extendit manum ſuam cum peſtilentijs, nam ſuccenſa ſunt corda eorum.

ueluti clibanus, dum offendunt eos.

Quilibet, inquit, principū extendit manū ſuā, uti dona accipiat, conuerſaturq́; hominibus per contagia & perditiones quas diligit, eo quod in cōſultando et nocendo cōtribulibus ſuis, adeoq́; reliquis mortalibus ſint feruentiſsimi. Ex temulentia inuidiæ furebant etiā principes Iſraël aduerſus Chriſtum. Sic diſcipulus Iudas extendit manum, quando proditionis argenteos accepit, conſentiens peſtibus phariſæorum & ſcribarū, qui æſtuabant planè inſidijs, quibus lacerarent deijcerentq́; dominū. Ita militum peræque corda inflammabantur excubias canentiū proxime domini ſepulchrū.

Totam noctem ſomno Ephraim impletus eſt, mane prodijt, ſuccenſus eſt ueluti ignis fulgore, omnes incaluerūt ut clibanus ſuccenſus, ignis deuorauit iudices eorum, omnes reges eorum ceciderunt, nec erat inter eos qui meam ſibi opem depoſceret.

Sequitur facile ſuprà memoratos temeto perfuſos, ut totā noctem ſomno indulgeant, quod haudquaquā minimo eſt dedecori populi principibus: per hoc nāq; indicatur, quod nō perinde magnam ſubditorū curam gerūt. Mane porrò facto, inquit, ardebāt ueluti ignis, inflammabanturq́; ad bibendum, ad indignandum, ad

munera capienda, omniaq; id genus alia flagitia. Nec *ſoli principes, uerum ex æquo cuncti, ceu furnus ſunt incenſi ad peccandum, ut pro ſe quiſq; poteſt.* Recte *uero ignis ille uitiorũ effecit, ut principes & reges eorum, idola colentes, aliaq́; non optima facinora perficientes, caderent.* Nemo *enim quicquam delinquens, ſtare dicitur.* Neq; *quiſquã inter eos erat, qui ad me reſpiciens inuocaret me: quod deerat illis inſtitutor, qui eos dirigeret et ad me pertraheret. Sopiti etiam ſomno erant* Iudæi, *omnis expertes ſolicitudinis, quando monumentum milites ſeruabant.* Atenim *manè, adeoq́; diluculo facto, excitatoq́; domino, inuidia etiam eorum, quod reſurrexiſſet, accenſa eſt, factiq; ſunt ueluti furnus furore inflammati.* Deinde *iudices eorum liuor ob reſurrectionẽ deuorauit, omnesq; ceciderunt ruina magna, ſpebus ſuis fraudati.* Qui *peccat totam pariter uitæ huius noctem dormit, non ſentiens peccatum.* Eam *ob cauſam diuus* Paulus *genuinũ ſuum diei filiũ adhortatur:* Vigila *in omnibus.* Porrò *quando futura* 2.Tim.4. *in extremo die condemnatio exuſcitata fuerit & illuxerit, ut diluculũ in peccatore, tum ſenſus ab ſe cõmiſſorum facinorũ oritur, inſtar igneæ flammæ: urit enim ipſum peccati conſcientia: tum qui antea iudices eorũ fuerunt, non recte inſtituentes eos doctores, deuorabit ignis ille, hoc eſt, agnoſcentur fuiſſe uani.* Siquidẽ *iſti antehac doctrinæ cathedram obtinentes, ruinæ in pec*

catum autores extiterunt, neq; quicquã Deũ auxilia-torem implorarũt, nec ut alij inuocarent, docuerunt.

Ephraim populis ſuis cõmiſcebatur.

Alijs Ephraim, uates aſſeuerat, iter ad bonũ oſtendiſſe, ipſum uero multitudini ad malũ acclinatæ cõiunctũ eſſe. Rex præterea æque preuaricabatur atq; alij, nam tribus Ephraim regni ſceptra tenuit, ut diximus.

Ephraim factus eſt encryphias non inuerſus.

Vt encryphias, panis ille, altera parte ſui admotus igni comburitur, & inutilis fit: opus eſt nanq;, ut cõuerſus altera quoq; parte aſſetur: ſic & ipſe Ephraim in uitijs perſeuerauit, ab ijs combuſtus.

Comederunt alieni robur eius, ipſe uero non cognouit.

Quia panẽ iam nominauit, in ea metaphora perdurans, alieni, inquit, comederunt eum, hoc eſt, debellarunt ipſum. Exederunt autem omnes uires eius, & in fortitudine ſeu potentia & opibus ſitas, & interim non agnouit ſeſe caſtigantem Deum.

Cani efflorueruñt ipſi, nec hoc tamen agnouit.

Multo, inquit, ac longo planè tempore caſtigatur, ac ueluti in ea caſtigatione conſenuiſſet, nec uel ſic tamen tanto tempore, quid ſe decuiſſet, didicerit. Prin

cipes

*cipes porrò ac doctores Iſraëlis, idem cum indocto & confuſo uulgo ſapientes, noluerunt cõuerti ab litera ad ſpiritum, propterea gentes alienæ ab teſtamentis Dei, comederunt robur eorũ. Iſraëlis autem robur eſt lex. Ipſi uero occæcati non agnouerunt, cæterum perſliterũt conſenueruntq́; in literæ adminiſtratione. Iã omne quod inueteraſcit et ſenio cõficitur, proxime eſt oblite*rationẽ extinctionẽq́;. *Ad hæc quando quiſquã malitiæ flãma exuritur, adeò ut ſeipſum tradat ei, adortus clandeſtina ſcelera, quæ nefas eſt nominare, nec ab tali ſua iniquitate reuertitur, comedũt robur eius, quod accepit ab* Deo*(ut natura quadantenus ad bonũ opus nõ ſit idoneus) dæmones, qui alieni et hoſtes noſtri facti ſunt, inuidentes* Dei *gloriæ, propterea & inueteratus in malitia, omnem peccati ille ignorantiam habet.* Hebr. 8

Deijcietq́ꝫ iniuria Iſraëlis in faciẽ eius.

Id eſt, oculis ſuis uidebunt pericula. Sic qui in dominum Chriſtum iniurij fuerunt Hebræi, unà cum templo & urbe ſunt deiecti.

Nec ſunt reuerſi ad dominum Deũ ſuũ, nec exquiſiuerunt ipſum in omnibus hiſce. Ephraim erat ut columba amens, corde uacãs, Aegyptũ inuocabat & ad Aſſyrios proficiſcebatur.

Ego, inquit, adflictiones ipſis adſerebam, ut intelli

gentes ad me redirent, meumq; auxiliũ implorarent, at ipſi ad humana adiutoria reciderunt: Aegyptiorũ enim opem inquirebant: Dein ab Aßyrijs oppugnati defatigatiq; eoſdem inuocabãt, amentis inſipientis'ue columbulæ mentẽ præ ſe ferentes. Etenim ut illa pullis ſublatis, non auolat, uerum in ijſdem locis remanet: nõ diſsimilem ad modum iſti ad hoſtes ſuos accurrebant: nam Aſſyrij ex confeſſo hoſtes eorum erant, & Aegyptij. Columba laſciuiæ et incontinentiæ hic typus eſt: quocirca ubi anima uoluptatibus tenebrarum intemperanter dedita ſurſum hiauerit, nec lenta ipſa ſibi mali quippiã adeſſe putauerit, Aegyptũ profectò, & Aſſyrios amicitia ſibi copulat, hanc quidem ob tenebrarum opera, illos uero propter ſui faſtum & opinionẽ. Hinc ſuo etiam illi tempore dicetur: Vade in tenebras exteriores, diabolo & angelis eius paratas. Porrò angeli diaboli, mentales etiam Aſſyrij ſunt. Quadrant hæc quoq; domini interfectrici ſynagogæ. Non agnouerunt enim, neque intellexerunt, uerum præ faſtu & opinione ſua in tenebris iter faciunt.

Vbi profecti fuerint, inijciam ſuper eos rete meum, tanquam uolucres cœli deducam eos, caſtigabo eos in auditione tribulationis ipſorum.

Ipſis, inquit, proficiſcentibus, ut auxilia ſibi accerſant,

ſant, ego iniijciam ipſis hoſtes, ueluti rete, & deducam eos, hoc eſt, ſuperbiam ipſorũ deijciam & humiliabo: primum tamen conabor eos erudire, prænunciando imminentia, uti ſciant, quæ ſint eos exceptura calamitates. Quod ſi ipſi non caſtigentur, nec ſeſe emendent, tum inducam ſuper ipſos tribulationes. Vel adeò terribiles erunt hoſtes, ut nedum præſentes, uerum denunciati tantũ & auditi, ſufficiant ad caſtigationem.

Rete Dei multiplex, uariaq́; eius eſt ſapientia, per quã cognitus à nobis, ſæpenumero, quando ad mali quippiam perficiendũ eamus, moueamurq́;, impedimenta inijcit, altaq́; affectantes, inſtar dæmonum qui in aëre uerſantur, deducit nos & humiliat, prænuncians geennam, & uermem non morientẽ, ignemq́; inextinguibilem: erudit nos per huiuſmodi prædicationem, ut humanus & clemens pater. Domini quoq; occiſoribus in errore facientibus iter, iniecit rete ſuum, piſcatorũ nimirum doctrinã, uti ab eo deduceret eos ad Chriſti humiliationẽ & obedientiam, perſuaderetq́; eis diſcere, quod mitis ſit Chriſtus & humilis corde, neu glorientur in lege per opera, ſed precentur potius eum qui gratis iuſtificat, per gratiã ſuam: erudijtq́; eos per prædicationẽ futuræ illorum adflictionis, dicens, quod Hieruſalem ab gentibus ſit conculcanda: deq́; templo, quod non maneat lapis ſuper lapidem. Et: Beatæ ſteriles quæ non pepererunt. & quæcunque illic de captione Luc. 21

Hieroſolymorum uaticinatus eſt.

Væ ipſis quoniã deſilierunt à me. Miſeri ſunt, quoniã impij fuerunt in me.

Apud infirmos donec ſpes eſt ſalutis, omnia & dicunt & faciũt qui eos curãt. Simulac uero de incolumitate ipſorũ deſperauerint, lugent eos in poſterũ. Idem Deus *in populo ſuo facit, curam ſuam nihil ualere animaduertens, eos deplorat, ut qui per mala opera ab ſe deſilierint impijq́; fuerint, colendo eos qui nõ ſunt dij.*

Ego redemi ipſos.

Priores *quidẽ ex* Aegyptiaca *ſeruitute, poſteriores autem* Chriſtus *ab dæmonibus, languoribus, cæcitatibus redemit, ac tandem proprio ſuo ſanguine, in quo inuenimus redemptionem.*

Ipſi uero loquuti ſunt aduerſus me uana.

Primum quando uitulum circunſtantes dixerunt:

Exo.32 *Hi ſunt dij tui* Iſraël. *Deinde quando aiebant, poſtquã*

Pſal.72 *percuſſit petram & fluxerunt aquæ:* Nunquid *& panem dare poterit?*

Et nõ clamauerũt ad me corda ipſorũ.

Labijs me ſuis tantummodo uenerabantur, cor uero eorum procul me aberat, ſiue quod me non agnoſcebant benefactorem, ſed idola potius.

Sedenim ululabant ſuper cubilibus

ſuis

ſuis, ſup frumento et uino diſſecabant.

Terram patribus ſuis promiſſam accipientes, ac ſortes ſuas adepti (eas enim cubilia nominauit, quod per ea requieuiſſent à laboribus deſerti,) mihi non egerunt gratias, cæterum idolis ſacra facientes, peragentesq; feſta, ululabant perinde ac inſueuerunt idolorum cultores furijs agitati ululare. Præterea *à me dona habentes, nimirũ fruges & uinum in quibus capiebant uoluptatem, ſectiones interim faciebant, in gratiam dæmonum, pectora et brachia diſpungentes. Vel hoc dicit, quod apud gentes Rheam matrem deûm colentes factitabant. Ab tibiarũ enim cantu ad inſaniam acti, ſeipſos diſſecabant, genitalia ſibi membra auferentes: qui Baceli, & Bacchæ dicebantur. Hæc itaq; cõmittebant Iſraëlitæ, ſup cibo et uino, hoc eſt, petentes ea ab idolis.* Oblocuti ſunt *etiã domini interemptores Chriſto dicentes: In Beelzebul eijcit dæmonia. Rurſus aiebant: Magiſter bone, compertum habemus quod uiam Dei denuncias, nec intuearis in perſonam hominum. Enimuero hoc nõ ex animo dicebant, ſed priuato quodã prauo conſilio. Hoc enim indicat quod ait: In cubilibus. Etenim cõtra ipſum murmurãtes gemebant, quod talia quidem agens adhuc uiueret. Deinde aſſeuerante ipſo: Caro mea uere eſt cibus, et ſanguis meus uere eſt potus: abſcindebantur deficiebantq; ab ipſo, orta inter*

Matth. 12
Luc. 18
Ioan. 6

eos factione: dicebant enim: Durus eſt ſermo ille, ecce quis eum audire poteſt? Redemit etiam nos dominus ab omni impuritate. At multi delinquentium loquuntur aduerſus eum mendacia: Quis nouit, fabulantes, an ne futurũ ſit iudicium? Num ſit uenturus exploratum noſtra? Edamus & bibamus, cras enim moriemur. Quinetiam dominũ ſuum Mammonã eſſe profitentes, ſuper frumento & uino cõciduntur, partim quidẽ dum temulentiæ delicijsq; ſtudent, inde ad lites, ad uulnera, ad cædes dilabentes: partim uero dũ bella cient & propter frumentũ & uinũ, aliaq; terræ bona, propterea in nihilũ etiã rediguntur. Omne nanq; tale ſtudium, ad nullum bonum finẽ perducit.

Caſtigati ſunt in me, et ego cõfortaui brachia ipſorũ, in me cogitauerũt mala.

Ego quidẽ, inquit, erudij eos, docuiq; ipſos iuſtitiæ uiam, omnemq; decorem, adeò ut uel ipſi de ſeſe cum gaudio ſui dicere queant: Beati ſumus Iſraëlitæ, nam quæ Deo placent, ſunt cognita nobis. Nec hoc tantummodo egi, cæterũ ſtrenuos eos bellatores conſtitui, brachia eorum confortando: at ipſi non cogitauerunt me ſuum eſſe Deum.

Conuerſi ſunt ad nihil.

Hoc eſt, ad nuſquã quicquã exiſtentia. Hoc enim eſt miſerabilius, quod pro me talia coluerũt: id quod Hiere. 2 *& alibi dicit: Propterea mala deſignauit populus meus,*

meus, me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ. Foderũt ſibi lacus contritos, qui nõ poterunt continere aquã. Erudijt etiam Iſraëlitas ſeruator, nunquam non docens in ſynagogis ut ad ipſum conuertantur, & credant: uerum ad nihilum conuerſi ſunt. Nam pauci admodum audientes fuerunt dicto. Siquidem multi eorum qui crediderant, retroceſſerunt.

Facti ſunt ueluti arcus intenſus.

Id eſt, inflexiles facti ſunt, neq; prorſum demittentes, neq; remittentes intenſionẽ ad malitiam. Quædam exemplaria, ueluti arcus inuerſus habent: perinde ac ſi dicat: Ego quidem ipſos intendi ueluti arcũ meũ, ut per ipſos uel idololatriã in alijs gentibus traiectã ceſſare faciã: at ipſi contrà inuerſi ſunt, adeoq; cõtrariũ fecerunt, nanq; meũ honorẽ iaculantes & auferentes, pro idolis aduerſus me fecerunt bellum.

Cadent in romphæa principes ipſorum, propter imperitiam linguæ ſuæ.

Principes, ſacerdotes ipſi ſunt & reges. Illi etenim docebant populum iniqua. Maxima profecto imperitia, ignorantiaq; eſt, dicere ligno: Deus meus es tu. & lapidi: Tu me genuiſti.

CAPVT VIII

ILla uilipenſio eorũ in terra Aegypti, in ſinum eorum, tanquam terra inacceſſa & ueluti aquila ſup domũ domini, eo quod trãſgreſſi ſunt teſtamentũ meũ, & cõtra legẽ meã impij fuerũt.

Perinde, inquit, ac patres eorum in terra Aegypti uilipenderunt ſermones Moſis et Aaronis, ab me amandatorum, ut liberarent ipſos, ſic & illi adſpernati ſunt leges meas: enimuero contemptus ille in ſinum eorũ reddetur, eruntq; inſtar terræ inacceſſæ. Tuba nanq; bellica inſonabit, & rex Babyloniorũ ueniet ſupra domum domini, cum impetu & celeritate, in modũ aquilæ. Nam Nabuchodonoſor, miſſo exercitu ſuo incendit templum. Quo de Iezekiel:
Ezech.17 *Aquila, inquit, magna grandium alarum. Præterea uilipenſio, qua ſeruatorem noſtrum Iudæi nauci æſtimarunt, ſimilis erat ei, quæ in terra Aegypti*
Exod.2 *cõtigit. Moſi enim Hebræus dixit: Quis te conſtituit principem & iudicem ſuper nos? Hunc ad modum*
Ioan.19 *dixerunt illi ad Chriſtum: Regem non habemus niſi Cæſarem. Hæc igitur uilipenſio grauis perinde ipſis erit, atq; terra inuia, adeoq; puluis, qui in ſinum iniectus grauat, ipſosq; apud nullos non contumelioſos reddit.*

reddit, inſtar tubæ iniquitates ipſorum, turpesq́; adfectus prædicans. Ad hæc, talis domini contemptus, priſcam ueteris templi gloriã eripiens, ad gentium uocationem transferet. Conſimilem ad rationem, quiſquis proximum ſuum contempſerit, ceu in terra Aegypti agens, Pharaoniticã & faſtuoſam mentem habet, cui in ſinũ ſuum reuertetur faſtus ille, hoc eſt, in intima ipſius, ita ut in ſeſe ac ſuis pœnã det, eritq́; ceu terra inacceßibilis: nec enim huiuſmodi animus à Deo acceditur. Quod enim corã hominibus ſublime eſt, abominatio eſt apud Deum. Quur autem talia ei euenient? Eo quod tubæ inſtar ſeu buccinæ, ſeipſum magnificabat prædicabatq́;. Quod genus phariſæi fuerunt, tympano cõmonſtrantes eleemoſynam coram hominibus. Talis erat in templo preces ad Deũ offerens, uirtutes officia ue ſua prædicando, ac interim publicanum uilipendendo. Domus uero domini eſt omnis homo, qui ingentium diuitiarũ eius nempe uerbi capax eſt. Iam qui attollitur quemuis mortalium contemnendo, aquilæ inſtar eſt, ſuper domum domini.

Ad me uociferabũtur: Deus cognouimus te. Quoniam Iſraël auerſatus eſt bona, inimicum perſecuti ſunt.

Qui talia impietatis opera, ut dictum eſt, peragunt, ſacra idolis facientes, illi in calamitatibus ſuis

clamabunt ad me, confitebunturq́; agnoſcere ſeſe, quod tū inimicos ſuos uicerint perſecutiq́; ſint, quando meo auxilio fuiſſent adiuti. Vel ſic etiam accipere poteris: Quia Iſraël auerſatus eſt bona legalia, tantumnō ipſos hoſtes inſecuti ſunt, hoc eſt, ad hoſtes accurrerūt, trahendo illos ad ſeſe, ueluti ſi quis ægrotum, ægre planè affectum cernens, dicat, Mortem perſequitur homo ille. Ex circunciſione pariter credentes clamabunt ad Chriſtū: Deus cognouimus te. Quotquot autem auerſati ſunt bona doctrinæ eius, illi per ſeſe hoſti ſpirituali ſatanæ acceſſerunt: quod ipſum in quolibet noſtrum deprehendes.

Per ſeſe regnarūt et non p me, functi ſunt principatu, nec mihi fuerūt cogniti

Hic decem tribubus obijcit, quod Hieroboam et ſuccedentes ei reges præter ſententiam eius conſtituerint, et principes elegerint, dominatiq́; ſint citra eius conſilium. Non enim interrogauerunt Deum, num ſe hoc oporteat facere. Ambigat hic quiſquam unus, quomodo in hiſtorijs regnorum memoriæ tradatur,

3.Reg.11 quod Achia Silonites ſenex ille lacerarit pallium ſuum in duodecim ſectiones, ac decem quidem dederit Hieroboā, prædixeritq́; ipſi: Rex decem eris tribuum.

Ibid.12 Et rurſus ſcriptum ſit: Quoniā à me factum eſt uerbum iſthuc, hoc eſt, quod Hieroboam ſceptris potiatur. Hic uero dicat: Regnarunt quidem ſed nō

per

per me. Poteſt igitur dici, quod prophetam Achia deus ad populum non legauerit, uerũ ad Hieroboã. Ac ipſe ſanè Hieroboam norat Deum uelle, regnare ſe: populus tamen ipſum, non ceu Dei conſilio elegerit, ut qui non acceßerit propterea Deum, nec ex eo conſilium ſciſcitatus ſit, quod & hic ipſis exprobrat. Præterea hoc tecum reputa, quod eorum quæ à Deo fieri dicuntur, quædam ſanè ab ipſo recta, & præcedenti conſilio fiunt, quædã uero ex permiſſu. Quocirca ubi audiueris dicentẽ Deum, Quoniã ab me factum eſt uerbum hoc, nimirum quod Hieroboã regem agat, per conceßionem hoc factum intellige. Quando uero hic ait: Non per me regnarunt: accipe hoc, quod nõ præcedenti illud uoluntate Dei contigerit. Hæc et Dei interemptoribus quadrabũt. Nam etiamſi ſibi Cæſarẽ pro rege ſcriberent, Annã tamen & Caipham habebant, quibus uenales erant & emptitij dominatus. Porrò quando peccatum in mortali noſtro corpore regnauerit, non Dei uoluntate tale imperiũ geritur. Deinde quum caro in nobis unà cum adfectibus ſuis & cupiditatibus tenuerit ſceptra, nõ innoteſcit talis dominatus Deo. Nouit enim domĩus, qui ſint ſui. Praui aũt affectus ut ipſius nõ ſunt, ſic nec omnino quidem exiſtunt quicquam.

Argentum ſuum & aurum ſuum fecerunt ſibi idola, ut excindantur.

Quum à me, inquit, ditati eſſent meiſq; bonis imbuti, non modicum fructus inde accipiendo, utebantur opibus illis in honorē idolorum, precioſiſsimas ſumptuoſiſsimas'ue imagines facientes. Hæ autem ad excidium eorum factæ ſunt ac perniciem, ab euentu. Obſerua hic particulā, ut: proderit enim ad intellectum eius quod uates Dauides ait: Vt iuſtificeris in
Pſal.50 *ſermonibus tuis. Neq; enim illi eo ſcopo faciebāt imagines quas colerent numinū uice, ut excinderentur, uerum ex euentu hoc contigit. Neq; Dauid ideo peccauit, uti Deus iuſtus iudicaretur, ſed enim ex euentu req; geſta hoc ſequitur. Sic qui philoſophiæ incumbit, accepta ex Deo potentia intelligendi res naturæ, aurea quadam puraq; mente, intellectaq; interpretandi, ſermone ſplendido argentumq; referenti, deinde uero imagines ſibi ſubſtituit atq; proponit, ſiue platonicas ideas, ſiue iuxta Chaldaicam philoſophiam, ſpiritualia ſimulacra, & ut ſemel dicam, humanæ ſibi ſapientiæ, uanæq; deceptionis ſpectra effingit, exturpabitur è populo ſecundum euangelium uiuente, quippe quum male utatur donis Dei. Quales hodieq; ſunt Hebræi, qui legis intellectibus, auro æquiparatis & argento, ad idola & uanas imaginationes abutūtur in ſeipſis imaginariū templū ſtruentes, & alia ob quæ reſtitui tandem ſperant.*

Extere uitulum tuum Samaria. Ex-

acerbatus eſt animus meus ſuper ipſos. Quouſq; purgari nequeunt in Iſraële? Ipſum faber effinxit, & nõ eſt Deus, eo quod ſeducebat uitulus tuus Samaria.

Poſt opprobria admonitionẽ adducit, adhortans ut uitulum exterant, ac auream omnino uaccam reijciant. Pulchre dixit exterere, ueluti de macula et ſordibus. quaſi dicat: Quouſq; impuri facti per ſimulacrorum cultum, impermutabiles perſeuerabitis? An non intelligitis quod faber effinxerit eas imagines? Per fabrum hic ſimpliciter artificem intelligit non lignariũ, non enim aureã iam buculã faber lignarius ſtruxerat. Vel ab uitulo ſermonem ad lignea ſimulacra transferens, fabri etiam meminit, ad maiorẽ idololatrarum ignominiam. Aureus quidem uitulus, materiei ſuæ nomine honorem quendã habet, quo decipiat ſpectatores. At quod à fabro factũ eſt ſimulacrũ impuriores nos reddit, à nobis adoratum.

Quoniam uento corrupta ſeminarunt, ſubuerſioq; ipſorum accipiet ea.

Nullum, inquit, fructum ex idolorũ cultura decerpitis. Nam ſimiles ſunt res illorum ſubuentaneis, ſeu uento perditis ſpicis, quæ thecas quidẽ plenas foriņſecus oſtendunt, intrinſecus uero fructum nõ continent, & uacuas ariſtas habent. Nõ diſsimili ratione

ſimulacra foris quidem ſpeciem habent uel mulieris uel uiri, alterius ue cuiuſdã animalis: omnis uero roboris & operationis ſunt expertia. Propterea & ipſa excipiet ſubuerſio eorum, ſcilicet adorantiũ ea, æque enim & ipſi & illa interibunt perdenturq́;.

Manipulus nõ habet robur, ut faciat farinã. Sin fecerit, alieni deuorabunt eã

Vel de idolis hæc dicit, quod nullã habeant ſubſiſtentiam: nam etiamſi uideantur habere, hoſtes tamen aduentu ſuo ea capient aurea & argentea exiſtentia. Aliâs etiam ad opem ferendã eis nulla eſt fortitudo, uerũ robur habere uidentur materiei ſuæ cauſa, ut hoſtes opulentiores reddãt. Vel de Iſraële hæc loquitur, cui tanta ſit obuentura imbecillitas, ut ſimiles æſtimentur imbecillo manipulo, qui eos alere non poßit. Sin robur aliquod in opibus, alijsq́; id genus bonis poßideant, alienigenæ comedent illud. Seminarunt quoq; ſubuentanea & leuia Iudæorum doctores, quod ceu nõ habentes pondus, diſperſi ſint in totum terrarũ orbem, ſubuerſaq́; ſit tota illorũ priſca reſpublica, cum ipſis & dogmatibus eorũ. Sunt itidem manipulus cui nullæ inſunt uires. Non enim Chriſtum Dei potentiam habent, qui illorũ farinas pauloante alienis, nempe gentibus dedit, donãs ipſis conficere quæ ſunt in lege, per ſolidam mentem, ueluti molam quandam ſubtiliter et ſpiritualiter: uerũ

non craſſe, nec ſecundum literã ea ſunt accipienda.

Si ex lege facturus es farinã, ſubter pone lapidẽ Chriſtum: fundamentum enim aliud nemo iacere poteſt, præter hoc, quoniã in ipſo condita ſunt omnia: ac deſuper pone lapidem, eundem Chriſtum, qui caput eſt eccleſiæ. Porrò ſeminans in carnẽ, & ex carne corruptionem metens, uentis corrumpenda, leuiá & uacua ſeminat, à ſpiritu ſeu flamine nequitiæ noxam hanc recipiens. Nec iam robore præſtat, ut faciat opus animam alens. Nec enim dicere cum diuo Paulo poteſt: Omnia poſſum in eo, qui me confortat Chriſto. Sin unquam quicquã operetur boni, non iuxta diuinũ hoc ſcopum faciens, ſed ad humanã quandam gloriam, uel aliam rationem non commendabilem, dæmonibus iſthuc impertit. Philip. 4

Abſorptus eſt Iſraël, nunc factus eſt inter gentes, tanquam uas inutile, quoniam ipſi aſcenderunt ad Aſſyrios.

Veluti naufragio facto, à quodam pelago propriorum peccatorum abſorptus eſt. Aſſyriorum enim auxilium poſtulantes, ipſis in ſeruitutẽ tradentur, eruntq; inutiles in medio gentium captiuos ducentium eos, nullum planè officiũ uel obſecrationẽ explentes, neq; ſolennes cõuentus iuxta legẽ celebrantes. Deuoratus eſt quoq; Chriſti occiſor populus, per arrogantiã, ſpiritualibus Aſſyrijs, dæmonibus

dico, addicti, aſcendendo per faſtum ſuum ad illorũ ſublimia affectantem animũ, propterea uas ſunt inutile Deo. Ad nihilũ enim illis opus habet, corporali ceſſante cultu. Ad hæc omnis ſuperbus, uel ea deſiderans, quæ ſupra ſe ſunt, etſi uideatur aſcendere, deglutitur tamẽ æque terræ hiatu, atq; Dathan et Abiron. Pulchrè enim quidam ſuperbiã definierunt eſſe aſcenſum ad inferna.

Refloruit per ſeſe Ephraim, munera dilexit.

Adhuc exprobrat ipſis incogitantiã. Putarunt enim, inquit, apud ſeſe, quod citra me refloreſcãt, ac ueluti arbor quæpiam, cui periculũ à bellis ingruebat, ut marceſceret, repullulaſcent, ubi per munera auxilia ſibi Aſſyriorũ obtinuerint. Dilexerunt enim munera, nõ ut accipiant, uerũ ut alijs dent: ſed nulla ipſis inde cõmoditas. Quid enim paſſuri ſint, audi.

Tradentur in gentibus.

Non dixit tradentur gentibus, ſed in gentibus. Non enim hic finis erit ſupplicij, ut gentibus tradantur, abducanturq; captiui: uerum enim in gentibus agentes & capti, adhuc tradentur alijs ſupplicijs, alijsq; adflictionibus: ut ſit tradentur, pro derelinquentur ab Deo. Quod ſi quando quiſquam auctus fuerit à Deo beneficio, ut creſcat & floreat, nec benefactorem ſuum agnouerit, ſed per ſeſe uixerit, hoc

eſt, ſuam uoluntatem ſtatuendo, diuinas leges repellit, non cōtentus dona, quæ diuinitus accepit, diligere, tradetur is à Deo, deſereturq́;. Verſabitur deinceps inter gentes omnino quidem ſpirituales, qui ſunt dæmones, horum enim partis ſeipſe fecit. forſan & corporalibus hoſtibus ſubiugabitur. Reputarūt peræque Iudæi apud ſeſe, quod germinaturi eſſent, ſi Ieſum crucifigerent: ideo placuit illis munera dare, primū quidem proditori, deinde ſepulchrum obſeruantibus militibus, ut celarēt reſurrectionē. Diſperſi ſunt igitur, cunctis gentibus traditi, ut nullum non malum patiantur.

Nunc excipiam eos.

Antehac, inquit, permiſi eis & non redargutos, & indemnatos uiuere, propter clementiā meam uidelicet, & pœnitentiæ expectationē: nunc uero accipiam eos ad iudicandum ſcilicet, & in iudicium eos uocabo, pœnasq́; exigam ab ipſis: hoc eſt, non poſt multū ita temporis, uel in hoſtiū regione ipſos accipiā, apprehendā. Quemadmodū enim patribus eorū præcedebā, accipiēs ipſos in ſortes, & attributas eis ſorte regiones, ſic his præconſtituens captiuitatis locos, ueluti talibus dignis, accipiā eos in Babylonia

Ceſſabuntq́ paululum ne inungāt regem & principes.

Poſtquā enim, inquit, noluiſti à me regem petere,

ſed tuo conſilio creaſti tibi reges, priuabo eos ipſis, & ab hoſtibus iugũ paßi ceſſabunt, uel deſiſtent porrò ſibi reges et principes deligere. Nam quos eligebant, non ad meam conſtituebant gloriam, ſed enim cum illis idola ſectabantur. Hic inter minas pariter benignitatem intuere: Modicum, inquiens, deſiſtent inungere regẽ: atq; per hoc iuxta ſpem facit reditus à Babylone. Animaduertendũ autem, quod poſt captiuitatem, Ephraim, ſiue decem tribus Iſraël, non ultra habuerũt propriũ regem in Samaria, ſed Hieroſolymis Zorobabel dux erat totius populi, atqui huic duodecim tribus dicto audientes fuerunt. Suſcipiam, ait etiam Deus pater, tribus Iſraël ad Chriſtum reuertentes: idq; tum fiet, quum deſiſtent ſomniare, regni & ſacerdotij ſui reſtitutionem. Imaginatione enim inungunt ſibi reges & ſacerdotes, legalis politiæ recuperationẽ expectantes. Præterea filiũ iniquitatis ipſi inungentes, ipſum Chriſtum & regẽ faciunt. Sic quilibet noſtrûm, quando ſuſceptus fuerit à Deo, et familiaris ac proprius factus fuerit etiamſi antea alterius aulæ extiterit, alios ceſſat habere cũ reges, tum principes, dominatores tenebrarũ dico, qui reges & principes non ſunt, cæterum nos eos in reges inungimus, conſtituimusq;. Atqui Deum tantummodo regem habet, qui illi obtemperat, mandatisq; ipſius ducitur, & qui uitæ ſuæ in ſingulos dies

diſpenſationibus, etiamſi iniucundæ fuerint, nõ tur batur, æquo eas animo patiens.

Quoniã Ephraim multiplicauit aras, in peccatũ factæ ſunt aræ eius dilectæ.

Iure, inquit, iniquum ipſorum obliterabo regnũ, quandoquidem regnans ſuper ipſos Hieroboã *per uertit eos, ut multiplicarent idolicas aras, quæ factæ ſunt ipſis occaſio plurimorũ peccatorũ.* Nam *aduer ſus honorẽ meũ deliquerũt, omnẽq; cæterã peccato rũ ſpeciẽ admiſerũt: huiuſmodi uero aras dilexerũt, planeq; erga ea inflammati fuere, quum debuiſſent potius ideo per omnẽ ætatẽ ſuã plangere et lugere.*

Conſcribam ipſi multitudinem, & legitima ipſorum.

In peccata inquit, & reprehenſionem ipſis con ſcribam, & ſupputabo copiam huiuſmodi altariũ, & legitima ipſorum, hoc eſt, memoriam faciam ad reprehenſionem multæ ipſorũ impietatis. In *pec catũ etiam factæ ſunt interimenti* Chriſtum *populo, legales aræ, & quæcunq; à* Deo *acceperunt legiti ma, in reprehenſionẽ & iudicium ipſi ſcripta ſunt, ſimulac ea eſt trãſgreſſus.* Iudicabit *enim, ut apoſto lus ait, præputiũ natura legem implens, tranſgreſ ſorem legis per circũciſionẽ.* Et: Apud *quem multũ* Matth.25 *depoſuerũt, multũ etiã repetẽt.* Et: Sciens *uoluntatẽ* Luc.12 Rom.2

domini, nec opere eam perſequēs, uapulabit multū.

Pro alienis altaria reputata ſunt.

Idolicarū quidem ararum, multa ſunt tacti ſolicitudine: meas uero aras & uilipenſas & poſthabitas pro alienis habuerunt, ideoq; neglectæ per ipſas iacuerunt. Fuerunt autem duo ſecundum legem altaria Dei: alterum primitiarum foris in aula, alterū ſuffitus intus in tabernaculo. Porrò & unuſquiuis noſtrûm duas aras poſſidet, alterā foris, ſuper qua corporales operationes ſacrificat Deo, alterā intus ſecundum mentem, ſuper qua thymiama, ſeu ſuffitum precationis, diuinarūq; cōtemplationū ſublimitatē, & ſpirituales facultates ad ſuperna mittit. Hæ ſunt re uera dilectæ & precioſæ aræ. Sin quiſquam his depulſis, multiplicauerit ſibi aras, ad multiformes malignitatis ſpecies delatus, per opera nimirum & cogitationes, uarijs et peregrinis doctrinis agitatus, ad peccatū illi tales aræ fiunt. Præterea hæreticis cō ſortione iuncti, habent quæ illis in peccatum cedant.

Proinde ſi immolauerint uictimam, & ederint carnes, dominus non ſuſcipiet eas. Nūc reminiſceē iniuſtitiæ ipſorum, uindicabitq; peccata eorum.

Poſtquam enim quæ immolant ſuper altaribus ſuis multis, idolis immolant, nō ſuſcipiet ea dominus, quinpotius

quinpotius per ea & alias ipſorum iniquitates recordabitur, & ad uindictā peruocabitur. Perinde enim ut per ſanctas hoſtias placatus & propitius factus, obliuiſcitur iniquitatum & iniuriarum, ſic animaduertens eos ſacrum idolis facere, ad reminiſcentiam aliorum quoq; uitiorum uenit. At quid eſt quod ait: ſi ederint carnes? Tenuerat conſuetudo, nondum immolatis uictimis, renes unà cum adipe ſuper ipſos, & ſummitatem hepatis offerre Deo: dextrum uero brachium & pectorale ſacerdotibus ſegregare: cæteras carnes, ij qui uictimam afferebant, pro ſuo nutu edebant. Quidam & hunc ad modum intellexere, quod non agitet ſermones de idolicis ſacrificijs, uerum conſilium eorum ex his iudicet. Vbi enim dixiſſet, quod aras meas dilectas alienas reputarunt, ne quis exiſtimaret, quod ſacrificijs egeat Deus, nūc ait: Ego non egeo uictimis, ſed enim uoluntatem eorū ex his iudico. Vide autem prædictam legalium ceremoniarū abrogationem, introductumq; ſpiritualem in uerbo cultum, iuxta illud: Immola Deo uictimam laudis, & redde altiſsimo uota tua. Pſal. 49 *Laudat etiam Deum fidelis, lumen propriorum operum coram Deo lucere faciens, ut ab uidentibus ea glorificetur Deus, perinde ac diuerſum faciens, autor eſt, ut uituperetur nomen eius apud gentes.*

Ipſi autem in Aegyptum auerſi ſunt.

Et auxilia inde petiuerunt, approperantibusq́; calamitatibus illhuc confugerunt. Vel buculas adorantes, bouem Apim ut Aegyptij coluerunt.

Oblitusq́; eſt Iſraël factoris ſui, & ædificarunt delubra: Iudas extruxit oppida mœnibus cincta. Demittam ignem in ciuitates eius, qui deuorabit fundamenta eius.

Vtriſq; regnis interminatur. Decem tribuū imperium ideo increpat, ac terret, quod bello ingruente, quod interminatus ſit eis propter ſcelera eorum, nō dederunt operam ut me curarent, ſed idola potius: hinc & plura ſibi delubra & lucos excitarunt, placantes ita ſua numina, ut bellum amoueant atq; ſortunent. At Iudas ciuitates ſuas muniebat, ut per eas ſeruaretur, & non per meam protectionem. Proinde hoſtilis ignis exedet fundamenta ciuitatum ipſius. Extruit delubra dæmonibus, corrumpens templum Dei, ſiue ſeipſum, per corporales impuritates, nedū ſe perdens, uerum etiam alios. Per impuritates enim habitant illi in eo qui antea fuit templum Dei. Iam qui per uanam ſophiſtices ſcientiā, hæretica dogmata munit, extruit urbes mœnibus cinctas: cæterum fundamenta, & ſubiecta, & principia talium urbiū abſumit ignis euangelici & apoſtolici ſermonis, quē

uenit

uenit dominus iacere ſuper terrã: ſpiritus dein, quẽ in ſpeciæ columbæ demiſit dominus. Præterea *urbes* Iſraëlis *ſecundum carnẽ, deuorauit ignis* Romano*rum, eo quod extruxerunt aduerſus dominum inſidias, tanquam delubra hoc pacto* Deo *ædificantes.*

CAPVT IX.

NE lætare Iſraël, neq; exhilarare, ueluti populi, quoniã fornicatus es à domino deo tuo.

Decerno aduerſus te mœrorem, ac demando nullam in te occaſionem lætitiæ & gaudij eſſe, ſedenim præ omnibus populis te turbari. Quã ob rem? quia illi nunquam fuerunt mei: neq; enim legem acceperunt, neq; per prophetas docti ſuut. Tu uero meus exiſtens fornicatus es. Non *igitur oportet te in bonis agere, ſed malis premi: ex quo tibi neq; lætari, neq; gaudere aderit: perinde ac dictum eſt:* Non *eſt gaudium impijs.* Nam *omni peccanti luctus cõuenit.* Di*uus* Paulus *eum in modũ de Corinthijs cõqueritur, quod non luxerint, ſuper eo qui fornicatus fuerat.* Eſa. 37 1. Cor. 5

Dilexiſti dona ſup omnẽ areã frumẽti.

Quum meis, inquit, bonis, fruereris, tu dona dabas idolis, primitias frugum illis conſecrans.

Area & torcular non agnouit eos,

& uinum ipſis mentitum eſt.

Poſtquã, inquit, idolis fructus dicaſtis, nihil quicquam porrò colligetis, neq; frumentũ, neq; uinũ, cæterum uidebitis quidem exuberantes uites, tempore autem uindemiæ ſpebus ueſtris fraudabimini.

Non habitauerunt in terra domini, incoluit Ephraim Aegyptum.

Non enim ceu in terra Deo conſecrata, legitimè uiuebant, ſed nullam non iniquitatem perficiebant, ceu in alienis gentium terris nectentes moram. Propterea & Aegyptiacam impietatẽ ſectantes, Aegyptum incolere dicuntur. Verum ſic etiam inhabitarunt Aegyptum, quod ut ſuprà memoratum, ad Aegyptios ueluti amicos conceſſerint.

Et in Aſſyrijs immunda comedent.

Siue quod ad Aſſyrios ceu auxiliatores cõfugientes, immunda comedent cum ipſis, cõmuni cum illis menſa utentes: ſiue quod ab ipſis captiui ducti, epularum immunditiæ unà cum ipſis participabunt, ut ſerui dominorũ ſuorum cibo propoſito ueſcuntur. Ab epulis autem reliquæ etiam impuritatis ſpecies intellige. Poſtquã enim in immundo captiuitatis loco egerunt, impurè iuxtà uixerunt. Qui Deo primitias etiam frugum non dicauerit, ut fruantur eis indigentes, utq; ex ipſis eleemoſynam faciat, dæmonibus eas impertit.

impertit, dum eas apud ſeſe retinet atq; reponit. Propterea area quæ in cœlis eſt & torcular, non agnoſcet ipſos, non enim abducent ſecum illò fructum. Præterea uinū, hoc eſt, lætitia, quam hinc uidentur habere, fraudabit eos. Neq; habitabunt in terra domini manſuetis dicata, uerum Aegyptū & tenebras exteriores, quas parauit dæmonibus in Aegypto potiſſimū cultis. Tum impura ſua opera, ſiue operum fructum edent, in parte dæmonum, quos per Aſſyrios ſæpe intelleximus, cōſtituti habitatores. Neceſſum eſt igitur credere, panem noſtrum corda noſtra fulcientem, Chriſtum ex Deo eſſe, perinde ac ipſe dixit; Ego à Deo exiui & ueni: talemq́; ſuſcipere operæ fuerit precium, terramq́; domini inhabitare, catholicam dico eccleſiam: haudquaquā autem hæreticorum cōuenticula, quæ re uera cum terra Aſſyriorum, tum Aegyptus ſunt: ad quæ ingreſſus, impura illorum dogmata & arcana comedit. Ioan. 16

Non libarunt domino uinum, nec ſuaues fuerunt oblationes ei.

Hoc eſt, non obtulerunt ei hedyſmata uel ſuauia aromata, per ſuffitus, ſed idolis.

Veluti panis luctus.

Lex erat, eum qui attigiſſet mortuum, immundū uideri. Proinde quæcunq; ederent aut biberent, uel quæ ſimpliciter etiā attrectaſſent, lugentes mortuū,

immunda reputabantur, eo quod contaminatio propter mortuũ lege cauta eſſet. Oblationes itaq; & ſacrificia eorum immunda erunt, ceu panes mœroris. Subinfert igitur:

Omnes edentes ea coinquinabuntur. Nam panes eorum cum animabus ſuis non ingredientur domum domini.

Hoc eſt, ipſis erunt utiles, ipſiq; tantũ veſcentur eis, uerum Deus non accipiet ea, quemadmodũ neq; ſacrificia crucifigentium dominũ, in eorum paſchate ſuſcipiebat. Vel panes propoſitionis eorum. Neq; libationes uini eorum domino offerebantur. Neq; hedyſmata ſeu thymiamata, quandoquidem non ut ille uoluit offerrentur. Quod ſi ex inique partis facultatibus ſacrũ faciamus Deo, Panis mœroris cõmodiſſime dici poterit, tanquam circumuentis lugentibus, quod ſint iniuriam paßi. Sancit autem legem Deus, talia in domum ſuam non eſſe perferenda, impura enim eſſe, & qui ea manducarint pollui. Nec contaminantia exhibenda Deo, quod pollutis animis coinquinata ſint peculiaria & propria.

Quid facietis in die panegyreos, & in die feſtiuitatis domini?

Seruire enim coacti, ac ſecundum alias leges gubernari, non poteritis diuinos cõuentus iuxta Moſaicam

cam

eam traditionem celebrare. Quidam hic belli occaſionem, & per id ultionis, diem panegyreos, feſtiuitatiſq; domini intellexerunt, quaſi dominus exhilaretur & lætos cõuentus celebret, ſuper ipſorum interitu. Poſſunt hæc et ad cruci dominum affixuros referri, uelut indignabundus propheta ita exclamet: O quale facinus admiſſuri eſtis in die paſchatis, quando panegyris quidem erit, uniuerſo populo congregato, et re ipſa domini feſtum. Ipſe enim ea cõſtituit, pro nobis oblatus. Etenim paſcha noſtrum pro nobis immolatus eſt Chriſtus. Dici etiam hæc queant, ad negligentes hic uirtutis opera: Quid facietis in die futuri cõuentus, quando omnes ſiſtemur ante tribunal Chriſti? prorſum nihil. Nunc enim poteritis facere quicquã, tunc uero planè nihil. Talis etiam dies adeoq; feſtiuitas domini eſt, quando Deus fit omnia in omnibus. 1. Cor. 5

Idcirco ecce proficiſcentur ex adflictione Aegypti, excipietq; eos Memphis, & ſepeliet ipſos Machmas.

Quando Samaria capta eſt, reliqui in Aegyptũ aufugerunt. Poſt, quando Hieroſolyma incenſa ſunt ab Nabuzardan, fugerunt in Aegyptum, occiſo Godolia, Hieremia tamen eos prohibente. Babylonij itaq; exacerbati, quod Aegyptijs confiderent, cõtra ipſos quoq; armabantur, eoſq; unà cum Aegyptijs

adorti, citra laborem debellarunt. Quare tum iſtam in Aegypto calamitatem, & amiſſæ uictoriæ pericula fugientes, ad Memphin ſe receperũt, ceu munitiorem urbẽ, ut in qua regia erat: deinde ad Machmas quoq; accurrerunt, uicinã Memphi ciuitatem, illicq́; obierunt diem ſuum, in Iudæam non reuerſi.

Argentũ ipſorũ pernicies hęreditabit.

Quoniam ab Deo acceptum illud impendebant in idolorum ſtructuras. Siue quod quantumuis ingentia munera Aegyptijs dederint, ipſis tamen non potuerit commodare.

Spinæ in tabernaculis ipſorum.

Hoc eſt, inuia regio eorũ & locus erit, atq; adeò ſolo æquata, ut iam ſpinas proferat. Vel, quod uidebuntur quidem demorantes in Aegypto quiete frui, quæ tamen ipſis non obueniet, cæterũ calamitates in eos ſpinarũ inſtar infigent aculeos. Præterea omnes in Aegyptum fugientes, hoc eſt, ad toruũ, triſte, perſequensq́; peccatum, etſi ſplendens inſtar argenti uerbum habuerint, interitus hæreditabit, apprehendet: ad maiorẽ nanq; condemnationẽ, acerbioremq́; interitũ, uerbum Dei, cui non parent, cedet. Deinde cõſcientiæ ſpinas ſuſtinebunt in tabernaculis, hoc eſt corporibus ſuis. Ferit enim cõſcientia nos ut ſpina nobis coniuncta. Conuenient etiã hæc in opulentos, quibus argentũ eſt ac tabernacula ſeu ædes ſplendidæ.

Spinas aũt omnino dominus ſolicitudines eſſe ſubindi cauit: quæ quãtæ ſint in ædibus diuitũ, nemini eſt clã.

Venerunt dies ultionis, acceſſerunt dies retributionis tuæ.

Quoniã uani prophetæ, accuſabant diuinos & ueros uates, aſſeuerantes populo, quod quæ dicant prophetæ, poſt longa demum tempora ſint euentura, ſecuros ita & pœnitentiæ uacuos pleroſq; facientes: Deus *iamnunc ait: Venerunt iam dies adflictionis tuæ, nec in longum differrentur calamitates tuæ.* Propterea *& diuus* Paulus: *Nũc, inquit, tempus eſt acceptabile.* Et dominus: *Vigilate, quandoquidẽ ignoratis quã hora fur uenturus ſit.* Et: *Sint lumbi ueſtri circuncincti, & lucernæ ardentes.* Et: *Similes eſtis hominibus expectantibus dominum ſuum.*

2. Cor. 6
Matth. 24
Luc. 12

Affligeturq́ Iſraël, ueluti prophetes attonitus, homo ſpiritifer.

Tantus, inquit, mentium ſtupor apprehendet Iſra*elem, in miſerias & adflictiones incidentem, ut æquipa retur pſeudoprophetæ, ab malo ſpiritu ipſum inhabitante agitato, menteq; capto, hincq; inde correpto ac circumacto: ſic &* Iſraël *defatigatus hinc inde fugiet.* Nec *ſolus* Iſraël *hæc patietur, uerũ pſeudoprophetæ in haud diſpares incurrent cruciatus & mala.*

Ab multitudine iniuſtitiarum tua-

rum, multiplicata eſt inſania tua.

Inſaniam appellat ſtuporem, defectionẽ animi, trepidationemq́; quam ſuis in calamitatibus pertulerunt. Hæc itaq; inſania uehemens & multa, inuaſit te propter multas tuas iniurias, quas mihi intuliſti, idolis immolans, & proximis tuis, uiolenter eos opprimens. Vel maniam, uanam prophetiam appellat, ſiquidem inſanientibus ſimiles erant prauorum ſpirituum ſubuates. Dicit itaq;, quod ut multos habendo deos, meo honori uim feciſti (etenim aureas uaccas, & Beelphegor, & Chamos, abominationem Sidoniorum, & Bel, & Aſtarten, deuenerati ſunt) ſic & pſeudoprophetas furore agitatos multiplicaſti. Nã alius quidem per aues, alius per uictimas, alius per mortuos, alius uero alia quadam ratione uaticinabatur.

Speculator Ephraim, cũ deo propheta, laqueus intortus ſup omes uias eius.

Ego quidem, inquit, lege tibi perlata, datoq́; tibi intellectu, ut ſcires quomodo te oporteret uiuere, uelu ti quempiam ſpeculatorẽ & prophetam cum Deo uaticinantem, demonſtraui te cunctis gentibus, ut in Dei cognitione, Deoq́; placente uita, cæteris etiam ducatũ præſtares, ut ad mei cognitionem peruenirent. Reppe ri autem laqueũ tortuoſum ſuper omnes uias uitæ tuæ, undiq; enim læſæ ſunt & illaqueatæ animæ reſpicientium

tiũ in te, partim ab idololatria tua, partim ab reliqua uitæ tuæ formula. Quidam hunc locũ ſic accipere maluerunt: Ipſi Ephraim multos habenti Deos, ſpeculator & propheta cum quolibet Deo *cõſtitutus eſt. Alij enim cultores & uates fuerũt Aſtartes, alij ipſius Chamos, alij alius. Eapropter laqueus intricatus ſuper omnes uias eius: hoc eſt, propterea errauit, & rectam diuinæ cognitionis & uirtutis ſemitam amiſit. Phariſæi quoq; ſpeculatores conſtituti Iſraëli, præ ſe quidẽ ferebant ſpeciem prophetarum* Dei, *populum uero illaqueabant incuruum exiſtentem. Subinde etiam alij facti ſunt, qui dominum ſermone captioſo irretire conabantur, nõ rectà accedentes ipſum. Quod ſi omnis poteſtas ab* Deo *ordinata eſt, cõſideret & uideat quilibet princeps, quomodo ſit ſpeculator & propheta* Dei. *Erit autem ſi & alijs iuſtum in iudicijs denunciet, ac in operibus ſuis illud ipſum etiam ſeruet: ſin minus, laqueus eſt tortuoſus.*

Inſaniam in domo domini fixerunt.

Nedum, inquit, in cæteris ciuitatibus idola ſtatuerunt, uerumetiam in templum Dei *execrationes infixerunt: has enim nominauit inſaniam, ceu ab dementia, inſania, & ſtupore factas. Vel inſaniam, ut ſuprà memoratũ, uanam prophetiã appellat, quã in templo domini, hoc eſt, populo collocarunt, & firmam & ſtabilem faciendo. Nõ enim deſierunt habere pſeudopro-*

phetas. Domus dei caro etiã deiſtra eſt, in qua inſaniã ſuam infixerũt, cruci adfigentes, paſſum pro nobis in carne. Domus domini eſt peræque mens noſtra, in qua inſaniã infigimus, dũ oculos noſtros flectimus in uanitates & inſanias falſas, circa uanã hanc uitã in rabiem adacti furentes ue. Inſania eſt amor, inſania eſt ira, inſania eſt, ad qualemcũq; uoluptatẽ immundã impetus.

Corrupti ſunt iuxta dies collis, recordabitur iniuſtitias eorum, ulciſcetur ſeſe de peccatis ipſorum.

Quia collibus applicuerunt ſe, illicq; facta ſacrificia dilexerunt, corrupti ſunt animabus ſuis: & hactenus quidem tolerauit ea mala Deus, nunc uero ultionẽ ſumet de omnibus diebus iniquitatis illorũ. Vel uetuſtioris hiſtoriæ mentionem nobis ad memoriam reuocat. Nam Gabaa ciuitas erat Beniamin, quæ collem ualet, ſi quis traducat in noſtram linguam. In hac, quum
Iudic.19 *Leuita quiſpiam tranſiens, diuerſorio uteretur, ut fit, per noctem conuenientes ſceleroſi urbis illius incolæ, uxore eius rapta, per totã noctem impure abuſi ſunt, adeò ut illic tandem moreretur ea planè nocte. Hic maritus, corpus ſeu cadauer coniugis ſuæ membratim diſſectum, reliquis tribubus adlegauit, cõmiſſum illis flagitium oſtendens. Quæ ardentes indignitate ſceleris, aſcenderunt contra Beniamin tribum, in Gabaa, hoc*

eſt,

eſt, colle, ubi ſemel atq; iterum collatis ſignis dimicando uicti ſunt & corrupti, nō ferente auxilium domino contra Beniaminitas, qui tantū flagitij deſignauerant: iuxtà cæterarum tribuum populo indicando, quod & ipſi ſupplicijs digni ſint, eoq; in mortē traduntur, quod ipſi iniqui quum eſſent, iniquos punire uolebant. At uero tandem clamātes ad Deum profuſis lachrymis, confortati ſunt, ac reſumptis uiribus Beniaminitas debellarunt. Proinde ait: quod quemadmodū in colle Gabaa perierunt & hi & illi, ſic interibunt Iuda duæ tribus, & Ephraim decē, inter ſe mutuò intricatæ. Cōtigerūt hæc quando Ioās rex decē tribuū uenit ad Amaſiā regē Iuda, et abſtulit partē de mœnibus Hieroſolymorū.

Tanquā uuam in deſerto inueni Iſraelem, & ueluti ſcopum in ficu præcocē, patres ipſorū uidi. Ingreſſi ſunt ad Beelphegor, abalienatiq; ſunt ad ignominiā Et facti ſunt dilecti, ceu execrati.

Ob oculos hic ponit, quod non iniuria eos tradat in perniciē. Ego enim, inquit, ueluti ſi quis in deſerta terra, & prorſum uacante plantis, reperiat uuā uel ficū in arbore ficu præcoquam, cum minime modica uoluptate ea decerpit, ſic ego inquam ipſe alijs hominibus in impietate ſpiritum ducentibus, Abrahami & ab illo deſcendentium patriarcharū repertas uirtutes collegi,

eorũq; mihi poſteros aſſumpſi: atenim ex ipſis hi pro= geniti, haudquaquam eos imitati ſunt, cæterũ traditis obliuioni beneficijs meis, Beelphegoro *ſeruierunt, ab= alienatiq; ſunt, hoc eſt, deficerunt ab me ad cõtumeliã ſui.* Re *nanq; uera pudor & ignominia eorũ talis deus* Beelphegor *erat, quod iam olim dilecti mihi propter patres, facti ſint per propriam ſuam impietatem ueluti execrati* Moabitæ*, illorũ enim idolum coluerunt.* Sco= *pum autem, hoc eſt, metã & ſpeculam appellat præ= cocem ficum, quod omnes ſpeculentur, ceu primo pro= deuntem.* Ac *deicidæ, qui antea quidem dilecti fuerunt* Deo *propter patres, nunc execrabiles facti ſunt, eoq; abalienati ſunt, non æmulantes patrum ſuorum uirtu= tem, fabricantes crucem ad ignominiam* Chriſti*, unde introierunt ad principem abominationis, toti illius do minatui ſubditi, familiaritatẽ eius conſecuti: hoc enim eſt ingredi.* Porrò *nuſquam uolens mortem peccatoris dominus, in anima deſtituta ab omni bono fructu, inue nit cogitationem aliquam* Iſraëliticam*, ac cœleſtia ſpi= rantem, adeoq; diuinis contemplationibus dignã, ceu uuam ueræ uitis propaginem, quæ per anguſtam uiam expreſſa uinum proferet compunctionis.* Prætereà *in ficu, uoluptaria dico uita, inuenitur quiſpiam à* Deo*, qui præcox ſpeculator fit, ante extremũ illum diem fu tura præuidens, ad eaq; ſeſe præparans, pater alijs ac dux diuinioris uitæ conſtitutus.* Atqui *hic animaduer=*

tendum,

tendũ,ne fors Beelphegoro, impuritatis dæmoni initietur, operaq́; ignominiæ aggreſſus, abalienetur à Deo, fiatq́; antea dilectus, tanquã execrati, nimirum qui fornicati ſunt tum, quum Phinees Iſraëlitã propter Madianitin luxit. Nam et illi, ut ſcriptura teſtimonium dicit, Beelphegor initiati fuerunt. Pſal.105

Ephraim ueluti auis euolauit.

Celeriter, inquit, defecit ab me, nõ ſecutus patres illos ſuos. Vel qđ celeriter ad captiuitatẽ abducetur.

Gloriæ ipſorũ ex partu, doloribus et cõceptiõibus. Propterea etiãſi educauerint liberos ſuos, orbabũtꝰ illis cõfeſtim.

Quoniam noluerunt glorificari per me & auxilium meum, ſedenim gloriam ſuam æſtimarunt numeroſam ſobolem, putantes forſan ex tali ſuorum copia ſeſe robuſtiores futuros, nequicquam huiuſmodi ſperarunt. Etenim quando educauerint liberos ſuos, iamq́; uirilis eos ætas firmauerit, bellum aduentans talibus eos filijs ſpoliabit, ideoq́; nequicquam labores propter liberorum educationem ſuſtinebunt.

Hinc ipſis dolor et calamitas eueniet

Quid ita? Quia relinquentes liberos ſuos, & ab ipſis relicti, non parum ærumnarum ſunt paßi. Ego uero quando mecũ expendo, quomodo mortales nos omnia occupamus, nullos non labores & ſolicitudi

num dolores ſuſtinemus, propter perditā huius mun di gloriam, de nobis hæc dici exiſtimo, quod bonis operibus, quæcunq; ceu liberos educamus proferi muſq;, ad gloriam reſpicientes humanam, non frua mur, ſed perdamus potius, hic mercedem noſtrā au ferentes. Partim etiam uæ, adeoq; ærumnam etiam

Matth. 6 *num ſentimus, ceu negligentes mandati: Nihil facia tis ad humanam gloriam.*

Caro mea ex ipſis.

De unigenito hæc Dei filio accipienda uidentur. Quū enim dixiſſet, orbabuntur ſobole ſua, iam ad ijcit, non tamen omnino eos excindam perdam ue: Nam caro mea quam aſſumā, ex ipſis erit. Vnde & Paulus ait: Ex quibus Chriſtus ſecundum carnem. Atqui hoc etiam pacto intelligere licet: Auditis pro

Rom. 9 *pheta minis Dei aduerſus Iſraëlem, precatur ne uel ipſe, uel ſui contribules, & ſecundum carnem conge neres, ſint participes futuræ iſtius iræ. Propterea, in quit, Caro mea ex ipſis, hoc eſt, extra ipſos: longe quæſo ab ipſis remouear, et ego et caro mea, ſiue co gnati & cōtribules. Cognatos enim apoſtolus carnē*

Rom. 11 *appellat, quū dicit: Si quo modo prouocē ad æmulan dū carnē meā, hoc eſt, ſecundū carnē cognatos mihi Hebræos, ſeruemq; ex eis quoſdam. Non diſsimile*

Pſal. 25 *quiddā Dauid etiā habet: Ne ſimul, inquiens, perdas cū impijs animā meā, et cū uiris ſanguinū uitā meā.*

Ephraim

Ephraim quemadmodum uidi, ad uenationem exhibuit filios ſuos. Ephraim præſtò eſt, ut educat liberos ſuos ad traiectionem.

Hæc ueluti ex prophetæ perſona dicuntur. Video, inquit, domine quod Ephraim, ex quo iniquitates ac ſcelera cõmiſit, tantumnon ipſe liberos ſuos protulerit ad uenationem, hoc eſt, ad captiuitatem & traiectionẽ, hoc eſt, mactationẽ ſeu iugulationẽ. Quidam enim captiui ducti ſunt, alij uero ab hoſtibus iugulati ſunt: itaq; neminem alium accuſet orbitatis, ſed ſemetipſum. Ad iracũdiam enim prouocãs Deum per impietates ſuas, ipſe hoſtes adduxit. Perinde ac qui dominum occiderunt, Romanum uindicẽ accerſiuerũt. Vel, quia filios ſuos Ephraim idolis immolabat, et ad uenationẽ & iugulationẽ deſtinabat, propterea nõ immeritò ſobole ſua uiduabitur: haud iniuria priuatus illis, quos idolis iniuſte ad mactationem, ad uictimam, ceu feram quandam & prædam prodebat, perinde atq; ipſe ego uidi. Nec enim eſt mendacium hoc. Hiſce aſtipulatur etiam Dauid: Effuderunt, inquiens, ſanguinem filiorum ſuorum & filiarum, quos immolarunt ſculptilibus Canaan. Pſal. 77 *Prauorum etiam dogmatũ aſſertor quiſpiam factus, multos tales liberos, per uerbum ſectæ ſuæ, ad iugulationẽ quam animabus ſuis patiuntur, tradit: prius*

tamen ad uenationẽ. Nam *ſi quando germani eccleſiæ doctores conantur uenari illos, nec uoti compotes facti fuerint, tum demum mactant, eccleſiæ eos, anathematis haſta quidem auferentes.*

Da ipſis domine. Quid dabis ipſis? matricem ſterilem, ſiccasq́ mammas.

Quia, inquit, in prolis ſuæ exuberantia cõfidũt, tanquam per eam propter multitudinem, aduerſus hoſtes præualeant, ac idcirco auxilium tuum adſpernentur, nihil omnino pariant, ſint planè infœcundæ ipſorũ uxores. Si uero pariant, non lactent, non educent, ſed ante tempus abſumantur proles: ſic fiet, ut tollendorũ liberorum ſpe orbati, te auxiliatorẽ ſuũ inuocabunt. Hæc propheta precatur ipſorum etiam cura tactus, ueluti amans fratrum ſuorum, ut ne pariant impios liberos, neq; educent: ac pro diuina gloria æmulatur ceu amãs Dei. *Præterea cuiuis peccatorum matrix eſt, in qua concipitur in peccatis,*
Pſal. 57 *ſecũdum id quod dictum eſt :* Abalienati *ſunt peccatores ab matrice. Quæ uero illa eſt? Cuiuslibet peccati prima occaſio & obiectio: fornicationis, uidere: cædis, iraſci. Mammæ educantes genitũ malum, cogitationes ſunt ſceleri cõſentientes, et ſermones, quibus augeſcit.* Proinde *precatio eſt prophetico ſpiritu digna, ne matrices haſce malignitates pariant, effœtæ factæ, ne ue ubera producta mala enutriant.*

Chriſti

Chriſti quoq; occiſoribus matrix eſt ſterilis, legiſlatio nimirũ literæ, propheticiq́; ſermões ſunt eis aridi

Omnes malignitates ipſorũ in Galgal, quoniam illic odi eos, propter malignitates ſtudiorum ſuorum. E domo mea eijciam eos.

Poſtquã in Galgalis maxime fuerunt impij, horũ meminit & ait: Propter illic non optima admiſſa facinora, odi ipſos, ac eijciam eos ex domo mea, uel ex Palæſtina, quã pro domo habuerũt ab me ſibi traditam: uel ex templo meo: aliò enim ipſos transferam.

Nec poſthac eos diligam.

Non enim ipſos ex captiuitate reduxit, ſed illorũ poſteros. Aeque ac terram promißionis in Aegypto agentibus quidem Hebræis daturũ ſe pollicitus eſt, quæ poſteris eorũ tandem obtigit. Nam quũ egreßi murmurarent, in deſerto ipſi quidem interierunt, filios eorũ promißione excipiente. Atqui etiam ſi illos ipſos dilexiſſet, quos tamen nunquam ſeſe dilecturũ nunc ait, nihil mirũ eſſet. Nã ſi recte intuearis rem, inuenies prophetiam refertam minis, ac rurſus bonis promißionibus, ut in præfatione dictum. Proptea interminatur ut audientes emendentur, ac emendata uita ſua non adducant, ſed potius auertant minas, mala ue, quæ interminatus eſt dominus. Nam in

eos qui mores & uitam ſuam nõ in melius alterauerint, omnino inducũtur mala. Hæc propalã Iudæis quoq; Chriſti interemptoribus cõueniunt. Etenim et illi eiecti ſunt ex domo. Primũ ex parte, quando eiecit è templo dominus negociatores, qui ex patris ſui æde emporiũ faciebant: deinde in uniuerſum omnes: poſthac, quando templum diruit, nec amplius eos di ligere perrexit: peruenit enim ſuper ipſos ira in finem, & dorſum ipſorum ſemper inflexit, ad ſeruitũ tem eos tradens, ut ita omnis ipſorũ in Chriſtum ma lignitas perſolueretur, quem ab Galilæa dicebãt na
Ioan. 7 tum, iniuriã illi inferendo. Scrutare enim, inquit, & uide, quoniã propheta ex Galilæa nõ eſt excitatus. Quia uero Galgal reuolutionẽ ſignificat, conſidera quod quando ad ima terræ huius deuoluimur, cœleſtia non ſpirantes, ſcrutare, inquit, quod propheta non eſt ex Galilæa, ſed ex cœlo, quæ eſt domus Dei: haud iniuria hoc patientes, quando neq; ad cœleſtia conſpeximus.

Cuncti principes eorũ inobedictes.

Quaſi dicat: Si ſubditi tantũmodo impij fuiſſent, forſan peperciſſem ipſis, propter principũ uirtutẽ, æque atq; propter Moſen peperci rurſum Iſraëlitis: nũc uero et principes ĩmorigeri ſunt mihi. Nec unus modo uel duo, ſed uniuerſim omnes. quî igitur noxã illis condonabo? quî parcã? ecquis mediator ſtabit?

Laborauit

Laborauit Ephraim, radicibus ſuis exaruit, ne fructum porrò proferat.

Radices regnum appellat. Primum enim uocatis in iudiciū principibus, nunc radicē & regnum elanguiſſe dicit, hoc eſt, marcidam factam & aridam, ut quæ exciderit ab mea pinguedine & adiutorio, adeò ut fructum deinceps nunquam ſit prolatura. Quum enim in ſeruitutem decem tribus uindicaſſet Salmanaſar, non ultra regnum Ephraim ſubſtitit. Vel radicem ſimpliciter decem tribuū robur accipit, quod areſactum eſt, quod ſuccenſuerit ipſis Deus, ut non ultra fortes liberos progenerarent.

Quare ſi genuerint, interimam deſiderabilia uentris eorum.

Radix eorum, inquit, uniuerſa, adeoq; robur ita planè exaruit, ut non amplius ſint producturi liberos, qui pro ipſis contra hoſtem dimicent. Ac ſi quos genuerint, ego occidam, per prælium eos hoſtibus tradendo, etiamſi ipſis grati ſunt ac delectabiles. Ipſi quidem per ſeſe non ſunt digni ut deſiderentur, diligantur'ue, uerum quatenus ſunt uentris eorum propagines, ſunt ipſis etiam chari.

Repellet eos Deus quoniā non audiuerūt ipſum, erūtq; errones in gētibus.

Repulſis ipſis Deus ex Palæſtina, faciet errones

captiuos, quoniã prænunciante ipſo quæ paſſuri eſſent, non habuerunt fidem, non obtemperarunt. Ecquis non uidet Iudæorũ ſynagogã, unà cum doctoribus ſuis defloreſcentem, non conſtitutã ſuper patrum maiorum'ue radice, ſed effractam areſactamq;, nec amplius uel fructum, uel prophetã, uel doctorẽ proferentem? Sed quæcunq; genuerint, uel cogitauerint, uentris ſunt deſiderabilia. Ex uentre enim ea ſonãt, non ab ore domini Dei omnipotentis. Et ea quidem occidentia ſecundum literam intellecta, quæ eſt mortua & non uiuens. Præterea ipſos in gentibus errones conſtituet, non tantum quod locum ex loco ſint commutaturi, uerum quod mente etiam ſua ſint erraturi, id quod inter gentes maxime demonſtratur. Gentibus enim ſuſceptis, ipſi non ingredientes, maniſeſtiſsimi planetæ ſeu errones deprehendũtur. Quin
Pſal.44 etiam nos ab ipſis principes conſtituti: Conſtitues enim, inquit, principes ſuper uniuerſam terram. Et
2.Tim.4 quemadmodum Paulus ait: Regno inconcuſſo acce-
Matth.11 pto, ne ſimus inobedientes dicenti: Tollite iugũ meũ ſuper uos. Neq; areſcant radices noſtræ, quas per baptiſma tenemus, accipientes ſpiritũ ſanctum, qui dat nobis, ut fructũ feramus per ubertatẽ. quilibet enim baptiſmate tinctus, donum ſanctum poſsidet, quo cõfortatur, ut ad mandata ſeſe ſtrenuè gerat. Optimũ itaq; fuerit non habere deſideria uentris, uel circa
eſcas

eſcas occupatos & hærentes, uel aliam quampiã humanarum cogitationum generationem. Sin tenuerimus, beneficiũ ſuum impertit nobis Deus, *occidens eam per uerbũ ſuum in nos transfuſum, quod uiuax eſt & efficax, omniq; enſe penetrantior ancipiti.* Er*rat etiam in gentibus, gentium conſuetudinibus ſeſe accõmodans, diuinationibus, auſpicijs, augurijs, idq; genus alijs ipſarum ſuperſtitionibus ſeſe dedens.*

CAPVT X.

Vitis palmites proferens ac gemmas Iſraël, fructus eius abundans. Iuxta multitudinem fructuũ ſuorum multiplicauit aras.

Dicto quod radix eius elanguiſſet, ac ſterilis eſſet facta, nunc ſubdit, quod et antea uitis ac uinea gemmaſcens, ac in multam exuberantiam extenſa fuerit, propter fœcunditatem liberorumq; exuberantiam, perinde ac Dauid *ait:* A *mari ſeptentrionali aduſq; mare auſtrale imperium tenebat.* Attamen *hac partus effuſa multitudine non eſt uſus ad* Dei *gloriam, ſed quotquot fuerunt, tot etiam altaria excitarunt, hinc & iure imminuetur ipſorum copia.* Pſal. 71

Iuxta bona terrę ſuę ędificauit colũnas.

Dei bonis, inquit, dilatati & opulenti redditi, in-

iurij in ipſum fuerunt, idolis extruentes aras haudà quaquam uiles, ſed ſumptuoſas ac precioſas, iuxta bona, quæ dabat eis Deus:*dico autem aurum & argentum, aliamq́; materiem.*

Partiti ſunt corda ſua.

Diffiderũt, *inquit, ab me corda ſua, ut nullã mecũ partẽ habeant.* Vel *quod alius alij* Deo *arã excitauerint, partientes idola, et alius alij dantes corda.*

Nunc excindentur.

Non *poſt multum temporis, ſed nunc.* Quandiu *enim non dederunt corda ſua idolis, & nõ adeò grauiter impij extiterunt, procul ipſis fuit internetio.* At *poſtquam iam quiſq; corde ſuo ab* Deo *diſſociatus eſt, irruet ſuper ipſos pernicies.*

Ipſe ſuffodiet ac demolieť altaria ipſorum, columnę eorũ in miſeriã incident.

Ipſe *nimirum* Deus, *à quo diſſeparárunt corda ſua, uel rex* Babylonius. Nam *& ipſe altaria ſuccendit in ciuitatibus paßim, & precioſas columnas diriꝑuit.* Vitis *etiam palmites & gemmas proferens eſt, qui nullo, in hoc uitæ curſu, bono deſtituitur, ſobole fœcundus & alijs luxurians.* Atqui *inſeruiens adfectibus, cuilibet forſan horum altare conſtituit, exhibens membra ſua ſerua iniquitati, ad iniquitatem, iuxta bona terræ ſuæ, hoc eſt, quatenus terra*

ipſius

ipſius, aut caro delectatur his, & bona ea iudicat. Columnas etiam erigit, impermutabilem in quolibet adfectu prauo habitũ. Eiuſmodi partitur etiam cor ſuum, duobus dominis inſeruiens. Beneficiũ uero ab Deo accipit, quando altaria eius demolitur Deus, uel tradens ipſum ſatanæ in carnis perniciem, ut ſpiritus ſeruetur. Vel aliâs in camo & freno maxillas eius cohibens, & contritionẽ & adflictionem in uijs eius faciens, ut dimoueatur ab habitudine, quã in malignitate eſt adeptus, cum per ademptionẽ fortaſſe liberorũ, tum aliorũ bonorũ priuationẽ. Hæc omnia et in deicidis Hebræis inuenies etſi nõ intellexerint.

Propterea nunc dicent: Non eſt rex nobis, quoniã non timuimus Deũ. Rex uero quid nobis faciet? loquens uerba, occaſiones uanas, legabit teſtamentũ.

Docet iamnunc eos, qualibus oporteat pœnitentia ductos uerbis uti. Quando enim uiderint regnum ſuum diſſolutũ, dicent: Hoc nobis contigit, quia Deũ non timuimus, cui nos confidere par erat, non autem regi. Nam rex non potuit nobis opem ferre, ſed potius nobis impoſuit, uana promittens, aliâs alia ſubinde prætexens, nunc cum Aſſyrio quidem, nunc uero cum Aegyptio fœdera feriens, & contractum faciens, de auxilijs in bello mittendis. Hæc et propalã

Ioan.19 Iudæi de Chriſto ad Pilatũ dixerunt: Ne ſcribe quod
ſit rex Iudæorum: qui & Chriſti doctrinam menda
cia uerba calumnianter appellabant. Enimuero ipſe
legabit teſtamentum, credentibus in eum, nouũ, pa-
Ephe.1 cem faciens per ſanguinẽ eius, inter cœleſtia ac ter-
reſtria. Præterea omni non timenti Deum, nõ eſt re-
gnum re uera, ſed irrationalitas in eo ſceptris poti-
tur, ac motuum turbulentia ſuam in ipſo rempublicã
adminiſtrat, à quibus rex uerbum Dei uituperatur,
tanquã loquatur uerba ſola, ad ſpem futurorum ab-
legans. Teſtamenti huius diuus peræque Ioannes me
Ioan.14 minit, ubi Chriſtus dicit: Si diligitis me, mandata
Ibid.15 mea ſeruabitis. Nec porrò loquor uobis, ut ſeruis,
Ibid.14 ſed ut amicis. Et: Proficiſcor locum parare uobis. Et
Luc.14 rurſus: Niſi quis abiunctus fuerit ab omnibus ſuis re
Mar.8 bus ac bonis, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Et: Qui
perdiderit animã ſuã, in uitã æternã inueniet ipſam.

Orieẽt ut gramẽ iudiciũ ſup ſolũ agri.

Quemadmodũ, inquit, gramen diffunditur ma-
gis et multiplicatur in pratis, ubi neq; aratrũ ipſum
interturbat, neq; ligo, quod illic non colatur locus,
ſic meum iudicium, & calculus noſter iuſtus citra ul
lum obſtaculum prodibit.

Vitulæ domus On accolæ erunt in-
habitantes Samariam.

Sedebunt apud ſimulacrũ aureæ uaccæ, cultum

in

in Bæthel:*hanc enim dicit domum* On,*hoc eſt, inutilis planè imaginis. Aßidebunt autem tum, quũ inuaſerint eos pericula, opem inde inquirendo.* H*æc autem dicit illorum dementiã corripiens, ut qui bruti pecoris imaginẽ pro ſuppetijs ferendis implorent.*

Prodijt etiam iudicium Dei *ſuper ſolo æquatũ & exciſum populum Iudaicum, quem neq; uates, neq; ſacerdos in poſterum coluit, ſed aſcendit ſuper ipſum ueluti ſuper ſolum incultum ſpina, pungens quæpiã affectio, ex qua dominum etiam ſpinis coronarũt. Iudicio enim iuſto traditi ſunt* Romanis. *Super gentes etiam deſolatas & in nihilum redactas, re uera iudicium* Dei, *hoc eſt, lex effloruit, prodijtq́;. Vbi enim exuberauit peccatũ, ſuperabundauit & gratia.* Nos *enim habemus legem, qui finẽ eius tenemus: finis autem legis* Chriſtus. *Bene autem, prodijt, dictum eſt; ab umbra enim apparuit ſpiritus. Inhabitantes porrò Samariam, ſunt qui nunc Iſraëlitæ dicuntur, qui Samaritanis æquiparantur. Vt enim illi uidebantur legem ſeruare, nec interim tamen à patrijs traditionibus deſiſtebant, ſic et illi legem quidem obſeruare apparent, à patribus tamen ſibi ſuis traditam erga* Chriſtum *impietatem diligunt. Proinde domum incommodi incolunt, incommoda nanq; eſt litera.* Rom. 5

Quoniã luxit populus ſuper ipſum, et quẽadmodũ exacerbauerunt ipſum,

lætabuntur admodũ ſuper gloria ipſius

Non ſolum, inquit, nihil cõmoditatis acceperũt, ab aureo iſto ſimulacro, ſed maiorem inde luctũ adepti ſunt. Etenim traditio eſt hebraica, quod quando aduenit cum copijs ſuis rex Syriæ Ader, contra Samariæ urbes, tum Manaim rex Samariæ accerſiuit pro auxilijs Phua regem Babylonium. Cui opem ferenti depellentiq; Ader Syrum, quum non haberet mercedis tantum, quantũ redderet, multum enim illi debebat pro eo beneficio, auream ei uitulam dedit. Luxit itaq; populus, Deum ſuum tali cõtumelia adfectum eſſe: ueruntamẽ arbitrabantur, quæ eorum erat amentia, quod etiamſi eum ad amarulentiam & ignominia prouocaſſent, Babylonij ipſum glorificaturi eſſent, ceu Deum honorantes. Ac eiuſmodi ſpes eos gaudere facient.

Quoniam tranſlatus eſt ab ipſo.

Tranſlatus eſt uitulus datus Babylonio Phua. Audito quæ deinceps ſequuntur.

Ipſumq; in Aſſyrios ligantes, abduxerunt munera regi Iareim.

Hoc eſt, uindici ſuo regi Phua. Iareim enim, ut præmemoratum eſt, ſignificat ſi transferatur, ultorem, ſeu uindicatorem. Pulcherrime autem dixit ligantes, tanq̃ ſuper uitulo deridens illorũ dementiã.

In domo Ephraim acipietur, pudefietq́ Iſraël in conſilio ſuo.

Phua, inquit, ſuſcipiet aureum uitulum, ceu in domo Ephraim datum, hoc eſt, in domo regis: attamē populus contumelia afficietur, ſuper ſuis cōſilijs de tali ſimulacro: nō enim honorauerunt ipſum Chaldæi, ſed cōminuentes conflarunt. Sunt qui hæc de Chriſto pariter intellexerūt, quem populus quidem ſuus lugebat, uidelicet diſcipuli & mulieres, ad quas dixit: Filiæ Hieruſalē ne flete ſuper me. Alij deinde Luc. 23 *pectora ſua tundebant, quando erat in cruce. Iudæi uero maledicentes, exacerbauerunt eum, & gauiſi ſunt, quando gloria eius translata eſt ab ipſo, dum in cruce dehoneſtaretur, nec habebat ſpeciem, neq; formam. Ac ligans eum Pilatus, remiſit ad Herodē, qui per arrogantiam Aſſyrius etiam rex erat. Hunc ad modum Chriſtum in nobis cōmorantē, quem per baptiſma habemus in interiore noſtro homīe, tranſfert ab nobis regnans in mortali noſtro corpore peccatum: ac ligans ipſum, corpus dico, ut ne quippiā operetur quod deceat uirtutē, hoſti & ultori defert munus, hoc eſt, diabolo, qui hoſtis exiſtēs ſalutis eius qui Corinthi fornicatus erat, & uindex factus eſt,* 1. Cor. 5 *aſſumens ipſum in perniciem carnis, ut ſpiritus ſeruetur. Haud diſſimiliter Phygellum & Hermogenē à Paulo ſibi traditos caſtigauit, ne blaſphemarent.* 2. Cor. 2

Magnũ enim donũ eſt tali ultori, Chriſtianos nos ligatos eſſe ut nullum Chriſti mandatorũ agamus, di-
Ioan.14 *centis: Si diligitis me, mandata mea ſeruabitis.*

Abiecit Samaria regnum ſuum, tanquam ſarmentum ſuper faciem aquæ.

Id eſt, adeò facile regnum ab Samaria tolletur, excindeturq;, ut leue ſarmentum ab aqua auellitur, diripiturq;. Vel regnum uitulum appellat, quem citra negocium legauit in Aſſyrios, ut memoratũ eſt:

Diruentq; altaria On, peccata Iſraëlis. Spinę ac tribuli aſcendẽt ſup aras eorũ.

Diruentur altaria idoli, quæ cauſa peccati fuerunt populo Iſraëlitico: per ea enim Deum ad iram ſuſcitabant. Deinde ubi terra uaſtata fuerit, & aræ dirutæ, loca ſpinis erunt plena. Quinetiam regem Chriſtum abiecerunt, pro nihilo eum reputantes, Samaritani, ut ſuprà indicatum eſt, Iudæi. Poſtea uaticinatur idolicorum altarium demolitionẽ, quæ poſt Chriſti aduentum facta eſt: ab uno idolo On, cætera omnia intelligens uel demonſtrans. Abijcit etiam incredulus, regnantem intra ſeſe incredulitatem atq; peccatum, ſuper faciem aquæ baptiſmatis, diruunturq; eo pacto infidelitatis in ipſo aræ, tumq; apparet plena ſpinis ac tribulis, antea plana uiſa religio. Sic fidelis abijcit peræque regnans in ſeſe peccatum,

ſuper

ſuper aquam lachrymarũ, faciem ſuam tali aqua ſenſum habentẽ lauans, ex quibus peccatis & propter quæ ipſi bellum eſt. Ac membra eius, peccati aræ, (eſt autem peccatũ idolum ſubſtantia & utilitate uacans) implentur tum ſpinis & tribulis: pungũt enim & feriunt peccata, ob pœnitentiam.

Dicentq́; montibus tegite nos, & collibus cadite ſuper nos.

Talis ac tanta, inquit, uehementia & amarities calamitatum erit, quæ comprehendent eos, ut unuſquiuis eorum exoptet potius montium colliumq́; ſuper ſe ruina contegi, quàm Babylonicis incidere malis. Non fruſtra uero meminit cum montium tum collium, ſed poſtquam in Bæthel ſacrum faciebant uaccæ, fecit mentionem iſtorum altarium. In montibus uero inſeruiebant idolis alijs, nimirũ Aſtartæ, ipſiq́; Chamos & Baal: hæcipſa iamnũc recordatur, tanq̃ ipſis cauſa fuerint calamitatũ, ut qui neq; aliàs cõmodarent eis, & ante ingruentia iſta mala, ipſos etiam occiderint. Hæc dominus in euangelio quoq; prædixit, nempe quæ quantaq́; mala eos inuaſura eſſent. Luc. 23

Ex quo colles peccarunt in Iſraële.

Non tantũ, inquit, ex quo uaccæ cœperunt adorari, peccauit Iſraël, ſed antehac etiam, dum colles acceperunt culturam. Etenim buculas iſtas Hieroboam ſtatuit: Solomon uero à mulieribus perſuaſus,

in excelſis collibus aras extruxit.

Illic ſtatuerunt ſe, ne apprehendat in colle eos bellũ, ſuper liberos iniuſtitiæ, uenit caſtigare ipſos iuxta cupiditatem meam. Et congregabuntur ſuper ipſos populi ut caſtigent eos, ſuper duabus iniuſtitijs eorum.

Et ſtabiles & immobiles ſteterunt, ſuper idolorũ cultu in collibus, dicentes, quod bellũ eos non apprehendat, neq; cuiquã ærumnæ in idant, qui in ara idola deuenerentur. Atqui re uera uenit ſuper eos prælium, tanquã re uera filios iniuſtitiæ ſeu iniquitatis, ut caſtigarent eos iuxta cupiditatem & uoluntatem meam. Hoc autem *bifariã intelliges, uel quod acriter & acerbè caſtigauerit, hoc enim eſt quod deſidero, eo quod ſint incorrigibiles: uel quod leniter & tolerabiliter eos corripuerit, perinde ac pater filiũ corrigit, id quod* Dei *proprium eſt. Verum quod ſequitur, ad perniciem & uaſtationem pertinet.* In *poſterũ, inquit, cõgregabuntur aduerſus eos populi multi, ut adfligant eos, quod duo flagitia cõmiſerint.* Pri*mum, quod me benefactorem ſuum reliquerint: alterum, quod ad leuia & inutilia planè idola accurrerint.* Peccauerunt *etiam qui dominum dederunt neci* Iud*æi. Quum enim auaritiæ affectione languerent, quæ collis ob ſuam elationem dicitur, non ſuſti-*

nebant

nebant glorificari dominũ. Stantes igitur, ea fuerũt imbuti praua opinione, Quoniã ſi hũc occiderimus non apprehendet nos bellum, nec uenient ſuper nos Romani, ut nos auferant. At occupauit eos bellum, quoniam duas iniquitates admiſerunt, dominũ cruci adfigentes, deinde calumniantes ipſius reſurrectionem. Super omnem quoq; tribunũ non recipientem, ut ſe exiſtimet eſſe cinerem ac in ima defigat oculos, ſed in excelſis iſtis locis dæmones curantem, ueniet deiectio, quæ eſt bellum ſublimitati. Omnis enim ſeſe exaltans humiliabitur. Et exaltãs ianuas ſuas, quærit perniciem. Dominus enim aciem ſuam inſtruit cõtra ſuperbos, ſeſeq; illis opponit. Duabus itaq; iniuſticijs ſuperbus iniuſte agit, uimq; facit, attollens ſe nedum contra homines, uerumetiã aduerſus Deum.

Ephraim iuuenca docta diligere cõtentionem.

Indomitus eſt Ephraim, nolẽs ſub iugo meo eſſe, ſed nunq̃ nõ diligẽs uincere ac facere quæ ſibi uideãtur. Vel quod ego docuerim ipſum uincere, hoſteſq; in fugã uertere: ſed nõ cuſtodiuit eã inſtitutionẽ meã.

Adueniam ego ſuper pulcherrimã ceruicem eius.

Hoc eſt, humiliabo, ſubmittamq; ipſum per hoſtes, & perſuadebo meæ cognitionis iugũ accipere.

ac reges eius potiſsimũ humiliabo. Nam regnum no minauit pulcherrimam ceruicem eius. Etenim reges in pluribus impij erant, populo ad conſimilẽ impie tatem iter monſtrantes. Bene dixit ceruicẽ, ut oſtenderet eos ceruicoſos. Hunc ad modum Phariſæi & ſacerdotes, cæteris altiores fuerunt, ſedenim ſubmiſit eos, ab ipſis ad crucem fixus.

Scando ſuper Ephraim, Iudam ſilentio præteribo.

Poſtquam, ut in ſuperioribus recitatũ eſt, decem tribus cum regibus ſuis, in nullum nõ idololatriæ genus exciderant: Iudas uero, ſeu duæ tribus moderatè ſe gererent: nam Ameſias & Ezekias & Ioſias, pij erant, ait: Aſcendã iamnunc ſuper Ephraim, & grauabo ipſum, Babylonios aduerſus eum adducens: Iudæ uero interim parcã. Etenim quũ adueniſſet Sennacherem obſidione cingens Hieruſalem, centum
4.Reg.19 *octuagintaquinq; millia angelus domini una nocte perdidit, unde ille pterrefactus aufugit. Proinde Ephraim, ſiue creſcentem in uitioſitate humiliat dominus, grauiter ipſi impoſitus, ac manu ſua fortiter ipſum premit. Iudam uero confitentem non grauat, ut qui ſeſe ſua ſponte per pœnitentiam adflictet, ſubindicans iuxtà, quod extemplo modica adflictio, æternum gloriæ pondus operetur.*

Fortis erit in ipſo Iacob.

Rationem

Rationē reddit, cuius rei gratia in præſentia par cat Iudæ, Robur inquiens in ipſo faciet uirtus diui Iacob, quam æmulatus eſt. Adumbrat autem & obſcure monſtrat iuſtitiam Ezekiæ: illius enim lachrymis & uirtute inſpectis, Deus Sennacherum ab Hieruſalem re infecta dispulit. Iacob ſonat etiam dominum non fingentem propter ſuam probitatem. Nec enim inuentus eſt dolus in ore eius, cuius typum geſſit, Chriſti. Significat etiam habitantem domū, quæ eſt domus Dei uiuentis: Vel domum tabernaculi non manu factam, quam ex nobis aſſumpſit, quā hodieq; immoratur. Ille igitur inter Iudæos fortis robuſtusq; fuit, qui etiamſi crucifixus eſt ex imbecillitate, uiuēs tamen per potentiam Dei, iniurios hoſtes ſuos ultus eſt, ac poſt reſurrectionem ſuam rependit eis uicem. Hanc ad rationē omnis Iacob, hoc eſt, affectuū ſuorum ſupplantator & ſuppreſſor, robuſtus erit in Iuda, id eſt, per confeßionem. Qui enim didicerit ſupplantare paßiones, ille uere confitetur, non reuertens ad proprium uomitum.

Seminate uobis ad iuſtitiam.

Duplex eſt adhortationis ratio. Adhortatur enim aliquis ad bonum, uel ſupplicia indicans inobedientium, uel coronas & præmia recte agentium. Et hic igitur Deus oſtendit, quæcūq; mala nō obtemperantes ipſi apprehendent. Virtutem quoq; Iuda ob

oculos poſuit, cuius cauſa uenia donatus eſt. Poſthæc cæteros admonet dicens: Seminate uobiſipſis, non enim Deum iuuabitis, ſed uoſipſos. Iuſtitiā autem uerum Dei cultū appellat. Iuſtum eſt enim creatori & autori cultū tribuere, & non idolis. Vel uniuerſam uirtutē intelligit, quæ iuſtitia nominatur, eo quod uirtutes operans iuſte iudicat, rationi ſubdens affectus irrationalitatis, nec quod peius eſt potiori præferēs, id quod praui & iniuſti eſt iudicis.

Vindemiam facite ad fructum uitæ.

Seminantes iniuſtitiā, & iniuria Deum adficientes, cultum eius idolis deferendo, ac natura iniuſtum, per uitioſitatē ſuam uirtuti anteponendo, illi ad mortem uindemiā fecerunt, ab hoſtibus occiſi. Vobis autem qui ſementem feciſtis ad iuſtitiā conferentem, (eſt autem ſemen bona omnino cogitatio, quæ in opus exit) uobis inquā meßis in fructum uitæ proueniet. Effugietis enim hoſtium enſem, & uiuetis: fruemini hac uita præcedenter, deinceps uero & cōſequenter futura cœleſti. Præterea ſenſibilē & externis bonis gaudentē, ueluti carnalibus adhuc, etiam promittit.

Accendite uobis lumē cognitionis.

Hoc eſt, agnoſcite Deum, deficientes ab idolis.

Inquirite dominum interea uſquedum ueniant fœtus iuſtitiæ uobis.

Monſtrat

Monſtrat ipſis rationē, per quam ſeminent et illuminentur. At qualis ille modus? Dominum, inquit, inquirere, quærere autem citra intermiſſionē, donec iuſtitiā perfeceritis, & fructus eius, hoc eſt, reliquas uirtutes, & lumen cognitionis. Vel: Quærite, pro, precamini dominum, uſquequo permotus inflexusq; uobis ſeſe reddat. Quod ſi iuſtitiā operabimini, propterea ne confidite, citra nanq; Dei opem ipſa nō poteſt eripere uos. Ipſum igitur inquirite, rogantes ut uos ab, quæ metuitis, periculis liberet. Haud his diſsimilia David ait: Oculi noſtri ad dominū Deum noſtrum, tantiſper dum miſereatur noſtri. Sin Chriſtus eſt iuſtitia, iuxta diuum apoſtolum, uidetur hic locus adhortari legis doctores: Seminate in cordibus auſcultantium, ſemina ad Chriſtum, uere iuſtitiam, ducentia. Hoc enim eſt uobiſipſis ſeminare. Diſcipulorum nanq; profectus ad præceptorē quoq; pertinet. Ac colligite ueluti in uindemia literam, non ut in ea ſtetis, ſed ut illum inde decerpatis, qui dixit: Ego ſum uita. Infert ergo: Accendite, inquit, uobis lumen cognitionis, qui legi aſsidetis, futurorū bonorū umbrā habenti: lumen cognitionis Chriſti uobis accendite. Quin aliquis ſibi lumen incendit, ſibiq; prælucet, dum ad nos accedit. Quoniā autem David ait: Accedite ad ipſum & illuſtramini: non iniuria nobiſipſis lucē præbere, & facem accendere iubemur. Quærite

Pſal. 122

Pſal. 33

rite

rite qui in lege agitis dominũ, nam ipſe dabit uobis fructus iuſtitiæ: Siquidem ex operibus legis non habebitis iuſtitiam, ſiue iuſtificationem: iuſtificabimini autem ex fide in Chriſtum Ieſum. Iam ſi ſeminans in carnem, ex carne corruptionem metet: ſeminans autem in ſpiritum, ex ſpiritu uitam æternam colliget: demus operam, neq; in carnem ſeminare, neq; in ſpiritualia ſic feſtinemus ſemen ſpargere, ut ſpectemur inde hominibus: non enim nobiſipſis ita ſeminamus: ſed uolucribus cœli, quibus non cælata ſemina ſunt expoſita. Verum ſi per fidei opera ſeminemus, tum lux cognitionis & contemplationis illuceſcet nobis.

Vt quid conticuiſtis impietatem, & iniuſtitias eius meſſuiſtis?

Decebat uos impie agentes, pœnitentiæ pharmacis uti, nec reticere impia flagitia, ſed confiteri. Nunc uero id non facientes, decerpſiſtis iniuſtitias impietatis, digna pro ipſis ſupplicia referentes. Atq; hæc ſecundum quoſdam impietas, bifariam intelligitur, uel erga Deũ, uel homines, ſeu proximũ. Quadrant autẽ hæc omni ſacerdoti, doctori & principi, adeoq; magiſtratui. Non enim oportet ſilentio præterire delicta, ſi quando fratres impie agant. Lex
Leuit.19 *enim præcepit: Argue fratrem tuũ, nec accipies uel admittes ſuper ipſo peccatũ. Dein Paulus etiam pec*
1.Tim.5 *cantem coram omnibus reprehendi iubet, ut & reli*

qui ſic in trepidationē conijciantur. Quocirca ſi taceat cuius loqui intereſt, ipſe etiā demetit fructus iniuſtitiæ, non eius tantummodo, qua peccans ille iniuſtus eſt, uerum & eius qua ipſe erga peccantem iniurius eſt, non excindens eius ad bonum impetum.

Comediſtis fructū mendacē, quoniā ſperaſti in curribus tuis, in multitudine potentię tuę. Exurgetq́ pernicies in populo tuo, et omīa munimēta tua pibūt.

Vanam ſpem fructum mendacem appellat. Tu, inquit, ſperaſti in ingenti populi tui copia, & in curribus: at uero diuerſum eueniet. Populus enim bellicoſus unà cum curribus interibit, et ipſæ ciuitates diruentur, neq; quicquam proderit murorū firmitudo & munitio. Hæc ad quemuis etiam principem dicuntur, qui arbitratur ſibi munitionē & ſecuritatē parare humanis cum cōſilijs tum inuentis. Hebræi quoq;, quum abunde argenti dediſſent militibus qui ſepulchrum Chriſti cuſtodiebant, mendaciū decerpſerūt, dicentibus illis quod nō reſurrexiſſet: propterea Romanis aduenientibus, fiduciam ponentes in multitudine populi & munitione urbis, perierunt. Interitus autem ille in medio ipſorū erat, ſeditionē enim inter ſeſe ſuſcitarunt, nec ab externis hoſtibus tantum, uerū & ab ſeipſis abſumebantur. Præterea fames per-

niciem in medio ipſorũ pariebat, adeò ut ne matres quidẽ ſuis parcerent chariſsimis alioqui pignoribus.

Tanquã princeps Salama ex domo Hieroboal, matrem cum liberis in terram præcipitarunt, ſic faciam uobis à facie malitiarum ueſtrarum.

Quum idolorũ cultui, uero Deo relicto, Iſraëlitæ
Iudic. 8 *olim ſe dediſſent, immiſit ſuper eos Deus Madienæorum principes, Oreb, Zeb, Zebeè & Salmanã. Is igitur Salmanan, quẽ hic Salama uates appellat, intantum crudelis erat & ferox, ut matres unà cum pueris ſuis infantibus, ſolo illideret, & in terrã præcipites daret, ac eum in modũ miſerabiliſsimæ morti traderet: hoc autem faciebat mulieribus ex domo Hierobaal, hoc eſt, Gedeonis, ſiue Hebræis uxoribus. Nam domum Gedeonis, uniuerſam Hebraicam cognationem dicit. Hanc igitur ad formulam uobiſcum agam ô domus Iſraël, tradamq́; uos hoſtibus propter peccata ueſtra, qui infantes unà cum matribus miſerabiliter perdent. Hieroboal autẽ Gedeon uocatur, quod ſacrum opus egerit Baal idoli columnam auferendo, lucum pariter idolo dicatum una nocte excinderet.*

Caput

CAPVT XI

SVb diluculum abiecti ſunt.

Diluculo, inquit, abiecti ſunt. Quando, inquit, expectarunt Aſſyriorum auxilium, ut ipſis appareret inſtar diluculi, in nocte hæſitationis conſtitutis, & in anguſtia belli, tunc abiecti ſunt Babylonem captiui. Vel quia celeriter ac breui poſt tempore perniciē ſuſtinebunt: diluculū enim non perinde longū tempus continet: ſol enim ortu ſuo inſequens, diem facit. Ad hæc Deus, uſquedū tolerans eſt mali, dormitare dicitur: ubi uero cœperit ſe ulciſci, tunc exurgere uidetur. Dicit igitur: Quoniā alio tempore dormitabā, ueluti in nocte, nō uidens eos: nunc uero tanquā diluculo facto, expergeſio, ac in poſterum reijciam eos.

Abiectus eſt rex Iſraël.

Abiectus eſt quidem, quatenus tranſlatus eſt Babylonē rex Iſraël. Abiectus eſt etiam, quatenus ceſſauit deinceps regnū Samariæ, ut ſæpe recitatū eſt. Reiecti ſunt etiā tenebras eligentes Hebræi, quando euangelici uerbi lumen apparuit. Quod ſi per diluculum accipiamus præcurſorem diuum Ioannem baptiſtam, qui aduenientē ſolem Chriſtum nunciabat, abiecti ſunt tum, quando eis diceret: Genimina uiperarum. Ne incipiatis dicere in cordibus ueſtris: Pa- *Luc. 3*

trem habemus Abraham. Et: Omnis arbor nõ faciens fructum bonum, excinditur, & in ignem proijcitur. Quur uero hoc paſſi ſunt? Quoniam abiecerunt ipſi Chriſtum, regem Iſraëlis. Sic quæ in nobis Deum ad iracundiã prouocant, diliguntur quidem ab nobis tantiſper dum noctem & ſenſus uacuitatem habuerimus.

Ephe.5 *Vbi uero audito dicente: Expergiſcere qui dormis & ſurge ex mortuis: & Chriſto illuceſcente, extra noctẽ illam & inſenſibilitatẽ translati fuerimus, perueneriműsq; ad pceptionẽ eorũ quæ egimus, diluculũq; nacti eſſe uidebimur, imperiũ uidelicet diurnæ, adeoq; lucidæ cõſtitutionis, tũc abijciuntur à nobis antea dilecta, et ipſe qui prius in nobis regnabat, princeps tenebrarũ*

Quia infans eſt Iſraël, & ego dilexi eũ, & ex Aegypto accerſiui filios eius.

Quemadmodum aduocaui filios eius, ſic abierunt ex facie mea, proq; dementiã & infantili cogitatione ſua hoc ſuppliciũ ſufferent. Ego quidem ex Aegypto ipſos accerſiui, & ex amara illa ſeruitute liberaui: ipſi autem receſſerunt à me, nolentes oſtendere ſe mihi, ac ſeruire mihi, ſed idolis. Vel in hunc etiam modum hoc intelligere poteris. Perinde nanq; ac quopiam ambigente, cuius rei gratia adeò execrabiles uocauerit primũ, reſpondet, propter patres. Nã Iacob cognomento Iſraël infans erat, hoc eſt, ſimplex & non fucatus, non fictus,

fiĉtus, quem dilexi adhuc in aluo matris ſuæ exiſtentē. Iacob enim, dicit dominus, dilexi, Eſau odio proſecutus ſum. Eam ob cauſam filios eius eripui ex Aegyptiorum ſeruitute, ipſi uero patrum et maiorū ſuorum nomine honorati, fugerunt ab me, nō ſinguli uel bini, uerum ſecundū copias & iuxta tribus, itidem ut uocaui eos ex Aegypto uno agmine. Chriſtus ipſe Iſraël etiā dicitur, ut qui Deum ipſe uiderit. Nemo enim patrem uidit, niſi qui ex Deo eſt. Ille igitur infans fuit, & hunc ex Aegypto uocauit Deus pater, uere dilectum ſuum. Præterea Iudæorū filij, Chriſti etiam pueri dicti propter cognationem carnis, ſecundum illud: Ecce ego & pueri mei, quos mihi dedit Deus: quoties ab ipſo uocabantur aufugerunt. Vnde dixit: Quoties uolui congregare liberos tuos & noluiſtis? Obſerua autem quando quiſpiam malignitate infans eſt, tum diligit eum Deus, Iſraëlem ex ipſo faciens, Deum & cernentem & cognoſcentem. Siquidem in maleficam animā non ingredietur ſapientia. Porrò ex Aegypto aduocatur peccator, hoc eſt, ex multum errante ſcientia, marceſcenteq́; cognitione ſeculi huius. Proinde nos ſobrios eſſe oportet, ne quando ſimulac uocati ſumus à Deo, ad cognitionem filij eius, liberi noſtri, id eſt, cogitationes humanæ, quas nos generamus, & cōſilia ab Deo excidant. Nā cogitatio mortaliū miſera res eſt, impenſeq́; fragiles et fallaces ſunt cōſultationes ipſorū. Hinc et Paulus

Malach. 1

Hebr. 2

Matth. 23

Sap. 1

1. Cor. 8 *ait: Si uero quiſpiã uidetur nouiſſe aliquid, ſeipſum ſe-ducit, excæcatusq́; eſt nihil ſciẽs: Scientia enim inflat.*

Ipſi Baalem immolabant, & ſculptilibus ſuffitum faciebant.

Baalem, ut ſæpe dictum eſt, Baal ipſius idola nominat: ſculptilia uero cæterorũ deorũ. Indicat autẽ dementiã ipſorũ, quod relicto eo, qui ex Aegypto ipſos redemiſſet, huiuſmodi ſeruirent idolis. Ac propriã ſuã bonitatẽ et benignitatẽ per ſequentia in apricũ ſtatuit.

Ego in pedes erexi Ephraim, recepi eum ſuper brachium meum.

Tantam ego benignitatẽ eis oſtendi, ut factus ſim ipſis ueluti nutrix. Et quemadmodum illa, paruulum aliquem infantem in manus acceptura, pedes eius colligit, uel eum primum ueluti in pedes erigit, ſicq́; eum ſubleuat, non diſsimilem ad rationem ego feci, ac ueluti pedes illorum colligens, uel apte digerens, aſſumpſi ſuper dextram meam. Inde iuxtà obſcure hoc indicat, perinde quaſi dicat: Non reliqui eos uagari citra ordinem, citra'ue legiſlationem, ſed collegi palantes ipſos, legem ipſis ferendo, & brachium meum, hoc eſt, robur meum ipſis pro auxilio in bellis exhibendo, quod imbecillitatem eorum baiularet. Infert igitur:

Et non cognouerunt, quod ſanem eos in corruptione hominum.

Non cognouerunt, inquit, quod cæteras gentes perdens & uaſtans ego, ipſos ſanarem, adeóq; eis parcerem & commodarem. Etenim Aegyptios & Palæſtinam inhabitantes exterminaui. Colligebat etiã pedes dominus ſeſe tentantium, eosq́; ueluti in pedes ſtatuebat, ſapienter reſpondens: tentabatq́; eos aſſumere ſuper brachium ſuum, ipſisq́; demonſtrare potentiam operum diuinitatis ſuæ, quando diſſolutũ ſeu paralyticum curauit, quando cæco uiſum reſtituit, quando alia ſimpliciter ſigna & prodigia exhibuit. Verum ipſi non agnouerunt, quod medicus ipſorum demiſſus eſſet, qui perditos ſanaret. Non enim egent medico bene ualentes. Præterea quoſdam in uitijs propere currentes, colligit pedibus, & in pedes rite erigit, docens reflectere curſum ad brachiũ ſuum, hoc eſt, opera ſua, imitariq́; eius politiam & adminiſtrationem. Brachiũ enim fortitudinis in operante uita ſymbolum eſt. Atenim pleriq; non agnoſcunt, quod in perditione humanarum cogitationum & uoluntatum ſanet eos, hoc eſt animas: id quod & alibi dicit: Feriam peius, & ſanabo melius. Luc.5 Hiere.30

Extendi eos in uinculis dilectionis meę

Ligaturus alicuius manus, extendit eas, ut uincire queat. Idẽ hoc in loco dicit, Extendi eos, pro eo qđ eſt, paraui eos, idoneosq́; feci ut ligarentur dilectione mea.

Pſal. 79 *Hoc aũt ueluti de uite æque ait,atq; Dauid: Extendit palmites eius uſq; ad mare,& ad flumina adnata eius.*

Et hæc hactenus. Quod reliquum erat Theophylacti in Oſee prophetã enarrationũ,temporis iniuria abſumpſit. Prophetæ igitur uerba in finẽ uſq;,ad LXX interpretũ fidem translata,ſubiecimus.

Et ero illis quaſi dans alapam homini ſuper maxillas eius, & reſpiciã ad eũ præualens ei. habitauit Ephraim in Aegypto,& Aſſur ipſe rex eius, quia non uoluit cõuerti,et infirmatus eſt gladius in ciuitatibus eius, & requieuit in manibus illius,& comedent de cogitationibus ſuis, & populus eius ſuſpenſus ex incolatu ſuo.Et deus ſuper honorata eius iraſcetur, & non exaltabit eos. Quid tibi faciam Ephraim? protegã te Iſraël,quid tibi faciã? Sicut Adaman ponam te,& ſicut Seboim conuerſum eſt cor meũ in idem. Conturbata eſt pœnitentia mea,non faciam iuxta iram furoris mei. Non derelinquã ut deleatur Ephraim,quoniã deus ego ſum,& non homo in te ſanctus,& non ingrediar in ciuitatem. Poſt dominũ ambulabo, ſi-

cut

cut leo rugiet, quia ipſe rugiet, & ſtupe
bunt filij maris, & uenie͂t quaſi aues ex
Aegypto, & quaſi columbæ ex terra
Aſſyriorũ. Et reſtituam eos in domos
ſuas, dicit dominus. Circundedit me in
mendacio Ephraim, & in impietate do
mus Iſraël & Iudas. Nũc cognouit eos
Deus, et populus ſanctus uocabit̃ Dei.

CAPVT XII

AT Ephraim malus ſpiritus
perſequutus eſt, æſtum to=
ta die, inania et uana multi=
plicauit, & teſtamentũ cum
Aſſyrijs pepigit, & oleum in Aegypto
mercabatur, & iudicium domino cum
Iuda, ut ulciſcat̃ Iacob iuxta uias eius,
& iuxta adinuentiones eius reddet ei.
In utero ſupplantauit fratrem ſuum, &
in labore ſuo præualuit ad Deũ, & con
fortatus eſt cum angelo & potuit. Fle
uerunt et deprecati ſunt mihi, in domo
iniquitatis inuenerunt me, ibi dictũ eſt
ad eos. At dominus Deus omnipote͂s
erit memoriale eius, & tu in Deo tuo

cõuerteris, miſericordiam & iudicium
cuſtodi, & appropinqua ad Deum tuũ
ſemper. Chanaan in manu eius ſtatera
iniquitatis, opprimere per potentiã di-
lexit, & dixit Ephraim: Veruntamẽ di-
ues effectus ſum, inueni requiẽ mihi.
omnes labores eius nõ inuenientur ei
propter iniquitates, in quibus pecca-
uit. Ego autẽ dominus Deus tuus edu
xi te de terra Aegypti, adhuc habitare
faciam te in tabernaculis, ſicut in die ſo
lennitatis, & loquar ad prophetas. Et
ego uiſiones multiplicaui, & in manu
prophetarũ aſſimilatus ſum. ſi non Gal
gala eſt, nunquid & falſi erãt in Galga-
la, principes immolantes, & altaria eo-
rũ quaſi teſtudines ſuper deſertũ agri?
Et receſſit Iacob in campum Syriæ, &
ſeruiuit Iſraël in uxore, & in uxore cu-
ſtodiuit, & in propheta eduxit domi-
nus Iſraël de Aegypto, & in propheta
ſeruatus eſt. Et ad iracundiam prouoca
uit me Ephraim in amaritudinibus ſuis
& ſanguis eius ſuper eum effundetur,
opprobrium illi retribuet dominus.

Caput

CAPVT XIII

IVxta uerbũ Ephraim iuſti-
ficationes accepit ipſe in I-
ſraël, & poſuit Baal & mor
tuus eſt, & nunc appoſuit
ut peccaret. Et fecerunt ſibi conflatilia
ex argento ſuo, ſecundum imaginem
idolorum, opera artificum cõflata eis.
Ipſi dicunt, immolate homines, uituli
defecerunt, idcirco erunt quaſi nubes
matutina, & ſicut ros matutinus ꝑtran
ſiens, & ſicut puluis exufflatus ab area,
& ſicut uapor à locuſtis. Ego autem do
minus Deus tuus ego eduxi te de terra
Aegypti, & Deum præter me non co-
gnoſces, & ſaluator non eſt abſq; me.
Ego paſcens te in ſolitudine in terra in-
habitabili ſecundum paſcua ſua, & re-
pleti ſunt in ſaturitate, & exaltata ſunt
corda eorum, propter hæc obliti ſunt
mei. Et ero eis quaſi panthera & ſicut
pardus, per uiam Aſſyriorum occurrã
eis, ſicut urſa indigens cibo, & diſrum-
pam concluſionẽ cordis eorum. Et de-

uorabunt eos ibi catuli ſyluarũ, beſtiæ
agri diſrumpent eos. Corruptioni tuæ
Iſraël quis auxiliabitur? ubi rex tuus?
Stet & ſaluum faciat te in cunctis urbi-
bus tuis. Et iudicet te, quem dixiſti, da
mihi regem & principẽ, & dedi tibi re-
gem in ira mea, et habui in furore meo.
Congregatio iniquitatis Ephraim, ab-
ſconditum peccatũ eius, dolores quaſi
parturientis uenient ei. Iſte filius tuus
ſapiens, quia nunc nõ ſuſtinebit in con
tritione filiorum. De manu inferni libe
rabo eos, de morte redimam illos. Vbi
cauſa tua mors, ubi aculeus tuus infer-
ne? Conſolatio abſcondita eſt ab oculis
meis, quia ipſe inter fratres diuidet, ad-
ducet uentum urentẽ, dominus ex de-
ſerto ſuper eos ſiccabit uenas eius, deſo
labit fontes illius, iſte areſaciet
terram eius, & omnia ua
ſa deſiderabilia.

Caput

CAPVT XIIII.

DIſperdetur Samaria, quoniã reſtitit contra Deum ſuum. In gladio cadent, & lactantes eorũ elidentur, & in utero habentes ex eis diſrumpentur. Conuertere Iſraël ad dominũ Deum tuum, quia infirmatus es in iniquitatibus tuis. Tollite uobiſcum ſermones, reuertimini ad dominum, dicite ei, ut non tollatis iniquitatem, & aſſumatis bona, & reddamus fructum labiorum noſtrorum. Et Aſſur non ſaluabit nos, ſuper equũ non aſcendemus, nequaquam ultra dicemus dij noſtri operibus manuũ noſtrarum, qui in te miſereris pupilli. Sanabo habitationes eorum, diligam eos manifeſte, quia auerti iram meã ab eis, ero quaſi ros Iſraël. Florebit ut lilium & mittet radices ſuas, quaſi Libanus ibunt rami eius. Et erit quaſi oliua fructifera, & odor illius quaſi Libani. Conuertentur et ſedebunt ſub umbra eius, uiuent, & confortabuntur frumento,

& florebunt quaſi uinea. Memoriale
eius quaſi uinū Libani. Ephraim quid
ultra & idolis? ego humiliabo eum, &
ego confortabo illum, ego ſicut iunipe
rus cooperiens, ex me fructus tuus in=
uentus eſt. Quis ſapiens & intelliget
hæc? & intelligēs & cognoſcet ea? quia
rectæ uiæ domini, & iuſti ambulabunt
in eis, at impij infirmabuntur in eis.

Oſee Prophetæ finis.

Errata, operis inter excudendum obrepſa, ſic corri gito. Prior numerus paginarum eſt, ſe-quens uero uerſuum.

Pagina 4. facie prima, uerſu 10. tangatur. Ibi-dem, uerſu à fine 4. æſtuantem. Pag. 10. a. uer. 1. Pa læſtinam. Ibid. uer. à fine 4 anxie. Ibid. b. uer. 9. ex citat. 11. a. 2. iſthuc ei legis. 13. b. 12. principibus. Ibid. uer. 14. dele, ad. 15. a. 2. cacumen. 17. b. 10. uo luptatum. 18. a. 17. Subter. Ibid. uer. à fine 4. aſſen ſum. 20. a. ab imo uer. 3. pertineant. 21. b. 10. fœnū. Ibid. uer. à fine 3. perficiet. 24. b. 19. pulli earum. 27. a. 10. inundans. Ibid. b. 13. dabas. 28. b. 9. Baby-lonij. 29. b. 11. exhalaret. 36. a. 8. adijcito poſt hæc uerba, Fortior me poſt me, hunc ſenſum: Dein quum

natus

natus eſſet uenerunt magi, ac multa de eo fama uulgata eſt .39.a.21.*perrexit*. 46.b.9.*ſcriptum* .48. b.12. *Iſraëlis*. 50.a.4.*genuinè*. Ibid. *uer.à fine* 3. *labijs. uer.ult.ſanctorum*. 52.b.*uer.ult.longiſſimè*. 55.b.6.*leuaretur*. 56.b.*à fine uer*.2.*excitet*. 57.b. 1.*proficiſceris*. Ibid.*uer*.3.*Intuere*. 59.b.11.*peccata*. 66.b.*uerſu ult.ſeruatoris*. 67.a.10.*trinoctium*. 70.a.*uerſu à fine* 4.*calculum*. 72.a.8.*interminationibus*. 73.b.18.ἀκακίᾳ. 74.a.*uer*.12.*reddens*. 81.b.7.*uidebantur. uer*. 9.*quid* 86.b.*à fine* 5.*iræ*. 87.b.22.*qua propter*. 88.b.18.*dæmonem*. 90.b. *à fine* 4.*appellat*. 95.a.6.*Huic*. Ibid.b.2.*mundū*. 101.b.4.*mouemur*. *Sequentia melius habent.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

4-3-11